

Н О В О Л У Ч Н И Є

ПАВЕЛ

ВЕЖИНОВ

**СИНИЯТ
ЗАЛЕЗ**

РОМАН

ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ
СИНИЯТ ЗАЛЕЗ

chitanka.info

Павел Вежинов (1914–1983) написа романа „Нощем с белите коне“ (1975), посрещнат с възторг от критици и от читатели. Не помалък шум от възхитени гласове се разнесе и при появата на малката по обем, но с достойнства на истински шедьовър новела „Барьерата“ (1977). Двете книги обаче не бяха върхът в творчеството на автора на „Втора рота“ и други подобни произведения, а връщане към първоизвора, към излезлия за пръв и единствен път роман „Синият залез“ (1947), отречен от критиката и обявен за упадъчен. Новият прочит на „Синият залез“ подсказва, че това е криминално-философска творба на европейско ниво, наситена със знойна чувственост и еротика, творба, в която с пълна сила избуяват спотаени страсти на герои — колкото ангели, толкова и демони. В центъра на романа е завладяващият образ на младия интелегент Бо, който пристига на почивна в малък черноморски град и отсяда в дома на чудатия си чичо. Тъй той има възможността, да наблюдава, да анализира, но и да преживее обгърнати с причудливостта и обречеността си случки и събития, каквито е чел в романите. „Синият залез“ е постигнатият, но премълчаван връх, чиято дяволска магия отново завладя писателя в края на живота му.

Петър Величков

ТОНЕВИЦА, КРАВАТА! ПРОКЛЕТА!

Странни работи могат да се случат почти сред града. Младият човек стоеше разкрячен на края на площадката и се бранеше с куфара си от дрипавите хора, които се мъчеха да го отскубнат от ръцете му. „По дяволите! — Той изправи малко гърба си и отново прибави: — По дяволите!“ В тоя миг чуждите пръсти най-после успяха да се вкопчат в него — в куфара на възделенията, и младежът извика сърдито:

— Няма ли да се махнеш!

Хамалинът изведнъж омекна, замига почтително:

— Ама остав малко да поносим бе, чорбаджи!... Десет лева!

— Десет лева! — възкликна младият човек. — За десет лева бих те пренесъл на гръб и през площада...

Един джемодан мина съвсем под носа му и циганинът го нападна изведнъж откъм тила. В следния миг някаква уплашена женица тичаше с разтреперани крака през площада пред гарата, тичаше след джемодана си, отнасян с трескава бързина нанякъде. Не бе единствената. Курортистите, които току-що бяха слезли от влака, замаяни от жегата и пътуването, трябваше сега да препускат след своите багажи, да препускат и да зоват на помощ стражарите и светиите. Пирати ли? Напротив, почтени хамали, които разчитаха на тия пътници, за да отнесат у дома си малко хляб и презрели домати. Но на пътниците сякаш липсваше социално чувство. А може би пък пари им липсваха? Това поне можеше да каже за себе си младият човек, който бе изказал желание да пренесе на гръб циганина през площада за десет лева. Бе преувеличил безспорно, но тъмният му костюм сред тая тълпа от курортно облечени люде бе все пак някакво указание. Той въздъхна с облекчение и седна върху спасения си куфар. Какво огнено езеро пред него! Гледаше го загрижено, премерваше го с око от бряг до бряг, — сякаш не бе площад, а бърза река, в която можеше да се удави. Бе застлан с бял пясък, зърнест и едва-едва червеникав, като ориз, разпилян от каруците — бели бяха къщите наоколо, покривите покрити с прах, всичко. Тая белина само бе извънредната, а и жегата

може би. Иначе си беше най-обикновен площадец със следи от ветровете и бурите, с конски тор от пиацата на файтонджиите и сенце, и консервени кутии, а някъде към средата му стърчеше като мачта висока бяла върлина без никакво предназначение, освен ако на нея връзваха изобретателя й. Още една въздишка излетя във въздуха и младият човек се впусна в опасното плаване.

Не му бе лесно с куфара и с тъмните дрехи, но напредваше търпеливо, въодушевен от един далечен надпис — пресен айран. Дори да не е пресен — айран да е само, да си накваси засъхналото гърло. Ах, проклетото слънце! Беше го възседнало сякаш, бе впило в тъмната му коса пръстите си. Около мачтата стана нужда да заобиколи две циганчета, които се биеха кърваво за куфара на едно младо момиче. Още мъничко! В този миг около него изсвистяха автомобилни гуми и една почти невидима кола препречи пътя му. Глас из нея като гласа на Йехова, но странно поамериканчен.

— Ало-у, Боо!

Така нареченият сложи над очите си пет пръста.

— Ало-у, Тони! — изви и той с лека подигравка.

Автомобилът бе много стар двуместен форд, почти с комичен изглед, толкова комичен, колкото и неговият собственик, който едва се побираше в тясната клетка и кадеше носа си с дим на пура. Очите му, мънички и възгупави, които разглеждаха пешеходеца с необикновен интерес, станаха изведнъж почти сериозни. Дали? Хм! Имаше лице на човек, който размисля трескаво. Да! И той се реши да запита:

— Братовчеде, накъде с този куфар?

Те наистина бяха братовчеди — трети или пети — никой от двамата не знаеше точно, защото никой от двамата не бе мислил за другия от години. Лицето на младежа с куфара изразяваше нетърпение — все още прилично покривало на неприлични мисли: махай ми се от главата със своя автомобил! Но Тони, скрит под широкополата лятна шапка, може би имаше на ума си още половин дузина въпроси. Бо реши да ги съкрати, ако може.

— На хотел! — отговори той кратко.

— Как така на хотел? — попита Тони с недоумение. — Защо на хотел?

— Господи, Тони, ами къде другаде? Ако мислиш, че ще ме приберат в някое сиропиталище...

Тони подсмъркваше въпреки жегата.

— Ти си глупав... Ще дойдеш у дома, разбира се... Где се е чуло и видяло да пристигне Тиховец и да спи по хотелите!... Това ще компрометира фамилията...

Младежът мислеше — плюя на тая фамилия! — но Тони, какви очакващи очи! И той реши да го поизплаши.

— Да, но ще стоя в града два месеца...

Тони не се изплаши — зарадва се.

— Толкова по-добре!

Проклето, проклето слънце! Чувствуваше, че не може да остане нито миг повече под лъчите му, но как пък да се отърве от този дебелак, който — дяволска работа! — чакаше сякаш нетърпеливо неговия отговор? И защо? Двете фамилии никога не са били привързани една към друга, никога не са се радвали при среща.

— Не мога да дойда у вас, Тони! — възрази нетърпеливо младежът. — Причини? Ето! Иска ми се да живея на свобода и самичък. Това първо. А второ — леля Емилия не е предупредена за моето идване и ще ми бъде страшно неловко. За своите стаи може да има други планове, може да е поканила други гости. Помисли! Прилично ли е да се появя такъв — непоканен!

Тони в автомобила не бе се стреснал ни най-малко. Дори намери време да избърше лицето си с бяла ленена кърпа и промърмори:

— Друго би било, ако имаше в града любовница, при която да искаш да отседнеш.

— Ще си намеря! — възкликна отчаян младежът.

— А? — обади се Тони със странни очи. — Не съм аз, който ще ти попречи... И освен това какви са твоите съображения? Да почнем от последното. Ето — аз те каня! Колкото пък за леля ти Емилия, тя просто жадува за гости, а досега няма нито един...

Бо не слушаше — бе почнал да размисля. Най-последно съблазнително предложение! Да гостува — значеше да спести парите за квартира и храна, единствените предвидени в бюджета му. Бо сложи ръка там, гдето неговата майка ги беше зашила в хастара. Хм! Съблазнително! Да, но добрият татко не бе ли измърморил на тръгване, че е по-добре да не се вижда с роднините си? Ето ти на тебе заплетено положение! Автомобилът изведнъж натеза на везните и

реши съдбата му за няколко месеца. Колко лесно тоя автомобил би го спасил от непоносимото слънце и от тежината на куфара!

— Добре! — прекъсна го той. — Идвам с тебе...

Тони избърса потта си и въздъхна. Интересно животно! — реши младежът в себе си. Тази ненадейна роднинска любов би го учудила много повече, ако мозъкът му не се бе приготвил да кипне. Той посегна към автомобилната вратичка, която все още не се отваряше.

— Трябва сега да се нагласи някак куфарът...

Младият човек почти изцвили.

— Тони! Ти си луд! Отведи ме по-напред на сянка, че загивам...

Уплашен, братовчедът даде газ и Бо намести единия си крак на стъпалото. Напред! Сянката на една стара къща ги прие милосърдно и след миг Бо вече наместваше куфара си. Когато вдигна очи, видя, че Тони му подава бутилка бира, която току-що бе измъкнал от инструменталното сандъче. Бо хлъцна. Гледай ти чудесии! Пръстите му докоснаха нещо студено — хоп на темето, за да спре възвирането. Тони се усмихваше.

— Приличаш на Ифигения...

— Ти си Бог, Тони! — изръмжа младият човек и поднесе бутилката към устните си. Къл-къл! Вълшебно! Това се казва то... хм!... амброзия... Ако му се мернеше отнякъде въздържател, би го замерил с празната бутилка. Бо се облегна на седалището с чувството, че въздухът е станал по-прозирен и жегата поносима. Фордът припряно бръмчеше по някаква стръмнина и изведнъж — чайки! Чайки! Някога бе написал такова стихотворение — първото и последното в живота му, но от този ден му бе достатъчно да види дори само опашка от чайка, за да изпадне в лирично настроение. Тоя път не можа да го задържи, защото видът на братовчеда му разваляше всеки лиризм. Странна птица, наистина странна! Бе позастарял безспорно, бе сложил на гърба си още някой и друг килограм, но иначе си беше все същият добродушен, ленив и не твърде чистоплътен Тони. Лицето му имаше цвят на наденица, а Бо знаеше, че косите му са още по-червени — като изсушена папрат. Какви ли са пък тези улици? Тони се понаведе и изплю края на пурата като крава, която изпуска из уста нещо не добро за дъвчене. Ръцете му бяха на кормилото и Бо ги гледаше критично; огромни ръце като на хлебар или занаятчия с къси черни нокти. Изведнъж Тони запита:

— Да имаш случайно някакви познания по бриджа?

— Да! Сносни...

Невъздържано възклицание на доволство. Бо вдигна вежди.

— Леля ти много ще се радва! — заяви Тони. — И Дияна също...

Бо не чу добре името — Дияна ли?

— Коя е тя? — запита той вежливо.

Тони отговори съвсем просто.

— Жена ми...

Небето сякаш се събаряше. Ако кормилото бе в ръцете на младежа, фордът навярно би се вмъкнал в Търговското кафене, което напразно очакваше клиенти. Тони женен! Е, това наистина беше вече много! Младият човек не би се учудил повече, ако му бяха съобщили, че неговият чичо е почнал да лае като куче. Странно, странно! Тони винаги беше изглеждал така, както изглеждат старите ергени, и ако някой допуснеше, че ще се ожени — би допуснал това колкото да си направи смях.

— Та как, каза, ѝ е името?

— Дияна...

— Дияна! — Сега и Бо подсмъркваше. — Хубаво име... Но като те гледам тебе, Херкулесе, сигурно ще е някоя Омфала...

Тони се усмихваше загадъчно.

— Ще я видиш...

— Ами такова... отдавна ли?

— Вече две години...

— Бреей! — Младежът все още подсмъркваше. — Нещо... наследник?

Тони издаде звук, необясним по интонация, но спонтанен.

— Оо!

Това пък какво ли можеше да значи? Бо се посъветва с лицето му, но и то не даваше никакви указания. Значи — женен! Хм! Някакви познати къщи му се мяркаха пред очите и после — катедралата, сивкава и кремава, като лек пастел на сияйно синьо. Ето и къщата на чичо му! Спомени прииждаха отвсякъде, но избледнели и лишени от чувство — леля му, огромната, Филип, обилно ядене. Така! Същата къща безспорно — двуетажна, с левия флигел към улицата, със старинни корнизи и скулптурни подпорки на покрива, нещо като театрални маски. Бяла, чудно бяла! Пред входа дремеше с муцуна

върху лапите безноса и безуха кучка, която не мръдна, макар автомобилната гума да мина през предните ѝ крака. Бе каменна или циментова — сериозно предимство, що се отнася до така наречения кучешки живот. Фордът влезе охотно под навеса на градинската лоза и след миг — дворът: не много просторен, с циментова площадка и занемарена градинка по-нататък. Две парадни стълби слизаха от вторите етажи на флигелите, а средната част на къщата имаше само една тясна и ниска вратичка, нещо като черен вход. От него излезе огромна червенокоса дама с Рубенсова хубост и мощен бюст. Бо позна леля си, макар че едва я съзря, закрит от тежкия гръб на Тони: стоеше малко разкрячена, с ръце върху хълбоците, като стопанка пред своя хан, и се взираше с мъка пред себе си, защото току-що бе излязла от тъмното. Беше красива безспорно, но имаше нещо вулгарно в тая красота и нещо грубо в гърления глас, грубо и мощно, като в жените от простолудието, които изкарват своята прехрана с викане.

— Тони, в клозета ли искаш да влезеш с колата? — започна тя сърдито. — Казвала съм ти да я оставяш на улицата...

— Е, да, маман, но като се върна след няколко минути, ще ѝ намеря само скелета...

— Браво! Скелета! Откъде идваш?

— От гарата! — каза Тони смирено.

Лицето на едрата дама стана розово.

— От гарата ли? — кресна тя. — А защо идваш от гарата? Не беше ли на морето?

— Бях...

— Бил си! Ами тогава къде е графинята?

— По тоя въпрос ще трябва вече да се съветваш с делфийския оракул — каза Тони флегматично.

Розовината потъмня. Скрит зад гърба на Тони, младежът се чувствуваше запазен като от някакво избухване. Ясно беше, че дебелакът дразнеше нарочно майка си.

— Тони, ти си... мръсник! — отсече тя изведнъж. — Но това е просто... катастрофично!

— Играйте на три ръце! — предложи Тони невъзмутимо. Все едно да бе казал — играйте на жмичка! Леля Емилия се огледа яростно около себе си, сякаш търсеше камък, с който да му разбие черепа.

— Марш! — изкомандува тя. — Обратно, и да я намериш! Чуваш ли? — Гласът ѝ от яростен изведнъж стана почти плачлив. — Не разбираш ли, че ни трябва? Вече цял час я чакаме с Дияна и мадам Клайн, ти обеща да я доведеш, а сега идваш самичък. Трябва да я потърсиш!

Тони правеше опити да излезе от колата с прекачване поради повредената вратичка; изхлужваше се бавно като бебе от детската си количка, огромно старо бебе с присмех в очите.

— Не знам къде да я търся, маман — каза той сериозно. — И после по дяволите тая графиня! Докато я докарам, ще умирише колата на плесен.

Огромната дама се слиса, понеже не бе свикнала да чува такива резки мнения от сина си.

— Какво при-приказваш! — заекна тя. — Каква плесен? Ако умирише на нещо, то е само на фернет...

— Не на фернет, а на йод — поправи я Тони. — Тя е луда жена. Маже си с йод венците на зъбите...

Тони се бе измъкнал вече от колата, бе се издигнал над нея като охлюв над черупката си. От височината той хвърляше безмилостни погледи към своята почти разплакана майка.

— Тони, миличък! — каза тя умолително. — Не ни оставяй така! Трябва ни четвърти за карето...

Изглежда, че бе дошъл моментът на малката сензация. Тони скочи тежко от форда и направи към младежа жест на импресарио.

— Ето ти и четвъртия! — заяви той тържествено.

Мадам Емилия се стъписа. Четвъртият? Не се ли подиграваше? Това, което съзря в колата, сякаш не ѝ вдъхна особено доверие, защото запита безцеремонно:

— Кой е той?

— Как така кой? Нима не го познаваш?

— Та тогава нима бих те попитала, глупако!

Тони се раздвижи неловко като пингвин тежка и тромава походка, която не обещаваше да го заведе далече. Гледай тип! Гърбът му изчезна зад тясната врата. Бо с удоволствие би дал заден ход на форда, ако му бе възможно. Като не знаеше какво да направи, той мигаше безпомощно срещу слънцето и ругаеше в ума си братовчеда, който го бе изоставил сам срещу смръщеното лице на леля Емилия —

защото лицето на едрата дама бе наистина смръщено, макар и поради слънцето.

— Аз съм Богомил, мадам...

— Богомил? — Явно беше, че името му нищо не ѝ подсказваше.

— Кой Богомил?

Бо погледна ядосано късопаметната си леля.

— Богомил Тихов! — каза той със слаба надежда и прибави с по-голяма: — Не ме ли помните? Веднъж седнах върху шапката ви...

Няма жена по света, която да е забравила, че са сядали върху шапката ѝ. Лицето на леля му просия.

— Ах, ти ли си, Бо? Онзи мършавият ученик с идеите! Господи! Та ти страшно си пораснал! А пък си станал и хубавец! Гледай, гледай! Чудесии! Ами вярно ли е, че играеш и бридж?

— Ох! Да!

— Тогава слизай бързо...

Но тя видя, че е действително пораснал едва когато стъпи на земята. Пред очите ѝ се изправи висок тънък младеж, но с добре развити плещи, които изглеждаха малко отпаднали. Беше чернокос и почти мургав, с леки скули на продълговатото лице, едва-едва мършаво, и с усмивка, гибелна за жените — и иронична, и прелъстителна едновременно. Зъбите му бяха прекрасни и той ги показваше непрекъснато поради навика си да се усмихва. „Хубавец! — реши още веднъж лелята. — Чудесии!“ И тя се чувствуваше покорена вече от гласа му, много мъжки за младежката му фигура — и тих, и силен.

— Къде си на квартира? — попита тя внезапно.

Младежът се поизчерви.

— Мисля, че у вас...

Едрата дама даваше явни признаци на радост.

— Тони покани ли те? — възкликна тя малко учудена. — Ще бъде странно, ако се е досетил. Тони никога за нищо не се досеща. С две думи — невъзможен е! Горката Дияна зле си пати от него.

Пак тая Дияна! „Много претенциозно име като за жена на Тони“ — помисли той недоволено и погледна към леля си с тъмнеещ поглед. Ако тая дяволска жена не го поканеше веднага да влезе вътре, той щеше да се просне пред очите ѝ на горещите плочи. И после — свършено! Нека се грижат за доброто му погребение. Мадам Емилия

обаче не подозираше какво става с младежа и продължаваше да го отрупва с въпроси.

— Къде ти е багажът? На гарата?

— Ето го в тоя куфар...

Едрата дама погледна резигнирано неголямото нещо.

— Навярно ще стоиш малко? — попита тя и младежът бе готов да се закълне, че в гласа ѝ имаше разочарование.

— Напротив, до есента — избъбри той окуражен.

В очите на леля му се появи същото изражение, което бе видял преди малко в очите на Тони на площада. Тези хора наистина се радваха на ненадейния гост и радостта не беше лесно обяснима. В малкото случаи на срещи между членовете на двете фамилии досега се беше проявявала твърде очебийна резервираност. На него лично ли се правеше някакво изключение? Младежът: нямаше време да размисли, защото гласът на леля му го преследваше.

— Ще си направим чудесна компания... То се знае, Дияна най-много ще се радва. Тя страшно скучае с този невъзможен Тони...

Аха! Не го ли викаха за забавление на дебелията провинциална братовчедка? Той улови сърдито куфара си. Трябваше да мине, ако не искаше да издъхне глупаво от слънчев удар в двора на една плиткоумна провинциална леля. За негово учудване едрата дама се отмести от запрещения вход и Бо хлътна в сянката на входа с облекчителна въздишка. Изведнъж вратата зад гърба му се затвори и настана мрак. В мрака го докосна за миг меката плът на леля му, чуха се стъпки.

— Тук има стълби... Върви след мен!

След три крачки Бо удари носа си в нещо твърдо и възкликна в мрака. Стълби ли? Стълби към преизподнята! После изведнъж разбра къде са, защото вече скърцаха под исполинския крак на леля му. Очите му свикваха със здрача и той бавно проглеждаше. Дявол го взел, що е това пред него? Подпорен стълб или кракът на добрата дама? Той се възнасяше нагоре в прохладния здрач, нападан от дъха на плесен, който идваше от мезонина. След малко се озоваха в хол със затъмнени прозорци и леля Емилия каза:

— Върви да вземеш един душ — ще дойдеш малко на себе си! — И тя отвори едната от двете врати в хола. — Банята е там в дъното...

Бо се запъти нататък, обзет от ентусиазъм.

— Но да не се бавиш? Ще те чакаме...

— Няма... няма!

След няколко мига той се озова в нещо, което му напомни килията на шилъонския затворник. Един сплескан душ висеше над него като слънчогледова пита, изкълвана от врабците. Все пак — чудесно! Той се съблече бързо и в следните пет минути пръстите му се разкървавиха от непосилни усилия. Кранчето не можеше да се отвие! Най-последно, обзет от ярост, той го завъртя обратно и като по чудо от питата и от тръбите запря вода. Сладост, истинска сладост! Има ли нещо по-хубаво от душ след изморително пътуване в адска жегата? Водата го обливаше отвсякъде — подаде й дори езика си. „Да благодарим на водорода и кислорода, които са дали това прекрасно съединение!“ Така мислеше Бо и вече се протягаше с целия си ръст на студения цимент под. Малко по-късно му дойде на ума за болестта, наречена пневмония, и побърза да стане. В този миг водата внезапно спря и младежът прехапа прилежно езика си. Какво означаваше това? Не беше ли напомняне от страна на леля Емилия, че го чакат за бриджа? Бо въздъхна. Бридж с дами не беше от най-привлекателните работи в света. Бридж с дами — това е работа за мъж със здрави нерви и с нужда от дребни пари. Все пак нужда от дребни пари младежът чувствуваше, но нали беше гост? Той се облече, без да бърза, и вчеса косата си, която, макар да бе мокра, не стана от това много по-гладка. Ето ти сега нова трудност: как да влезе при трите жени! Бавно и със сериозно лице ли или пък усмихнат, както човек трябва да се усмихва на жени? Бездруго трябваше да се поклони и да целуне ръка на Тоневица. Ами на другата? Дявол я знае дали е омъжена! Всъщност най-добре беше да влезе енергично и весело, да изблее едно „здравей“ и веднага да забъбри интимно с Тоневица, с кравата му проклета! Мъчна роля беше то, но затова пък по-достойна от плебейската хрисимост и от стеснителните „да“, „да“ и „не“, „не“! Той съчини набързо няколко реплики, приглади ги като косата си и почувствува зад гърба си нещо като кураж. Напред! Ролята бързо се избистряше пред очите му до далечните подробности.

Куражът му го придружи из коридора, но не отиде по-нататък. Той спря нерешително в здрачния хол, пълен със спомени за зле изиграни роли, за изоставени наполовина или още в началото. Не, никога не би станал актьор, не бе работа по силите му. Нека сложи

поне началото — да улови енергично дръжката на вратата! Хоп! Вратата се отвори пред него, но дръжката остана в ръката му. Той стоеше слисан на прага и поглеждаше ту дръжката, ту трите жени, които с все сила се стараеха да не прихнат. По-лошо появяване не можеше дори да се измисли. С дръжката как да е щеше да се справи, но младежът беше много повече смаян от гледката на двете непознати жени. Дявол го взел! И двете бяха необикновено млади и хубави.

— Какво стоиш на прага като статуя — смъмри го леля Емилия, като искаше зад своя строг тон да скрие смеха си. — И какво си се заловил за тая дръжка — хвърли я! Гледай го хитреца, наистина я захвърли! Искан да кажа — пъхни я обратно на мястото ѝ!

Бо извърши тая работа със зачервено лице и разтреперани пръсти — и през всичкото време виждаше любопитните погледи на двете жени. Коя от тях можеше да бъде Дияна? Не тъмнокосото момиче, разбира се, което бе красиво до излишък. Тогава другата. Мисълта му спря с чувството, че е пред някаква грешка. Тя пък беше съвсем дребна, с изящна и крехка фигурка, с тясно лице, на което не липсваше нито хубост, нито интелигентност. Все пак — тя!

— Свърши ли? — запита леля Емилия. — Дияна, колко пъти съм ти казвала да ми напомниш за тая брава... Трябва да повикаме железаря...

— И вчера ти напомних, маман! — каза обидено младата снаха.

Нечувано! Тази, която нарекоха Дияна — беше младото момиче. От смайване младежът отново развали бравата и трябваше да се обърне с гръб, за да има време да се успокои. Мисълта му работеше трескаво и не стигаше доникъде. Нима е възможно дебелият смешен Тони да има такава жена? С пламнала глава той най-после намести проклетата брава и когато се обърна към другите, лицето му бе непроницаемо. Те седяха край малка лакирана масичка, покрита със зелено сукно, върху което беше вече разпиляна колодата с карти, и все още го разглеждаха, всяка по свой начин, но и двете благосклонно. Той пое тясната, мека и прохладна ръка на мадам Клайн и надникна в очите ѝ. Тъжни! Ръката на Дияна го изненада — топла и силна. „Очите ѝ ласкави, очи на момиче“ — помисли той, защото имаше в тях нещо незащитено, липсваше онази преграда, която се съзира в очите на омъжените жени от тяхното общество — предупредителна и съблазняваща едновременно, като препятствие за най-добрите, коне.

Все пак онова, което най-много го порази, беше тяхната безгреховност — като че ли това момиче-жена беше виждало от мъжете само толкова, колкото се подава зад края на ръкавите и яката. Той чу леля Емилия да казва: „Да почнем или ще побеснея.“ И седна на мястото си с нечута въздишка.

— Спа ли в банята, Бо? — продължаваше леля му. — Много се забави...

— Дремнах — измърмори Бо. — И сънувах, че ме изгонихте оттам с пика асо в ръка във вид на копие...

Дияна едва видимо се усмихна, а леля Емилия сякаш подскачаше от нетърпение на мястото си — от нетърпение по-скоро да почнат.

— Теглете карти! — заповяда тя енергично.

Бо изтегли пиката дама и усети за миг бързия поглед на Дияна. Пиката дама — нейната карта! Той облегна гръб на креслото с чувството за някакво начало. Начало на що? Глупости! Леля Емилия измъкна спатията асо — „Както винаги!“ — оплака се тя и почна да раздава, преди другите да са заели местата си. Бо беше срещу Дияна за първата партия, гледаше я и не вярваше на очите си. Това дете жена на Тони! Някаква ярост се промъкна отнякъде. Дали пък не бе имало някакво начало? Той разгърна картите и се навъси. Що за карти! Не можеше да се разбере коя каква е, а при това бяха много корави — стояха в ръцете му като плочки...

— Египетски са! — подсказа му Дияна. — И на мене не ми харесват...

А! Значи вече четеше по лицето му! Той измърмори:

— Тези момчета ми се виждат страшно възрастни... Към нас такива бради имат поповете...

— Защото сега хората са изродени! — възкликна леля Емилия. — Едно време, докато на момчето не му израснеше брада, не го пускаха при момиче... И добре правеха...

— Чудесни биха били, ако ги пратите на бръснар — мъркаше младежът, защото знаеше, че това мъркане допада на жените. — Три пики...

Дияна не го подкрепи. След половин час Бо се убеди, че тя играеше слабо, а леля му — невъзможно. Само мадам Клайн бе добра играчка — дори много добра, но бе пълна със слаби карти. Нейното тясно лице загуби усмивката си, стана съсредоточено и загрижено.

Имаше нещо в израза му, което подсказваше, че не приема с леко сърце загубите. Защо ли? Някой го перна по ръката.

— Къде си се занесъл? — избухна леля му. — Ако имаш поп, слагай го, ако не — върви по дяволите! Къде се е чуло и видяло с валето!

— Пак сбърках брадата — оплака се Бо и очите му внезапно станаха хитри. — Пък и не ви ли се струва, че валето и дамата са поестествена двойка?

— Не флиртувай с Дияна! — предупреди го леля Емилия. — Дамата си има стопанин поп. Мадам Клайн, вие давате...

— Да — кимна печално младата жена.

Бо слушаше удивен необикновено правилния изговор на жената с чуждо име. Не беше българка. Не бе възможно една българка да говори така правилно и така бездушно — сякаш думите не означаваха нищо и тя чувствуваше зад тях само чуждия им превод. Мадам Клайн раздаде, без да бъде добра към себе си. Бо свали своите карти и използва записията на трите жени, за да разгледа крадешком Дияна. Беше облечена в светла лятна рокля от японж, младежка на вид, къса и с ръкави, които позволяваха да се видят лактите ѝ. И колената бяха видими — на равнището на черния лак, като ослепително бели островчета. Тая белота в града на слънцето бе твърде необикновена и привличаше очите на младежа със сила, по-постоянна и от магнитната. Да не ги гледа! Но той ги гледаше с несподелено удоволствие и се ругаеше наум. Ръцете ѝ бяха все така бели и на тая белота малките черни косъмчета му причиняваха нещо като изтръпване. Като се взираше внимателно, той откри, че веждите не бяха съединени само поради намесата на пинцета за скубане и че съвсем малка пътека има между крайчеца им и косата над слепите очи. Тая коса също така поразяваше с необикновената си жизненост — сякаш не растеше, а извираше, сякаш не беше мъртва тъкан, а жива, — с нерви и кръвоносни съдове; макар да падаше тежко на раменете, косъмът не изглеждаше дебел и як, а лек и гъвкав — и цялата коса поради това бе отзивчива като живак на най-малките движения. Тези наблюдения не свършиха добре и той... въздъхна.

После мадам Клайн му стана партньорка. Докато сменяше мястото си с Дияна, младежът гледаше учуден нейната лека фигурка, облечена в елегантен тъмен тоалет — отдавна носен, изглежда, но

добре запазен. Беше скъпа рокля, безспорно, и от материя, която не би могла често да се види — нещо като брокат, твърде тежък за фигурата ѝ. Дълбокото ѝ деколте бе едва възпирано от старинна брошка с камъни, които не приличаха на имитация. Въпреки това привиден разкош нещо говореше на младежа, че младата жена не е богата — дори повече: че е в нужда. Все пак брошката! Дявол знае! Нейното унило лице след загубата на първия робер го подтикна да вложи повече внимание в играта, но всичко беше напразно. След всяко раздаване очите на мадам Клайн ставаха все по-тъжни и по-тъжни, сякаш картите бяха хора, които я оскърбяваха със своето пренебрежение намираха я досадна може би и страняха от нея. В обществото на най-лошите от тях тя дори загуби волята си за съпротива. Потоп! Вече поддържаше съвсем страхливо партньора си и ако леля Емилия не влезе съвсем глупаво в една клопка, която Бо ѝ постави, роберът им щеше да свърши с голяма загуба. Леля Емилия нанасяше в карнетката цифрите почти с алчност и се усмихваше. Бо надникна. Там, където трябваше да бъде името на мадам Клайн, бе нарисуван несръчно хитлеровият пречупен кръст. Гледай ти! Да не би пък младата жена да е нацистка? Бо чувствуваше как симпатията му се смразяваше — студен отлив в обратна посока. После чу гласа на леля си:

— Бо, какъв си ти всъщност?

„Колко хубаво би било — мислеше той — да съм Кларк Гейбъл!“
Но не беше киноартист, нито спортен шампион. Какво ли да им каже?

— Студент — отговори той неохотно...

Дамите приеха това със смесени чувства. Само леля Емилия се изрази по-определено:

— Що ли ти трябваше!

Да! Що ли му трябваше! Понеже сам бе с много мнения по този въпрос, не му оставаше нищо, освен да пусне неопределен звук през носа си.

— И каква наука? — упорствуваше лелята.

— Литература — отвърна младежът загрижено.

За негово учудване това нещо се прие без подигравателни викове. Три почтителни погледа се насочиха към него или по-право почтително снизходителни, сякаш им бе казал, че се занимава с броене на звездите — работа удивителна и мъчна, макар и съвсем безполезна.

За нещастие леля Емилия навярно бе на мнение, че дори от безполезното може да се извади някаква полза.

— Като свършиш — какво ще станеш?

— Безработен...

— Тъй! — Леля Емилия видимо се забърка. — Ами от какво ще живееш? Откъде ще вземаш средства?

— От баща си...

Кратките иронични отговори съвсем забъркаха едрата дама, защото не беше нейна специалност да проумява ирониите. Все пак тя бързо се съвзе и на устните ѝ се изписа неодобрителна усмивка.

— Намерил си кого да скубеш! — възкликна тя. — Да не си намислил да ставаш учител като него?

— Преди всичко, лельо, баща ми не е учител, а доцент в Университета — възрази Бо.

— Така ли? — измърмори леля Емилия. — Все пак това не е основание да ме наричаш „лельо“!

Играта продължи все тъй вяло, както досега, и единствено леля Емилия внасяше оживление с нескончаемите си монолози.

— Бо, тю е мооор! — ревеше тя яростно. — Не пипай с мръсните си пръсти, не пипай! Мадам Клайн, стъпете на това килимче! Хопала! Виждаш ли, Бо, колко хубаво е, когато човек си предвиди стълбичка за слизане. Чудесно! Дияна, в тебе ли е свещеникът? У тебе е, знам си, ти винаги имаш манастир от брадати отци. Стъпи, стъпи! — И нададе страшен вик, когато попът се оказа в мадам Клайн. — Подло е това, честна дума! Дияна, не играеш почтено! Защо ме излъга? Не е хубаво да лъжеш бедната си майка! Кажй поне имаш ли още козове? Ще бъде невероятно, ако имаш! Господи, Господи, цакна! Нахалство!

Бо се прозя в шепите си от досада и хвърли поглед из стаята. Всъщност не беше стая, а салон, широк като гимнастическа зала и претъпкан с предмети и мебели, наслагани един до друг като в музей. Всичко беше старо и полуразрушено, макар и скъпо. Плюшовете изглеждаха потъмнели и ореховото и дъбово дърво носеха по себе си следи от безброй рани. В тоя си вид салонът приличаше повече на таван, в който се складира излишна мебел. Някакви разнищени кафези без птички висяха по стените, а тръбите на органа, който подпираше източната стена, бяха изпотрошени. Пукнатата беше и една огромна, глазирана ваза, а емайловата птица с ярки пера и безглава едва-едва

подсказваше, че е папагал. При тая гледка Бо се почувствува смутен. Хм! Нима тези хора бяха изоставили съвсем дома си? Той бе забелязал още при първото влизане в къщата, че домът на чичо му е пълен с развалени и повредени неща, които продължаваше да среща на всяка стъпка. Даже когато се опита да запали електрическата лампа, ключът се завъртя, без да щракне в ръката му. Разгневена, леля Емилия командуваше от стола си: вляво, вдясно разклати го малко, дявол да го вземе! Най-последно на тавана светна нещо, което всеки нормален човек би взел за отходно място на мухите.

После вратата се отвори почти безшумно и в стаята влезе Тони. Изглеждаше сънлив и отпуснат, с очи, които бяха изгубили всяка живост. Бо трепна. Нима това беше съпругът на хубавицата? Нещо загадъчно и невероятно имаше в тоя факт, нещо, което спираше дори мислите му. „Как е възможно?“ — мислеше той безпомощно. И това бе почти всичко, което можеше да мисли. Бо следеше изпод око Дияна, която не бе мръднала при влизането на съпруга ѝ. Какво ли я бе довело в тази голяма, празна и разнебитена къща? Навярно никога нямаше да узнае. И той се сепна от чудноватия анонс на леля си:

— Четири спатии.

— Четири без коз! — викна Бо сърдито.

Тони се поразходи лениво из стаята, после отиде при пианото и се опита да подрънка, но веднага получи остро мъмрене от майка си. Добре! Едрото му тяло препълни кожения фотьойл, а на слабата светлина печално изгря малката плешива луна на върха на черепа му. Той сякаш отново заспа на мястото си и веднага всички го забравиха. Цял час по-късно отново се чу гласът му:

— Ще вечерям в казиното...

— Върви! — сопна се майка му. — Изобщо махни ми се от главата. Щом влезе, и картите се обърнаха против мене.

— Какъв кураж от тяхна страна — измърмори той вяло.

Леля Емилия го погледна яростно.

— Тони, ако останеш в стаята още две минути, ще поемеш половината от загубите ми...

Тони сякаш не се вълнуваше ни най-малко от грубите думи на майка си. Той повдигна с две ръце колана, който се връзваше в корема му, и каза, без да мигне:

— Тогава довиждане.

Неговата походка на пингвин имаше направление към изхода. Гласът на леля Емилия го настигна:

— Кажи на Пенка да дойде веднага...

След малко се чу шумът на форда, който напусна стремително двора, и миг след това Бо разбра колко тих и запустял е големият дом. Не се чуваха никакви шумове, никакви стъпки, никакво дрънкане на домашни съдове, които да напомнят, че идва приятният час на вечерята. Никакъв глас на дете не даваше надежда, че къщата ще получи приток на нова кръв. Беше глухо и пусто, беше просторно и мъртво. Бо чувствуваше как пулсът му замира сред трите жени, изтощени от продължителния бридж. В тоя покой изведнъж му мина през ума странната мисъл: не бяха ли го извикали, за да внесе малко живот и да избави от скука двете самотни жени? Тая мисъл не му достави никакво удоволствие. Изведнъж вратата се отвори и в стаята влезе някакво женско същество, което никой не погледна. Не можеше да се каже изведнъж дали е слугиня или някоя бедна сродница, взета по милост в къщата, за да наглежда някоя от домашните работи. Беше облечена в износена рокля, една от роклите на леля Емилия навярно, която висеше като на закачалка върху костеливите ѝ рамена. Следи от минала хубост все още личаха по сухото ѝ лице — и строго, и самостоятелно едновременно. Главата си държеше вдигната, не по слугински, и тънките ѝ устни бяха здраво сключени. Изглеждаше, че е влязла колкото да хвърли презрителен и неодобряващ поглед на компанията, а не за да получи някаква заповед. Стоеше край вратата и поглеждаше от време на време младежа с враждебен поглед. Леля Емилия навярно отдавна я бе усетила зад гърба си, но все още не се обръщаше към нея — може би сърдита, че жената бе влязла без поздрав; е вдигнат високо показалец тя призоваваше Бога в помощ на своите глупави импаси и се сърдеше на Дияна — патка такава! Зад гърба ѝ слугинята най-после загуби търпение:

— Викали сте ме, госпожо!

Леля Емилия и сега не побърза да се обърне, но Бо забеляза насилване в лицето ѝ, някаква разтревоженост в пръстите, които държеха картите. Ясно бе, че това не е обикновена господарска обноска, а преднамерено държание. И, разбира се, не успя да задържи за дълго своята опасна позиция.

— Пригответи таванската стаичка — каза тя най-последно. — Почисти я и сложи прано бельо...

Слугинята си отмъсти:

— Няма прано бельо...

— Има! — възрази нетърпеливо засрамената дама. — Ще го намериш в бюфета на моята стая.

— Добре! — каза слугинята едва ли не презрително.

— Каза ли на господаря си, че е дошъл племенникът му?

— Той сам го е видял от прозореца...

— Тъй ли? — каза равнодушно леля Емилия. — Значи е станал? Чичо ти, Богомиле, е на легло, но вече оздравява...

Слугинята сви устни и се измъкна безшумно от стаята. След половин час играта бе приключена и младият човек прибра без удоволствие дребните пари на трите дами. Само мадам Клайн губеше повече от другите и на Бо му се стори, че се раздели малко мъчно с парите си. Чудно! Скъперница ли беше, или пък загубата за нея бе чувствителна? Загуба малко повече от сто лева? Всички бяха станали и мадам Клайн се оглеждаше някак безпомощно. После тя се запъти към вратата с леката си походка, в която той път имаше нещо принижено и убито — походка на човек, който е имал самочувствие и го е загубил.

— Мадам Клайн! — обади се леля Емилия. — Чакайте — нашият кавалер ще ви изпрати...

Младата жена се усмихна посърнало.

— Бих могла и сама...

Бо тръгна след нея. Навън нощта бе топла и все така бляскава, този път поради луната, която правеше белия град призрачен. Младата жена го поведе по някакви неосветени улици, които водеха за крайните квартали. Срегнаха ги хора с тъмни лица и с тесни очи, гледаха ги нагло и безцеремонно, но мадам Клайн — Бо веднага забеляза това — никак не се тревожеше. Тя сякаш бе у дома си и се движеше свободно по неравната земя, докато младежът се препъваше често и мърмореше недоволено.

— Изглежда, че отдавна сте в този град — предположи той.

— Отдавна? — въздъхна мадам Клайн. — Не знам — две години отдавна ли е?

— Изглеждате малко нещо южнячка...

Младата жена прие това като комплимент и очите ѝ се оживиха.

— Благодаря ви — каза тя странно. — За жалост австрийка съм и моят роден град е Виена... Там съм живяла допреди няколко години.

— На ваше място не бих го напуснал...

Клепачите на мадам Клайн трепнаха.

— На мое място може би бихте избягали по-далече от него...

— О! — възкликна Бо смутен. — Хубав град...

— Хубав — съгласи се виенчанката без въодушевление. — Хубав, но тъжен... Не съм виждала досега по-тъжен град от Виена...

Бо се почеса в тъмното.

— Това съвсем не звучи като в тон-филмите...

— Тон-филмите! — повтори тя като ехо. — Никой виенчанин не може да ги понася... В сърцето на виенчанина те още повече сгъстват тъгата...

Тъгата! Тая дума бе единствената досега, която произнасяше с чувство. И самата тя под блясъка на луната изглеждаше тъжна и унила.

— Би казал човек, че сте избягали от тъгата му.

— Не! — възкликна младата жена. — След като го напуснах, разбрах колко тъжен е бил там животът. Тук в тишината разбрах това.

— Може би не е трябвало да правите такъв голям преход. Защо не си избрахте София?...

Виенчанката поклати енергично глава.

— Защото София е Европа, а мен ме влече все по на юг и по на юг.

— Но да живее човек тука, е все едно да се погуби! — упорствуваше Бо. — Горещините и пустотата спомагат за бързото затъпяване.

Мадам Клайн го погледна учудено.

— Мисля, че е точно обратното — каза тя глухо. — Никъде не съм мислила толкова много, колкото в тоя град. Моята, така да се каже, самотност ме кара да размислям непрекъснато. Също като да съм била във водовъртеж и изведнъж да съм изскочила в покоя и тишината. Отначало всичко се върти и досега все още се върти, особено в сънищата, но човек почва да размисля: къде е и какво е това около него, което не спира, за да го разгледа човек. Къщи? Хора? И кой е самият той, има ли свое собствено сърце, или го е загубил във въртележки, по-големи и по-малки, в които човек не може да си поеме дори дъха...

В топлата южна нощ думите на виенчанката прозвучаха някак неестествено. Бо погледна озадачен нейното тясно умно лице, което на лунната светлина печелеше по хубост. Такава деликатна, с тежката рокля от старинна материя, с тъничките си бледи ръце сред тая прашна ориенталска улица, по която не можеха да се видят дори къщи, по която нищо не се виждаше освен стобори, дървета и сенки и тук-там някой мъж с потаен поглед — младата жена изглеждаше необикновена като думите, които говореше. Тя хвърли към младежа бърз поглед и добави:

— Може би към тези мисли подтиква и това море, което е неописуемо хубаво и е като магнит... особено когато е лунно. Тогава човек би могъл да се удави в него...

— Не приказвайте така!

— Добре! — усмихна се печално мадам Клайн. — Да се слее с него, сякаш се слива със самата безкрайност и с... Бога.

Бо вдигна учудено вежди.

— С Бога? — измърмори той. — Нима сте религиозна?

— Всяка мъдрост води или към отчаянието, или към Бога...

— Представете си, мадам Клайн, някои хора твърдят точно обратното.

— Познавам и такива! — въздъхна тя. — Моят мъж например...

Това беше ново — неин мъж! Бо не можа да се въздържи да не запита:

— Тук ли е той?

— Отдавна е мъртъв...

— О! — възкликна младежът и веднага се засрами от тоя звук, който съвсем не приличаше на съболезнование.

Настана кратко неловко мълчание, после младежът каза:

— Струва ми се все пак, че религията ви е доста езическа.

— Защо мислите така? — трепна младата жена.

— Как да ви кажа... наблюдавах ви, като играехте на карти. Виждам съм често хора, преследвани от лош шанс при разни игри, но малцина от тях вярват, че това се дължи на някаква свръхестествена намеса. Тези, които не вярват в свръхестественото, се противят много енергично. Те знаят, че това се дължи на обикновените закони на случайността, и се мъчат да ги нарушат по всевъзможни начини, като бъркат често картите, секат ги по разнообразни начини, сменяват си

често мястото — изобщо борят се. Но вие нищо подобно не правехте. Бяхте примирена и скръбна, сякаш всичко това се дължеше на някаква висша сила, на някакъв бог на картите, зле настроен против вас поради неизвестни причини, просто поради антипатия или за да ви изпита търпението...

— Защо трябва да бъде специален бог на картите?

— Ами как?

— Би могла да бъде оная висша сила, която ние всички наричаме Бог.

Младежът се усмихна в мрака.

— О, мадам, ще бъде нечувано, ако тоя Бог, в излишък на свободно време, седне невидим до вас и почне да ви реди картите...

— Не говорете така...

— Позволете! Да реди не само вашите карти, но и картите на всички, които играят по света безбройните игри. Нима го смятате способен на такива дребни занимания?

— Това е само част от неговата сила — възрази тя вяло.

— Но какъв смисъл?

— Божият смисъл не може да бъде известен на смъртните. Аз мога само да предполагам, че това с някакво възмездие за мои грехове или грехове на мои близки. Бог като възмездие не може да не съществува. Точно това ще бъде нечуваното.

— Мадам Клайн, много интересна светлина хвърляте върху Бога — измънка младежът. — Впрочем смятате ли, че е всемогъщ?

— Бог и всемогъщ е едно и също нещо...

Бо се усмихна.

— Точно това исках да чуя от вас — каза той. — Е, добре, ще видите, че според вашата логика това не е възможно. Всемогъщият Бог значи, за да ви накаже за нещо си, в продължение на часове реди картите неблагоприятно за вас. По този начин той смята, че ще загубите малко пари — макар че, между нас казано, в неговата власт е да ги загубите, без да влага толкова труд. Ще кажете — неведоми са божиите пътища. Добре. Волята му е да загубите на бридж тия пари и вие ги губите... Обаче ако аз ви ги върна, какво ще стане? Какъв ще е изводът? Много прост: че моята малка човешка воля е по-силна от неговата и че аз мога само с един жест да разваля плода на дългите му усилия...

След тая игрива реч младежът бръкна в джоба си и отдели парите на мадам Клайн.

— Направете ми удоволствието да ме произведете в по-горна инстанция от Бога — добави той в прилив на добро настроение.

Въпреки че бе нощ, младежът забеляза колко дълбоко се изчерви младата жена. За съвсем кратък миг той разбра глупавото си положение и протегнатата му ръка изпита желание да стане невидима.

— Ако взема тези пари, господин Тихов, ще излезе, че Бог не е искал да ме лиши от няколко лева, а да ме унижи...

— Но защо? — измънка Бо смутено.

— Защото вие нарочно скроихте цялата тази история. Нарочно, за да ми върнете парите, защото смятате, че съм бедна и че тези пари са ми нужни. Вие ме съжалявате за загубата и искате да я поправите... Така е... Но знаете ли какво е да съжалявате един човек? То е да го унижавате...

Младежът замълча объркан. Този разговор, който бе започнал така минорно в бляскавата лунна нощ, бе достигнал до съвсем непредвиден край. Нито за момент той не бе допуснал, че една мнителност може да отиде толкова далеч. Да! Сега всичко беше ясно. Ясна му бе дори нейната походка. Нейната бедност бе по-ясна от всичко. Той само бе забравил, че мнозина хора се срамуват от бедността си.

— Мадам Клайн — поде той понамръщен, — заклевам се, че когато ви давах парите, няхах на ума си подобни мисли...

— Не познавате мислите си — каза мадам Клайн все още нервно.

Тя млъкна и мълча, докато стигнаха до дома ѝ. Спряха пред обикновена дъсчена врата, която се отваряше по някакъв потаен начин, както се отваря всяка провинциална врата. Деликатната виенчанка бръкна с привикнал жест в някаква дупчица и завъртя опитно ръката си. Щрак, щрак! Вратата се отвори с меланхолично изскърцване. През големия двор лъкатушна лунна пътечка сочеше с бледен пръст къщичката със засребрен покрив и мъртви очи. Дървета, много дървета. Под техните сенки сякаш се спотайваха малки невидими животни. Вратата престана да скърца, настана неловка тишина. Някъде в храстите изпърха нощна птица и мадам Клайн обърна нататък глава.

— Кукумявка — каза тя глухо и добави: — Простете ми, господин Тихов!... Простете ми... Толкова съм замаяна напоследък и

толкова...

Тя не довърши. Младежът остана сам в сянката на вратата с недовършена дума в ума си. Нещастна! Да, навярно това искаше да каже. А защо? Нима човек може да бъде нещастен само затова, че е беден? Той се готвеше да тръгне, а не тръгваше, гледаше деликатния гръб на мадам Клайн, който се разтопи в мрака. Нещастна! За него тая дума лъхаше на старина и далечност. Не, не е бивал никога нещастен — поне това му беше ясно.

Той се върна у дома на чичо си малко разстроен и влезе в столовата, гдето го чакаха за вечеря. Двете дами седяха около масата и тихо беседваха. Тая маса завинаги остана в ума му — дълга и солидна, направена от скъпо дърво. Стара маса. Младият човек се чувствуваше малко потиснат от нейната солидност, но и някак смътно задоволен от самотността ѝ. Той спря пред нея за миг, без да вижда дамите. Необикновена маса! Дали с такова чувство не се е изправил Давид пред трупа на огромния повален филистимянин? Но мисълта отлетя недомислена и го остави с чувство на неудовлетвореност. Какво ставаше всъщност? Не беше ли някакво злорадство с политическа отсенка? Изглежда. Тиховецът, който я бе купил, бе очаквал безспорно до най-далечно бъдеще голямо семейство и много гости. Беше голяма оптимистична маса, предполагаща благополучие и многолюдност. Нещастна маса! За втори път през тая вечер мисълта за нещастие се явяваше в ума му и той седна понавъсен. Колко тъжно бе всъщност с тия две самотни жени, които очакваха с погледи да каже нещо. Но той не проговори, той мислеше. Да, да! Една обикновена маса наистина може да каже много за цяло поколение. И то бе минало поколение. Младежът чувствуваше как възелът се развързва.

— Та за какво си тук? — попита внезапно леля Емилия.

Младежът я погледна. Ясно бе, че е казала гласно мисълта си.

— Ще държа допълнителна матура — отговори той неохотно. —

По гръцки език.

— Смешна работа — измърмори лелята. — Тука гръцки говорят само хамалите.

Скоро двете дами тръгнаха към своите покои и младежът ги придружи с поглед. До едрият равен гръб на леля му Дияна приличаше съвсем на момиче със своята тънка младежка фигурка. „Лека нощ, мои дами!“ Той остана да допуши цигарата си. На тъмния прозорец се

показа котка, вгледа се в очите му със своите светещи, гибелни зеници. Изведнъж младият човек се почувствува като пред смътна, неизбежна опасност.

Малката стаичка на тавана му хареса, макар да нямаше в нея никакъв стол. Преди обаче да забележи липсата на столове, очите му се изпълниха от двете картини на стената. Той спря пред тях смаян и озадачен. Изобразителното изкуство беше малко далечно за него — повече от липса на досег, отколкото от липса на вкус. Гледай ти! Или сам той нямаше вкус, или пък по справедливост двете картини трябваше да бъдат на по-лично място в къщата. Младежът откъсна с мъка погледа си от тях, за да разгледа и останалото. Библиотека, моля ви се! Той се нахвърли бързо към нея и все така бързо се отдръпна. Това е то търговската библиотека — алманаси, сборници, пътеводители, ръководства за изучаване на чужди езици. Над всичко — прах, гъст многогодишен прах. Той кихаше и ругаеше подаде нос през тясното прозорче, за да го проветри. „Прекрасни са тези южни нощи“ — мислеше той. Пред очите му провинциалният град вече спеше — дълбоко и кротко. И никакъв шум. В тая тишина той внезапно се почувствува тъжен. Нима само тъжен? Някакъв образ от дълго време напираше някъде под мислите и най-после изпъкна. Тая Дияна дали не бе нещо умопобъркана? Нима една нормална жена, и при това толкова хубава, би се омъжила за мъж като Тони? Със своята безжизненост той преди всичко не беше мъж. По сметка? Каква сметка е да живее в тая къща, която сякаш всеки миг се готви да рухне? Сърцето му бе свито. Някаква кръв минаваше осезателно по устните му. Да, наистина прекрасно момиче, ако прекрасното е само външност. Той знаеше, че съвсем не е така, но това бяха принципи, а Дияна бе жива. Колко зле е, когато за един млад човек и принципите не са живи. Той се оттегли от прозорчето и седна замислен на високото старомодно легло.

Всъщност нещата нямаше да му се струват толкова непонятни, ако знаеше малко повече за своите сродници. Като понасили паметта си, той си припомни, че неговият баща и чичо му са първи братовчеди. За своя баща той си припомни с удоволствие. Добър мъж. Единствен той в рода на Тиховците беше интелектуалец. Доцент в Университета не е малко за една фамилия на търговци. Това нещо, както и бедността му, го бе отделило от другите. Младите Тиховци като правило не се

пресилваха с умствени занимания. Бо си припомни само един, който можеше да говори на общи теми — Велизар Тихов, но той пък беше подпечатан хитлерист. „Да, лоша фамилия“ — реши младежът в себе си. Какво търсеше сред нея тази жена с момичешка външност?

Младежът се разсъблече и легна с наслада в чистото легло — с насладата на изморения пътник, който не се е събличал цяло денонощие. Допирът на студения чаршаф му се стори като ласка и той премигна от удоволствие. Има и приятни неща по света. Той се примъкваше вече към ъглите, които още не бяха стоплени от тялото му, протегна леките си пъргави стави, така че топлата кръв запъпли навсякъде под младата кожа. Скоро заспа. Сънуваше очи, които го гледат отвсякъде, нежни, тъмнокафяви очи. Сънуваше малки бели ръце, които обгръщат врата му — прохладни и омагьосващи. Сънуваше мрак и в мрака матови островчета, малки кръгли колена, които привличаха със страшна сила устните му. Искаше да сънува устни до устните си, но не можеше. Това го измъчваше и той се обръщаше в съня си. Късно през нощта дори извика уплашено, без да се събуди. Луната беше залязла и стаята изглеждаше тъмна и глуха.

ТИХОВЦИТЕ ОБЯДВАТ

Бо се събуди с чувството, че в живота му се е случило нещо, което не всеки ден се случва. Той търкаше сънните си очи и се мъчеше да си припомни. Какво? Дияна? Я не си пъхай в главата ненужни мисли, глупаво момче! Все пак работата, дори и сутринта, когато бяха улегнали всички възбуди, му се виждаше необикновено странна. Как бе възможно дебелакът Тони да има такава жена? Какво я бе привлякло към него? Той си я припомняше и чувствуваше някаква сърдечна слабост. Опасно е за млад човек да има влюбливо сърце. Хайде ставай! Той се покани енергично, но стана съвсем неохотно и отиде при прозореца с дългите си голи крака. А, хубаво утро! Навън около прозореца му летеше голяма бяла пеперуда и едва-едва се дочуваше шумоленето на невидими листа. Под него се люлееха зелените върхове на две дървета, а по-долу между гъстия листак се провиждаше оловният покрив на старинна беседка. Младежът повдигна очи и притаи дъх пред синевината на небето: нито едно-единствено петънце не се виждаше по него, нито един-единствен шум не идваше от слънчевото дворче. Мир и тишина! Та възможно ли бе в това провинциално спокойствие да му се случи нещо драматично? Въпреки всичко сърцето му не бе спокойно. Той обърна гръб на прозореца, обзет от мисли. Виж ти — море! Но морето бе в старинна рамка и изглеждаше влажно и студено, с едно понавъсено небе над него. Не беше море за къпане. Е, да, но в долния етаж имаше душ, който можеше прекрасно да го замести. При тая мисъл от устата му почна да излиза весело свирукане.

Бо реши да се окъпе и слезе долу, като все още си подсвирваше. В коридора се позамисли — коя от всичките врати? Тази, разбира се! Той натисна безгрижно дръжката и спря като вкаменен. В тясната килия, ослепително бяла и гладка като мраморен стълб, се къпеше леля му. Той зърна за миг очите ѝ: не бяха нито уплашени, нито засрамени. Те бяха просто любопитни. Бо се завъртя около петата си и избяга панически в коридорчето. Пред очите му се изпречи входът на салона и той предпазливо се вмъкна вътре.

Салонът беше празен. Като нямаше какво друго да направи, той седна в един от фотьойлите и се озърна. В живота си много повече време беше изгубил да изучава мъртвите езици или студените фигури на геометрията, отколкото материите или предметите с тяхната жива хубост. Сред това многообразие той се почувствува забъркан и озадачен: салонът беше пред него като страница, изписана гъсто на непознат език, от който само тук-там разбираше по някоя дума. Завесите бяха спуснати и светлината едва-едва проникваше през малките цепки. Той бавно проглеждаше: в дъното изникна малкият орган, пращен и изоставен, като старец с изпокапали зъби — две тръби липсваха и няколко японски вази се спотайваха на клавиатурата му. До него едно пиано, все така изпрашено, но с чисти клавиши, сякаш искаше да се похвали, че не е съвсем забравено. Високо някъде към тавана висяха на телове цяла дузина празни кафези, замрежени с паяжина. Да, ясно бе, че слугинята не се престараваше. Пък и защо ли? Нещо друго висеше в ъгъла, нещо неопределимо. Гонгове? Бяха няколко плитки тави от стар бакър със сложна кована орнаментика. На една от тях бяха наредени десетина гледжосани пепелници, стари глинени лулички и миниатюрни вазички.

Салонът беше претрупан от предмети, толкова много на брой, че не можеше да ги обгърне даже с поглед. Гарнитури от виенски столове, кожени кресла, етажерки с богата дърворезба, един огромен бюфет ампир, в единия ъгъл турско кътче с червени възглавници и дълги чибуци, до тях странно канапенце, някакво източно рококо, с амурчета, извезани върху потъмнелия плюш, голяма синя фаянсова печка, вази с всевъзможни глазури, портрети и гоблени по стените, килими по пода, тежки и тъмни, или пък светли и леки като ковъори, с лебеди и анемони — всичко това едва се сместваше в обширната зала. Нямаше обаче никакви книги освен един английски алманах, голям като ковчеже, съборен до стенната печка. Младежът го вдигна от земята и докато го преглеждаше, почувствува, че отново му се доспива. Искаше да стане, а не можеше — креслото сякаш го дърпаше назад с удобната си мекота. И миризмите го упойваха, старинни и гъсти — дъх на плесен и застоял въздух, дъх на старо дърво, на прах, дъх от кожените кресла, приятен и силен. Струваше му се, че е в музей — в музея на годините. Може би, преди да заминат за вечността, те бяха спирали тук за последна почивка; седели са в някое от креслата, тук или там в

ъгъла, с посивели коси и ръка под брадата, дишали са отпаднало — после са ставали с въздишка и фотьойлът под тях е въздишал, и органът е въздишал, и годините заминавали при тихото звънене на стенния часовник.

Бо трепна. Външната врата на салона скръцна и край него мина безшумно слугинята. Тя вдигна завесите, но не отвори прозорците. Ярката светлина го накара да се обърне — вазите и сините глазури на печката заблестяха. Слугинята излезе, без да го погледне дори. След малко се чуха нови стъпки, все така тихи и безшумни — стъпки на жена, но не на леля му, защото, когато тя ходеше, стъклените сервизи в бюфета позвънваха. И освен това стъпките идваха откъм апартамента на Дияна. Той почувствува с ужас, че се изчервява.

— Почивате ли? — попита някой зад гърба му.

Бо не се обърна веднага, защото беше познал гласа. Трябваша му сега няколко секунди, за да потъпче странното си смущение.

— Май че бях задрямал! — измърмори той и веднага прибави: — Тая чудновата слугиня прилича на сляпа.

Дияна се усмихна и младежът веднага забеляза, че лицето ѝ просто сияеше от свежест. Сега младата жена му се видя по-висока и още по-тъничка, може би поради дългия до земята пеньоар, с който приличаше на розов храст, целият обсипан с цветове.

— По-скоро прилича на лунатичка! — отговори Дияна.

Бо изглеждаше замислен, но всъщност главата му беше празна — бе зает преди всичко да си възвърне самообладанието.

— Може пък и да е ненормална! — каза той, без да помисли, и веднага забеляза, че младата жена трепна.

— Как? И вие ли мислите така? — възкликна тя, но веднага добави с престорена небрежност: — Отде-накъде пък луда!

— Знам ли? — вдигна рамене младежът. — Но има нещо вярно, щом и друг мисли като мене...

Дияна заключи устата си — беше очевидно, че няма да му довери нищо повече. Тогава той каза съвсем ниско:

— Мисля, че би трябвало да я уволнят... Личи си, че не върши работа — къщата е пълна с прахоляци...

— Какво си приказвате! — слиса се младата жена. — Тая сутрин сте пълен със странни идеи...

— Не ви разбирам! — каза той спокойно.

— Преди всичко липсва уволнител...

— Господарят на къщата! — каза Бо разсеяно, сякаш разговорът не го интересуваше много. Но очите му бяха нащрек, той бдеше. Дияна се усмихна.

— Как мислите, би ли могъл да уволни мама Ем?

Бо вдигна вежди: лицето на младата жена се беше успокоило и тя се усмихваше съвсем леко, съвсем пленително. Беше казала все пак доста много. Изглеждаше, че къщата има две стопанки, и двете законни и здраво закотвени, та не можеше да ги помръдне дори господарят собственик. Смътно му мина през ум мисълта, че може би затова къщата беше толкова занемарена — защото седеше на два стола. Дияна продължи:

— Вие ще видите, че тука никой не може да промени нищо... Всичко е завършено. Къщата е пълна с... кристали...

— Гледай ти! — каза младежът учуден, защото изразът някак не ѝ подходеше. — Та и вие ли сте кристал? Те са безцветни, струва ми се...

— Но аз не съм от тая къща! — възрази Дияна с неочаквана горещина. — Аз съм чужденка...

— Като мене, нали? — попита Бо глупаво и веднага разсъди: „Хм, почна да търсиш вече допирни точки, старо муле!“

— Дори повече от вас. Вие поне имате обща кръв...

— С къщата?

— Не, с хората, разбира се... Какво искате да кажете?

— Нищо особено... Може би, че родството с къщата е по-важно, отколкото кръвното родство...

Тя се замисли: челото ѝ беше съвсем бледо и фино, така че бръчките веднага проличаха. Не беше трудно да се разбере, че неговите думи ѝ направиха впечатление.

— Може би имате право! — отговори тя замислено. — Послушайте какво ще ви изсвирия!

Дияна тръгна към пианото — движеше се леко като вятър, който гали само върховете на дърветата. Дългата розова роба едва доловимо шумеше и една невидима следа от чудни ухания сякаш бележеше пътя ѝ. Дияна седна пред пианото и взе бързо цяла серия от акорди, които той не чу — виждаше само розовите рамене, върху които падаше тежко гъстата коса.

— Чухте ли?

— Разбира се! — отговори смутено. — Не беше лошо...

Смехът на младата жена дойде така ненадейно, че младежът отново се изчерви — за втори път през тая утрин. Дияна веднага забеляза, че е била нетактична.

— Прощавай, Бо, но не знаех, че си толкова музикален. Всъщност нека си говорим на „ти“ като честни братовчеди. Не можа ли да схванеш, че един от клавишите бие съвсем фалшив тон. Ето! — И тя удари няколко пъти по клавиша. — Нали?

— Очевидно! — каза младежът малко сърдит.

— Когато дойдох в тази къща, това ужасно ме дразнеше, но в течение на дългите месеци съвсем свикнах. Свиря всичко и тоя тон вече не ме дразни. Фалшивото стана естествено. Престанах да мърморя на Тони да поправят пианото... Пък и няма смисъл, тук и без това никога нищо не поправят...

Дияна въздъхна горчиво и седна в близкото кресло. С крак върху крак и с брадичка, опряна на юмрука си, сега тя изглеждаше съвсем малка и съвсем печална, но скръбта и горчивината ѝ бяха някак мимолетни, готови да се разпръснат при първата усмивка. Нейната дълбока жизненост, толкова силна за деликатната ѝ фигура, се налагаше като впечатление преди всички други. Мъничките черни косъмчета по ръцете ѝ отново го смутиха и той замълча потиснат. Потиснатата изглеждаше и Дияна — навярно защото се беше показала толкова критична към новото си семейство и защото така бързо се беше доверила на един непознат. В този момент на мълчание, което беше почнало да става вече неловко, една червенокоса глава се подаде на вратата: беше леля Емилия с мокри вежди и лукави очи.

— Банята е свободна, драгичък! — каза тя невинно. — А пък закуската е долу в столовата... Ти, Дияна, закуси ли?

— Не още, не съм облечена...

Леля Емилия направи полусърдитата, полупрезрителна гримаса, но, разбира се, нито се сърдеше, нито презираше някого. Изведнъж след главата се промъкна нещо едро и мъхнато, тялото ѝ, завито в хавлия. Тя се изпъчи и пред величествената ѝ фигура сякаш всички предмети наоколо се снишиха. Мощ имаше в нея, мощ и топлина, и като че ли някакъв силен женски мирис, смесен с мириса на баня и

сапун, неприятна смес, която младежът разбра, че идва повече от въображението му.

— Не говори глупости, миличка! — каза тя с укор. — Нужно ли е да се обличаш? Това съм ти го казвала и друг път...

— Но сега не сме сами, маман...

— Бо не е външен... Пък и да е външен — какво ти важи това? Не знам кой малоумен човек е измислил дневните дрехи... Ако питате мен, по цял ден бих се търкаляла гола из стаите...

Бо успя да скрие доста от усмивката си, но леля му все пак го забеляза.

— Какво се смееш, глупако! — смъмри го тя. — Или смяташ, че ще бъде грозно?

— Никак, мадам!... Смятам, че в къщата постоянно ще има гости...

Леля Емилия го погледна бързо и някак подозрително — не знаеше комплимент ли е това или ирония. Тя седна в едно от креслата и коляното ѝ остана голо. Не всеки ден човек би могъл да види такъв едър, синкаво бял крак с такова тежко, красиво коляно.

— Тялото на зрялата жена не е по-лошо от тялото на девойката! — каза войнствено леля Емилия. — Даже напротив! Това може да се прочете и у Мопасан...

Тя не каза, че сама го е прочела, защото и бездруго нямаше да ѝ повярват — всички знаеха, че не чете книги по принцип. И изобщо досега леля Емилия се съмняваше, че може да се намери мъж, който да каже такова приятно нещо, та се учуди, когато Бо потвърди.

— Вярно е! — ухили се той. — Чел съм го у Мопасан, пък съм го виждал и наяве...

Рядко се случваше леля Емилия да се стресне, затова стряскането ѝ винаги изглеждаше светкавично. Тя се опули дори съвсем объркана и като нямаше как да накаже нахалника, без да издаде малката им тайна, предпочете благоразумно да замълчи. Очите ѝ обаче все още стреляха мълнии, които бързо губеха блясъка си, омилостивяваха се, ставаха благосклонни. Накрая дори се усмихна кокетно и това ѝ приличаше толкова, колкото би приличало на слона да намигва любезно.

— Така си е, що пък! — каза тя с малко преправен глас. — Без дневните дрехи ние, дето се казва зреличките, няма да се изложим. Може да се основе една такава партия — долу дрехите! Трябва да има

само вечерни дрехи. То се знае, не може да отиде човек в ресторанта или на театър с пижамата си... Да се играе бридж по пижама, също не е добре... Играта губи от своя стил...

— А ако се случи някой да работи? — попита Бо. — С какво ще отиде тогава на работа?

— Говоря за жените, а не за мъжете... Пък и един приличен мъж не трябва да работи, а да има доходи... Това е нещо друго... Не ти ли е ясно, че работят само негрите? Твоят баща например е негър... И бащата на Дияна е негър...

— И вашият баща е бил негър, мадам...

— Моят дядо е бил най-много мулат. То се знае, не можем да се отървем съвсем от проклетата негърска кръв... Тони е също мулат, защото не работи, но все пак се занимава с търговия... Ти обаче със своята литература усилено се готвиш за негърската кариера... Хайде, деца, слизайте на закуска...

Но Дияна имаше навярно някаква малка работа, защото упорствуваше.

— Само една минутка, маман, ще отида до спалнята...

— Какво ще правиш там? — запита леля Емилия безцеремонно.

— Ами... такова, ще застеля креватите...

Леля Емилия въздъхна така, както се въздиша в безнадеждните случаи...

— Сега пък креватите! — издъхна тя. — Каж ми какъв смисъл има да ги застилаш, когато довечера отново ще ги разваляш?... Остави ги да се проветряват...

— Но нали не е прилично!

— Защо, мила моя, да не е прилично? В кой кодекс на добрите нрави е писано това? Друго би било, ако приемаше гости в спалнята си. Трябва да знаеш, че само хората от простолюдието си измислят такива закони. Преди ядене, да речем, си мият ръцете — и с право! Кой знае в какви мръсотии са ги пъхали! Но нима е нужно една дама да си мие ръцете преди ядене, щом и без това не ги е мърсила с работа? Бедните хора си застилат креватите, защото спалните им са и гостни, и всичко, но една дама да върши същото, то значи да показва откъде произлиза...

— Трогателни приказки, маман! — каза недоволно Дияна. — Хайде да вървим, Бо, но да не си посмял да измиеш ръцете си...

Младежът все пак си изми ръцете, но загуби няколко минути, докато затвори разваленото кранче на чешмата. Закуската му се стори сита като обяд — имаше мляко с какао, кифли и сладкиши, хляб с масло, пържени яйца и плодове. Леля Емилия изяде всичко, което беше пред нея, и изпи едно второ какао. И Дияна не остана назад, ако не се смята, че не обърна внимание на какаото. „Тони трябва да пие нейния дял“ — помисли младежът злобно и ухапа яростно една кайсия. Закуската беше свършена и леля Емилия стана енергично от масата.

— Сега пък да видим какво ще обядваме — заяви тя.

В ранното утро Бо отиваше на плажа с широка безгрижна крачка. Булевардът беше все още съвсем тих и празен, само две мънички боси момиченца се връщаха отнякъде с кошница, пълна с кайсии. Под близката сянка дремеха дрипави ваксаджийчета и погледнаха под вежди обувките му, без да имат сила да се обадят дори — така силно бяха приспани от слънцето и от южняшката леност. Пред военния клуб група офицери с бели кители се подпирала на саблите си и гледаха надолу по улицата. Мина лека спортна кола и те се поклониха сръчно и бързо, всичките изведнъж като куклички в марионетен театър. Когато вдигнаха глави, колата беше вече отминала. Бо чу:

— Кара като дявол!

Всички все още я гледаха. На слънцето блестеше черната ѝ мокра коса, ръцете ѝ приличаха на златни. Тя избиколи леко едно момиченце, което седеше с невинните си очи сред улицата, и зави на ъгъла. Показа се входната арка на морската градина с рекламните плакати по фасадата... Зад нея се издигаше синьо равно възвишение с бели пътеки, които се извисяваха към върха. Младежът знаеше вече, че това е морето.

Не след дълго той лежеше на плажа. Морската вода го беше освежила и младежът дишаше с наслада соления въздух. Плажът беше още полупразен и съвсем тих: чуваше се само тихият прилив на вълните в брега. Един тънък мургав крак с лакирани нокти мина съвсем под носа му и той го проследи с поглед нагоре към тялото, едва-едва скрито под жълто трико. Дамата легна на няколко крачки от него и покри лицето си с огромна сламена шапка. Бо нямаше сомбреро, очите му гледаха небето. Нима небето и морето не си приличат? Той си припомни за миг един стар филм: там, гдето те се целуват; там, на нежната линия, се белее оная самотна лодка, Лермонтовата. И небето има своите малки бели кораби, облачетата, които сноват вечно по синевината и търсят тихия залив. То се знае, и щастието идва с бял кораб, само че капитанът му е облечен в черно и очите му са сърдити: „Ето, аз ти доведох щастието, драги мой, и сега ти трябва да ми го

платиш!“ — „Стой си на мястото, черни човече, аз си имам свое щастие, нося го със себе си!“ Той лежеше щастлив на златния пясък с бялото си тяло, което скоро щеше да почервене. Той разговаряше със себе си и с други, непознати или измислени, но съвсем покорни и податливи на грижливо премислените му реплики. Беше му любимо удоволствие да разговаря сам със себе си и се усмихваше доволно, когато измисляше нещо умно. Това му даваше кураж да стане смел. В мислите му дамата с лакираните нокти идваше при него на пясъка. Ето, той почти я вижда с бляскавите ѝ черни очи и с белите зъби. Под мишницата жълтото трико едва-едва се откроява, но все пак достатъчно, за да го направи малко буен. Те си разменят две-три реплики, малко двусмислени, малко острички и все пак фини. Те се харесват. Те ще се срещнат вечерта някъде на баните или в парка и тогава...

„Комедиант!“ — мисли той за себе си доволно и въздъхва. Всъщност жълтото трико не му харесва. Тя е стройна, безспорно, но не изглежда много умна, а това ще се отрази твърде губелно на хубавите му реплики. Във властта му е, разбира се, да си избере нещо друго — жената с мокрите коси от автомобила например. Кой би му попречил да си избере нея? Никой, разбира се. Той се възползува мигновено от това и почна да импровизира с трескава бързина. То се знае, катастрофата ще бъде лека, някакво незначително контузуване. Все пак тя лети с него към близката клиника. Тя го пита кой е! Не ѝ беше работа да пита това впрочем. Кой ли? Хм! Та кой ли е всъщност? Може, естествено, да не отговори — достатъчно е да изобрази на устните си лека иронична усмивка. Той я изобразява в действителност и закрива с ръка устните си, за да не я видят околните.

Не, не и червенокосата дама! Та той не успя дори да види лицето ѝ. Годините ѝ може би са двойно колкото неговите — пък той вече не е толкова млад, за да харесва и старици, и всичко. Но и годините не са пречка. Мислите обаче спират насред път, недоволен е нещо, има нещо, което пречи и драци като прашинка под клепака. Бо се усмихна унило, сам на себе си се усмихна. Знаеше той каква е прашинката, знаеше защо си измисля глупавите истории и какво искаше на себе си да докаже. Тая — тъмнокосата, тая, която бе сънувал безименна! Той дори почна да се гневи, стори му се, че пясъкът го убива и че слънцето — дявол го взел — почна вече да прекалява пак с жегата. Дали пък

нещо не се е случило? Дали не е малко нещо влюбен? На такъв въпрос много мъчно се отговаря с искреност! Не! — заяви сърдито сърцето. Той си припомни загадката на нейната женитба с Тони, която му се струваше съвсем неразрешима, и почна отново да ги сравнява, тоя път малко сърдито и не с такъв аванс за Дияна. Той напредваше в мислите си: Тони взима жена си на ръце и я отнася в спалнята, Тони търка едрия си нос в нейното голо рамо. Тони я буди сутрин и гледа как тя се мръщи в съня си и се обръща на другата страна. И младежът се мръщеше: и от слънцето, и от лошите мисли. За да се избави, обърна се по корем и заедно с остро ужилване на горещия пясък усети и едно друго в сърцето си — ненадейно и гибелно.

3

Щом младежът влезе в двора, и от отворения прозорец на кухнята го лъхна миризмата на многобройни ядива — гъста и вкусна миризма, разредена от ароматите на сто подправки, всепроникваща миризма, която изпълваше всичко и излиташе нагоре като от жертвеник. Стори му се, че из нея витаят кулинарни ангелчета с вилици в ръка, вместо с миртови клонки, и вместо да пеят Осанна! — дъвчеха печено. Той забрави за миг сърдечните неразбории и дори се разбърза, защото му се стори, че е страшно гладен. През отворената врата видя, че другите вече са насядали. Дияна му махна с ръка: „Бързай, млади човече, че пропусна литургията.“

— Каква литургия! — сепна се младежът, защото му се стори, че са надникнали в мисълта му.

— Искам да кажа свещенослужението...

Тони си наливаше някаква бистра течност в съвсем мъничка кристална чашка. Пълният гръб почти закриваше врата му — изглеждаше съвсем несръчен с мъничката чаша в огромната си лапа.

— Виждаш ли колко духовита жена имам, Бо! — каза той добродушно. — Тя иска да каже безспорно, че у нас яденето е на религиозна почит...

— Езическа! — добави Дияна.

— О, напротив, християнска, и при това манастирско монашеска... Как ти се струва, Бо, ако някога комунистите вземат властта, няма ли да направят всички игумени главни интенданти на обществените трапезарии?

— Тони! — каза с укор леля Емилия. — Забранила съм ти да говориш за комунизъм преди ядене... Това може да развали на човек апетита...

— Но не и твоя, маман!... Бо, да ти наля ли от това лекарство? Нарича се хиоска мастика... Казват, че който пие от нея, става огнеупорен... Да, да! После в никой случай не го допускат в ада, защото вретият катран не му прави впечатление...

Вратата се отвори шумно и в трапезарията влезе нов гост, висок почти до рамката на вратата. Беше възрастен човек, грамаден и пълен, с розови увиснали бузи, които го правеха почти отвратителен. Съвсем розови изглеждаха, голото теме и тежките му ръце. Още съвсем мъничко, и очите му биха изглеждали розови зад ръждивите клепачи. Беше облечен странно: без връзка и с къси ръкави, ризата му стоеше като на жена — така едри изглеждаха гърдите му и така нежна и безкосмена плътта. Сини тиранти придържаха смешните му панталони, с огромна обиколка при колана и съвсем теснички маншети долу. Панталоните не бяха къси, но тирантите ги бяха вдигнали високо, така че се виждаха голите му глезени и краката, обути в ремъчни сандали.

— Чакахте ли ме? — заговори пискливо гостът. — Хубаво, много хубаво! А защо не се храните навън в беседката, ами стоите тука в задуха?

— Защото така ни харесва! — каза леля Емилия. — Не обичам да правя скомина на съседите. Хайде, сядай, ето ти специалния стол. Ако продължаваш все така, скоро ще ти стане тесен и ще трябва да поръчаме нов...

— Поръчай два! — ухили се дебелакът. — Вторият скоро май ще потрябва на тебе, Емилийо! Кой е това? Роднина?

На младежа му се стори, че не улавя ръка, а автомобилен клаксон, само че малко претоплен.

— Доктор Давидов! — препоръча се гостът. — Лекар при двора на нейно сиятелство! — И той му посочи с интимно намигане леля Емилия, която все още изглеждаше сърдита от лошия намек на доктора. — Емильче, не ме гледай така мрачно, аз само се пошегувах...

— Шегуваш се като добиче! — каза сърдито леля Емилия. — Хайде, сядай и плюскай! Ще трябва да ям с гръб към тебе, за да не ми прилошее...

Дебелият човек не се обиди. Сипаха супа най-напред на него и той веднага започна, без да дочака другите. Лицето му ставаше все по-розово и по-розово, ситни капчици пот избиха по голото му теме. Беше надробил в супата големи парчета хляб, които сега едвам преглъщаше. Все пак като че ли вратата го интересуваше повече от супата. Най-после тя се отвори и слугинята внесе маринованата риба.

— Рибичка! — каза той нежно. — Обичам рибичката, но ако нямаше кокалчетата, бих я любил! Кълна се! Природата обича да си прави шеги, нали, Тони?... Чудно ми е как рибите не се задавят сами с кокалите, когато се ядат една друга...

— Чудно ми е как ти не се задавяш! — каза мрачно леля Емилия. — Не лапай такива големи парчета, никой не те гони... Гостът може да си помисли, че си лаком...

— Гостът? Той от доброто общество ли е? — И дебелият човек погледна критично към младежа. — Средна работа! — отсъди той добродушно. — С какво се занимавате, млади човече?

За втори път през тоя обяд го наричаха „млади човече“. Бо погледна недружелюбно дебелия човек.

— Студент съм...

За негова изненада обаче дебелакът одобри:

— Студент? Браво! Хубаво е човек да бъде студент, ако не се пресилва с учене, разбира се...

Той въздъхна и добави мечтателно:

— Имам чудесни спомени от студентството... И този корем ми е от следването в Германия, от бирата... Апропо, има ли бира?

— Забранила съм ти да казваш апропо! — разгневи се леля Емилия. — Апропо казват снобите, тоест вижте ме колко съм образован...

— Емилке, много ме тормозиш, драга моя! — оплака се дебелият човек. — Не съм ти съпруг най-последно. Както си ме започнала, ще ми приседне и рибата...

Обаче не му присядаше, хранеше се с чудна бързина и плюеше костичките направо на пода. Бо забеляза, че и другите се хранят с необикновено удоволствие — бавно, едва ли не с примижали очи. Дори Дияна обръщаше на яденето повече внимание, отколкото на всичко друго, което ставаше около нея. Младежът си отбеляза това със скръб, но и с някаква потайна радост. Можеше да се случи така, че да се отврати от нея, да, да — защо пък не най-последно. Та и слепецът можеше да забележи, че в лакомията си бе добила малко нещо тъп изглед, тъп и сит, а това никак не вървеше с любовта. Лекарят, то се знае, пръв свърши с рибата и тутакси се нахвърли върху новото ядене.

— Тези миди с ориз са прекрасни! — заяви той доволно. — Кълна се, никъде другаде в града не готвят такива вкусни миди с ориз

като у вас. Ти си майстор над майсторите, Емилче! Моята Стефка застаря, а не можа да се научи да готви. Дани пък не поглежда даже в кухнята.

— О, Дани! — обади се Дияна. — Дани е нещо друго...

— Хубавичка стана, нали? — попита с надежда дебелакът. — Санди я харесва, но намира, че е малко слабичка. Горкият Санди, не ми даде да го прегледам. Тежко ми е, като не го виждам между нас. Какво му занесохте да похапне, Емилче?

— Каквото и ние ядем...

— Това е хубаво... Не съм от лекарите, които предписват диета. Аз предписвам преди всичко ядене, после пак ядене и накрая за всеки случай още съвсем мъничко ядене... Прекрасна система...

— Превъзходна! — кимна Тони. — И накрая човек става като морж...

— Нищо! — измърмори дебелакът. — Моржовете помежду си се харесват! — И той наведе смирено глава, сякаш очакваше да му надянат на врата фруктиерата. Но леля Емилия не чу тя беше прекалено заета да изсмуква вкусния сок между две черупки. Дебелият човек додаде окуражено:

— Всъщност естетиката е празна работа! — И той извиси главозамайващо гласа си. — Не празна, а идиотска! Кълна се! — Гласът му трепереше от екзалтация. — Свинска работа, кълна се! Учи хората на фалшиви и измислени работи, опропастява им живота! Нали така, млади човече?

— Така е, кълна се! — извика Бо възторжено и удари с юмрук по масата. И, разбира се, веднага си получи наказанието, защото Тони изплю през смеха си няколко зърна ориз в чинията му. И другите се засмяха, но работата не стигна до плюене. Дебелакът се огледа с понижено настроение.

— Смеете ми се, а! — каза той малко мрачно. — А пък това е самата правда, самата истина! — Искаше му се да се закълне, но не посмя. — Естетиката кара жените да пазят линия. Ха, ха — линия! Какво е това линия? Нищо, гадост, човешка измислица. Никое добиче не пази линия! И добичето дори върви по природата, а човек се залисва с разни естетики...

— Твоята философия е страшно фина — забеляза Тони иронично.

— Не съм по фините работи, по земните работи съм! — заяви дебелакът с достойнство.

Ростбифът навярно му се стори страшно земна работа. След като дояде и последното късче, той се обърна към Бо:

— А мога ли да знам какво следвате?

— Литература! — каза младежът неохотно.

Ред беше на дебелия човек да си отмъщава. Той обърна бялото на очите си и почти заквича.

— Такава била значи работата! Кажете ми, кажете ми! Затова ви стана мъчно за естетиката... Къл... тоест... хм... що е право — кълна се, че в литературата се набъква всичко, що е без бъдеще, всичко, що е романтично и наивно, всичко без практичен усет. Кълна се, кълна се! Там е пълно с клетници и поети. Да не сте поет случайно? — Тонът му беше ужасен, сякаш искаше да каже: „Да не би случайно да имате въшки?“ Младежът веднага откликна на мрачното му подозрение.

— А, моля!

— Обиждате се значи? — каза доволно лекарят. — Браво, браво, така трябва да бъде. Крайно време е да почнете да се обиждате и за литературата. Да бяхте записали поне право. И то е една мръсота, гдето няма друга като нея, но поне е доходно. А пък най-добре щяхте да направите, ако бяхте записали медицина...

— Не ми достигаше бележката...

— В странство не търсят бележки. Дори на изпитите твърде не придирват. Най-много да ви лепнат на дипломата едно печатче „за Ориента“ и да ви пратят тук да душите селяните. А между нас казано, селяните само това заслужават — душене! Много хубаво им става от душенето, кълна се! Като масажи им действува...

Бо остави съвсем ростбифа си. Изглеждаше, че не е възможно да се отърве от бащинските съвети на лекаря.

— Нямам никаква склонност към медицината...

— И аз нямах склонност, но това не е беда. Та коя ли живинка има склонност към работа? И глупакът и той се инати и не иска да работи... Важното е човек да свикне. Пък и нашата професия, да ви кажа правичката, не е никак трудна. Проста работа е, за няколко месеца може да се научи... Колегите са я направили малко тайнствена, но то е нарочно — да има кой да лапа въдицата...

— Вие ли лекувате чичо? — попита Бо сдържано.

— Да, аз...

— Горкият чичо!

Каза го сериозно и се учуди, когато всички наоколо избухнаха в смях. Смееше се с другите и лекарят и се биеше с двете си ръце по корема.

— Аз не лекувам чичо ви с медицина! — каза най-после лекарят.
— Лекувам го с приятелство...

— Вярно е, те са първи приятели — каза леля Емилия и изведнъж се досети: — Той пита за тебе, Бо, иди следобед да го видиш...

Бо се отказа от макароните и едва намери мъничко местенце за сладоледа. Не можеше и да помисли дори да вземе от десертите. Колкото място имаше между самата храна, грижливо го запълни с виното, което искреше на слънцето в няколко високи кани. Другите обаче все още ядяха, без да изглежда, че претоварват стомасите си. Бяха почнали преди час и все още дъвчеха, дояждаха лениво плодовете и сладкишите, плакнеха устата си с десертното вино. Лукуловската трапеза — обилна и плодоносна като разливането на Нил, ги беше омаломощила. Изглеждаха подпухнали и отпаднали, със сити лица и лениви очи. Доктор Давидов се беше отпуснал безпомощно върху стола си, а заедно с него се бяха отпуснали месата му, розовите бузи, меките гърди, коремът, та дори и очните торбички. Още мъничко оставаше да прибави, още няколко хапки, за да се скъса тънката кожа и плътта му да се разлее по пода като рядко тесто. И младежът си го представяше вече така изпразнен, само с кожата върху скелета си, да протяга отново ръце към храната, ръце, зъзнещи от глад, и да се тъпче, да се тъпче! До него Тони сякаш спеше с отворени очи. Вратът му беше хлътнал в плещите, шевовете на панталоните му нечуто пукаха. И двете жени дремеха със самодоволните си лица, като бременни. Дияна — бременна! Бо извърна глава почти уплашен. Бе станало съвсем тихо. Чуваше се само бръмченето на мухите, които летяха около остатъците на пиршеството или газеха щастливи лепкавата захар на кокичките. Ситост и тъпота! На младежа му се струваше, че за пръв път ги вижда истински.

Когато Бо отиде при чичо си, стомахът все още му тежеше, а го гнетеше и мисълта, че срещата няма да мине леко. Бяха му намекнали вече, че старецът е малко особен, имал си идеи, но бил забавен, ако човек бъде внимателен и не го дразни. Слугинята отвори вратата пред него и той спря за миг, готов да побегне назад — толкова тежка бе миризмата, която го лъхна — миризма на непроветрян от месеци въздух. Той веднага различи дъха на пикочта, на цигарите, на непраните нощни завивки, дори разведряващия дъх на коняка, а навярно миришеше още на безброй неща, защото прозорците бяха плътно затворени. Лудост му се струваше, че в големия дом изобщо не проветряваха стаите, та къщата беше пълна с потискащи миризми. Младежът напрегна зрението си, защото поради спуснатите завеси в стаята беше почти тъмно, и различи в ъгъла странно висок двоен железен креват. Той си даде кураж и напредна малко между разхвърляните по пода вестници и списания. До носа му достигаше вече мирис на лекарства и някакъв остър амонячен дъх, а изпод кревата се подаваше като мръсно влечуго червеният маркуч на някакъв иригатор. Той спря отново. А какво е това между възглавниците? Глава ли? Бо схвана най-сетне къде е лицето: две посивели угаснали очи гледаха равнодушно към него. То бе цялото покрито е бръчки, но не с дребните бръчки на старостта, които го замрежват като паяжина, а с някакви други — дълбоки и грозни, като следи от удари с нож. Те минаваха от единия до другия край на лицето, водоравно на устните, които също приличаха на бръчка, най-дълбоката и все пак най-неустановената от всички, сякаш старецът нямаше нито зъби, нито челюсти и устните лъкатушеха произволно без опора и без цел.

— Седни, Богомиле! — каза чичо му дрезгаво. — Или не, не сядай... По-добре вземи една чаша от бюфета...

Бо взе една тежка кристална чаша и седна близо до леглото. Стариат беше вдигнал главата си на възглавницата и го гледаше втренчено, почти с мъртъв поглед, така както гледаше и Тони.

— Налей си коняк! — покани го той и добави съвсем глухо, сякаш бе разочарован: — Вярно е, пораснал си... А баща ти? Той здрав ли е? Нищо не съм чувал за него вече няколко години...

— Татко е добре... Поне от нищо не се оплаква...

— Дай Боже да е добре... Него само здравето го спасява... И дебелията му глава, разбира се... Твоят татко, Богомиле, има страшно дебела глава...

Младежът не очакваше такава бърза атака, та малко се забърка и забрави, че трябва да бъде търпелив.

— Това не ме учудва! — навъси се той. — Кой ли от нашата фамилия няма дебела глава?

Старият човек не се обиди — на лицето му само се появи нещо, което имаше съвсем нещастна прилика с усмивките.

— Е, да, но главата на твоя татко е рядко дебела. Друга такава няма в рода, Бога ми... Нашите хора са тежки и постоянни, не летят като вятъра. Главите им са корави, но от коравата глава до дебелията глава има разлика. Коравата глава е узряла дебела глава.

Старият човек остана страшно доволен от остроумицата си, та не забеляза неприязнения поглед на младежа.

— Точно така е! — продължи той. — Баща ти беше някак недозрял... И буен беше, не като другите... Баща му, тоест твоят дядо, го обичаше повече от всичките си деца. Моят дядо пък му отдели пари да следва. Ходи из Швейцария, губи се и като се върна, всички разбраха, че не е завършил право, както лъжеше дядо ми, а философия... Хе, само да можеш да си представиш какъв скандал стана! Тогава в рода ни друг висшист нямаше. Нашите хора, вместо да следват, купуваха дюкяни в чаршията и въртяха търговията. Разбира се, по адвокати доста пари се трошаха и всички чакаха да ги дадат на наш човек — хем парите ще останат в рода, хем и на делата по-свястно ще се гледа. И изведнъж — философ! Смешна работа, Богомиле, философ в търговската махала... Ни да го печеш, ни да го вариш... Дядо ти го остави на дюкяна, а той не си гледа работата, тича в клуба на социалистите... Лишиха го от наследство!

Бо погледна учуден чичо си — завесата беше почнала да се повдига.

— Аз знаех, че дядо се е разорил с някакви добруджански чифлици...

— Дядо ти се разори много по-късно, а баща ти лиши от наследство още докато беше богат. И моят дядо — и той го лиши от дяла му... Неговият дял го взе чичо ти Атанас. Сега той е в София, виждате ли се?

— Познавам сина му! — намръщи се Бо.

— Сина му ли? Чувах аз нещо за него, ама какво беше? — Старецът напразно се мъчеше да изчепка нещо от паметта си, въсеше се и се почесваше. Младежът знаеше колко мъчно раждат старите хора нещо забравено, та му подхвърли внимателно:

— Скъпоценности някакви...

— Аха! — кимна той. — Не ги е крал от хората, от дома си ги е взел. Все пак — крадец! Стара приказка е то, Богомиле, във всеки род трябва да има по един комарджия, пезевенк и хайдутин...

— Нима ги има и в нашия? — попита Бо с надежда.

— Май че един е събрал всичките хубости... Но както и да е... Татко ти, евала, поне дребни пороци нямаше... Все такъв ли си е наивно честен?

Младежът отново се навъси.

— За баща си мога да говоря само с уважение! — заяви той раздразнен.

— Виждам, че приличаш на него — измърмори чичо му. — Крушката не пада по-далече от корена. И за тебе чух вече някои работи...

— Какви работи? — попита предпазливо младият човек.

— Изглежда, че еврейските приказки са ти замаяли главата...

— Как така еврейските? — въздъхна младежът. — Не ви разбирам...

— Ка щяло пък да не разбираш! Умен си ти, добре разбираш, ама се правиш на такъв и инакъв... Но слушай ти какво ще ти каже твоят чичо: да се лапне масонската въдица, е лесно, мъчно е да се изплюе... Така е то... Пък ти изплюй своята, докато не ти се е закачила здраво за езика, че после с ченгел да я теглиш, не можеш я откачи... Тъй си е!... Изплюй я! — И той го погледна в устата, сякаш очакваше това да стане наистина. — Ако ме послушаш, вечно ще ме благославяш...

— Все трябва да имаш някаква грешка, чичо — каза младежът миролюбиво. — Хич не ми се вярва да съм пък чак масон...

— Ка щяло!... Да беше масон, то е друго — евала, голям човек... Ами си жертвичка, Богомилее, клета несъзнателна жертва...

Никак не се хареса на младежа да бъде жертва, затова възрази малко нетърпеливо:

— Глупости са това, чичо... През живота си не съм виждал масони, та не вярвам дори, че ги има. Мислех си хората вярват в тях, както вярват в злите духове.

Старият човек въздъхна с досада.

— Навсякъде все тия прости хорица! — оплака се той. — Не бил виждал масони! Та ти какво искаш печат ли на челото да имат?... Преди няколко седмици се беше намъкнал един вкъщи, събрал жените да им хвърля карти — тарок ли, марок ли, че като го улових за опашчицата, хайде през прозореца!

Младежът погледна малко стреснат чичо си — каква опашчица! Та пък и през прозореца! Дали не ставаше, както му бяха намекнали, „малко особен“!

— Е, как, уби ли го?

— Дявол го знае... избяга като плъх! А то, масоните, Богомиле, се срещат на всяка крачка — стискаш им ръцете, говориш с тях... Те са мекички, любезнички, езикът им сладичък, сладичък. Докато се усетиш, и току си лапнал въдицата. Ще знаеш, млади момко, че всичкото зло идва от масоните... Те измислиха всичките нечестиви неща, те измислиха бриджа и ламбет-вока...

— Дори ламбет-вока? — попита Бо подозрително.

— Дори него... Всички маймунски танци са масонска измислица.

Младежът се разсмя весело.

— Виждам, че не ми вярваш! — каза старият почти огорчен. — Никой не ми вярва — нито Тони, нито леля ти. И гледай ги как са хлътнали, гледай какво става с леля ти... По цял ден човек не може да й види очите от нейните карти...

— Вярно е, но не знам какво могат да спечелят масоните от това...

— Как — какво? Много просто, подкопават семейството ни!

— Да кажем, че и това е вярно — подкопават го... Е, и какво печелят? Ти сам знаеш, чичо, че никой нищо не върши, ако няма в него

някакъв смисъл или някаква лична полза... Плаща ли им някой, задето развъртават с карти добрата леля Емилия?

— Плаща им сатаната! — кипна старецът. — Той им плаща, кой друг...

— Не, не, чичо, говоря вече сериозно... Ти знаеш, че дяволът не се намира в никакви парични отношения с хората... Неговият двор, така да се каже, още не е почнал да сече пари... Къде тогава остана сметката? Или пък вярваш, че те са се заели да вършат злини от идейни съображения...

Младежът веднага съжали, че му е показал някакъв път тъкмо когато най-последно го беше попритиснал. Старецът се залови с все сила за последните му думи като за спасителна сламка.

— Разбира се, че от идейни съображения! — възкликна той. — По този начин евреите си отмъщават, задето са ги гонили, бесили и клали, мръсните му жидове...

— Ами християните масони кому отмъщават?

Старецът обаче беше хванал добра жилка, та веднага намери изход.

— Много просто, те са им жертви. Всички са им жертви — и властници, и безвластници, и банкери, и кромидчии... Студентите пък са най-многобройните им жертви... Така си е... Ти студент ли си? Чух, че следваш...

— Следвам!

— Губиш си само времето, моето момче! — каза наставнически чичо му. — С това следване най-много да станеш учител и да си погубиш живота... Трябва да разбереш, че учителството не е професия и че нашият род не е чиновнически род. Между нас кърлежи няма. Не се храним от трохите на държавната трапеза, от господарска трапеза се храним. Ако искаш да бъдеш добре, стани, да речем, търговец... И бабите знаят, че от търговийката по-хубаво няма. Ето, виж Тони — тая година само от една сделка пипна две милиончета! Как ти се вижда това — две милиончета! Нито шикалки, нито плочки — милиончета! Едва си помръдна пръста, и му капнаха! Поразходи се в странство за седмица-две и — готово! За тия пари ти като учител трябва да работиш поне сто години...

Старият Тихов не забеляза какво силно впечатление направиха тези думи на младежа. Досега Бо смяташе, че Тони не е много богат, а

се оказа нещо друго. Възможно беше значи Дияна да го е взела заради парите му. Той беше научил вече от леля си, че младата жена преди това била съвсем самичка „сираче“, както тя се изрази, живяла с една бедна роднина в някаква стара къща. И може би — останала е съвсем без средства. Точно в тоя миг се е появил Тони със своите милиончета. Но по дяволите! Да не мисли! Нека мисли за друго — за чичо си например. И младежът се вгледа втренчено в насеченото му лице. Бурен живот е преживял, бурен и страстен! Не изглеждат така лицата на хората, които са живели в сянка и на завет, друг живот е бил неговият — насякъл го е на късчета! Не е бил във всеки случай живот на праведник. Бо го загледа отново с повишено внимание. Очите му бяха позагубили малко мъртвилото си и сега мрачно тлееха. Старецът сякаш се беше съживил, но все още изглеждаше безпомощен и без сили. И — странно! — не предизвикваше съжаление. Лежеше някак отпаднал, но отпаднал вътрешно, заобиколен от призраци, които го душеха. Изведнъж Бо разбра, че те са се появили поради неговата безпомощност. Лежеше той тука от месеци и виждаше от години край себе си как се руши светът, собственото му семейство — и не можеше да повярва, нито пък искаше да повярва, че се руши отвътре. Някакви зли сили трябваше да вършат това — зли и тайнствени, многобройни като пясъчните зърна на плажа, заети усилено с процеса на разлагането — ламбет-вока и бриджа и всичките още маймунски танци. Бо виждаше как тежко диша и изведнъж го забрави, припомни си Дияна, тъничка като момиче... продадена все пак.

Та тя навярно нямаше съзнание за продажбата, иначе би ли гледала с такива невинни очи? Тони беше по-виновен безспорно. Тони закупчикът със златните резерви зад гърба си. Бо измърмори несъзнателно:

— Значи Тони е добре?

— И по-добре може да бъде, но е малко такъв, особняк. От две-три сделки повече годишно не прави — не му трябвало. Гледа си живота човекът. Такива сме ние Тиховците, не си пропускаме живота... У нас лоша напитка няма да пиеш и лошо ядене няма да ядеш. Няма да отмъкнеш парите в гроба, пък и да ги отмъкнеш — каква полза. И Тони мисли така... Колкото му трябват — печели, пък през другото време си гледа кефа. Той пада малко философ, истински философ, а не като баща ти...

— Тони философ? — попита недоверчиво младежът.

— Защо пък не! — обиди се старият човек. — Само ветрогоните ли могат да бъдат философи? Като има човек пари и като е свободен, всичко може да направи, и идеите може да върти, ако му трябва. На гладен корем нито философията върви, нито идеите — ще си знаеш това от мене!

— Ще си го знам! — обеща Бо малко разстроен. — Философията май ще трябва да я попреместят в Търговската академия...

— Философията може да си бъде където ще, но ти трябва да се преместиш в Академията. Добър съвет ти давам, послушай ме. Търговията не е проста работа, трябва да се изучи. То капитал трябва, вярно е, но и ум трябва в главата... Така си е... А най-важното е да познаваш цените... Тони точно така работи, умен е като дявол той, всичките професори може да пъкне в джоба си. Главата му винаги е пълна с цени. Цени, цени, просто да се замаеш! Ще го видиш получава литература от всички страни по земята и по няколко часа на ден я чете. Среднощ го събуди и го попитай: Тони, как вървят дузината ножчета за бръснене в Занзибар — ще ти каже. Да пукна, ако не ти каже. Ще го видиш някой път — цели дни и нощи трака на сметачната машина — курсове, тарифи, навла, нищо не пропуска. Ще вземе стока от Манджурия и по такъв път ще я прекара, че три пъти по-дълъг да излезе, три пъти по-евтино ще му коства. Майстор е Тони. Тази година достави японска гума в Пирея. От гръцките търговци по-умен излезе...

— Та той е цял гений! — усмихна се Бо.

— Истински гений! — каза чичо му с някаква мрачна гордост. — Да пийнем, Богомиле... За негово здраве да пийнем. Докато е жив, не ме е страх. Пък млад е още, ще ме преживее два пъти... Дълголетници сме ние Тиховците, Богомиле...

Бо се чукна с чичо си и не без основание разсъди, че Тони може би поддържа със средства целия дом. Негови бяха и гозбите, и вината, и хората, негов беше хлябът, който ядеше сам той, негова беше и Дияна. Този едър флегматичен мъж с угаснали очи имаше всичко.

Младият човек слезе в големия салон едва привечер, замаян от коняка и с потиснато настроение. Докато беше още в стаята на чичо си, до ушите му бяха стигнали звуците на пианото. Знаеше, че свири Дияна, чувствуваше го по лекото си настръхване. Отиде в салона против волята си, притеглян от нещо потайно и нелогично, защото от този момент почти я мразеше — за ситото ѝ самодоволно лице след пищния обяд, заради това, че се бе продала, и заради глупостта ѝ да няма дори съзнанието за своята продажба. Когато влезе в салона, лицето му беше почти гневно и нещо враждебно смразяваше погледа му. Дияна свиреше с гръб към вратата, но чу стъпките и се обърна. В здрача лицето ѝ изглеждаше прекрасно, тъмните очи сияеха и някаква нежност се разливаше в тях, нежност към него самия, която го накара да потръпне. Очите им се срещнаха и тя трепна. Бо забеляза това — трепна макар и неуловимо и някаква сянка мина през лицето ѝ. После се обърна и продължи да свири, но в мелодията се чувствуваше нещо ново, някаква нервност като че ли, защото сбърка един пасаж и го повтори, но дори по-лошо, по-повърхностно. Бо седна в едно от креслата и то го прие равнодушно и почтително, предложи му всичките си удобства. Той седеше и пушеше все още потиснат и озадачен от поведението на Дияна. Мълчаха и двамата, но по-странно беше нейното мълчание — сякаш бе разбрала какво става в него и беше слаба да се оправдае. Но тя бързо се съвзе, свиреше вече както преди да влезе в стаята, спокойно и широко, и тъжно все пак, с вълнуваща тъга, защото едва-едва проникваше през тихата мелодия. После почна да пее, но съвсем леко, със затворени устни. Бо заслуша замаян нещо говореха тези звуци, на него говореха с непонятния си език, и беше нещо ласкаво и кротичко като погалване. Когато свърши, той каза:

— Тоя път беше наистина чудесно...

— Вярно ли? — попита тя с някаква потайна радост в гласа си.

— Разбра ли го?

— Разбрах го за себе си...

Очите ѝ бяха странни.

— За теб го свирех — каза тя полугласно. — И все пак невъзможно е да си го разбрал... Беше толкова особено...

Младежът почувствува по лицето си прилив на кръв. Особено!

— Може би нямах кураж да разбера всичко...

Този път младата жена се изчерви.

— Свирия всяка вечер — каза тя. — Това ми помага толкова много...

Дали се виждат очите му в мрака? Той чу гласа си...

— Помага? На какво?

— Любопитен ли си? — попита тя тихо. — Ще ти кажа все пак и ще се учудиш... Помага ми да не сънувам страшни сънища... Ти сънуваш ли?

— Понякога...

— Хубави сънища?

— Хубави и мъчителни...

Стори му се в мрака, че лицето ѝ е бледо и сякаш посърнало.

— Точно такива са и моите сънища! — каза тя почти глухо. — Хубави и мъчителни... и страшни! — Младата жена замълча за миг и добави с пресилена веселост: Да не говорим за това, не искам. Как прекара при стария... Измъчи ли те със своите масони? Понякога е доста забавен, но по-често дотяга...

Младежът сякаш не я чу.

— От какво е болен? — запита той нерешително.

— Болен? Мисля, че не е болен...

— Как така... Но той лежи...

— Какво друго би могъл вече да прави?...

— Ами лекарствата по масата?

— Не ги пие. По-право той пие от тези, на които навярно и ти понамираш...

— Нима понамираш? — попита той огорчено.

— Миризмата не е съвсем лоша — утеши го тя. — А пък папа скоро ще стане, така казва Пенка... Не искам да става, по-добре нека си лежи...

— Значи не го обичаш...

— Трябва ли да го обичам? — попита тя малко възбудено. — Кой знае какво ти е наговорил за мене преди малко.

— Защо мислиш така? — попита Бо учуден.

— Защото — тя се поколеба за миг, — защото, когато влезе, ти ме мразеше... познах това по очите ти...

Бо се качи в стаята си все още със замаяна глава. После отиде до прозореца и се загледа безцелно в мрака: беше истинска южна нощ, уханна и топла, с черно небе и много звезди по него — нощ, в която не може да се спи, в която се броди из алеите край морето с развълнувано сърце. „В такива нощи се вършат греховете — мислеше той, — в такива нощи някой не може да заспи от топлината и чувствава как кръвта пъпли под кожата му.“ Стаята на самотника е пълна с видения и примамки. От мрака се протягат голи ръце, някой шепне името му, някой се заплита около него. Бо тръсна глава да разгони мислите, но те веднага се върнаха, още по-силни и още по-дръзки. В такива нощи се устоява до изгрева на луната в самотната стаичка. После тя побелява, всичко се изпълва сякаш с бяла лудост. Вече никой не може да спре неизбежното — той ще стане като насън и с тихи дебнещи стъпки ще отиде там, гдето отдавна са го чакали, отдавна, от години може би...

Изведнъж Бо се досети, че от прозореца му навярно може да се види Дияниният прозорец. Стаичката му беше по средата на къщата, над етажите. Той се повдигна внимателно на перваза и погледна навън: нейният прозорец светеше. Виждаше се част от стаята и част от голямото легло с юргана от златожълта коприна и големите бели възглавници. Той притаи дъх като крадец и не помръдна — седеше в мрака и чуваше как громко бие сърцето му. Най-после Дияна се появи на светлото поле почти разсъблечена, с черна коса върху млечнобелите плещи. Тя повдигна голите си ръце към небето, към него! Фигурата ѝ трептеше, като че се готвеше да литне. После транспарантът се спусна до перваза и само за миг на светлия екран се виждаше силуетът ѝ, тънък и неподвижен. Богомил се хвърли в леглото си и захапа възглавницата.

МОМИЧЕ В ТРИКО

1

Имаше нещо нелепо в тоя голям, мъртъв, тих дом и това бяха обитателите му. Имаше нещо странно в тяхното държание — в потайните погледи, които понякога съвсем внезапно младежът улавяше с крайчеца на окото си. Следяха го! Тази глупава мисъл мина съвсем внезапно през ума му и остави следи, макар да я беше пратил веднага по дяволите. За какво ще го следят? Какво можеха да търсят от него? Все пак струваше му се, че нарочно го бяха привлекли в дома си и следяха грижливо да не изчезне нанякъде. Не беше ли предвиден за някаква игра, в която неговата роля щеше да дойде след няколко действия? Глупости! Все пак, където и да отидеше в голямата къща, струваше му се, че го следят очи и че бдят за него. Понякога, когато се връщаше късно от своите самотни разходки, те го питаха за неща, които току-що му се бяха случили. Защо е скитал из стария град, защо е спирал деца и се е взирал в очите им? Защо е стоял цял час на морския бряг, но с гръб към морето?

— Защото — бе отговорил той — е страшно интересно. — Струва ти се, че морето не е море, а жив човек, дори много хора, които надзъртат през рамото ти и говорят разни глупости.

— Какви глупости? — се бе учудила Дияна.

— Всякакви... Говорят си какво има на дъното на морето и кой ще пристигне с малкия бял параход.

Леля Емилия го беше погледнала косо.

— Ами кой ще пристигне?

— Разни хора... Едно момиче ще дойде с много нежна кожа и устните му, как да ви кажа... недокоснати. Когато наближи време за връщане, ще плаче дълго и след това ще скочи в морето.

— Ще се удави ли? — бе попитал Тони ухилен.

— Не, Тони... Ще я спаси един друг млад човек с добра душа, както се казва... Косата му ще бъде полуплешива. Те ще се оженят...

— Я гледай.

— Да...

— А ще бъдат ли щастливи?

Дияна бе задала този въпрос.

— Щастливи? — бе измърморил младежът. — Разбира се! Ами че тя, драги мой, ще се вижда понякога и със стария си приятел. О! Не платонично... Какви са тези смешни платонични истории! Човекът — та що ли е човекът? Има нещо мръсно... А може би не е мръсно... Не зная... Искам да кажа — човекът сякаш не целува със своята душа, а с някаква чужда, прародителска. Не вярвайте на тези глупости. Човекът всъщност не притежава душа.

Те не знаеха, че той е пил вермут в бара с дъбовите листа. Мълчаха. В мълчанието им имаше нещо потиснато и като че ли неловко. За пръв и за последен път в тая печална история на младия човек му се стори, че минава съвсем близо до някаква истина. Това не беше всъщност мисъл, а чувство, което изчезна внезапно, без да може да събуди каквото и да било спомен. Какво се бе случило? Какво бе помислил? Не бе му останало нищо освен познатото чувство, като когато човек изпусне на улицата недопушена цигарата си.

Всъщност той мразеше да говори с тях, освен с Дияна, но това бе вече нещо друго. Може би за да се спаси от нея, той слизаше надолу към езерото, където летовниците никога не стъпваха, защото нямаше нищо освен докове, купища желязо, просторни магазини, които миришеха на риба и на масла, дълги държавни здания, работилници и фабрики това, което беше всъщност истинският град. В истинския град живееха другите хора — не като тези, които бавно разтляваха в големия мъртъв дом. Работници и служаци сновяха насам-натам със запретнати ръкави, с черни и груби ръце, покрити с мазоли и смазка, с лица, от които се белееше само скритото от предпазните очила. Бяха груби, но весели, шегуваха се помежду си и се смееха гърлено и просто. По-надолу край езерото виждаше къщите и бордеи на рибарите, оградени с тръстикови огради, по които съхнеха големите рибарски мрежи. Дворовете бяха пълни с голи деца, които едва се различаваха по цвят от тъмната земя и от сухата тръстика. Големи дружелюбни кучета минаваха край него и му помахваха с опашки. Здравей, другарю! А, здравей! Техните господари — голи до пояса, със сини гащи и жълти сламени шапки, го поглеждаха малко недоверчиво. Що за птица? След това му кимваха леко, защото по някакви неведоми пътища разбираха — както и кучетата, — че е свой. Има ли вестник? Да — добре! Той клякаше като тях, пушеше като тях, плюеше като тях

и изговаряше думи, които биха довели до ужас леля му. Хитлер ли? Те псуваха дружно. В края на краищата не е виновен този, който изяде две баници, а този, който му ги дава. Така е! След дългите разговори те замълчаваха. Някаква обща приятност се настаняваше между тях и някаква дружност — и те мълчаха, за да не ги смутят. И тези минути всъщност бяха най-хубавите. Край върбите бяха скрити плоскодънните им езерни лодки, дрехите им и някоя стомна с гърло, затиснато с пресни листа. Около езерото земята беше суха и съвсем твърда, и зеленината, която растеше по нея, беше също така тъмна и твърда, пустинна зеленина, която можеше да издържи и на жегата, и на крайбрежните бури. Струваше му се, че хората, които живеят наоколо, приличат на тая корава зеленина, че и те като нея могат да претърпят на ветрове и бури.

Един следобед Тони заведе своя млад братовчед на вилата си край морето. Отидоха с автомобила и малкият форд тръгна както винаги изведнъж, сякаш се е досетил за някаква бърза работа. Пред очите им се разгъна и залюля бялата лента на улицата, цялата в блясъци и бял прахоляк. Като насън към тях се наклони и после изостана в праха кремавата катедрала, почти безплътна и невидима сред блясъците на слънцето, после един бос побелял старец сякаш искаше да пропусне забързаната кола между краката си. В последната секунда Тони изви ловко кормилото и замърмори нещо на френски: стълбове и бели стени се праметнаха уплашени пред очите им, после дърветата сякаш размахаха радостно зелени шапки. Колата бързо изостави зад себе си белия величествен старец с тояжка, издигната над главата, като Мойсей пред Хоривския камък. След няколко минути фордът спря пред летния ресторант и сирената изви нетърпеливо. Отвътре излезе млад гигант с две бирени каси в ръцете си и ги остави мълчаливо в колата. Фордът пак тръгна.

Вече се чувствуваше близкият полъх на морето, с вечния мирис на гнила трева, на йод и на солени пясъци. Приятно! Бо поемаше жадно въздух. Под платнените навеси на ресторантите спяха келнерите с молив на ухото и с бели престилки, бели чайки прелитаха ниско и кацаха по тенекиения покрив на гимназията. Към плажа вървяха бавно жени в пъстри пенъоари и с гъвкави походки. Страните им бяха мургави, косите им свободно се пилееха по плещите, под мрака на клепките сякаш тлееше нещо стръвно и страстно.

Фордът зави по едно шосе успоредно на морето и усили още повече хода си. Пред очите им дълго време се мяркаха пъстростволи дървета, малки спретнати вили, зданията на колониите със слънчевите тераси, гдето на платнени шезлонги почиваха летовниците. После горичките оредяха съвсем, виждаха се в далечината голите баири, покрити с лозя. Само откъм страната на морето все още се мяркаха къщи. Фордът вървеше по-бавно, сякаш се озърташе и търсеше нещо. Един мек път ги отдели от шосето, каросерията подскочаше и

скриптеше. Най-после колата спря — те бяха пристигнали. Малка алея ги заведе до верандата на вилата. Бо остави касата под тежката дъбова маса и се огледа любопитно. Вилата беше красива като порцеланов чайник — малка и изящна, с японски покрив и с прозорци, които заемаха почти целите стени. Верандата гледаше към морето, а по наклонения бряг пред нея растеше гъста млада гора, сякаш прекипяла от слънце и миризми. Някъде дълбоко под брега с гигантска сила дишаше морето, плътно, синьо и гъсто, дишаше с прохладни устни равномерни вълни от свеж въздух и глух шум. Далечните кафеникави брегове като че ли не изникваха от дъното, а плуваха над повърхността, готови всеки миг да рухнат в синята му бездна.

Те наляха в чашите и пиха с удоволствие. Бирата най-напред беше светла, с бели калпачета от слънчева пяна, после нейният цвят ставаше все по-тъмен и по-плътен, като цвета на кехлибарените им цигарлъци, мътен като очите им, с угаснала пяна, която свободно се разливаше по масата. И небето тъмнееше, добиваше цвета на морето... После дойде един миг, в който морето и небето станаха еднакви, сляха се в един-единствен шуплив тон, като цвета на розовите ментови пръчки, които старият Али продаваше на пристанището. И изведнъж всичко потъмня: от морето вееше с могъща сила прохлада и безумна синина. Бо притаи дъх.

— Погледни, Тони — каза той тихо.

Тони извърна към него своето посърнало лице.

— Синият залез...

— Какво?

— Казах — Синият залез. Това е метафора, драги мой... Синият залез прилича на бъдещето.

Бо го погледна разсеяно.

— Какво бъдеще?

— Бъдещето на света, мисля аз. То ще бъде такова синьо и благородно, без страсти и без инстинкти...

Младият човек се пообърна, погледна учуден братовчеда си.

— Не намираш ли, че след залеза обикновено идва нощта...

— Не...

Какво бърбеше той дебел богат търговец?

— А какво според тебе?

— Синият залез е вечен...

Бо въздъхна.

— Тони, не можеш ли да кажеш две свестни приказки?

— Ти си тъпо момче, Бо... Аз казах всичко...

— Ти каза нещо, от което ми доскуча. Как така без страсти? С какво ще живееш?

— С илюзии, мисля аз. Със сенки... С фантазии, ако искаш...

— Я гледай! Тая храна е несмилаема като вятъра. Просто няма какво да се мели.

— Защо не? Хората, които живеят с илюзии, са винаги щастливи. Щастливи са дори онези мънички човеченца с идеите...

Младежът се намръщи.

— Какво искаш да кажеш?

— Не ме бива мене за коментатор. Говорех значи за хората с леви идеи, с хуманитарни идеи, с реформаторски идеи — изобщо с идеи...

— Та-ка...

Бо го погледна и добави едва-едва презрително:

— Тони, ти си въшка...

— Не, Бо, не се дразни... Всъщност идеите са хубаво нещо. Те са точно илюзии и според общия закон могат да направят хората щастливи. Глупавото е там, че някои се мъчат да направят от илюзиите действителност. То е толкова смислено, колкото и да се прави от тухлата глина. И най-простият тухлар постъпва по обратния начин.

— Обратния?

— Да. Нужно е да се обръща действителността в илюзии.

— И това ти, уроде, наричаш обратен начин?

— Да...

— Въшка, Тони, въшка...

— Аз няма да ти се разсърдя...

Бо махна с ръка.

— Както искаш. Мене почва да ми става все едно.

— Не допусках, че ще те озлобя. Аз имам доказателства.

— Кажи едно! — попита Бо, внезапно преизпълнен с любопитство.

— Вземи изкуството! Там действителността се преобръща в сенки, в илюзии. Само Бог веднъж и завинаги е направил от своята невеществена мисъл веществения свят.

— Така ли? Тони, в голямата зала у вас има една хубава статуетка. Тя изкуство ли е?

— Безспорно.

— Ако те пухна с нея по главата, надали ще я намериш за невеществена или за някаква си илюзия.

— Изкуството не е в материята, а в нейната преработка.

— Не дрънкай глупости, Тони, заболява ме глава! И преработеното пак си е материално.

— Талантът на художника не е материален.

— Тони, ако продължаваш, ще побеснея — каза Бо сърдито. — Пий! Разкажи как се правят баланси! Пощади ми нервите!

— Добре, ще ти разкажа как се правят баланси.

— Не, разкажи ми по-добре за мадам Клайн. Каква е тя? Защо е напуснала Виена?

Тони си наля вермут и го изпи бавно.

— С две думи, тя е еврейка.

Младежът подсвирна.

— Я гледай! А после?

— После — какво! Мъжът й значи се е занимавал малко нещо с революции. Адвокат бил. Нацистите не му простили, разстреляли го и тя побягнала от държава в държава.

— А с какво се издържа?

— Неприятен въпрос ми задаваш, Бо. Няма да бъда кавалер.

— Все пак, Тони! Някои твърдят: кажи ми с какво се занимава един човек, и аз ще ти кажа какъв е...

— Това е тавтология, а не максима... Но, щом настояваш... Тя продава скъпоценностите си. Мисля, че почти ги е разпродала. От няколко седмици тя си доизяжда, както е думата, последните трохи.

— А като изяде и тях...

— Е, сега!... Аз ли да й мисля?

— Би могъл — каза младежът сериозно.

— Вярно, тя сама не мисли за себе си. Тези евреи страшно много вярват в чудото. То стои невидимо и безименно на края на всяко тяхно промеждие. Тя е сигурна, че в последния миг ще се случи нещо.

— И ти вярваш в чудеса — добави Бо сърдито.

Тони не отговори. Някъде откъм морето извираше неудържимо мракът и гасеше малките светли връхчета на дърветата и хълмовете.

Ставаше все по-тъмно и по-тъмно, мракът преля над вилата и достигна небето. Бо затвори очи и изведнъж усети, че е малко прекалил с пиенето. Креслото под него сякаш се накланяше леко на една страна, погледът му тъмнееше. Само обонянието възприемаше по-остро от всеки друг път миризмите — тая на гниещите морски треви, на японския трендафил, който вехнеше край верандата, и сред тях съвсем пресния дъх на बेзира от новобоядисаната маса. Някъде долу се чу сподавен женски смях и след това тишината му се стори някак мъчителна и самотата страшна. Женски смях! То не е като музиката, но за тези странни тонове той би заплюл всеки Бетховен. Изкуство? По дяволите! По дяволите и Тони с неговите илюзии. Той би предпочел пред всяко изкуство тая там долу, смеещата се, с нейните тъмни коси. Защо тъмни? С устните — едва бляскащи с влагата си на лунната светлина, с устните, които би могъл да поеме в своите. Дияна! Сърцето му неуловимо трепереше. Нежните ръце около шията му! По-добре е да не пие, става по-лошо.

— Пий!

Тони го канеше. Той въздъхна.

— Добре. Налей.

Тони наля мълчаливо и потъна отново в сянката на верандата. В мрака се виждаше само как святка върхът на цигарата му, как осветява за миг неговото странно напрегнато лице. Тони мълчеше и в мълчанието му имаше нещо неестествено и предвещаващо. Около тях мракът се сгъсти толкова, че вилата приличаше на увиснала между морето и небето. И двете почти не се виждаха, освен звездите и освен малката светла линия на хоризонта, гдето луната се готвеше да изгрее.

— Имаш ли цигари, Тони?

Тони не отговаряше, мълчеше странно.

— Питам за цигара...

— Да, имам една особена цигара...

— Особена?

— Тя превръща действителността в илюзии. Разбираш ли?

Младежът се взря в мрака изтръпнал.

— Разбирам.

— Малко бял прах — искаш ли?

— Не! — отвърна младежът решително.

— Помисли си! Тя би могла да ти покаже нагледно, че сенките и сънищата са хиляди и хиляди пъти по-щастливи от така наречената действителност.

Бо усещаше как настръхва, сякаш му се бе удадала възможност да влезе като крадец в спалнята ѝ.

— Не!...

— Както искаш... Мога и сам...

Пламъчетата на кибрита светнаха някак гибелно и осветиха свитото и някак внезапно посърнало лице на Тони. Докато той пушеше, Бо гледаше как от морето бавно излиза луната, огромна и кървава като в деня на Страшния съд.

Сутринта се събуди със страшно главоболие. Очите му едва се отвориха от болка и веднага замижаха пред силния блясък на слънцето. В близката горичка безразборно и весело чуруликаха птичките. Един малък военен кораб се луташе из залива като животно, което търси плячка. Изведнъж по пътеката, която водеше за морето, се зададе Тони в син тренировъчен костюм, прясно обръснат и свеж — сякаш миналата вечер бе пил не алкохол, а прясно мляко. Когато приближи до верандата, той се ухили широко.

— Как си, младо момче? Боли ли те главата?

Богомил се мръщеше страдалчески.

— Отвратително! Няма ли спасение?

— Има! Ще ти дам прахове...

— Тогава защо се бавиш, дявол да го вземе!

— Сегичка... А какво сънува? — попита той хитро. — Жени ли?

— Жена! — каза Бо грубо.

— Тогава тя е била Дияна!

Ако Тони бе казал тези думи друг път, щеше да си направи удоволствието да види младежа изчервен. Сега обаче главоболът бе потиснал всички чувства.

— Какво дрънкаш! — каза той сърдито. — Не мисли, че жена ти е единствената хубавица на света!

— Е, не се сърди! Дияна върлува из града като епидемия. Всички наред се влюбват в нея.

— Да, но аз не съм всички.

— Добре — не си... Ето праховете! Глътни ги и изтичай до морето да се изкъпеш...

Да тича с тая наболяла глава, му бе съвсем невъзможно. Той слезе внимателно по стръмната пътека до брега на морето и стъпи гнусливо във водата. Бррр! Студено! Не е ли по-добре да се върне? Той направи крачка назад и спря разколебан. Две очи го наблюдаваха с израз, който показваше, че бяха разбрали страха и колебанието му. Очите бяха женски. Дяволска работа! Ще се остави ли някаква женска

кукумявчица да му се надсмива? И коя бе тя в тоя ранен час на това отдалечено място? Не можеше да я види, защото бе скрита зад пясъчна дюничка и само главата ѝ нескромно стърчеше в посока към него. Бо въздъхна и се хвърли във водата. Уф! Все пак имаше нещо приятно в хладината. Той заплува навътре и мъжката му суетност го караше да се преструва, че съвсем не е лош плувец. Така! Хубаво нещо е водата, само да не е, дявол го взел, така мокра! Още малко, още! Но той бе лош плувец и скоро се измори. Не е ли вече време да се връща? Той се обърна с лице към брега и изтръпна, като забеляза колко много се е отдалечил от него.

Бо плуваше обратно по-бързо, отколкото позволяваше достойнството му, но бързината го заморяваше. Гъстата вода сякаш издигаше преграда на пътя му, дъното го теглеше примамливо. Той чувствуваше как бързо отмалява и как въпреки всички усилия тялото му потъваше все повече и повече във водата. Младежът напрегна волята си, но ръцете бяха вече обезсилени, краката странно тежаха. Неочаквана уплаха съвсем го парализира.

— Ало! — извика той отчаян.

На брега изникна стройна момичешка фигура с кремаво трико. Порази го колко близо е всъщност и все пак колко далече за смъртната му умора. Той събра колкото кураж имаше, за да не извика съвсем като удавник.

— Ало, помогнете ми...

Момичето изведнъж изчезна и брегът отново му се стори зловещ и далечен. Къде ли се дяна това проклето същество? В следния миг вече видя до себе си нейното усмихнато лице. Две тъмни очи го гледаха дружелюбно и също се усмихваха.

— Дръжте се за мене! — извика тя. — Още няколко метра, и ще стигнем плитко дъно!

Той излезе на брега засрамен, с посинял нос и разтреперано дънце на банските си гацета. Водата смешно се стичаше от тях, сякаш след всичко не беше могъл и да се въздържи. Топлият пясък му се стори ласкав като прегръдка. Той се протегна с целия си ръст и въздъхна с облекчение. Нужно му беше сега малко да се поуспокои, преди да заговори. Нямаше да бъде приятно, ако момичето забележеше зъзнещия му глас.

— Май че ми спасихте живота! — каза той най-после. — Това рядко се случва. — И той въздъхна съвсем непресторено. — От днес, както е прието, вие ще можете вече да разполагате с него.

— Благодаря! — усмихна се тя. — Непременно ще се възползувам. Ето, заповядвам ви да идвате всяка сутрин у дома и да пиете вместо мен млякото.

— Боже мой, дори кифличките ще изяждам...

— Но пиенето на толкова много мляко всяка сутрин не е лесна работа! — поклати глава момичето.

— Тъй ли? Ами тогава защо го пиете?

— Защото ме задължават, естествено... Всички казват, че съм слаба и че трябва малко да понапълнея...

Бо я погледна критично. Въпреки прекрасните пропорции на тялото си тя наистина правеше впечатление на слаба. Бедрените кости стърчаха малко остро под трикото, глезените ѝ бяха тънки и сухи. „Спортистка“ — отсъди той и веднага се разколеба: приятното ѝ овално лице с леки скули говореше съвсем друго. Брадичката ѝ обаче беше добре оформена, не като у кръглоликите. Очите ѝ спряха вниманието му със своята поразителна чистота и белина, кафяви и добри очи. Едва забележима ирония се спотайваше някъде на дъното им.

— По дръгливост си приличаме — каза той нелюбезно. — Само че мене никой не ме кани с мляко.

— Ето, аз ви каня — отговори тя обидено и изведнъж се досети. — Та наистина ли съм дръглива? Това никак не е приятно! Тогава, разбира се, никакво мляко, ще си го пия самичка.

— Бих ви препоръчал дори рибено масло — продължи Бо жестоко. — Тогава ще напълнеете и ще могат да ви омъжат...

— Да ме омъжат ли? Та аз съм още малка! — И тя го погледна с крайчеца на окото си.

Младежът разбра, че женското кокетство не ѝ беше толкова чуждо, колкото можеше да се предположи на пръв поглед. Той се усмихна разоръжен.

— На колко сте години?

— Тая година завърших гимназия!

— А как се казвате? Простете, че съм толкова нескромен...

— Данка...

— Така се казваше и моята баба — каза Бо без никаква задна мисъл.

Момичето обаче неочаквано кипна:

— Плюя на баба ви, чувате ли? На баба ви и на дядо ви...

— Внимание, внимание! — уплаши се Богомил. — Плюете върху костите на бедни покойници...

— Какво ме засяга!... И бъдете по-любезен, моля ви се... Ако друг път почнете да се давите, ще ви замерям от брега с камъни...

Заядливостта на младежа не беше съвсем уместна като към една спасителка и ако беше надзърнал малко по-дълбоко в сърцето си, би намерил там пак неизбежната мъжка суетност. Беше се представил много зле — с разтрепераното дънце на гащите си, та сега искаше да възстанови равновесието, като я унижи малко с критични забележки за външността ѝ. Все пак той погледна в очите ѝ, за да разбере как възприема, и разбра, че и тя се шегуваше, макар и с неуловими горчиви нотки. Той каза миролюбиво:

— Та Данка е хубаво име.

— Всички ми казват обаче не Данка, а Дани... Моля, забележете си...

Това име му доведе някакъв спомен. Той се замисли за малко и попита:

— Вашият баща не е ли лекар?

— Баща ми се казва доктор Давидов...

Невероятно, но факт — доктор Давидов! На Бо страшно му се прииска да се почеше с нокът по темето.

— Познавам го — много приятен човек! — Гласът му едва криеше смеха си. — По дръгливост обаче не си приличате...

Момичето отмина последната бележка и го погледна със странен поглед.

— Къде се запознахте с баща ми?

— У Тихови...

— У Тихови ли? — стъписа се тя и веднага прибави сякаш на себе си: — Ами че много просто — у Тихови. Тогава и аз ви познавам — вие сте някакъв млад смахнат поет, наречен Бо! — Тя си отмъщаваше с тържествуващ глас. — Бо^[1], моля ви се, като че ли сте кой знае какъв хубавец, щърк такъв...

— Не съм поет — възрази младежът с престорена мрачност. —
През целия си живот съм измислил само един куплет...

— Сериозно? А мога ли да го чуя?

— То се знае!

Той помисли малко и почна:

*Ако те спасява Данка,
ще се уловиш за... сламка!*

— Пфу! — отврати се момичето.

— Чакайте, чакайте, има още!

*Като сврака е дръглива,
а на други се присмива!*

— Заради тези рими няма да получите дори Нобеловата премия!
— поклати глава момичето. — Аз ще ви кажа нещо друго, нещо съвсем
класическо...

*Моля ви се, Бо се казва,
а е грозен като... язва!*

— Превъзходно! — одобри великодушно младежът.

Бо отиде във вилата едва към обяд. Тони пиеше мастика на
верандата и видя малко учуден, че братовчедът му се завръща с
повишено настроение.

— Къде изчезна? — попита той подозрително. — Помислих, че
си глътнал вода...

— Щях да глътна — усмихна се Бо. — Слушай, Тони, канят ни
на гости у Давидови...

— Какво приказваш? Докторът не е във вилата. Търсих го преди
малко...

— Е, да, но Дани е там...

Тони подсвирна продължително.

— Така ли я наричаш вече? Браво, браво — предприемчива младеж! Аз съм я носил на ръце и пак не смея да я нарека Дани! Е, добре — пита ли поне кой е готвил?...

— Слугинята им... Давидовица била някъде на бани...

— Тогава ще отидем — съгласи се Тони не съвсем охотно. — Този мръсен чревоугодник обаче няма никак добра кухня.

Обядваха тримата в чистата просторна кухня на Давидови. Дани изнесе отнякъде две поизпрашени бутилки и ги постави гордо на масата.

— От татковите запаси — каза тя. — Добре ще ми опъне довечера ушите, загдето съм ви ги дала...

— Старият е малко стиснат — поясни Тони беззлобно.

И наистина, когато късно следобед докторът пристигна в кухнята запъхтян като мотор и влажен, като че ли току-що го бяха измъкнали от морето, очите му светнаха зловещо.

— Разграбвате ме, а? — запищя той с тънкия си глас. — Ти ли, Дани, ти ли, предателко? Не е хубаво да разоряваш бедния си баща...

Той се отпусна със страшна сила на плетеното кресло и изведнъж се смили.

— Та само вие ли сте хора, само вие ли ще пиете? Дани, донеси още една бутилка! Не, донеси две. Обядвах, но не е зле да похапна още малко. Кажете там на Кипра да опържи туй-онуй — гостите няма да ме гледат... Хайде, тука ли си още!

Дани изчезна бързо зад вратата. Дебелият човек каза след нея:

— Това момиче ще ме разори...

— Нищо — кимна Тони. — Ти и без това лесно печелиш парите. Твоят рентгенов апарат, както казват, е цяла златна мина...

— Право — мина е — съгласи се охотно лекарят. — Миничка! Ще знаеш, че моят апарат е първият в града и третият в страната.

— Още малко, и ще ти повярвам! — въздъхна Тони. — Тая прясна новина съм я чул от тебе няколко хиляди пъти...

— Приказвам на младото! — сопна се дебелакът. — Как ви харесва вилата ми? — обърна се той към младежа и не дочака отговор. — Добра вила е, солидна... А пък тиховската, право да ви кажа, не е вила, а сламена шапка. Трябва да я държиш с ръце, за да не я духне

вятърът... Комшиите казват, че след някоя буря Тони ще се събуди в морето...

Дани донесе бутилките и гостите се заеха да ги опитват. Имаше изгледи пиенето да не излезе много умерено. Младото момиче схвана опасността и отмъкна Бо на плажа.

— Не се мери с алкохолиците! — посъветва го тя. — Ако те оставех на тяхно разположение, вечерта щях да те намеря в безсъзнание...

Те останаха на плажа до вечерта и се облякоха едва когато се смрачи съвсем. През целия ден никой не се мярна на малкия плаж, защото беше доста далече от града за гости. Понякога само стари рибарски лодки минаваха съвсем близо до брега и се случваше някой рибар да кимне весело с глава на младежа — спомняха си го от неговите разходки. Съвсем рядко в далечината се появяваха параходите — най-напред пушекът, после върхът на комините. Когато се показваха с целия си ръст, Дани се изправяше и дълго гледаше към тях с ръка на челото.

— Това е „Данциг“! — казваше тя. — Познавам го по жълтите комини! — И добавяше с убийствен глас: — Товарен!

Но младежът беше на друго мнение.

— Толкова по-добре. Все по-хубаво си е, когато на пристанището се стоварват портокали или какао вместо хора...

— Мразя товарните параходи! — каза момичето с внезапна страст. — Мразя и пътническите параходи за крайбрежно плаване... А най-много мразя тези противни гемии, гдето вонят на катран и мъкнат дърва и камъни...

— А какво обичаш?

— Обичам „Нормандия“, защото носи синята лента...

— Не знаех, че си толкова привързана към техническия напредък — усмихна се младежът. — Лично аз бих предпочел малка бяла яхта с чиста палуба и добра кухня. То се знае, капитанът ѝ ще трябва да има лула, норвежка брада и джеклондоновски характер. Няма да бъде зле, ако се казва Оле...

Младото момиче го гледаше и също се усмихваше. Шеговито презрение се изписа по лицето ѝ.

— Докъде ли би стигнал с тая черупка? — попита тя. — Сигурно не по-далече от Родос или Кипър...

— Не се тревожи. Все бих доплувал по някакъв начин до Хавайските острови...

— Може! — съгласи се тя. — Само че ще ти хвъркнат няколко годинки от живота...

— Аз пък мисля, че ще хвъркнат твоите, ако обикаляш света с „Нормандия“. От бързина нищо няма да успееш да видиш...

Момичето се повдигна малко от мястото си и го погледна сериозно.

— Лично аз нямам време да се бавя по малките пристанища — възрази тя. — Човек трябва да отива към целта си, без да се бави много по пътя. Животът не е толкова дълъг, за да има време за дреболиите...

Младежът се замисли. Дани не беше толкова практична, колкото делова и целеустремена. Той гледаше брадичката ѝ, която още сутринта му беше направила впечатление. Нещо енергично имаше в нейната извивка, а устните ѝ винаги изглеждаха някак плътно стиснати, като у хората, които не се отпускат вътрешно и малко нещо презират себеподобните си. Той беше на мнение, че устните ѝ малко я разгрозяват, не бяха в съгласие с горната част на лицето, с добрите очи и нежните ѝ черти. Имаше още нещо у нея, което говореше за душевно раздвоение, нещо, което все още не успяваше да забележи, макар смътно да го чувствуваше — някаква доброта и нежност на едно място със страстност и решителност. Все още не можеше да се разбере кое е по-силното. Изглеждаше и добродушна, и умна едновременно — едновременно изтънчена и буйна, с буйност, която идваше като че ли от чувствата.

— Животът е само низ от дреболии, момиченце — каза поучително той. — Ако не ги познаваш, няма да познаваш и самия живот. Най-полезните тайни човек е открил не чрез телескопа, а с микроскопа...

— Може би е право, но не мога да разбера какви полезни тайни ще откриеш на Хаваите... Един истински човек би отишъл там на старост, когато няма да има сила да работи. Иначе скитането по разни романтични острови е празно губене на най-ценно време...

— Страшно си жестока! — въздъхна младежът. — Вярно, животът е за труд, но и за радости. Нима ще ти е лошо да поживееш няколко месеца — не повече, — само няколко месеца в някой палмов залив, облечена само с лава-лава и коралова огърлица на шията?

Очите на момичето заблестяха. Виждаше се, че почти е съблазнена — и все пак не се предаде, намери в себе си сила да измърмори:

— Не е лошо. Но по ми харесва вместо на Хаваите да бъда в Ню Йорк, на върха на Емпайър Билдинг... Умирам си за Ню Йорк. Ако някога в нашето загубено пристанище дойде американски параход, ще избягам с него, та ако ще би да се омъжа за негъра готвач...

— А какво ще правиш в Ню Йорк?

— Ще стана журналистка. За три години ще стана най-прочутата американска журналистка...

— Виждам, че си се нагълтала с американски филми! — поклати глава Бо. — Но това не е толкова лесно, ти не знаеш дори английски език...

— Не знам английски? Ха! Ти не знаеш така български, бедно момче...

Плажът се обвиваше в синина. Те седяха на два големи шупливи камъка — не съвсем близо един до друг, за да имат кураж да говорят по-откровено. Далече някъде на отсрещния бряг отново лумнаха светлините на фара, една платноходка се гмуркаше в здрачевината на път към кея и оставяше след себе си неясни звуци на хармоника... В мрака, който беше замрежил съвсем брега, прелитаха големи нощни пеперуди и пърхаха с крилата си прилепи.

— Нашият плаж е съвсем пуст — каза тихо Дани.

Не можеше да се разбере по тона дали скърбеше, или се радваше за това. Тя помълча малко и добави разсеяно:

— Нито нашите, нито Тихови се къпят...

— Тони се къпе...

— Три пъти в годината, когато препие...

— А Дияна? — попита той само за да спомене името й...

— Дияна не се къпе дори и толкова! — каза полугласно момичето и младежът забеляза как гласът ѝ се промени изведнъж, как в него се промъкнаха нежни покровителствени нотки. — Интересно е да я видиш, когато се реши да влезе в морето. Тя не знае да плува, бедната... Седи си неподвижно във водата и само главата ѝ се подава навън, усмихва се виновно и стеснено... Но когато излиза от водата, прилича на нимфа — не, нимфите приличат на нея, толкова е бяла и толкова финичка. Фигурата ѝ е прекрасна, главозамайваща!

— Познаваш ли я добре? — попита тихо младежът.

— Познавам я по-добре от себе си! — каза неочаквано момичето.
— Тя е най-добрата ми приятелка.

Тези думи слисаха съвсем младия човек. Приятелка! Кой знае защо — това му се стори съвсем странно. Какво можеше да ги свързва, когато бяха толкова различни?

— Но Дияна е по-възрастна — каза той.

— Две години по-възрастна от мене, но все пак бяхме неразделни: заедно отивахме на училище, заедно се връщахме, заедно учехме. Когато тя свърши, останах ужасно самотна и просто не ми се ходеше вече в гимназията...

— Дияна е навярно от добро семейство...

— Какво значи добро — богато ли? Не, не са богати. Нейната майка е умряла рано, баща ѝ беше преподавател в Академията. Много приличен господин с английска външност... Представи си — дълго лице и дълги крака, косата побеляла само на слепите очи. Не беше много сърдечен човек, студен беше. Бедната Дияна е прекарала детинството си без обич. По-късно съм я обичала истински само аз. Бях ѝ нещо като майчица.

— Но тя е по-възрастна от тебе — настоя отново Бо.

— Стига с тези години, Бо! — възрази тя малко раздражена. — Какво значение имат годините? Та тя и сега е по-млада от мене и сърдечно, и... душевно.

На Богомил много му се искаше да знае какво беше намислила да каже вместо „душевно“. Той запита с небрежен глас:

— Искаш да кажеш по-глупава?

Изражих се доста точно — каза сърдито момичето. — Не е въпрос за ум. Може би пък не е кой знае колко умна, но има нещо в себе си, което винаги ме е карало да се чувствавам пред нея нищожна...

— Зная какво е — нейното женско превъзходство, безспорно.

— Мислиш ли? — трепна момичето. — Според мене сигурно е нещо друго, нейното вродено благородство и особената ѝ грациозност, която просто обезоръжава. И други неща, разбира се — тъжните ѝ очи, такива едни мечтателни, каквато тя все пак не е дотолкова, и необикновеното ѝ спокойствие. А иначе си е импулсивна, темпераментна и доверчива, но това не личи. Така разбирам аз вродено

благородство — да не ти личи какъв си всъщност, винаги да изглеждаш сдържан и спокоен. Може би съм по-умна от нея и сигурно, но все пак много хора са мислили за мен, че съм наивна и незряла, а за нея — никой. Тя знае да се държи. Тия неща, мисля аз, не се учат лесно, човек обикновено се ражда с тях. Като я гледаш, би ли казал, че има душа на момиче, душа на гимназистка? Никога! Тя си беше дама още в гимназията, мъничка спокойна дама, а пък сърцето ѝ, аз знам, съвсем не е спокойно...

Младежът слушаше тия думи притаен и нещо му подсказваше, че всичко това е вярно — вярно докрай. Той не сваляше очи от момичето, което гледаше разсеяно към морето.

— Тоест влюбчиво?

Дани клатеше бавно глава.

— Не! — каза тя късо и добави след дълго мълчание: — Ако толкова си любопитен, аз бях влюбчивата. Момчетата се влюбваха в нея, но тя не ги допускаше до себе си. Тогава те се обръщаха към мене и аз... ги допусках...

— Не е за хвалба — каза недоволно младежът.

— Та не се и хваля... Нали си приказваме...

— И какво правеше с тях?

— Какво ли пък мислиш? То се знае, позволявах им да ме целунат два-три пъти, после ги изгонвах, защото виждах, че на Дияна това не е приятно. Колкото лесно се влюбвам, толкова лесно и разлюбвам... Такава съм...

— Имаш нещо мъжко в характера си — забеляза младежът.

Стори му се, че тая забележка не ѝ хареса. Тя го погледна за пръв път, откакто беше почнала да говори за Дияна, и каза сухо:

— Имам! И не пуши сам, не съм дете... Досега още не си ми предложил цигара, все аз си прося...

Те пушеха в мрака и мълчаха. Бо размисляше върху думите на момичето, ровеше в тях като златотърсач. Всичко, което каза, му се виждаше убедително и вярно, освен това, че не общувала с момчетата. Нейната жизненост и нейната толкова очевидна женственост предполагаха нещо съвсем друго — срещи с млади хора, малки гимназиални авантюрки, дори и някоя любов, съвсем сериозна, защото към края на гимназиалния курс те са били почти жени. Излизаше сега, че Дияна се е пазила толкова много, за да даде всичко на Тони. Обзе го

яроост като срещу нещо неестествено и грозно — и още някаква друга мисъл го безпокоеше, нещо, което Дани му беше казала, нещо много важно и все пак забравено. Той се мъчеше да си го припомни, като си повтаряше наум цели фрази на младото момиче, които просто му се бяха запечатали в ума — така внимателно и с такава жажда бе я слушал.

— Би ли ми казала защо се омъжи тя за Тони? — попита той внезапно.

— Защото го обичаше! — каза Дани недовошно.

Не беше сигурен дали е чул правилно — толкова невероятни му се сториха тези думи. Пък и по гласа ѝ не се познаваше дали говори сериозно, или иронизира.

— Обичаше?

— Да! — каза тя твърдо. — Те бяха влюбени един в други...

Отново му се стори, че има някаква грешка, и той се улови за последното, което му беше останало — най-важното все пак...

— Бяха?

— Не си прави илюзии, Бо! — каза някак изморено момичето. — Казах ти ясно — ожениха се по любов... Никаква сделка нямаше в брака им...

— Какви илюзии си правя! — навъси се младежът. — Какво искаш да кажеш?...

Те се разделиха при оградата между двете вили. Бо мина прелеза и навлезе в младата горичка. Беше тъмно и потайно, някакви птици пърхаха в клоните, с шумно бръмчене прелитаха бръмбари. Той вървеше все по-бавно и по-бавно, спираше се да вдъхне от упойващата миризма на горичката и да се вслуша в потайните шумове. Когато излезе на открито, Бо видя, че верандата на вилата е тъмна и че прозорците не светят. Той се зарадва, че ще остане най-после макар и за малко сам, за да сложи някакъв ред в мислите и сърцето си, но щом изкачи стъпалата, пред него се показа Тони. Братовчедът му беше потънал в креслото в своята любима поза — напълно отпуснат, с глава, потънала между плещите. Бо не видя очите му, но му се стори, че го следят любопитно и внимателно. Внезапно му се прииска да побегне някъде, да се махне от Тони и от града — да се спаси от това ненужно внимание, и необяснимо при това, което го окръжаваше още от първия ден на пристигането му. Досега беше живял спокойно в позната среда,

където никой не го наблюдаваше, защото всекиму се струваше, че го познава, и всеки му имаше доверие. Тука при Тихови всички сякаш го дебнеха, всички се мъчеха да проникнат в мислите му, да разгадаят постъпките му, всички го смайваха с наблюденията, които бяха направили върху него или помежду си. Той се чувствуваше вече уморен — и отчаян може би, защото чувствуваше, че се приближава към една неизбежна съдба.

— Добре ли прекара? — попита бавно Тони.

Бо знаеше, че говори така бавно, защото беше пиан, много пиан, и езикът му беше надебелял от алкохола. Пред Тони имаше полупразна чаша с вермут и друга съвсем празна стоеше там, гдето предната вечер беше неговото място. Това внимание на Тони му се стори знаменателно.

— Чудесно... А ти?

— Горе-долу... Доктор Давидов не е най-отегчителният от хората, които съм виждал.

Бо си наля чашата и я изпи на един дъх. Вермутът едва не го задави. Докато наливаше втората чаша, той слушаше разсеяно за проектите на лекаря да си построи своя собствена клиника. Тони беше на мнение, че ще спечели много от това, защото повечето от клиентите му били от селата, пък и Давидов лекувал по специален метод, специален не в лечението, а в скубането на пари, който би се съгласувал чудесно с бъдещата му клиника. После Бо престана да го слуша. Струваше му се, че тя стои насреща в свободното кресло, гледа го с тъмните си очи, измъчва се сякаш, че при тях е и тоя бърбив ненужен Тони, който не мислеше да ги остави самички. С едва видимо мърдане на устните тя го канеше да се махнат оттук, да отидат в тъмната горичка, където никой няма да ги смуцава.

Дияна дойде съвсем внезапно и изненада дори Тони, който беше свикнал с всичките ѝ привички и ги познаваше. Най-напред чуха автомобилен шум в двора и веднага след това няколко сигнални удара по сирената. Малко учуден, Бо стана и отиде до перилата на верандата. От една лека бяла кола, бяла само в мрака, слезе Дияна и му махна с ръка.

— Тука ли сте се скрили? — извика тя, щом излезе на верандата.
— Защо ме гледаш така, Бо, не съм призрак...

— Сама по това време! — измънка Бо.

— Какво чудно, не съм вървяла пеша... Взех автомобила на графинята и ето ме. Та подайте ми стол, какво ме гледате? Да не би да съм излишна?

— Напротив, страшно мило е, че се сети за нас — каза равнодушно Тони.

Тя си отмъсти веднага за равнодушния му тон.

— Не сте ми домилели толкова, ами се наложи да дойда. Имаш телеграма, драги, от милия си брат. — Нещо тежко и иронично, нещо свойско имаше в малката думичка „милія“. — Пристига утре...

— Пристига утре — повтори безсмислено Тони. Не изглеждаше новината да му е доставила някакво удоволствие. Главата му потъна съвсем между плещите.

— Точно утре. Ето, прочети сам...

Докато Тони четеше телеграмата, Дияна гледаше Бо и му се усмихваше с невидима усмивка. Видението беше станало действителност. Тя седеше точно така, с ръце в скута, но го гледаше спокойно и дружелюбно — усмихваше се с невидимата усмивка и сякаш се готвеше да му проговори.

— Какво ли му се е случило?

Явно беше, че Тони пита себе си, но Дияна му отговори:

— Сигурно си е свършил парите...

— За пари би могъл да пише...

— Зависи колко голяма е сумата...

Бо не можа да разбере кое е чудното в това обикновено нещо — син и брат да се прибира при близките си, но за това пък се увери колко скрит и прозорлив е Тони.

— Филип си е добре дошъл — каза той полугласно, но все пак достатъчно високо, за да го чуе и младежът.

Бо, то се знае, остана на своето си мнение, но този път и той не се показва: гледаше спокойно изгрева на луната и отпиваше лениво от чашата си. Дияна се облегна в креслото, подпря брадичката си с юмрук и сякаш притихна. Спокойствието се беше отново възстановило, но само привидно — някаква напрегнатост все още се чувствуваше, може би защото всеки в себе си съобразяваше нещо трескаво. Дияна първа не издържа и запита:

— Забавлявахте ли се двамата? Не скучаехте ли?

— Забавлява се Бо — измънка Тони, — пък аз се пожертвувах...

— Как се забавлява, Бо? — Лицето ѝ беше открито и незапазено, тя нищо не очакваше. Бо се забави да отговори, макар и да знаеше колко опасно е това. Тони разкри тайната със съвсем обикновен глас, сякаш съобщаваше какво е обядвал...

— Целия ден е бил заедно с малката Давидова...

— С Дани? — Гласът на Дияна трепна. — Как не...

Беше вече късно, Бо сам завърши фразата. Как не е помислила, как не е допуснала! Беше ли я довършил за себе си и Тони? Само някой крайно подозрителен човек би повярвал в това, защото Тони почти дремеше в креслото, с лице, осветено от червеникавата луна. Младежът обаче не искаше вече да бъде доверчив — струваше му се, че Тони нарочно го издаде пред Дияна, за да види как ще реагира тя, как ще реагират двамата. Ако беше поставил клопка, то беше постигнал целта си, защото Дияна почти се издаде. Бо реши поне себе си да запази и каза усмихнат:

— Изглежда, че ще остана във вилата... Намерих си чудесна компания...

Но той беше забравил да се обърне към Дияна, говореше на Тони, който все още дремеше в креслото, пиян безспорно, но и малко умислен. Защо не най-после поради идването на брат си? После Бо погледна Дияна и видя укор в погледа ѝ — едва забележим укор — и някаква безгласна въздишка се изтръгна от гърдите ѝ. Тони поне въздишката не можа да забележи, понеже не гледаше към нея.

— Така значи? — заяви Дияна с глас на обидено момиченце. — Забавлявате се, а аз стоя самичка къщи... Да ми прощавате... Оставам и аз тука...

— Охо! — учуди се Тони. — То хубаво, но да беше донесла нещо за ядене. Какво ще ядем тука?

— Не съм гладна — каза тя.

— Е да, но ние сме гладни, мила моя...

— Щом сте гладни, иди с колата и донеси нещо... И аз няма да се откажа.

Тони не прегърна с голямо удоволствие тая идея, но все пак стана от креслото и влезе във вилата, като си мърмореше недоволно под носа. След малко се появи отново с някакви съдове. Гласът му изглеждаше лаком.

— Ще донеса скара, и то отлична. Ще видите!

За последен път го чува, когато се беше вече напъхал в детската си количка. Той викаше високо, за да надвика шума на мотора.

— Ако не се върна, значи съм прегазил някого...

Те останаха сами и Бо чуваше във внезапната тишина гръмките удари на сърцето си. За пръв път оставаха съвсем сами и усамотението им се струваше почти мъчително. Мълчанието стоеше помежду им като жив човек, който знаеше тайната и чакаше да се случи нещо с любопитен поглед. Очите им, които винаги се търсеха, този път се отбягваха упорито, сякаш от тяхната среща би избухнала експлозия. Богомил не можа да издържи повече, стана и отиде до перилата на верандата.

— Сърдит ли си ми нещо, Бо? — попита тя зад гърба му.

— Сърдит? — каза младежът с недоумение. — По-скоро ти нещо си ми сърдита...

Той стоеше прав до колоната, висок и съвсем леко прегърбен, малко застарял като че ли, с напрегнат профил. Дияна го виждаше от мястото си съвсем ясно на светлото небе, странно разрошен, със странни очи. Луната беше излязла до равнището на перилата, като бледо лице, което наднича между клонките на лимоненото дръвче. Дълги тъмни сенки падаха по верандата, вермутът в чашите тъмнееше като съсирена кръв.

— Може пък и да съм ти сърдита — отговори Дияна с едва променен глас. — Вярно е, сърдита съм... Ти си такъв ужасен неверник...

Тези думи можеха да бъдат и шега, но пристигнаха при него със страшна сила, сякаш някой удряше с юмрук по масата. Той изправи глава — не можеше да я види добре, защото тя все още беше в сянката...

— С Дани, то се знае, побъбрихме като приятели — каза той глухо. — Ще се съгласиш, че тя е страшно умно момиче.

— Разбира се! — каза Дияна нетърпеливо. — Дани беше вундеркиндът на гимназията, секретарка и председателка на всички културни дружества, асистентка на знамето... С тая слава тя ми измъкваше под носа всички възлюбени...

Някакво раздражение се чувствуваше в гласа на младата жена и някакво огорчение едновременно — липсваха му онези топли нотки и оная влюбеност, която Дани имаше към своята приятелка. Дияна беше

станала — Бо забеляза с трепет това, защото не би станала, ако искаше да бъде в безопасност — и сега се разхождаше в сенчестата част на верандата със съвсем безшумни стъпки.

— Дияна, защо се омъжи за Тони? — попита той дрезгаво.

— Защото го обичах! — отговори тя с разтреперан глас.

— А сега, Дияна?

Младата жена го погледна с укор, устните ѝ трепереха. Бо се приближаваше към нея и тя не можеше да се отмести, гледаше го само с широко отворени, ужасени очи. Чуждите ръце я обгърнаха отвсякъде и тя падна в тях омаломощена.

— Не, Бо, не! — молеше се тя и криеше лицето си на рамото му. — Остави ме! — Гласът ѝ ставаше безпомощен. Тогава младият човек повдигна леко брадичката ѝ с опакото на ръката си. Тя не се съпротивляваше вече. Дишането ѝ стана тежко като хълцане, едната ѝ ръка почиваше на страната му съвсем близо до устните, а с другата притискаше сърцето си. Когато устните ѝ останаха свободни, Бо видя, че все още треперят.

— Знаеше, че те обичам — каза той като насън. — Нали знаеше?

Тя клатеше глава и го поглеждаше свенливо през клепките си, ръцете ѝ стояха плахо на тила му. И целувката ѝ се бе сторила на младежа някак плаха и несръчна, като целувка на момиче. Сега нейното лице му се виждаше по-малко и по-миловидно, брадичката ѝ трогателно се свиваше.

— Колко си млада! — прошепна той удивен. — Та ти си почти дете...

В тоя миг и двамата едновременно чуха как внезапно някъде долу прозвучаха стъпки. Дияна се изтръгна мигновено от прегръдките му и падна в близкото кресло. На небето се очерта тънка женска фигура.

— Ти ли си, Дани? — извика отчаяно младата жена.

Дани стоеше пред прага и гледаше към сянката със смаяни и недоумяващи очи. Съдът в ръцете ѝ можеше да се разбие всеки миг с трясък на каменните стъпала.

— Донесох вечеря! — измънка тя смутено. — Къде да я оставя?

— Ето, на главата ми!

Бо искаше гласът му да бъде сърдит, но той не излезе никакъв, не беше сякаш неговият глас.

— Преча ли? — попита обидено Дани. Тя беше разбрала вече всичко. — Къде е Тони?

— И той за вечеря — каза Бо все още на пресекулки. — Целият свят се грижи за нашата вечеря...

— Докато на вас ви се иска да останете самички — продума мрачно момичето. — Отивам си веднага!

— Остани, Дани! — извика уплашено Дияна. Тя беше потънала в креслото съвсем разнебитена, съвсем безпомощна и малка.

Дани погледна въпросително към Бо.

— Остани значи! — повдигна той рамене и пресуши наведнъж чашата си. Дани седна и забарабани нервно по масата.

— Отдавна ли излезе Тони?

— Не знам — въздъхна Бо. — Мисля, че скоро...

— Но все пак няма да се забави много... Поправи си косата, Бо, и се помъчи да изглеждаш естествен... Гласът ти не прилича на нищо! — Тя му хвърли странен поглед и каза полугласно: — Ще отведа за малко Дияна в нашата вила — докато се успокои, пък ти залисвай през това време Тони...

Тя погледна към Дияна и видя, че младата жена плачеше неударжимо, скрила лицето си между нежните ръце. Плачът ѝ беше сух и нервен, без сълзи и без глас. Тя хлипаше и раменете ѝ се разтърсваха, защото се мъчеше да се овладее. Тогава Дани седна до младата жена и обгърна с ръка раменете ѝ. Дияна сякаш само това и чакаше, скри лицето си в прегръдките на своята приятелка и заплака тоя път със сълзи — успокоена и отпаднала, — както плачат тези, които са на път да се утешат. Докато Бо гледаше отчаян тая сцена, в ума му изведнъж изникнаха и забравените думи, които Дани му беше казала преди един час на плажа — „бедната Дияна“!

[1] Бо — от beau (фр.) — прекрасен. — Б.р. ↑

СТАРЕЦЪТ ПОД ДРЪВЧЕТО

1

На другата сутрин Бо потърси Дани — както се бяха наговорили — на градския плаж. Той я търси дълго и напразно по пясъците и най-после съзря нежната ѝ фигура кацнала грациозно на шамандурата, с единия крак във водата, другия под брадичката. Дяволска работа, пак трябваше да се плува! А трябваше ли наистина? След снощната случка той изпитваше страх при мисълта, че ще срещне отново очите ѝ. Дано само бъде деликатна, дано не му заговори за това, което бе видяла снощи! Хайде скачай! Той плуваше към шамандурата, плуваше тежко и несръчно, и получаваше от време на време ту ритник в стомаха, ту плесник по носа, ту плюнка в окото. Стори му се по едно време, че остана дори без гащета. Така оплют и разгневен той пристигна най-после до подвижното островче и се покатери по него тежко като хипопотам.

— Ох, здравей!

В очите на Дани имаше нещо, което му обещавахе премеждия.

— Доплува ли? — измърмори тя. — Като те гледах, струваше ми се, че мъкнеш шлепове.

— Мъкнех греховете си — изпъшка младежът.

— Надали. Греховете ти, струва ми се, биха могли да те удавят.

— Това метафора ли е? — попита Бо непредпазливо.

Тя го погледна иронично — и печално като че ли.

— Изглежда! Да, мой мили! Струва ми се, че трябва да ти благодаря за снощния спектакъл. Такава гледка досега бях виждала само на кино.

Бо се намръщи, но скри всичко под шеговит тон.

— Част от благодарностите трябва да отнеса и на Дияна.

— Мръсник! — Но това бе казано някак другарски.

— Тая дума не ми подхожда — каза Бо покорно.

— А каква? Избери си тогава — безсъвестен.

— Прямо кого?

— Първо — спрямо Тони. Ти крадеш жена му.

Богомил поклати глава.

— В любовта няма частна собственост. И при това аз съм слабата страна.

— Ти си слабата страна! — възкликна момичето. — Какво приказваш? Можеш ли да сравняваш себе си — двадесет и няколко годишен — с този стар, дебел и доверчив Тони?

— Във вашето общество, мисля аз, и любовта се купува с пари.

— Не говори мръсотии! — каза момичето строго.

— Съгласен! И изобщо не искам да говоря за това! То си е моя лична работа.

Бо млъкна и легна на шамандурата със скръстени на гърдите ръце. Той гледаше, небето и чайките, които кацаха на върховете на вълните и трепкаха там с крилете си. Морето се люлееше около него, тежко и гъсто, и плискаше краката му. Наоколо в прозрачната вода плаваше като раче малко мургаво момченце. Изведнъж го стресна тъжният глас на момичето:

— Не е само твоя лична работа, Бо. Тя се отнася и до Дияна.

— Разбирам. Аз мисля, че ще бъде за нейното щастие.

— Ти грешиш. То ще бъде за нейно нещастие!

Гласът, който каза тези думи, бе станал малко суров и категоричен.

— А защо? Можеш ли да се обясниш?

Богомил дочака странен отговор.

— Не!

— Ето, виждаш ли? Ти сама намекна, Дани, че парите не са всичко. Ако аз я обичам и ако тя ме обича — двойката ще бъде много по-щастлива и естествена.

— Няма да бъде нито едното, нито другото! — каза Дани с тон, който не търпеше противоречие.

— А защо, моля ти се?...

— Това не мога да ти обясня. Аз знам, разбери — знам, че най-хубавото е да я забравиш и никога вече да не си спомняш това, което се случи снощи. Ако ми имаш доверие — ще ме послушаш. Ако ли не — чупи си, моля ти се, главата и не ме занимавай повече със себе си.

Бо я погледна смаян. Какво значеха тези странни думи? Какво значеше този тон?

— Нямам никакво желание да те занимавам със себе си — каза младежът почти сърдито. — Това първо. И второ — не ти ли се струва,

че си прекалено загадъчна?

— Нямам право да ти кажа всичко, Бо — въздъхна момичето. — Трябва да ми се довериш!

— Но ти говориш смешни работи, Дани. Може ли така — да целунеш някоя жена и после — ни лук ял, ни лук мирисал.

Дани сякаш не го чу.

— Много ми се иска да ви предвардя от нещастие — каза тя тихо. — Но това, вижда се, не е в моя власт.

— Какво приказваш!

— Ти не чувствуваш ли, че тя не може да бъде твоя?

— Но защо, моля ти се! — възкликна младежът искрено учуден.

— Защото е жена на Тони. Разбираш ли? На Тони! А то е все едно, че не може да бъде на никого. Нима не виждаш Тони с очите си?

— Но какво би могло да се види?

— Глупав си...

— Не искам да говоря за това, Дани.

— И аз не искам — почти пошепна момичето. — И защо най-после да се безпокоя? Дияна няма да отиде против себе си!

Дани замълча. Една вълна наклони леко шамандурата и младежът видя за миг моста, по който се разхождаха жени с пъстри трика и сламени шапки. Под един от сенниците младо момиче смучеше през сламка розовия си сироп и се усмихваше унесено. После шамандурата се изправи и очите му отново се изпълниха с плътната синина на небето. Тя каза:

— Отивам си. Не искам да бъда повече с тебе!

Младежът трепна почти уплашен.

— Завинаги?

Отговорът се бавеше, после пристигна почти тъжен.

— Не... За днес... и за утре може би...

В коридора пред големия салон Бо срещна Тони, който му кимна разсеяно. Лицето му беше повече сърдито, отколкото загрижено.

— Филип пристигна — каза той. — Не го ли срещна?

— Не още...

— Къде ли се е дянало това муле? — измърмори той и изчезна зад първата врата.

Бо срещна госта почти на прага на своята стаичка и онзи го погледна любопитно.

— Бо, разбира се... Помниш ли ме?

— Може ли да се забрави такъв красив мъж! — каза Бо с мрачен хумор. — Добре дошъл значи...

— Влязох в стаичката ти... Тя някога беше моя стаичка... Чудно нещо са това спомените...

Тая сантименталност някак не му прилягаше, звучеше неестествено и фалшиво, та Бо побърза да го избави.

— Свирни ми, като седнете да обядвате! — каза той и добави с пресилена усмивка: — Дано не си видял непраните ми чорапи...

— Симпатичен! — отбеляза странно Филип... — Ще ти свирна. Още дълго ли си тука?

— Повече от месец...

— Така! — каза той замислен, сякаш съобразяваше нещо. — Е, ще си погуляем... Играеш ли карти?

— Сносно.

— Бридж? Покер?

— Всичко...

— Ще има какво да научиш от мене... Ами скрупули? Как си със скрупулите?

На тоя въпрос младежът сам си беше отговорил, преди да влезе в къщата.

— Безконечни са и досадни, щом става въпрос за почтеност...

Филип се изкикоти и заслиза по стълбата. Макар и да беше уморен, Бо забеляза в стаята си, че картините на стената са сякаш

размърдвани. Той ги погледна мрачно и се отпусна на леглото. Защо ли всъщност Филип е влизал в стаята му и защо е разбутвал картините по стената? Стори му се, че има таен сейф зад някоя от тях и че Филип е взел оттам нещо важно, за което е и пристигнал — връзка с писма или някой документ, някоя скъпоценност може би, но нещо, което да заслужава труда да идва заради него човек чак от Париж. Струваше му се, че точно затова е пристигнал — да направи посещение в стаичката му, но тая мисъл му се стори толкова нелепа, че веднага я изгони от ума си. Вместо това той се опита да си припомни лицето на младия братовчед — втория и последния — и то се озова пред него бързо и с поразителна яснота. Приличаше на застарял младеж с големи порочни устни, необикновено красив, с малко повехнали, добре изрязани черти на лицето. Приличаше на стария Тихов, беше тъмнокос като него и висок, със същото голямо лице и със същите неуравновесени устни. Нещо отпуснато имаше в него и нещо порочно — не изглеждаше на човек, който може да се владее. Беше научил, че следва в Париж, но не го бе взел сериозно, както и всички други впрочем, защото Париж и следването не си отиваха твърде. Бо си спомняше още, че когато веднъж баща му и Филип се бяха срещнали, старият беше измърморил: „Одрал е кожата на баща си!“ Дори и сега това го забавляваше, струваше му се невероятно, че грозният, почти отвратителен болник е приличал някога на своя красив син.

Филип удържа обещанието си — свирна. Бо се повдигна неохотно от леглото и слезе в трапезарията. Филип стоеше до Дияна, държеше в шепите си нейната малка ръка и шепнеше нещо доверително на ухото ѝ. Бо стисна здраво устни. За пръв път му се отдаваше случай да я ревнува, а пък ревността не е от чувствата, които лесно се скриват. Леля Емилия, без да иска, му дойде на помощ — повика при себе си Филип и въздъхна горестно.

— Отдавна не си сядал на нашата трапеза — каза тя с глас, който Бо още не беше чувал у нея — глас на майка.

Филип обаче не ѝ отговори с взаимност.

— И френската кухня не е лоша, маман, особено когато човек ѝ свикне. Всъщност защо ме откъсна от Дияна? Искях да седя при нея...

— Седни тука при майка си... Дияна ще седне при своя Тони...

— Тъжна история! — каза Филип насмешливо. — Собственият брат да ми е съперник. Знаеш ли, Дияна, в тебе съм бил влюбен на два

пъти. Веднъж, когато беше на осем години...

— Стига, Филипе! — каза недоволно Тони.

— Ревнуваш ли, стара мечко?

— Но тогава ти си бил на седемнадесет. Не обичам тоя порок...

— Ти никога не си знаел какво трябва да се обича — кимна презрително Филип. — Втори път, малка Дияна, когато беше на седемнадесет години... Нима не помниш?

— Бога ми, не!

— Как така! Нали те канех да избягаш с мен в Париж?...

— Та кого ли не си канил в Париж, Филипе... Тогава си помислих, че искаш да ме продадеш там като бяла робиня...

— Явно е, че си жертва на хорските клюки — поклати глава Филип. — Дяволът не е чак толкова черен... Искях да направя от тебе киноартистка, моя мъничка. Нима по знаеш какви големи връзки имам с кинокомпаниите? Жана Жерон ми е лична приятелка, както може би ти е известно...

— Чудно ми е как още не сме те видели на филм, Филипе — забеляза леля Емилия. — При твоята външност...

— Веднъж опитах — похвали се Филип иронично. — Участвувах в първите пет минути на филма във вид на мъртвец и още веднъж в последните пет минути във вид на спомен...

— Що за странни роли! — обади се Дияна.

— Такива! Бях, знаете, съдържател на таен игрален дом. Филмът почва, като ме намират мъртъв пред бюрото ми. После Мари Жозеф разказа пред съда за убийството — уби ме много жестоко, кучката, с едно тежко преспание, което за щастие беше картонено.

— Има нещо пророческо в ролята ти — забеляза Тони намръщено.

— Пророческо? Глупости! Винаги съм твърдял, че ще умра най-почтено в някоя болница за венерици...

— Филипе! — каза с укор майка му.

Филип се разсмя отново с високия си неприятен смях.

— От момчето ли се пазите така? Та той си е наш човек! И после, струва ми се, знае достатъчно много за черното петно на фамилията...

— Нищо не знам — призна си Богомил. — Знам само, че си красив и елегантен мъж...

— Бо, ти ме затрупваш с комплименти! — извика Филип поласкан.

— Не му прави комплименти, Бо! — предупреди го леля Емилия малко сърдито. — Не го ли знаеш, че е неуравновесен!... Току-виж, че почнал да те ухажва...

Бо погледна братовчеда си малко смутен и забъркан. Неприятното кискане на Филип отново го стресна.

— Никога — възкликна той. — Моят тип е друг!

Леля Емилия видя недоумяващите очи на младежа и почука нервно по масата.

— Какво ли стана с обяда!... Няма ли най-сетне да почваме!...

Слугинята сякаш подслушваше зад вратата, защото веднага се вмъкна вътре.

— Какво става с обяда, Пенке!

— Готов е, госпожо...

— Тогава започвай да принасяш, моля ти се...

Види се, и слугинята разбираше малко нещо от ефекти.

— Господарят каза, че ще слезе за обяд, госпожо. Чакам него...

Новината направи необикновено впечатление на всички, даже и на Филип. Лека вълна на оживление мина по масата.

— Ами защо не кажеш? — изръмжа сърдито Филип. — Сливи ли имаш в устата?

Слугинята странно побледня.

— Филипе! — извика предупредително леля Емилия. — Тони, иди да му помогнеш...

Когато старият Тихов влезе в трапезарията, всички очи бяха обърнати към него. Той пристъпяше бавно, но твърдо, не приличаше на изтощен болник. Само мускулите на лицето му висяха ужасно, сякаш се готвеха да потекат като тесто. В стаята заедно с него се вмъкна някаква горчива отблъскваща миризма, която младежът беше усещал да идва и от Тони — специфичната миризма на Тиховците, изглежда. Посрещнаха го със смесени чувства; саркастично и почти презрително изражение бе легнало на лицето на Филип, Дияна изглеждаше потисната, Тони отегчен, а Бо упорито се съпротивляваше на отвращението, което имаше към чичо си след посещенията във вмирисаната стая. Не можеше да се разбере само какво става в душата на леля Емилия. Лицето ѝ беше станало непроницаемо, както досега

Бо не бе го виждал. Тая маска стоеше така непресторено на него, така добре бе прилегнала навсякъде, че младежът се озадачи; навярно не за пръв път я слагаше, нещо повече — навярно винаги я слагаше на лицето си в присъствието на своя съпруг — отначало за да скрие нещо, после по навик. Бо се страхуваше да отиде нататък, да се запита какво би могла да крие леля му зад тая маска. Старият Тихов седна тежко на стола, но не остана да тежи там — като че ли имаше нещо под него, което го убиваше и не му позволяваше да се отпусне. В тая поза и между неприветливите лица на своите близки старият човек изглеждаше съвсем непотребен за масата.

— Всички сте се събрали! — каза той глухо. — Това рядко се случва. Как си ти, блудни сине? Защо не дойде да ме видиш?

— Влязох, но спеше — каза Филип спокойно, с неуловими нотки на враждебност в гласа си.

— Вярно, че дремнах — съгласи се старият. — Това пък още по-рядко се случва. Добре ми дойде, затова и станах.

Пенке! — Гласът му стана внезапно ласкав. — Ще хапнем ли, Пенке? Вярвам, че днес си се отличила!

Младежът наблюдаваше учуден промяната в старата слугиня. Тя проточи шия с оживено и омекнало лице и изглеждаше вече съвсем както изглеждат всички стари слугини, пък и всички стари съпруги, когато ги похвалят. Бо изведнъж разбра защо старият Тихов я тачеше. Единствена тя между другите го обичаше и се грижеше за него, докато останалите се отегчаваха от присъствието му. Колкото за Филип, Бо схващаше по недвусмисленото изражение на лицето му, че мрази баща си с истинска карамазовска омраза.

— Има тестени лястовички — обади се слугинята бързо. — Има и печени ябълки със сироп, като за вас приготвени.

— Хубаво нещо са печените ябълки — кимна старият. — Киселичко и сладичко — какво по-хубаво! Хайде, Пенке, принасяй! Богомиле, харесва ли ти как тя готви? Отлична готвачка е, честна дума!

— Вашата кухня е неповторима, чичо...

— Кухнята е най-важното за всеки дом! — продължаваше да мъдрува старият. — Едва след нея идва спалнята. Като се ожениш, Богомиле, не избирай жена с много хубост и много мозък — виж я само как готви. От ума и гиздостта ѝ без това само бели ще имаш, пък от доброто ѝ готвене ще разбереш, че живееш като хората...

— Съвсем ме съсипа, тате — въздъхна Дияна. — Мене съвсем ме няма в готвенето.

Старият Тихов погледна снахата си с ласкав поглед.

— Хайде, хубавице, не се обиждай... Ти си друго, ти си за украшение на къщата...

Тони измърмори над чинията си:

— Папа днес е в добро настроение...

— Филипе, как е Франция? — попита изведнъж старият. — Все такава ли си е... проститутка?

Отвсякъде го погледнаха сърдито. Само леля Емилия изглеждаше, че не се меси, пазеше грижливо на лицето си непроницаемата маска.

— На Франция човек може само да завижда — каза Филип тоя път с нескрита враждебност.

— Ами режимът?

— Режимът ли? — Филип вдигна рамене. — Имат някакъв Народен фронт... Много е мил...

— Мил ли? — възмути се старият. — Масонска гадост... наводнение от чифути...

— Пък и така да е! — каза Филип подигравателно. — Важното според мене е, че в джобовете и на най-бедния французин се търкалят безброй франкове... Там на кабаре може да отиде всеки...

— Ти това гледаш — кабаретата.

Филип се ухили.

— Ами какво, папа? Къде може да отиде вечер един добър и приличен човек? Нима на молитва при Армията на спасението? А при това парижките кабарета са единствените на света — не вулгарни, а порочни...

— Затова Франция загнива, защото е порочна.

— Порокът не е нещо лошо, папа — усмихна се саркастично Филип. — В порока е истинското удоволствие. Ако искаш — в порока е съвършенството. Погледни историята! Порокът е цъфтял, когато държавите са стигнали до апогея на своето развитие. Всички империи, преди да загинат, са плували в порочни удоволствия...

— Затова са и загивали! — възрази сърдито старият.

Някаква кавга витаеше във въздуха, носеше се заедно с миризмата на гозбите, които слугинята принасяше на масата. Някаква

вражда имаше между бащата и сина, вражда на хора, които виждат един в друг това, което имат и в себе си, но което мразят. Синът изглеждаше по-силният в тая вражда. Седеше на мястото си с непристъпен вид и говореше със сарказъм, който предварително определяше превъзходството. Филип, по всичко личеше, вярваше твърдо в по-доброто качество на своя ум и на своите възгледи, затова ги и споделяше с такъв саркастичен тон — искаше да превари с него подигравката, която навярно бе свикнал да вижда по лицата на добродушните филистери, искаше да им покаже, че не спори, а че по милост раздава мислите си. Стоеше непоклонливо на висотата на своето превъзходство, докато старият човек се губеше в раздражението и все повече и повече потъмняваше. Устните му вече няколко пъти бяха променили посоките си. Не бе нужно за младежа да наблюдава и двамата — достатъчно му беше да погледне към слугинята, която хвърляше погледи и към единия, и към другия — към Филип почти зловни, към господаря си разтревожени и умолителни. Тя го познаваше и навярно страшно много ѝ се искаше да се намеси — да ги накара да се хранят, а не да бърборят глупости. Някакво подобно желание Бо прочете и в очите на леля си, но тя не се намеси и докрай запази своята маска. Филип помълча малко, колкото да призове с поглед присъстващите към простотията на баща си, после каза:

— Не знам каква е тая логика, папа! Империите са загивали не защото са били порочни, а защото са се появявали диви твърдоглави народи, облечени в кожи и с ужасно празни стомаси. Ако ги нямаше, Римската империя и сега би си съществувала, заобиколена от сиропени морета.

— Е, да, но империите не са самички! — каза гневно старият човек. — Ще видиш какво ще стане и с твоята Франция...

— Ще видиш ти! — закани се Филип. — Твоите немци не са толкова страшни.

Старикът кимна мрачно.

— Ще станат, както се плодят. Във Франция жените не искат да раждат деца, но после всички французи ще плащат за тяхната глупост...

— А защо пък да раждат? — Гласът на Филип кипеше от подигравателни тремоли. — Раждат животните, за да ни доставят месо.

Умният французин си взема жена не за да създава деца, а да си създава удоволствие...

— А после?

— Какво после? — възкликна Филип от висотата на своята логика. — После — потоп! Защо ли се преструваш, мили папа? Нима те засяга какво ще стане с грешната земя, след като ти умреш? Каквото и да стане, то вече не се отнася до тебе, а до живите. Едно око да ти останеше на гроба, пак би било друго, пак би имало смисъл да се тревожиш за това „после“. Но всеки умира и с това комедията се свършва. Финита ла комедия, както са казвали от старите сцени, или с други думи, фертиг — свършено! Къде повече би могъл да се набуташ? В рая? В рая, слава Богу, не вярваме, защото тогава трябва да вярваме и в ада, гдето на нас с теб ни е мястото. Поколенията, мисля аз, трябва да живеят всяко за себе си. Защо е длъжно едно поколение да се грижи за идващото, щом то не може с нищо да му се отплати? Дори една ряпа не може да му подаде, за да има какво да си гризе отгатык през антрактите на божествените песнопения...

— Това са масонски приказки, Филипче! — каза старецът с разтреперан глас. — Виждам, че не е трябвало да те пращам във Франция...

— Папа, ти пак почна да се увличаш! — заяви Филип насмешливо. — Доколкото си спомням, и бездруго никъде не си ме пращал. Аз сам отидох...

— То е, защото беше полудял за Париж! — кипна старият Тихов. — Ето ти сега Париж — втори като тебе в града няма. Друг човек би станал, ако следваше в Германия...

— Само там не бих отишъл! — каза Филип с досада. — Току-виж, че докато се усетя, и ми надянали някоя униформа. Човек в униформа, мисля аз, не е човек, а оръдие...

— Ти и без това си оръдие, само че масонско...

Тоя път Филип се разсърди.

— Право да ти кажа, татенце, никак не успяваш да бъдеш разнообразен. Мозъкът ти, изглежда, се е парализирал от старост...

Тихов хвърли вилцата върху масата и погледна сина си с убийствен поглед. Устните му възбудено се разхождаха по цялото лице, ръцете му трепереха. Само Дияна не беше разбрала, че ще стане нещо страшно.

— Ти ли ще ми правиш забележки! — изгърмя страшно старикът. Храната от устата му се разхвърча навсякъде, лицето му бе добило апоплектичен изглед. Леля Емилия погледна уплашено сина си.

— Не ти правя бележки! — каза студено Филип. — Искам само да те предвардя да не ставаш посмешище на хората е тия твои вечни приказки за масони...

— Аз ли съм посмешище! — извика истерично баща му. Тони беше станал и предпазливо издърпваше стария човек от масата. — Остави ме, Антоне! Посмешище съм бил! Ти си посмешище, манаф с манаф...

Леля Емилия най-сетне се намеси, но в полза на сина си — теглеше го усилено към вратата, макар да бе вече късно. Филип успя да се освободи и извика злобно:

— Какъвто и да съм, не съм посягал още на жената на... ближния!

Щом каза тия думи, и из стаята се разхвърча всичко, което досега беше върху масата. Чинии, чаши и супиери летяха към вратата, накъдето отстъпваше Филип. Дори и леля Емилия получи като подарък за своето старание удар от винена чаша по рамото.

— Вън... вън... да не те виждам вече!...

Филип спря до вратата, защото бе спряла и градушката. Изведнъж той избухна в смях, кикотеше се гръмогласно, кикотеше се с наслада и злостно — като сатир, като безумен. Докато го гледаше слисан, Бо си помисли, че Филип може би точно затова се бе върнал в бащиния си дом, точно за да докара до бяс стареца и след това да му се изсмее.

Вечерта Бо слезе в салона при Дияна. Той знаеше, че е там, по звуците на старото пиано. Не можеше да се каже, че е спокоен. Сърцето — проклетото — сякаш бе изгубило всяко търпение в затвора на гърдите. И стълбите защо така издайнически скърцаха? Когато влезе в салона, стенният часовник отмери тихо една четвъртинка. Тихо! Тя не бе го чула! Не виждаше вече нищо освен красивия гръб в здрача и малките бели пръсти, които се разхождаха леко по клавишите. Той пристъпваше тихичко, той я приближаваше. Още миг! Ръцете обгърнаха леко раменете ѝ, тя облегна главата си на гърдите му и затвори очи.

— Бо — казаха тихо устните. — Бо!

— Какво, Дияна!

Сам не можа да познае в тишината прегракналия си глас.

— Бо, никога вече не трябва да идваш при мене!

— Защо? — попита той и изведнъж усети като полъх някакво странно облекчение.

— Така! Защото аз го искам!

— Кажу направо, че не ме обичаш...

Той чу сподавена въздишка.

— Не това, Бо, не!

— Искам да зная!

— Не трябва да знаеш... Трябва само да ми изпълниш желанието... ако ме обичаш. Но ти не ме обичаш... Нали?

Той не можеше да вижда лицето ѝ, нито очите, които никога не лъжеха.

— Кажу, миличък!

— Не, не те обичам — отговори той сухо.

Бо почувствува как раменете ѝ в ръцете му изведнъж станаха чужди.

— Кажу — защо ме целуна?

— А ти защо позволи?

Бо усещаше, че дишането ѝ ставаше тежко и някак спазматично. Да обърне лицето ѝ към себе си, да види очите ѝ! Но тя не позволи, раменете ѝ сякаш се бяха вкаменили. Косата закри съвсем лицето ѝ.

— Разбирам — каза младежът тихо. — Ти не можеш да отидеш против себе си.

Дияна трепна силно.

— Това не са твои думи!

— Не, не са! Но аз вече ги вярвам...

— Толкова по-добре... Пусни ме, Бо... Излез!

Бо веднага я пусна. Гласът му беше скръбен.

— Довиждане, малка Дияна!

— Довиждане, миличък...

Тя усети, че той бе направил движение да се върне, и възкликна уплашено:

— Не, не! Върви си! Излез!

Стъпките му се отдалечила към вратата. Когато тя се притвори, клавишите на пианото шумно издрънкаха, сякаш върху тях бе паднало нещо тежко.

Някакъв лъжлив и странен мир се установи в голямата бяла къща. Стариат Тихов се прибра отново в стаята и много рядко се случваше да видят на прозореца потъмнялото му лице. Бо напразно бе очаквал след скандала Филип да напусне къщата или да поиска извинение от баща си: не се случи нито едното, нито другото. Младият мъж продължаваше да обитава бащиния си дом весел както винаги, пошумен от всички други заедно. На обяд той разказваше пикантни истории, толкова лютивни, че дори леля Емилия се изчервяваше. Добрата дама рядко се виждаше къщи. Сутрин спеше до късно, а следобед бързо изчезваше нанякъде — на гости или по бридж. Нито един път обаче тя не взе със себе си Дияна. Беше странно колко самотно живееше младата жена и колко примирена изглеждаше със съдбата си. Никой не знаеше какво всъщност правеше тя през свободното си време в своя уединен апартамент.

Бо не беше влизал в покоите на младото семейство, но бе поглеждал един или два пъти през отворената врата на салона. Апартаментът беше двустаен, с две много големи просторни стаи, разделени помежду е бяла двукрила врата.

Още при първия поглед младежът бе поразен от безкрайната разлика между двете отделения на къщата. Апартаментът на Тони блестеше от чистота, всичко в него беше ново — от прясната боя по стените и прозорците до последната ваза и последния пепелник. Стените бяха в свеж лимонен тон с весели едри щампи — момиченца, които гонят пеперуди, и пеперуди, които гонят момиченца. Мебелите бяха от светло дърво, леки и крехки, в деликатен френски стил — леки и светли бяха дори килимите по ясно ореховия под. Завесите на прозорците изглеждаха съвсем бледозелени — лимонадени почти, и не пречеа на слънцето да грее дори в най-далечните ъгли на стаята. Под блясъка му кристалът в бюфетите, прозирен като въздуха или оцветен в най-нежни багри, сияеше в едно-единствено сияние, което хвърляше леки отражения по теракотените вази, най-тежките в тая въздушна стая. Дори няколко морски пейзажи имаше по стените, рисувани от

един и същ художник — и модерен художник при това, — с море, което не беше море, резедаво и прозирно, сложено като лек плат върху розовия пясък. Все пак картините бяха странно хубави, странно напоени с някакво нежно чувство, странно свежи, рисувани сякаш точно за тая стая. Нямаше място за двоумение. Деликатната женственост, която се излъчваше от всеки предмет в стаята, говореше, че Дияна е сътворила този лек, почти ефирен свят и че намираше в него утеха, каквато не можеше да намери никъде другаде из голямата къща.

Беше ясно вече как Дияна прекарва времето си; навярно с часове издухваше отгук и оттам по някоя пращинка, пререждаше кристала в бюфета, за да се получи най-нежното отражение върху вазите и върху светлата покривка на масата, или пък слагаше пепелниците и вазите по различните ъгли на стаята, докато създаде най-съвършената хармония от цветове и фигури. Всяко нещо в голямата стая подсказваше сякаш, че е било докосвано безброй пъти от малката бяла ръка. Към предметите бе обърнала тя любовта си, която не можеше да даде на мъжа.

Младежът поднови отново своите разходки при рибарите. Когато гледаше голите им гърбове, лъскави от пот, и когато слушаше вечер песните им и силния им гърлен говор, светът, който беше оставил там в голямата бяла къща, му се струваше призрачен и мъртъв, безкръвен и загнил — с атмосфера, която го омаломощаваше и тровеше. Той ходеше и на пристанището между барабите и моряците, бърбеше упорито със старците, които хвърляха въдиците си край вълнолома. Веднъж Дани го беше видяла с един от тях и по-късно го запита:

— Какво ли пък намираш да бърбиш с тия старчета? Вярно е, че изглеждаш малко смахнат...

— Смахнат ли ме смятат? — попита младежът подозрително.

— Ами че да... поет и смахнат... Кой разумен човек ще отиде да приказва с някой малоумен старец, с когото вече и домашните му не приказват?

— Прави ми удоволствие да ги слушам — каза малко недоволен младежът. — Ти не можеш дори да си представиш какви сладкодумци са те.

— Странни блаженства! Ами какво ти приказват?

— Най-обикновени работи: как извадили стръв за въдицата, как я наденали на железцето, как хвърлили въдицата във водата, колко време стояла тя там, какво си помислили през това време, как рибата започнала да дърпа, как я изтеглили, каква се оказала, колко пръста била дълга, колко тежка, какви ѝ били люспите, какви перките, какво ѝ намерили в корема...

— Ти си луд! Какво те интересува това?

— Ами тебе какво те интересуват романите?

— Романите са друго... Те са един вид изкуство.

— Та и старческите приказки са един вид изкуство... Народните приказки и народните мъдрости не са ли разказвани от старци като моите...

— Да, но... то си е изкуство за народа... и за тебе е чуждо.

Бо погледна насмешливо приятелката си.

— Може би точно затова се завирам между тях — каза той спокойно. — Не искам нищо тяхно да ми е чуждо.

От този ден младото момиче почна да съпровожда Бо в неговите странни разходки край езерото. Младежът още след първите ѝ стъпки се посмая: тя се сближаваше с рибарите и с мръсните рибарски жени с такава лекота, че след пет минути те вече ѝ доверяваха най-тъжните си семейни тайни. И друг напредък направи Дани — успяваше да говори с тяхното наречие и с техния акцент толкова съвършено, сякаш целия си живот беше прекарала из рибарските колиби. Бо виждаше, че не скучае с тях и че съчувствуваше на малките им нещастия съвсем искрено и съвсем просто.

Тези общи разходки сякаш ги сближиха още повече. Те предизвикаха и общи разговори. Бо усилено наковаваше младото момиче с това, което наричаше свой мироглед. Народът! Дали точно народът или класата? Той мина внимателно този проход и не срещна никакви спънки. Нека прочете и няколко книги. Тя ги прочете. Ами сега? Понеже у нея знанията бяха по-нови и по-пресни, той почна да изпада в неудобни положения. Зле е, когато ученикът разбира някои неща по-добре от учителя си. Зле е за учителя. Ученичката почна да пие направо от изворите и често го притесняваше с въпросите си. Спиноза материалист ли е? Да — не? Бо се объркваше. „Тая работа не е съвсем лесна, драгичък. Ти, струва ми се, малко се водиш по Плеханов. Уклон!“ Щом чу тая дума, и Бо се отказа да я учи повече.

Да, но друго са възгледи, друго е бит. Привидно животът си течеше все същият. Колко полезно бе да се разхождат между рибарите и работниците. Защото нали смисълът на знанието е промяната. Така! „Обичам я“ — мислеше той. Тая обич обаче бе някак почтена и пълна с вътрешен респект.

Веднъж те лежаха на пясъка на малкия залив и Дани запита съвсем внезапно.

— Бо, говори ли с Дияна?

Бо изтръпна.

— Говорих — каза той кратко.

— И?

— Та ти сама знаеш... Това, което се случи на верандата, вече не се повтори...

— Трябва да я забравиш, Бо — каза Дани почти умолително.

Богомил мълчеше без никаква мисъл в ума си. Най-после той каза:

— Не трябва да я забравям, Дани. Не трябва да я оставям в оня ковчег за мъртъвци.

Дани наведе очите си към пясъка и млъкна. Някакво смътно отчаяние се промъкна в сърцето на младежа, смътно и неразбираемо, но силно — като че ли си бе прерязал сам пътя към нещо неизразимо.

Един ден те най-после срещнаха стареца. Видяха го под сянката на едно дръвче близо до морето, седеше си кротко и нито свиреше на гъдулка, нито ровеше с пръсти брадата си, защото дори брада нямаше. Беше се отдал на странно и неприятно за гледане занимание — режеше ноктите на босите си крака с ножче за бръснене. Младежът не можа да се въздържи и възкликна:

— Дядо, хвърли това ножче... Хвърли го, казвам ти...

Старецът изостави за малко рязането и двамата облекчително въздъхнаха.

— Ка щяло да го хвърля... Няма после с теслата да ги къцам...

— Остави ги да растат — от тях вреда няма.

— Май че няма — съгласи се старецът. — И нямаше да ги пипам, ама ме срещна отзарана Петър Динин, нашенски един зевзек, и право в ноктите ме гледа. Ти, кае, дядо Стоимене, ако габърясаш изненадейно, зле ще бъде... Няма, кай, да те пуснат с тия нокти в рая — с дявола ортак си, ще кажат... Пък то не съм аз за рая, за пъклото съм, но срамота е от хората...

Старецът направи жест да поднови работата си, но младежът го спря нетърпеливо.

— Остави, ще ти дам друго ножче...

Младежът му подаде хубавото си джобно ножче и старецът не се отказа.

— Остро ли е? — осведоми се той.

— Може да те обръсне.

— Белки може? — Старецът явно не разбираше от хиперболи. — С ножче не съм слушал. Едно време, думат, със сърча^[1] са се берберили...

— Със стъкло — поясни Дани. — Ти, дядо Стоимене, май че почна да послъгваш...

— Ка щяло да послъгвам... Стар съм аз, дъще, не ми е до послъгване... А пък то сърчата и от желязото е по-твърда — стига да знаеш как да я счупиш... Само елмазът е по-твърд от сърчата, реже я

като краставица. Виждам съм и елмаз. Тинко джамджийчето ми рече — ела, кай, дядо Стоимене, да видиш безцен камък. Имотно момче беше.

— Беше ли?

— Ами че помина се, горкото... Рязна го нещо, поду се като жаба и това си беше...

— Та и ти така щеше да се подуеш, ако се беше порязал с онова калпаво ножче... Болест е то, тетанус му думат... Микроб някакъв...

— Учените измислиха микроба — каза недоволно старецът. — Може и лъжа да е — не могла, казват, да се види. Щом не може да се види — значи няма я! Измислиха те микроба, за да скубят пари от сиромашийките...

— Не е така, дядо Стоимене... Аз съм виждал микроба през микроскоп... И не са я измислили докторите, ами се е появила на света още преди човека...

Старецът поклати замислено глава.

— Не разбирам аз защо е създал Господ такива животни за пакост. Да бях аз Господ, ни микроба бих създал, ни въшка, ни муха — вреда само има от тях, а полза никаква...

Старецът скоро завърши тежката операция с ноктите си и върна ножчето.

— Да си ми жив, синко. Имах и аз едно ножче, такова като твоето, но се затри, гаче ли в земята потъна. От Балканската ми беше. Да ти се изповядам — от един умрял турчин го задигнах... Припукаха и аз току легнах... Лежа си, а до мене един турчин, младо момче юначе, ококорило очи, ни диша, ни мърда... Гледам го аз и си мисля — може да има нещо в джобовете за в работа. Така и така умрял, завалийката, така и така нищо не може да отнесе в гроба — ще рече, защо пък и да не взема? То добре, ама нали с грехота? Как така на умряло ще бъркаш — айдушка работа е то, не е човешка... Млад бях тогава, сине, а младият човек греша, лаком е... Почнах аз да го пребърквам, а ръцете ми треперят, гаче ли пребърквам баща си, като спи под крушата. Да се беше задал по онуй време ротният, да ми светне един куршум в главата — ашколсун щях да му кажа... Бъркам го, а пък то, дете се вика, на плач ме избива. Така и го и оставих — едно ножче само взех... да го поменавам заради него на Задушница. То техният Бог и нашият Бог не се погаждат твърде, нека грях ми го пише — споменавам го аз на Задушница. Пък не му знам и името — онова,

думам, турче, ококореното. Така е, сине, айдуци сме си ние... Викат, че сме били храбри, ама не е то храброст айдуци над айдуците сме... Не помня ли аз Балканската? Покараха ни от Шумен и до Загорето криволяво слязохме. И сенки имаше, и вода пийвахме — живееше се. Други бяха тогава войните, сипе, ни железница, ни втонобил. От Шумен до границата цял месец път пътувахме. След Загорето стана лошо по цял ден вървим, капка вода не можем да намерим. Изпокапахме за водица. Сега е добре, сега войската е с матури, ама тогива нямаше. Някой да пикне, да ми простите, друг ще се наведе да пие — такава работа... Като стигнахме до границата, момчетата надушиха, че турците имат матури и че за вода не патят като нас. Дишаха се като шилета и тичат, та се не спират. Ако видят турчин с матура, до дупка го гонят като как котка гони мишката... И навуцата им бяха добри, и шинелите — тичат нашите, та дим са вдига. Заради тия матури взеха на един път и Ески Полос, и Люле Бургас — заради айдутлук ги взеха, не за друго. Наконтиха се — от турците бетер. Къде Лозенград нашите патрули и техните патрули постоянно се мешаха. По онуй време в шуменския край всички турски приказваха — гледаш ги — и едните в турски шинели, и другите в турски шинели, и едните турски приказват, и другите — защо се бият значи, ако не за айдутдук... Така от матура на матура — та до Чаталджа. Там ни се опряха...

— Ти, дядо Стоимене, посдоби ли се с матура? — попита Дани.

— Не можах... Присъни ми се онова турче, ококореното, насън ми се яви и ме гледа едно жално и сълзи му капят. Защо, кай, ми взе ножчето? Ама думам му — защо му е на мъртъв чилиак ножче? Не, не, защо, кай, ми взе ножчето? И пак рони едни сълзи — да му се невидяло и ножчето, и намярата. От тоя ден не пипнах умряло — не ща матура, не ща нищо...

Бо погледна Дани, за да види как тя е слушала думите му, и срещна усмихнатите ѝ очи. Старият човек, изглежда, че забеляза тоя поглед.

— Каква ти е момата? — попита той свободно.

— Годеница ми е — усмихна се младежът.

— А, хубаво — одобри той. — Приляга ти...

За пръв път старият погледна внимателно момичето. Видът му отново стана някак съвсем непресторено тъжен.

— Хубава мома, много хубава — въздъхна той. — Да ти е жива...

Старецът пое цигара от младежа и дълго я въртя между пръстите си, преди да я запали.

— Имах една внучка, на твоята мома приличаше — такава тънка и вита, да ѝ се ненагледаш... Само че сиротинка остана още от рано, татко ѝ се спомина... Работеше тя в един склад, пък как се случи върху нея да падне една бала... Това си беше. Засъхна, завехна, души ме, кай, събрало ми се е и ме души. Охтика, мисля си, ще е, ама не смея да ѝ кажа. Заведох я да я прегледат на регент, пък докторът един такъв чумерат и шишкав, не гледа момата, ами мене. Пари, кай, носиш ли? Нося, казвам, зер без пари ще тръгна! Колко, кай, носиш? Ами, казвам, петнайсе лева трябва да са... Намери, кай, още толкова, пък тогава ела, за петнайсе лева тока не пускам... Така ли се намират петнайсе лева, ама нали е за детето — правих, струвах, намерих... Тоя път го прегледа. Охтика, кай, да му охтичасат устата...

— Как му е името? — попита младежът.

— Давидов като че ли беше.

— Не го бива май — измърмори Бо.

— Изедник е, сине, що сиромашинка само е изморил. И трепери на парата колкото бедният на окоето си потрепери... Ама друг регент нали нямаше тогава, пак на него опряхме... Той ми погуби чедото — ни илач предписа, ни нищо... На планина, кай, я пратете и това да яде, и плюнката си, кай, да събира, че и в плюнката си имала микроба... А то, сине, и гащите си да продам, пак няма да събера пари за път, камо ли да седи там на планината... Казал, недоказал — стар чияк съм, изкуфял — де мога да запомня наведнъж, — и почна да ме бута. Върви, кай, че други чакат. Ама, казвам, дай ми илач! Тука, кай, да не е аптека? Как така, думам му, трийсе лева съм дал, илач искам... Пък ако не дадеш илач, не ме кюскай така, не си овен, чияк си. Като побесня оня ми ти чияк — мат и маскара ме направи. Не стъпих вече при него, с бабини илачи я лекувахме, но не би! Затри се горкото ми момиченце... Така е то... Твоята дано е жива, че гледам, добър момък си, пък и тя е добра...

Настана мълчание — тъжно от страна на стареца, неловко от страна на младежите. Бо беше преbledнял лекичко, бореше се упорито със себе си. Най-после отвори уста и каза развълнувано:

— Дядо, това момиче, дето го виждаш тука, е щерка на тоя лекар... Давидов...

Старецът се вдърви от смущение.

— Прощавай, сине! — каза той тихо. — И ти, дъще, прощавай...

— Няма за какво ние да ти прощаваме, дядо Стоимене, казал си какво е било на сърцето ти... Току ти мене ме прости, че ти казах чия щерка е момата. Не исках да те засрамя, друго исках...

— Прощавайте, прощавайте — бърбеше огорчен старецът...

Едва сега Бо се обърна и видя порумениялото лице на приятелката си. Сърцето му се сви болезнено. Съжаляваше вече за това, което направи — и заради огорчения старец, и заради нея. За да прекъсне неудобната сцена, той кимна на Дани и младите хора се отдалечиха бързо и мълчаливо. Дани мълча, докато стигнаха високия морски бряг и седнаха на изсъхналата от жегите трева. Той я погледна крадешком и каза полугласно:

— Не трябва да ми се сърдиш, Дани... Ако не те обичах, не бих го направил...

— Не ти се сърдя — отговори тя едва чуто.

— Знаеш за какво го направих...

— Знам, Бо...

— Все пак — сърдиш ми се!

— Не, не! — възкликна тя. — Благодарна съм ти... И много! Ще видиш какво ще направя аз, ще видиш!

Внезапно момичето заплака и облегна главата си на рамото му, но бърже се съвзе, преди младежът да каже каква да е дума за утешение...

— И все пак мръсен тип си! — каза тя на пресекулки. — Мръсен си, мръсен! Затова си дошъл тук — да разплакваш жените!

[1] Сърча (тур.) — стъкло. — Б.р. ↑

Филип и мадам Клайн се бяха срещнали по някакъв начин чрез общите си познати и бяха станали почти неразделни. Любов ли? Тези, които познаваха добре Филип, се подсмиваха. Но какво тогава бе свързало разпасания младеж със скрупульозната и обидчива виенчанка, която бе толкова далече от пороците, колкото Филип от добродетелите? Не можеха дори да си представят. И имаше дори нещо съвсем невероятно — бяха ги виждали унесени в сериозен, почти делови разговор. Когато научи това, Тони подсвирна, но свирукането му не беше съвсем весело.

— Какво? — попита учуден Бо. — Мислиш... заговор?

— Планове някакви...

— Глупости са това, Тони... Филип — и планове...

Но Тони все още изглеждаше леко загрижен.

— Предчувствувам вече следните стъпки — каза той. — Покер с дами...

— Мадам Клайн не е способна на това! — каза сериозно младежът. — Освен, разбира се, ако и самата тя бъде жертва.

— Не! — поклати глава Тони. — Грещиш ти, привърженико на материалистичната философия. И тя ще участва...

Веднъж младежът срещна новата двойка близо до входа на морската градина. Вървяха заедно и мълчаха — мадам Клайн като кукличка до високия елегантен мъж. Лицето на Филип изглеждаше отегчено — може би заради това, че трябваше да се навежда винаги когато искаше да й каже нещо, което другите не биваше да чуят. Почти ги бе отминал и — нещастие! — Филип повдигна глава и го съзря. Странна вълна на оживление мина по лицето му.

— Хей, Бо — накъде?

— Скитам! — измънка младежът неохотно.

— Ела да поскитаме заедно — предложи Филип. — Ела да изгълтаме по едно питие...

Нямаше начин да се спаси от нежеланата компания и тръгна с тях невесел. Скоро стигнаха до аперитива с дъбовите листа и хлътнаха

в потайния му здрач. Бе привечер, но въпреки това заведението бе почти празно. Един сух висок келнер ги поведе с гимнастически поклони към далечната ъглова масичка. Конякът, който им донесе, приличаше на бира с лимонаден вкус. Филип изгълта своя като вода и се начумери.

— Тоя боклук не е добър и за гаргара — каза той мрачно. — Човек може да си простуди с него сливиците.

Донесоха им друг коняк, в запечатана бутилка. Филип го близна с порочния връх на езика си и измърмори:

— Добър... Пийва се...

— Графинята има чудесен коняк — обади се мадам Клайн. — Всички го хвалят...

— Чух — каза Филип с белези на досада. — Утре ще го опитаме. Бо погледна подозрително.

— Утре? Може би покерче?

— Не! — почеса се Филип. — Спиритичен сеанс.

Сега пък младежът се почесваше.

— И ти ще отидеш?

— Защо не? Графинята е страшно интересна. Съветвам те и ти да дойдеш. Има какво да се види...

Една голяма бутилка коняк на трима! Филип продължаваше да пие така, сякаш пие вода, но към края младежът почна да усеща как главата му се замътва. Конякът бе стар, силен, ароматен. Скоро мадам Клайн се напи съвсем, стана странно красива, каквато друг път никога не бяха я виждали. Порозовелите бузички я подмладяваха, очите ѝ добиваха чуден блясък. Подпря слепите си очи с юмручета и съвсем се унесе. Дори Филип я погледна, леко озадачен от промяната. Ръцете притискаха бузите ѝ така, че устните изглеждаха свити и полуотворени като на момиченце, което ги подава за целувка. Нещо жадно и капризно имаше в извивката на тези нови устни, нещо котешко в полутоновете на гласа ѝ. Макар да бе вече пиян, Бо я наблюдаваше почти смаян. Не се ли откриваше някакъв нов човек, достоен да изненада? Къде бе крила досега своето второ „аз“? Когато бе станало вече доста късно, тя се обърна към кавалера си и каза свойски:

— Да си ходим, Филип...

— Ще те изпратим! — отговори дипломатично младият хулиган.

Младежът съобразяваше в себе си: дори така разхубавяла, тя не правеше впечатление на Филип — не искаше да я изпрати сам. И виенчанката изглеждаше обидена, но не на Филип — хвърли лош поглед към третия. „Женска логика!“ — помисли той сърдито. Ако можеше някак да се отскубне! И разбира се, не успя — Филип го помъкна енергично след себе си.

Процесията до дома на мадам Клайн бе от най-веселите. Защо ли всъщност Филип не го остави да си отиде? Дали не искаше да покаже по този начин на виенчанката своята незаинтересованост? Бо изруга наум. Лошо нещо е наистина натрапената любов. Най-странното бе това кому мадам Клайн я натрапваше. Скоро пристигнаха до дома ѝ. Вратата се отвори по своя тайнствен начин и тънкият силует на мадам Клайн изчезна в мрака. Двамата братовчеди продължиха известно време мълчаливо по тъмната улица, после Филип измърмори с привидна разсеяност:

— Наблизо живее една туркиня... Не сама, разбира се — с дъщеря си. Би могла да ни направи чудесно кафе...

Бо поклати енергично пияната си глава.

— Не ми се пие кафе...

— Умее да предсказва бъдещето по празната чаша...

— Нямам бъдеще...

Филип го погледна нетърпеливо.

— Ами нямаш ли темперамент? Казах: с младата си дъщеря...

Младежът бе изпълнен с неприятни предчувствия.

— Чух. И нямам интерес...

Най-после Филип го улучи съвсем точно.

— Трогателно верен — ухили се той. — И кому — ако е позволено?

— Познай! — изръмжа Бо злобно.

— Не е никак трудно да се познае — на Дияна!

Младежът едва не скръцна със зъби от злоба. В този миг повече от всичко му се искаше да разбие с камък нахалния череп на братовчедата си. Такива думи, разбира се, не бе очаквал да чуе от него. Не трябваше повече да се колебае, не трябваше повече да става пред никого подозрителен. И той каза сърдито:

— Добре, но ти какво ще правиш?...

Филип се усмихна хитро.

— Жените са две, казах...

Минаха по пусти улици и скоро влязоха в тъмен двор, обрасъл в буренаци и повехнали от жегата слънчогледи. На дъното на двора стара турска къщица сякаш се притискаше към земята. Прозорците ѝ бяха тъмни. Бо взе кураж от това.

— Филипе, жените са заспали... По-добре е да се върнем...

— Тука са — отвърна Филип със сигурност, която не търпеше възражения. — Къде се навираш в тая врата... Ще обиколим отзад.

Откъм гърба едно прозорче светеше през тесните си пролуки. Филип потропа на ниската вратичка и отвътре се чуха леки стъпки.

— Кой е? — попита женски глас.

Филип отговори нещо на турски и вратата се откряна. Влязоха в ниска и тясна стаичка — каквито са стаичките по бедните провинциални къщи. Старата туркиня им поднесе за сядане ниски трикраки столчета.

— Тъкмо правех кафенцето — каза тя с доста силен акцент.

Бо я погледна критично. Не бе приятна за гледане с тройния си подборник и тъпото си лице. Все пак много стара не беше — особено на фигура. Пъстрата дълга рокля, безкрайно надиплена, се носеше насам-натам, не много запълнена от пъргавото тяло. Филип я гледаше почти лакомо. Филип! Ето кого бе предпочел пред виенчанката.

— Ще ни гледаш ли? — подпита той ласкаво.

Туркинята не отговори — шеташе. Когато се обърна към тях, младежът се понавъси, защото много отдавна не му се беше случвало да го претърсват с такъв опитен и хитър поглед. Хитър! Нима тази крайнокварталска хетера бе наистина хитра? Когато му поднасяше кафето, тя още веднъж го погледна и Бо успя да забележи мигновеното изумление в очите ѝ. Това пък какво беше? Какво бе забелязала у него? Чудни хора, чудни! Може би Филип неслучайно го бе довел тука. Бо видя как той се премести на миндерчето и скръсти ловко краката си по турски.

— Бива те! — възкликна младежът странно развеселен. — Басирам се, че имаш турска жилка.

— Аха, ти мислиш ли, че нямаш? — попита Филип иронично. — Ще бъде чудно, ако имаш българска.

— Глупости!

Филип пое от старата туркиня пъстрата кафена чашка и попита нежно:

— Фатме, прилича ли младият господин на турчин?

Бързият поглед на туркинята се спусна до дъното на очите му.

— Не! — каза тя. — Не прилича...

— По нищо?

Туркинята се колебаеше.

— Прилича на рода ви! — отговори тя. — И на другия свят бих познала, че е от вашите...

— Я гледай! — възкликна Бо неприятно засегнат. — Все пак чудно отде така добре познава нашите...

— Фатме принадлежи на семейната история — поясни Филип.
— Фатме, има ли в нашия род турска жилка?

Фатме отбягваше да отговори направо. Тя поднесе на младежа пъстрата чаша кафе и отново го погледна внимателно.

— Тука народът е каращисан — отвърна тя неохотно. — Всякаква жилка има — и турска, и гръцка, и гагаузка...

— Може би само българска жилка няма, нали, Фатме? — продължаваше да подпитва Филип с някаква злостна настойчивост.

— И българска жилка има... А българската жилка е най-яката...

— Личи си! — каза Филип подигравателно. — От Гюла...

Туркинята го стрелна с ядовит поглед.

— Каква Гюла? — попита младежът.

— Нейната щерчица! — отвърна Филип и отправи същия подигравателен поглед към братовчеда си. — Искаш ли да я видиш?

— Не! Моля!

Филип се разкиска внезапно с неприятния си смях.

— Къде е Гюла, Фатме?

— В одаята! — отвърна сърдито туркинята.

— Защо не дойде при нас?

Туркинята вдигна с досада рамене и го погледна някак особено.

— Ние сме си говорили, Фатме — каза сериозно Филип. — Думата си е дума.

— Твоята дума не е дума, а плюнка — отвърна внезапно туркинята.

Филип отново се разкиска — и с удоволствие. Младежът отдавна бе забелязал, че братовчедът му сякаш изпитваше удоволствие, когато

му приписваха лоши качества. Старата Фатме се размърда нетърпеливо на мястото си — нетърпеливо и сърдито, — но когато заговори на младежа, гласът ѝ сякаш бе кадифен.

— Обърни чашата, синко! Нали искаш да ти гледам?

След малко взе чашата му и дълго я въртя в ръцете си. Нещо особено имаше в погледа ѝ, нещо почти екзалтирано. И Бо зачака заинтригуван. Нещо му подсказваше, че туркинята знае достатъчно много за него и за тези, които го обкръжаваха. Нямахше, изглежда, да набъбри глупости. Може би — щеше да вдигне мъничко от завесата.

— Драг гостенин си — продума туркинята с напевен глас. — Обичат те в тая къща...

— Особено жените, нали, Фатме? — обади се Филип.

— Има две жени. Всяка го тегли към себе си, а той тегли и към двете.

Филип се ухили.

— Мъж с брадва не виждаш ли?

— Виждам тука беда голяма. На дома беда ще донесеш, не радост... Виждам сълзи и вайкане...

Туркинята забеляза смаяното лице на младежа и замълча.

— А после? — попита той засрамен от себе си.

— Трябва да внимаваш! — каза туркинята бавно и твърдо. — Дай си чашата, Филипе...

Филип ѝ подаде благоговейно чашата си. Макар да се мъчеше да изглежда насмешлив, очите му показваха колко е заинтересуван. Старата жена клатеше замислено глава, но младежът бе готов да се закълне, че с това се мъчеше да прикрие някаква веселост.

— Е?

— Много грехове — започна тя най-после. — Грехове и към близки, и към далечни. Път ти се пада далечен — през морето.

Фатме навреме повдигна очи, за да види как Филип трепка.

— Има ли опасност?

— Дали има опасност? — попита замислено туркинята.

Бо я гледаше с напрегнато внимание и успя да забележи, че тя вече не гледаше чашата, а някъде зад нея — съобразяваше сякаш нещо с трескава бързина. Стана му вече съвсем ясно: не съчиняваше произволно, а импровизираше с помощта на спомените си и на всичко, което бе научила за фамилията им. Сега по израза на лицето ѝ беше

ясно, че е затруднена — не подозираше дори каква опасност може да го грози от пътуването.

— Хайде, казвай! — измърмори Филип нетърпеливо.

— От жена се пази! — каза някак неуверено туркинята. — Жена може да развали всичко...

— Ами ако не пътувам?

— Не пътувай! — посъветва го тя.

Филип навреме забеляза подигравателната усмивка на братовчедата си.

— У дома всички й вярват — каза той някак засрамено. — И интересно е, че каквото предскаже, почти винаги излиза вярно.

— Вече не се съмнявам — усмихна се Бо.

— На кафето всичко е изписано — каза тихо туркинята. — Каквото ще му се случи на човек, отнапред се знае.

— У дома ходиш ли? — попита младежът.

Вместо нея — отговори Филип.

— Всяка седмица идва. Тя е един вид семейният оракул.

— Ясно! — каза Бо. — А Гюла?

— И тя се опитва, но не я бива твърде.

— Гюла гледа на ръка — измърмори тихо туркинята.

— Викни я да ни гледа! — предложи Филип. — Ще има една столовка.

Старата туркиня го погледна ядосано.

— Какво ще ти гледа на тебе? Нека гледа на младото...

— Добре, майчице! — съгласи се внезапно Филип. — Е, момченцето ми, няма как — трябва да отидеш оттатък.

— А ако не искам? — попита младежът на френски.

Филип го погледна нетърпеливо.

— Не ставай глупак! — измърмори той също на френски. — Пречиш ми...

— Може би Гюла спи! — въздъхна Бо с последна надежда.

— Не спи — отговори туркинята. — Чете...

— Чете?

И както винаги тя забеляза усмихнатите погледи, които двамата мъже си размениха.

Младежът затвори зад гърба си странната почти квадратна врата и се взря внимателно. От дъното на стаята го гледаха две големи тъмни очи под тежки клепачи. Дявол да го вземе — защо не го поканеше? Вместо да каже някоя любезна дума — гледаше го проникателно и любопитно, почти като своята майка. И той отмести неловко очи, измърмори:

— Мога ли да седна?

— Разбира се! — възкликна момичето. — Тъкмо се чудех защо не седнете...

Той седна далеч от нея, огледа се неловко. Стаята беше тесничка, с нисък дъсчен таван, като таваните на старите провинциални къщи, и с врати на долапи по стените. Нито късче от пода не се виждаше — целият беше застлан с тежки червеникави черги. И миндерлъците бяха червени, но по-ярко червени, обградени с корави възглавници. Момичето лежеше в ъгъла на съвсем малко легло, завито до брадата с лека покривка. Над нея, мургави и красиви, се простираха ръцете ѝ. И в лявата — дявол да го вземе — наистина държеше книга! Красива ли бе? Не можеше да се каже. Все пак — привлекателна! Фигурата ѝ, доколкото се очертаваше под леката завивка, изглеждаше чудно съблазнителна. Внезапно — лекичък гъдел в кръвта и главата, и без това замаяна от коняка, разпиля съвсем мислите му. Какво би било... Не! И той си повтори твърдо — не! И внезапно отнякъде изпъкна цялостна мисъл: „А защо, млади господине — не! Защо, моля ви се?“ Поне да беше се появил отнякъде един чист образ като спирачка! Но нищо не се появяваше, докато онова под завивката — колко достъпно! Но дали достъпно? Пари в себе си имаше. Той разбра внезапно, че оттам идваше това — „не“! Хм, пари — той да купува!

— Виждала съм ви на плажа! — каза внезапно момичето.

— Чудесно! — отвърна той. — Добре говори за мене...

Момичето вдигна тънките си вежди.

— Не разбирам...

— Ами че... щом сте ме забелязали...

Тя се засмя тихичко.

— Как съм ви забелязала ли? Не бяхте самичък. А младата госпожица Давидова много добре познавам.

— Какво? — попита той, учуден от странните познанства на приятелката си.

— Нищо... Искам да кажа — от целия свят нея най-много уважавам...

— Та вие не познавате целия свят, бедна девойко...

— Защо ме наричате така?

— О, не — моля! Не искам да кажа нищо лошо... Разполагайте с добрите ми намерения...

— Много неразбрано говорите. Какви намерения?

— Знам ли аз какви? — усмихна се младежът. — Значи вече намеренията настрана — щом толкова я уважавате.

— Да! — каза сериозно момичето. — Но на вас там ви е неудобно. Седнете на миндерчето...

— ... Благодаря ви — каза Бо, защото наистина малкото столче бе почнало вече да го убива. — И знаете ли какво? Не мислете за мене глупости. Давам ви честна дума, че Филип насила ме пъхна в тая ваша гостоприемна стаичка.

— Филип! — повтори момичето и той бе готов да се закълне, че в гласа ѝ имаше ненавист. — Защо ли го прави?

— И аз това се питам. Но нищо. Хубаво запознанство. Нали разбирате? Нямам причини да не вляза в тая стаичка. Искам да кажа — причини за пред хората. А всъщност сто причини, за да се държа тук прилично. Стана ли ви мъничко ясно?

— Разбирам! — отговори момичето все така сериозно. — Но много неясно приказвате...

— Такъв съм си — каза младежът и изведнъж възкликна: — Та какво, дявол го взел, разбирате? Как така е възможно да разбирате?

— Разбирам — повтори момичето със същия тон. — Не искате да ѝ изневерите.

— На кого?

— Ами че на Дани...

— А — да! — измънка той успокоен. — Но от такъв разговор ми става скучно. Какво четете?

— „Английска везба“.

Младият човек почти подскочи на мястото си.

— Я гледай! А пък аз си мислех — за йеромонах Антоний. Прощавайте. Е, как? Харесва ли ви книгата?

— Глупава е!

— Добре, но защо?

— Мразя такива жени. И после — не е така в живота.

— Критиката не е лоша — одобри той. — Знаеш ли какво, Гюла? Съвсем лекичко ми се повръща.

— Ох, пиян сте... Затова така говорите...

— Не много пиян...

— Ами че много лесно е. Отворете прозореца — и през него...

— Та да ме чуе цялата махала? Не, благодаря... Ще полежа малко — може да ми се размине...

Докато лежеше, гледаше с чудна наслада ниския таван и дъсчените стени на долапите, натрити със ситно скълцано керемидено брашно. И лампа — газена лампа! Бавно, съвсем бавничко прегаряше. По ъглите полумракът се сгъстяваше, червените багри на стаята някак топло и уютно тъмнееха, дълги неясни сенки се простираха към вратата. Той затвори за малко очи и почувствува, че му е приятно тука в тая топла старинна стая, така малка и така спокойна, пълна с миризми, които събуждаха у него неясни атавистични чувства — галещи чувства, които никога не бе изпитвал. Нещо от дедите може би — от далечните прадеди, които са заспивали в също такива малки топли стаички с дъсчени тавани и керемидени скърцащи долапи. Хубаво, много хубаво! Но топлината някак не достигаше — другата жива топлинка. Или как беше там — „не“? Да, така! Но ако случайно заспи? И той хитруваше вече пред себе си — хитруваше с пияна, възбудена глава. Да, разбира се, ами ако случайно заспи? Какво ли не би могло да се случи. Да, но — ще трябва в такъв случай да заспи невинно, съвсем невинничко...

Събуди се почти инстинктивно от тихи стъпки и погледна през клепаците си. Гюла се приближаваше като тъмна и съблазнителна сянка — безшумна и почти бездиханна със своята нощна покривка в ръце. Ето я, че спря над него и завивката — топла от нейната топлина — покри зъзнещото му тяло. Зъзнещо — не от студ. И той внезапно отвори очи. Тя се бе надвесила над него почти гола и леко приведена — с една ръка придържаше дълбокия разрез на ризата си, с другата се

подпираше на дивана. Очите ѝ бяха вперени в лицето му, пълни със странно любопитство.

— Ти...

— Спи, спи... — каза тя кротко.

— Ела при мене...

— Не трябва — въздъхна тя.

Но той улови красивата мургава ръка, която бе подпряла на дивана.

Много по-късно той въздъхна с неясно облекчение, сякаш бе очистил тялото си от някаква отрова.

— Добре я наредихме.

— О, нищо — отвърна тя.

— Как така нищо? Ами уважението?

— Какво уважение? — попита тя и потърка мекото си носле в рамото му.

— Нали ти самата каза, че в целия свят някого най-много уважавах?

Момичето се прозя лениво и сладостно.

— Утре пак ще я уважавам — каза тя сериозно.

— Гледай ти! Ами че може ли така?

— Разбира се!

— Дявол да го вземе — щастлива си...

— Какво? Лошо ли направих — мислиш?

— За нея — нищо, но лоша си пред себе си...

Момичето замълча, после каза тихо:

— Имам лоша кръв...

— И ти ли? — усмихна се младежът.

— Мама казва, че тиховската кръв е най-мръсна кръв.

Младият човек се обърна на рамото си.

— Какво си бърбриш? — каза той учуден.

Нещо и горчиво, и горделиво се появи на лицето на младото туркинче.

— Ами ти не знаеш ли, че съм незаконна дъщеря на чичо ти...
На стария Тихов?

СТАРИЦАТА С БЕГАМOTOВИ ЗЪБИ

1

Когато сутринта Богомил се прибра, къщата сякаш все още спеше. В коридора срещна Тони — в широка износена хавлия, под която се подаваха боси огромните му червеникави крака. Тони му хвърли почти свенлив поглед, сякаш бе извършил нещо нередно.

— Къпал си се! — извика младежът с насмешлив укор. — Саваоте!

— Какви ли не работи се случват с човека — измърмори Тони. — Снощи с Филип ли беше?

— С него...

— И къде — ако смея да попитам?

Младежът се почеса.

— Видиш ли — тайничка...

Лицето на Тони нищо не изразяваше — нищо освен равнодушие. Все пак приближи няколко крачки и каза с понижен глас:

— Не приемай да играеш карти, когато и той участва...

Младежът го погледна учуден.

— Защо, моля ти се? Смяташ, че ще ме обере?

— Не, но... все пак можеш да преживееш някакви неприятности...

Но младежът не обърна внимание на енигматичния отговор. Някакви спомени нахлуха изведнъж в ума му — спомени от изминалата нощ. Филип! Гюла! Блясък в едните очи — в другите омраза. И след всичко, което бе узнал — брат и сестра? Нещо нередно имаше в държанието на Фатме — нещо предохранително. И младежът запита внезапно:

— Тони, смяташ ли ти, че Филип е съвсем... безскрупулен?

— Безскрупулен? — Тони сякаш се забърка. — Кой е всъщност безскрупулен? Който не е скрупульозен ли?

— Тони, не хитрувай! — каза с укор младежът.

Тони се усмихна само с очите си.

— Тая дума е много относителна — каза той бавно. — Но мисля, че не е безнравствен. Само че неговият морал е много... странен...

— Да речем — би ли могъл да избяга с жена ти?

— Не!

— А да спи с нея? Прощавай за въпроса...

Но Тони не се чувствуваше неудобно.

— Стига да има възможност... Той е ужасен мръсник в тая област...

— Това исках да чуя — избъбри младежът. — Довиждане...

Той тръгна, но Тони го улови леко за лакътя.

— Чакай, мило момче... А ти би ли могъл да избягаш с жена ми?

Младият човек не се смути. Преди всичко той бе смаян от очите на Тони — очи, които се смееха с някакъв израз на сигурност и превъзходство.

— Не съществува такава опасност — каза той предпазливо.

— Да! — поклати глава Тони. — Вярно е...

Богомил слезе в трапезарията все още възбуден от последните думи на братовчеда си. Сигурност и превъзходство! Глупакът му с глупак! Сякаш не бе държал в ръцете си младата му женичка! И той сам се учуди с каква цинична лекота бе помислил това. Не се ли дължеше то на снощните му подвизи? Охо, рогчета! Все пак... да, все пак след оная нощна случка на верандата Дияна не бе ли отрязала безапелационно току-що завързаната връзчица? И отново пред очите му изникна Тони с присмиващите се очи — превъзходство и сигурност! Владееше я по някакъв странен и необясним начин, но изглежда — здраво. Нима само с богатството си? Отвсякъде му прииждаха мънички картинки, думи, загадъчни погледи. „Те бяха влюбени! Бяха? Не си прави илюзии, млади човече!“ И горък безутешен плач. Някаква магия като че ли. Над всичко Тони с ръце на кръста и присмехулни очи! Би му платил за тая сигурност. Не само това, разбира се — нещо друго, някакво парливо жилване на страст. Като че ли спомени от изминалата нощ и желание някои неща да се повторят — такива едни неща, които носят на сърцето мир и успокояване. Слугинята бе влязла и обикаляше около него като птица, която иска да кацне. С крайчеца на окото си той забеляза, че лицето ѝ има полунапрегнатия израз на човек, комуто леко се повръща. Навярно искаше да му каже нещо. И той реши да ѝ помогне.

— Е, как е чичо?

Последен кръг — кацна.

— Добре — каза тя. — Често пита за вас...

— Каква чест за мене — каза Бо равнодушно. — Осведомявай го периодически за доброто състояние на здравето ми...

Но слугинята сякаш не го чу.

— Научил е, че ходите с малката Давидова.

— Как така ходя — намръщи се младежът. — Какво значи тая дума?

— Ами че... виждали са ви често на плажа...

— Е, и що? — попита той почти грубо. — Какво го интересува това?

— Интересува го! — наблегна почти мрачно слугинята.

Младият човек се дръпна назад, сякаш го бяха ударили леко с ръка по челото. Какво означаваха тези думи? Каква бе тая непонятна игра зад гърба му, от която не успяваше да улови никаква нишка? И защо изобщо Дани не идваше в дома на стария Тихов? Той се готвеше да зададе някакъв въпрос, но птицата отново литна. Бе чула, изглежда, шум на стъпки близо до вратата. В трапезарията влезе Дияна и младежът веднага усети лекото настръхване — все същото и все така парливо. Но защо бе така посърнала и умислена? Защо бе тоя повехнал израз на очите? Но впечатленията бяха повече външни — иначе все същата свежа и сияеща хубост. Дияна се отпусна на стола като човек, който дълго време е стоял прав.

— Нещо лошо ли? — попита младежът предпазливо.

— Не! — трепна тя. — Защо мислиш? Всичко е в ред...

— Не зная.

И той се реши да я погледне в очите. Странни очи, леко овлажнели — какво ли означаваше това? Може би часове на скръбно и приятно мечтание, в които чувството напират отвътре, за да избие навън в невидима роса — като по стъклата на прозорците, когато вътре е затоплено, а навън духат студени ветрове.

— Все така ли... сънуваш?

Нещо неописуемо блесна за един миг в очите ѝ, после веднага угасна — не! — бе веднага угасено. Тя наведе глава, безмълвна. И сякаш отново видя над нея Тони с присмиващите се очи, самоуверен! Глупак! Сякаш да го накаже, той се наведе над устните ѝ — със свободно движение при това, поради всичко, което снощи му се бе случило. И стана нещо съвсем необикновено. След целувката тя

облегна глава на масата почти бездиханна, почти без сваяст. Някаква смътна тревога почти го отрезви.

— Дияна!

Но тя не отговори. Дишаше мъчително, сякаш въздухът я задавяше, и лицето ѝ бе станало по-бледо от стената.

— Дияна! — каза той почти разтревожен.

В тоя момент чу стъпки, тежки и тромави, като че ли стъпките на леля Емилия. Обзе го паника. Ами ако ги завареше така — в това неудобно положение! Какво ставаше всъщност с момичето? Никакво подобно силно изживяване не му се бе случвало, не вярваше, че може да съществува.

— Дияна, идва някой! — пошепна той бързо.

Стъпките бяха почти на прага, когато най-сетне тя отвори очи. Клепачите се вдигнаха бавно като театрална завеса и погледът зад тях сякаш пристигаше от някакъв друг свят. Но той не видя всичко, защото гледаше към вратата. Тя се отвори бавно и в стаята влезе леля Емилия в скъп извехтял пенъоар и със сънливо лице. Богомил го дебнеше стръвно: никакво трепкане, никакъв израз на учудване в очите. Както винаги тя нищо не бе забелязала. И той провери с полупоглед и Дияна: същата, каквато бе при влизането си, само че леко почервеняла.

— Ей, ранобудните! — извика весело даматата. — Не ви ли е срам! Стига с тия негърски навици. А ти, млади обеснико! Снощи май не си спал у дома!

— Нищо подобно, леличко! Както винаги — горе в мансардата на бляновете...

— Глупости — блянове. Кой знае къде си се мушкал! — И тя се закани с едрия си красив пръст. — Но внимавай да не те пипнат някъде по гащи!

— Ах, маман, какви думи!

— Обидно ми е — съгласи се и Бо. — Такова нещо до коляното с бели копчета. Пфу!

— Е, да, но точно така пипнали нощес оня клетник Боби.

— Какво, какво! — заинтересува се и Дияна.

— Такова — пипнали го! Роза го пипнала. С някаква софийска дамичка бил — в апартамента ѝ. А тя, моля ви се, си била наела агент да го следи. Пристигнала със свидетели — двама спасители от баните.

Едва ли не изкъртили вратата. А Боби вътре — как каза ти — е бели копчета. Синкаво бели. Да се скъсаш от смях.

— И сега какво — развод ли? — попита Дияна.

— Сигурно. Иначе защо ѝ са свидетели. Ще си плаща Бобенцето кефа с някоя двадесетгодишна издръжка.

Дияна се замисли.

— Все пак печели — каза тя тихо. — Роза буквално го разоряваше.

— Правилно! Винаги съм твърдяла, че Роза е глупава жена! — каза мадам Емилия някак разпалено. — Една умна жена би си затваряла очите, ако види, че нейният съпруг ѝ изневерява. Тъй ами! Има ли смисъл да рови? Никакъв! Най-много да се получи някакъв глупашки развод.

— Мда! — измънка Бо. — Мъдрост!

— Ами не е ли? Ако съпрузите са живели, да кажем, заедно десет години, то през това време те са си накупили безброй предмети, които им са общи. Как тогава ще ги разделят? Един сервиз, разделен на две, не е никакъв сервиз.

— А ако имат два сервиза? — попита младежът. — Тогава при раздялата всеки ще си има по сервиз.

— Да, но тю един, а не два. И ще има също един гардероб вместо два. Няма да има никакво пиано. Ще може ли да си купи веднага ново? Може би пък да е свикнал със старото! Какво ми говориш — разводът е нещо неудобно и непрактично.

Младежът се учуди на своето нежелание да защитава смисъла на развода. Виждаше как Дияна внимателно следи разговора им — чувствуваше, че ако каже нещо решително, тя ще го изтълкува като окуражаване за тях самите. Да каже! Но вместо желание чувствуваше неясен и глупав страх. И защо старата кучка се бе така распалила? Дали и тя не оправдаваше с тези общи думи себе си — факта, че бе живяла толкова дълго с неговия чичо? Богомил се понапрегна и каза шеговито:

— Ами не смяташ ли, че ако не пострада покъщнината, ще пострада, така да се каже, любовта?

Леля Емилия се закани отново с пръст.

— Уж си поет, пък не ги разбираш тези работи! — каза тя въодушевано. — Любовта и съвременният брак, мисля аз, взаимно се

изключват. Покажи ми, моля ти се, един-единствен идиот между всички хора, които познаваш, който цял живот да е обичал жена си. Такъв идиот, разбира се, не съществува. Любовта идва от брачната изневяра, а не от брачната вярност.

Бо се ухили — без да иска.

— Весела мъдрост! — каза той усмихнат. — Щом е така, предпочитам да си остана старо ергенче!

— О, не! — заяви тържествено дамата. — Възможно е все пак в брака да има любов без изневяра...

— Я гледай!

— Ами че да! Само че за тая цел би трябвало да се венчават общо пет мъже за общо пет жени. Така те ще образуват едно общо семейство от десет членове. Не е ли практично? Ако разлюбиш жена си, ще се влюбиш пак в жена си, само че тя ще бъде друга. Няма да има семейна изневяра, а и любов ще има винаги. За през живота пет мъже или пет жени, мисля, че стигат. Как ви се вижда — не е ли остроумно? Пък и облагите не спират дотук. Представете си само колко обширен ще бъде общият гардероб на жените! Колко различни връзки може да носи всеки един от мъжете. А ако си подберат добре професиите, няма да харчат пари за лекар, адвокат или шивач. Всички пари ще си остават в семейството.

— О, ужас! — възкликна младежът с престорена мрачност.

Мадам Емилия го погледна почти сърдито.

— Защо пък ужас?

— Но ти проповядваш комунизъм!

— Отде-накъде? — попита дамата забъркана. — Ти просто ме оскърбяваш...

— Сама себе си оскърбяваш. Какво е това — жените общи, вещите общи? Не е ли комунизъм?

Но мадам Емилия не схвана подигравката — намръщи се само и каза неуверено:

— Гледай ти! За това не бях помисляла...

Преди да излезе, Богомил се качи за малко горе в стаичката си и видя, че двете картини бяха изчезнали. Зад шкафа бяха пъхнати само скъпите рамки.

След малко той вече бързаше по булеварда, който не предразполагаше за бързане със своите нагрети плочки и безумна белина наоколо. Е, да, но неговата мъничка приятелка вече го чакаше. И защо ли наричаше в себе си „мъничка“ високото момиче? Някаква нежност пропълзя отнякъде. В този момент почти се сблъска с мадам Клайн, която носеше в жегата огромен куфар. Сама! Лошо нещо е кавалерството! Кой знае сега докъде ще трябва да го мъкне.

— Позволете! — каза той, като посегна към кожената дръжка. — Виждам, че ви притеснява.

Но за негово учудване мадам Клайн се възпротиви. И изобщо не изглеждаше никак очарована от срещата. Бе забелязал дори, че се бе опитала да го отмине с някакъв виновен израз в очите. И защо? Срамуваше ли се да я гледат в такъв хамалуващ вид?

— Филип е виновен за всичко — каза тя смутено. — Очаквах, както обеща, файтон до последния миг и... не пристигна...

— Така е, когато човек очаква от Филип — усмихна се младежът. — Дайте — ще го понося!

Но мадам Клайн, кой знае защо, упорствуваше.

— Не се тревожете! Той е съвсем лек...

— Толкова по-добре... Не знам, мадам Клайн, какви са виенските нрави, но у нас една млада жена да носи такова голямо нещо е почти смешно.

Мадам Клайн внезапно размисли и му подаде куфара си.

— Добре! — каза тя. — Ще бъдете така любезен да го отнесете до пристанището...

— До пристанището? — учуди се той. — А вие...

— Имам да правя една покупка и ще ви настигна.

Куфарът действително беше удивително лек — почти празен. Не беше трудно да се разбере, че не е дамски и навярно, че не е неин, защото визитната картичка в кожената рамка беше току-що сложена. Това го озадачи. Нима бе възможно скитницата по света да няма свои собствени куфари, та е взела чужд? И при това с такива ненужно

големи размери! И изобщо защо така упорствуваше да не му го даде в ръцете? Само едничко сносно обяснение: не е искала младежът да узнае, че отива на пристанището. Богомил разклати леко куфара и чу шум от твърди предмети, които не бяха повече от няколко.

Мадам Клайн го настигна почти на входа на пристанището — тъкмо навреме, ако е искала да не ги видят заедно през града. Тя пое куфара си и се усмихна мило.

— Няма смисъл да идвате повече. Веднага тръгвам...

Все пак той не можа да се въздържи.

— А закъде? Простете нахалството...

— До Несебър — каза тя леко смутена. — Довиждане...

Когато пристигна на плажа, бе почти забравил виенчанката, но стана нужда отново да си припомни за нея, понеже трябваше да оправдава пред Дани закъснението си. Тя го изслуша разсеяно и каза:

— Значи за Несебър?

— Да... за там...

— Тогава някой от вас двамата икономисва истината. „Регент“ не спира в Несебър.

— Я гледай! — възкликна младежът смаяно. — Защо ли ме излъга?

И веднага я забрави. Те лежаха на шамандурата, която се люлееше леко като тапа върху морските вълни. Наоколо плуваха малки голи момченца, млади момичета се носеха из водата и цветните им шапчици се люшкаха като гумени топки. Морето бе прозирно синьо и светло и върховете на вълните искряха. С печален писък над тях прелитаха белите чайки, трепкаха с красивите си криле. Младият човек въздъхна и запита с престорено равнодушие:

— Познаваш ли някаква си... Гюла?

— Гюла!

Той усети почти осезаемо бързия ѝ поглед...

— Едно такова същество... как да се изразя...

— По-добре не се изразявай! — избъбри тя недоволено. — Е, и какво? Опита ли си късмета?

— Глупости, Дани! — излъга той с чудно и непривично хладнокръвие. — Но питам се дали знаеш, че тя ми е един вид... братовчедка...

— Да!

— Я гледай! — И той се почеса малко смутено. — Да ти кажа право, не ми е приятно едно съществуване с моята кръв да... такава... проституира...

— Изразът не е съвсем точен...

— Но горе-долу — нали?

— Да!

— Виждаш ли? Тая работа трябва да се поправи...

— И аз се мъча — каза тихо момичето. — Мисля, че успявам... донякъде...

— Дявол знае какво е това — „донякъде“! Квалификация? Тоест не вулгарна, но все пак...

— Мили мой, нещата не се развиват винаги със скокове, както обичаш да се изразяваш...

— Моля, моля! Това е вече твоя терминология...

— Добре! Имаш ли нещо на ума си?

Той се покашля неловко.

— Мисля си — за да почне човек своя живот наново, трябва да отиде някъде, където няма всеки, момент да му напомнят старото. Трябва да се изсели оттук. Би могла да дойде например в София...

— Така!... Умник!... Та да ти бъде значи подръка...

— Досаждаш ми вече със своята ревнивост, сърце мое — каза той шеговито.

Но момичето се изчерви.

— Не ставай глупак! — каза тя строго. — Добре, но как ще се препитава там?...

— Моят отец има връзки с потребителните кооперации. Би могъл да й измисли някакво място...

— Да продава маслинки?

Дани се разсмя — и с удоволствие.

— Защо не? — измърмори той малко сърдито. — Съгласи се, но ще ми бъде малко трудно да я омъжа веднага за принц Кирил...

— Като че ли не си я виждал...

— Ох! — заяви той самодоволно.

Същият бръснещ поглед.

— Мръснико, можеш ли да свириш с уста?

Той се опита и напразно. Тогава Дани сложи два пръста в устата си и изсвири пронизително. Махаше някому с ръка. Богомил видя в тая

посока на кея младо момиче в бяло елегантно трико и грамадна бяла шапка на главата си — скъпичка навярно, защото, макар да бе на мода през сезона, малко жени я носеха. И ето че остави някому шапката си, махна с ръка към тях и после сякаш литна. Не бе нужно да се прекачва през перилата. Тялото ѝ описа красива дъга над тях и бързо като стрела се заби в синята вода. Младежът напразно очакваше да излезе някъде над повърхността. Видя я едва когато улови с мократа си ръка ръба на шамандурата и се покатери. Приличаше на митическа нимфа — такава прекрасна и мокра, с коси, които падаха на раменете ѝ.

— Гюла! — каза той удивен.

— Здравейте! — отвърна тя весело. — Как сте?

Питаше за двамата, но гледайте само към Дани със светли обожаващи очи. Младият човек се посви на мястото си почти оскърбен! Женски работи! Сякаш не бе прекарала с него миналата нощ. Те говореха оживено — Дани с някаква снизходителна благосклонност, Гюла почти влюбено. Бяха го забравили! И той се престори, че ги е забравил — гледаше разсеяно към морето. После чу:

— Виждаш ли — нашият човек е намислил да те преселва в София...

— В София? — каза тя с радост. — Действително? Така ужасно ми се иска да живея в София!

— Всекиму се иска. Но би ли могла да работиш?

— Какво да работя?

— Питай него! — забеляза момичето с нотки на злорадство в гласа си.

— Ами че работа като работа! — каза младежът почти грубо. — Ще продаваш маслинки...

— Как така маслинки? — попита Гюла с недоумение.

— Не си ли виждала в кооперация „Напред“ момичета в бели престилки да продават маслини и всякакви други неща. Би ли искала като тях?

След като я бе видял такава елегантна и красива, младежът очакваше най-малкото някакъв саркастичен отговор. Но Гюла погледна внимателно двамата, после отговори сериозно:

— Разбира се, че искам... Стига да е възможно...

Недоумението се разпростря по лицата и на другите двама. Нещо нередно имаше в това бързо съгласяване. Едно сериозно съгласие не

можеше да бъде така леко дадено. Богомил я погледна резервирано и измърмори:

— Ако ти устоиш на своята дума — ще смятам тая работа като свършен факт.

— Добре! — каза момичето някак замислено и погледна с невиждащи очи към морето. — Ще бъде хубаво! — Но в гласа ѝ нямаше възторг, а загриженост. И изведнъж лицето ѝ рязко се промени. Някакъв мрак падна на него и някаква суровина — примесена като че ли е омраза. Тя вече не гледаше, а се взираше в нещо определено.

— Филип иде!

Докато младежът го търсеше с очи между гъстата тълпа плувци, тя скочи във водата.

— Довиждане! — извика момичето оттам. — Ще се виждаме!

След малко на шамандурата се покатери Филип, смешен със своята каймачена белота и плоското си тяло. От неговата елегантност и изисканост не бе останал нито помен. Някакъв друг човек, грозен и като че ли изроден, се представи пред очите им.

Въпреки всички предупреждения Богомил не можа да откаже на Филип участието си в едно каре за бридж. Бе слушал безкрайни истории и вицове за този, който щеше да им бъде хазяин. Петерсон! Не беше, разбира се, никакъв англичанин, а английският консул в града, човек богат и екстравагантен. „Ще снесе!“ — бе казал Филип. Хубаво! Него и без това го глождеше постоянно и болезнено липсата на пари. Когато приближиха вилата, той въздъхна от завист. Бе огромна вила с просторна тераса — не кой знае колко красива, но солидна и внушителна. Посрещна ги възрастен мъж с груба фигура, но облечен с очебиеща елегантност. Тясното му дълго лице беше действително малко нещо английско, ако не се сметнат щръкналите уши и малко увисналата долна устна. Той държеше фигурата си по-изправена, отколкото му беше удобно, и оставяше милостиво да се забележи отрупаната му със скъпи пръстени ръка. Консултът погледна едва-едва младежа и измърмори неохотно: „Петров.“ Дали наистина не съжеляваше, че името му не е английско? Поведе ги нагоре по просторното стълбище, украсено от двете страни с безвкусни офорти, съвсем миниатюрни за необикновените му размери. Ето хола, все така огромен, достоен да побере в себе си мъничката вила на Тони. Консултът побърза да им пхне под носа кутия с пури и Бо взе една, макар да се съмняваше, че може да я сложи в устата си — толкова дебела изглеждаше и тя. Все пак той я запали и смръкна с достойнство — не му се искаше снобът да се развесели от неловкия му или смаян изглед. Но огромният размер на радиото действително може да удиви всеки човек със слаби нерви. Консултът наистина беше сноб. Само така младежът можеше да си обясни, че всяка вещ в хола сякаш бе предназначена да удивлява. И при това всичко бе ново като богатството на собственика може би. Обстановката на вилата приличаше на богата дреха, облечена от човек, който доскоро е бил беден — така много очебийна, така явно предназначена да предизвиква завист и уважение, да потисне бедното минало, да изгони всеки спомен за него.

— Казват, че си бил майстор на коктейлите — обърна се консултът към Филип.

Гласът му бе слаб, напомняше шум на сухи листа. Навярно в бедното минало бе се простудил неизлечимо и сега носеше този недостатък като дамга. До него Филип изглеждаше съвсем непринуден — вадеше тапите със зъби и помирисваше бутилките като аптекар. Скоро големият никелов съд се изпълни с нещо, което би могло да подкара дори автомобил. Младежът сръбна и веднага усети, че една сълза се готви да капне в чашата. Недостойно беше все пак да се откаже — сръбна още веднъж и погледна под око консула, който със стоицизъм гълташе от своята чаша. Филип се ухили.

— С това питие в Америка свестяват боксьорите при нокаут — каза той. — Наздраве!

Но консултът предпочете да скрие мъките си в мрак. С чудна бързина холът бе затъмнен, отнякъде се появи прожекционен апарат. Консултът включи контакта и на екрана се появи фигурата на Мики Маус. Наистина забележително! Но той не внимаваше добре във филма, защото сърцето му бе потиснато. Ето с какво разполагаха едни, а другите там в мръсните рибарски хижи, из магазините и работилниците! Или пък старецът под дръвчето, който бе загубил внучката си!

— Лазаров се бави! — измърка недоволно Филип. — Губим ценно време.

— Лазаров няма да дойде! — отвърна консулт след кратко мълчание. — Замина днес с „Регент“ за Бургас...

— С „Регент“? — възкликна Филип неприятно изненадан. — Гледай ти — безсмислица! Ами кой ще го замести?...

— Един мой приятел...

— Отговаря ли?

— Как да ти кажа! Парично — не, но аз ще му поема пасива...

— Гледай го ти — благодетел! Как се казва?

— Нанев...

— Познато име... С какво се занимава?

— Съдебен следовател...

Богомил беше сигурен, че в мрака братовчедът му е подскочил на креслото си.

— Следовател ли? — попита Филип с нескрито раздражение. — Ти се подиграваш!

— Защо, моля ти се! — каза консултът спокойно и иронично. — Какво пречи...

— Пречи! Знам ги аз тези сковани чиновнически души! Играта ще бъде страшно свита...

— Не ми се вярва. Следователят е човек широк!

Но Филип явно остана неубеден, млъкна сърдито в мрака. В тишината се чуваше само приятното бръмчене на прожекционния апарат. После в хола светна за миг дневна светлина и бързо угасна. Някой бе влязъл. А може би никой, защото не се чу шум на крачки, нито човешки глас. И изведнъж младежът подскочи на мястото си, защото някой бе заговорил зад гърба му.

— Господата дойдоха ли?

— Тука са! — отвърна консултът. — Чакахме ви. Да светнем ли?

— Не, моля — нека свърши — обади се отново човекът над главата му. — Тука ли е племенникът на Тихов?

— Точно под носа ви — каза младежът.

— А, приятно ми е! — И Бо усети под носа си някаква чужда ръка. Стисна я предпазливо — беше мършава и студена.

Настана мълчание, после невидимият запита внезапно:

— Интересно защо не си извадите адресен билет! Струва страшно евтино. Във всеки случай много по-евтино от глобата.

— А откъде знаете, че нямам адресен билет? — попита Богомил смаян.

— Проверих...

— Ще рече — интересувате се от мене?

— Интересувам се от всичко — заяви човекът зад гърба му. — Например, господине Тихов старши, интересувам се къде замина малката мадам Клайн.

— Попитайте в паспортното бюро — отвърна Филип ядовито.

— Охо! За странство! — измърка с удоволствие невидимият. — Така и предполагам...

— Не съм казал нищо подобно...

— Но казахте паспортно бюро...

— Честна дума — не знам закъде е заминала! — възкликна Филип нервно.

— Моля, не си пилейте така честната дума! — предупреди го следователят. — Може някой ден да ви затрябва...

Но трикфилмът свърши и лампите светнаха. Младежът веднага се обърна да види новодошлия. Този ли? Виж ти — история! Беше го срещал често из улиците на града и изгледът му не позволяваше да бъде лесно забравен. Беше висок и облечен в черно пардесю, макар да бе август, а не октомври, носеше чадър, макар времето да бе отлично. И при това небръснат, със занемарено лице! Хлътнолите бузи му придаваха вид на човек със слабо здраве. Приличаше повече на зиморничав маниак, пенсиониран чиновник, а не на енергичен представител на властта. Само живите му очи подсказваха, че под странното облекло се крие нещо, което може да донесе изненади.

— Държавният чиновник ще може ли да играе на комар? — попита иронично Филип. — Това не се ли преследва от законите?

— Не представлявам законите! — отговори сухо следователят. — Не обичам законите. И ако съм дошъл тука, то е защото съм любопитен да видя как някои хора си служат с картите.

— Нищо няма да видите — отвърна Филип с досада. — Дявол знае какво си въобразявате...

Консултът донесе колодата с карти и ги постави на масичката. Изведнъж Филип впери поглед в тях — в новите им чисти гърбове, и очите му станаха лукави. Тъничка усмивка се появи на устните му.

— Чакайте! — каза той весело. — Хиляда срещу десет хиляди, че ще отделя от колодата асата, без да ги поглеждам откъм лицето.

— Съгласен! — каза консултът учудено.

Филип разпиля колодата и скоро отдели от нея четири карти. Когато ги обърна, всички видяха, че са четирите аса.

— Забележително! — възкликна следователят очарован. — Как ги познахте?

— Много просто! Картите са белязани...

— Какво искаш да кажеш? — попита консултът, целият изчервен.

— Каквото исках да кажа — казах го! — забеляза Филип спокойно. — Мене ми е известна, консуле, твоята омайваща честност. В нея никак не се съмнявам. Забележете — картите са белязани при игра. Ако у тебе се появеше такова желание — понеже картите са твои, би го направил на спокойствие...

— Правилно! — съгласи се следователят. — А как са белязани?

— Ето, вижте! — каза Филип тържествено и посочи ръбовете. — Пилени са...

— Пилени? — учуди се консулт искрено. — С какво, моля ти се?

— Ами че с пръстен, миличък...

— Кой би могъл да го направи? — възкликна консулт намръщено.

— Който има на лявата си ръка хубав, солиден пръстен...

— Охо! — възкликна консулт след кратко мълчание.

— Припомни ли си? — попита Филип хитро.

— Не!

Но беше очевидно, че не е казал истината. Играта почна — в първата партия младежът с консула. Богомил играеше със свито сърце. Разбира се, не можеше да покрие загуба, по-висока от шестдесет пункта, а почти половината загуби още на първия робер. Седна, поизпотен от напрежение, срещу следователя и изведнъж му потръгна така, че всички се слицаха. Той печелеше и печелеше и след два часа натрупа мъничко състояние. Привършваха — оставаше му последен робер с Филип.

— Господи, не съм виждал такова чудо! — изпъшка консулт. — Е, какво?

— Четири пики! — отвърна младежът усмихнат.

Но консулт реши да се съпротивява — и без това бяха затънали със следователя до гуша. Английският сателит бе загубил нервите си — лицето му бе станало почти винено, очите му приличаха на очите на бясно куче. Но къде можеше да отиде по-високо от седемте пики на противника? И Филип изглеждаше възбуден, обстрелваше консула с контри.

— Седем без коз! — обяви Петров побеснял.

Направиха го, разбира се, голям шлем и той веднага утихна. Когато приключиха фисовете, младият човек сложи в джоба си една значителна сумичка. Щом консулт плати — спокойствието му се възвърна и той каза кротко:

— Луд шанс! Дължите ни реванш...

— Пък и добре си ги играе момчето — подразни го Филип.

Братовчедите се разбързаха, защото бяха закъснели вече за спиритическия сеанс у графинята. Редом с тях крачеше и следователят,

улисан в някакви свои мисли. Когато излязоха на шосето, Филип избъбри:

— Ще си имаме неприятности със старата. Не можеш и да си представиш по-заядлива бабичка.

— Нима е бабичка? — учуди се Богомил.

— Ами че да! — обади се и следователят. — Бабичка, разговаряща с духовете. Страшна работа!

— Вие всичко знаете — въздъхна Филип.

— О, не всичко! Не знам например за какво пътува мадам Клайн...

— Прост мъж сте! — каза с досада Филип. — Търгува с валута, естествено... Куфарът има двойно дъно...

— Поне последното е вярно — кимна следователят. — Тихов младши, как ви се видя куфарът, тежък ли беше?

— Не ми се стори да е имало в него нарязан човешки труп — ухили се Бо. — Не беше тежък, дори лек беше...

— Така си и мислех. Но го е взела, за да побере в него нещо, което би могло да се побере в по-малък. Не ви ли каза случайно къде отива?

— То се знае — в Несебър...

— Но „Регент“ не спира там...

— То се знае...

— Ставате смешен! — възкликна Филип. — Не познавате мадам Клайн. Тя никога не би могла да извърши и най-дребното престъпление...

— Та контрабандата не е престъпление — каза странно следователят. — И освен това съвсем не мисля да я преследвам, а се интересувам така — за себе си. Аз, ако не ви е известно, съм любител, един вид спортувам с малки проблеми. Иначе — движа се в рамките на службата си, а службата ми не е най-после митничарска. Ако исках да направя беля, нищо по-лесно! Ще вляза в радиовръзка с „Регент“ и ще обърна внимание на куфара на виенчанката. На парчета ще го направят и пак ще измъкнат от него каквото трябва...

— Хм! — обади се Филип и от негова страна това беше възможно най-миролюбивото хъмкане. — Чудак сте...

— Всеки се спасява от скуката както може — измърмори следователят. — Довиждане, господа. — Той се взря за миг в Бо. —

Вие сте ми симпатичен — ще се радвам, ако ме посетите...

— Обещавам ви! — каза Бо иронично...

Следователят потегли към мрака на улицата, но направи само няколко крачки и веднага се върна.

— Куфарът, който мадам Клайн носеше, не е ли ваш? — обърна се той към Филип.

Но младият мъж посрещна достойно нападението. Нито един мускул не трепна на лицето му.

— Мой беше... Услужих ѝ за няколко дни...

— Не сте глупав — кимна следователят. — Не сте глупав, а страшна глупост сте сторили с тоя прословут куфар. Ако бяхте наели такси или файтон, никой не би имал ни най-малко подозрение относно пътуването на виенчанката. Вместо това мадам Клайн се разхожда с него по улицата, аз случайно я виждам и веднага разбирам, че тоя голям куфар не е дамски и следователно не е неин. Мисля си — защо една дама би взела чужд куфар, щом къщата ѝ е пълна с куфари? Безспорно, защото мъжкият куфар има някакво предимство. Какво може да бъде то? Навярно двойно дъно или каквото и да е друго приспособление, пригодено за контрабанда. Но щом куфарът е чужд, то ясно е, че този, който ѝ го е дал, знае нейната тайна или може сам да участва в нея. Възможно е най-после да е неин съучастник. Не е ли логично?

— Не споря — каза Филип дипломатично.

— Господин Тихов, закъде замина мадам Клайн?

— За Цариград...

— Така... А какво пренася?

— Не знам! — каза Филип с глас, който показваше, че няма да отстъпи нито крачка от тази последната позиция...

— Все пак... Обещавам ви, че няма да има лоши последствия...

— Не знам! — каза отново Филип. — Излишно е да говорим повече, господин Нанев. И да знам, няма да кажа нищо повече поне от кавалерско чувство...

— А кавалерско ли е, питам ви аз, да се опитвате да струпате всичко на гърба на бедната жена? — кипна следователят. — Довиждане, господа!...

И той се отдалечи с бързи и леки крачки.

Вилата на рускинята не беше далече. Минаха през висока желязна врата и една бяла пътека ги заведе до къщата. Нощта беше странно синкава и тиха и в дъното леката бяла вила действително приличаше на бяло привидение. Те позвъниха и зачакаха под широкия креп над вратата, който я беше заслонил като крила на черен ангел. Едра стара банатчанка с подплашени очи им отвори и каза с потаен глас:

— Много закъсняхте... Госпожа графинята се сърди...

— Почнаха ли?

— Не още... Чакат вас...

Въведоха ги в голям синкав салон със затъмнени прозорци и абажур, който пестеше светлината. Бо се обърна към своите — клатеха му глава укорно, мъмреха го. Само Дияна му се усмихна нежно — и той побърза да целуне ръка на графинята, която, разбира се, не беше графиня. Бо беше сигурен само, че собственото ѝ име е Олга, а името на мъжа ѝ — Васил Макарев. За Макарев имаше значителен спор. Хората с добра памет твърдяха, че нейният покоен мъж, богат търговец на брашна и собственик на две мелници, преди време се наричал Магарев и че рускинята съвсем произволно е лепнала съмнителната си графска титла на още по-съмнителното си мъжово име.

Въпреки оскъдната светлина младежът успя да я разгледа: беше грозна и съвсем сбръчкана, покрита гъсто с пудра и старателно начервена дори по мъртвешките бузи; само очите изглеждаха все още красиви, макар и угаснали. Такива странни виолетови очи още не бе му се случвало да види. Беше облечена в някакви светли дантелени дрехи, които можеха да минат и за нощни, на главата си имаше смешна шапчица. Не беше приятна за гледане в старешкото си разтление, което се мъчеше да спре с всички сили, съвсем безуспешно, разбира се, защото, докато спасяваше кожата, очите хлътваха в орбитите си, а когато се заемеше с очите — изпокапваха зъбите. Борбата ѝ със старостта беше непосилна борба, но тя я водеше упорито и самоотвержено — от инат някакъв, защото само от инат или от

безумие някой би се заел да запушва с няколко торби пясък разбития бент.

Старицата ги беше посрещнала дружелюбно, но все пак не забрави да им се закани с костеливия си показалец.

— Къде закъсняхте, деца? Филипе, ела ме целуни!

Филип беше доста издръжлив, целуна я, без да се намръщи. Тони, който беше малко зад гърба ѝ, се ухили до уши на братовите си изпитания. Леля Емилия до него изглеждаше унесена в свои си мисли и дъвчеше разсеяно бадемови ядки.

— Да почнем! — въздъхна нетърпеливо графинята. — Юлия! Юлия! — Тя затропа сърдито по масата с огромен кокален гребен...

Слугинята се показа на прага.

— Викни жената! — заповяда тя и веднага обясни на другите: — Пратих я да вечеря в кухнята...

— Госпожо, мисля, че не сте постъпили добре — намеси се Богомил. — Медиумите трябва да бъдат гладни. Така поне твърдят Шоуд и Макензи...

Тони едва се въздържа да не прихне — запуши устата си с две ръце. И ноздрите на младежа потрепераха подозрително, макар лицето му да си остана сериозно. Графинята остана с отворени уста.

— Трябва да бъде гладен? Така ли твърдят тези... как ги казахте?

— Шоуд и Макензи. Впрочем има спор. Видният италиански спиритист Миранда твърди точно обратното, но аз лично вярвам на Шоуда, защото е по-убедителен.

Тони излезе бързо от стаята, отиде навярно някъде на двора, където можеше да се посмее на воля.

— Вие навярно сте чели по спиритически въпроси? — попита с уважение графинята.

— Доста, госпожо...

— Как мислите, дали бих могла да извикам духа на Цезар?

— Може, но е доста рисковано — каза Бо сериозно. — Та можете да си представите: хората са доста суетни и по-малко от маркиз не викат на сеансите си. В тоя миг неспокойният негов дух лети от сеанс на сеанс и, така да се каже, не може да удовлетвори всички поръчки. Преди няколко месеца Наполеон се оплакал, че само за една нощ бил викан около седем хиляди пъти...

— Това е ужасно! — каза графинята. — Какви суетни хора! Разни кърпачи и прекупчици искат да говорят направо с императора... Разбирам да го повика някаква графиня, а то най-об...

Внезапно лицето на графинята се сви в ужасна гримаса.

— Господи! — извика тя. — Емилийо, ти си виновна — не трябваше да ми даваш тези проклети бадеми... Едно парче ми влезе в кухия зъб...

— Защо не го поправиш, Олга? — каза равнодушно леля Емилия. — Иди при Каролеев — той и без това копнее за твоята компания...

— При този старик ли? — възкликна тя, сякаш беше девица, която се мъчеха да свождат. — Никога, Емилийо, никога! Веднъж се ръкувах с него, а ръката му, представи си, като мокра гъба! С тая ли ръка ще ме пипа по лицето?...

— Иди тогава при друг...

— Една графиня не може да отиде при когото и да било и да си слага какъв да е зъб... Когато бяхме с Вася в Париж, ходих при Поатие и той ми сложи два бегамотови зъба... Вижте сами!

Тук се случи нещо ужасно: графинята отвори огромна бегамотова уста, огромна и страшна като входа за ада — черна и миризлива, пълна с потъмнели гнили зъби и между тях два, сякаш извадени от устата на някоя девойка — запазени и прекрасни. Горкият хипопотам навярно би заплакал там, в страната на духовете, ако узнаеше на какво място са попаднали зъбите му. Никой не се реши да погледне в грозната паст. Графинята я затвори малко обидена и устните ѝ сякаш бяха забравили местата си, объркаха се една в друга като червени пиявици: на единия ъгъл беше останала да зее малка дупчица — една муха се упъти нататък, едва ли не маршируваше, а графинята все пак не я усещаше, дотолкова кожата ѝ беше станала нечувствителна от разхубавителните средства. Внезапно тя измъква от косата си дълъг фуркет, пхна единия му край в устата си и заработи с привикнала ръка. Две-три сълзи капнаха от красивите виолетови очи и всичко беше готово — зъбът беше очистен.

Вратата се отвори — влезе медиумът, а зад него Тони с ужасно мрачно лице, сякаш беше водил тежки преговори с духовете. Медиумът беше слаба бледна жена на средна възраст, облечена цялата в черно, с потъмнели ланити и изпъкнали ябълчни кости, които

правеха лицето ѝ мъртвешко. Всички намериха, че медиумът е достоен. Жената въздъхна глухо и седна в едно от креслата.

Споразумяха се да не безпокоят духовете на видни хора. Решиха да извикат някой близък роднина и тук работата отново засече: всички се оказаха ужасно пестеливи с духовете на своите близки. Най-после Дияна се пожертвува, реши да извика духа на своя татко, строгия професор, който с мъка проговаряше на чедото си приживе. Всички се наредиха около кръглата дървена маса и поставиха върху нея ръцете си: магнетичната верига беше склучена — отключиха електрическата, и стаята потъна в тайнствен мрак.

Духът се бавеше. Стояха неподвижни няколко минути и Бо почна да се безпокои, че медиумът е заспал. Няколко минути от краткия им човешки живот бяха изминали в мълчание, което намираше истински идиотско. Най-после от гърлото на медиума излетяха странни звуци, нещо като суха гаргара, и миг след това тя заговори с глух мъжки глас:

— Чедо мое... чедо мое...

Всички настръхнаха — дори лицето на Бо в мрака стана сериозно. Той се взря внимателно в медиума и притаи дъх: гласът, който излизаше от гърлото ѝ, в никакъв случай не можеше да бъде женски глас.

— Татко, чуваш ли ме? — попита развълнувано Дияна.

— Чедо мое... чедо мое...

— Чуваш ли ме, татко?

— Гласът ти... Дияна...

— Виждаш ли ме?

— Всеки ден съм при тебе...

Пак ужасният шум на суха гаргара.

— Татко... татко...

— Чедо мое...

— Ще живея ли дълго, татко?

— Много ще чакам, докато дойдеш при мене...

— Мама при тебе ли е?

— Бедната ти майка...

Но, изглежда, че Дияна се беше усъмнила нещо.

— Как се казва моята майка?

— Майка ти...

— Моята майка... Как е нейното име?

Изглежда, че този въпрос никак не се поправи на духа или пък името на Диянината майка просто беше щукнало от паметта му. Във всеки случай той почна да гъркори в гърлото на медиума, каза още веднъж глухо „чедо“ и млъкна! Дияна не успя да го убеди да поговори още малко — духът на стария професор се беше заинатил или пък обидил, че се усъмниха в него. Запалиха лампите. Медиумът лежеше в креслото смъртнобледен и дишаше тежко и мъчително; всички мълчаха виновно, докато жената дойде на себе си. Най-после тя отвори очи и хвърли безсмислен поглед наоколо. Устните ѝ бяха сухи.

— Вода! — каза тя с тих нежен глас.

Дадоха ѝ да пие.

— Ако искаш, можеш да си отидеш, дете мое — каза графинята. — Господата обаче ще бръкнат малко в джобовете...

Напъхаха ѝ парите в джоба и я оставиха да си отиде. Тя излезе, като леко залиташе. Тони я проследи с ироничен поглед и каза тихо:

— Бих я препоръчал на директора на областния театър... Навярно има нужда от млади сили.

— Дияна е виновна за всичко — каза Бо. — Добрият ѝ татко би ни разказал туй-онуй за задгробния живот, ако тя не беше побързала да му зададе такъв труден въпрос...

Оказа се, че графинята има по-остър слух, отколкото бяха очаквали. Тя премигна бързо и каза някак обидено:

— Вие май че нещо се съмнявате?

— Май че! — вдигна рамене Бо. — Смятаме, че духът нямаше нищо общо с духа на добрия професор...

— Ами кой се обаждаше, мислите вие?

Графинята гледаше към младежа със странен поглед, така както Ани Безант би могла да гледа Кришнамурти в очакване на откровения. Богомил се принуди да измисли едно:

— Не знаете ли, госпожо, че духовете на мъртвците са малко суетни? Ако повикате духа на Наполеона, стотици други простонародни духове могат да се отзоват на поканата с надежда поне за малко, след смъртта си, да станат императори...

— Какво нахалство! — възмути се графинята.

— Бъдете милостива! — замоли я младежът. — Сигурна ли сте, че след смъртта си и вие няма да се появите някъде, където ще търсят, да речем, Клеопатра?

— Никога! — обиди се графинята.

— Кой знае... Представете си само колко досадно е да се скита векове по разните астрални и ментални полета. Представете си, че сте вие самата, забравена от всички, които са ви помнили, и никъде никой жив човек не иска да влезе в разговор с вас, и то в разговор на приятна земна тема. Дали ще се въздържите тогава да не се явите вместо Клеопатра, която и без това сън не я лови от извиквания?

— Вие се подигравате! — каза графинята понавъсено.

— Моля ви се, графиньо — тези работи можете да ги прочетете в коя да е спиритическа книга... Духовете са доста игриви!

Но графинята беше решила да упорствува.

— Не знам каква чест е да се представиш вместо някой си професор — измърмори тя все още със съмнение.

Бо вдигна рамене.

— Безброй са душите, които досега никой не е извикал. Нима на тях не им се иска да влязат в разговор с живите хора?

— Все пак, нахално е! — отсъди безжалостно графинята и отново хвърли към младежа анибезантовски поглед. Искаше ѝ се да попита нещо — важно безспорно, което отдавна е искала да знае, и най-после се реши.

— Вярно ли е, че духовете могат да се материализират?

Бо я погледна вече съвсем учуден от спиритическото ѝ невежество.

— Но да, разбира се... Това е толкова сигурно, колкото е сигурно, че има и духове...

Това последно откровение на младия Кришнамурти направи на графинята неочаквано лошо впечатление. Тя видимо се обърка и почна разсеяно да вади и слага в косата си своя огромен фуркет. Бо не можеше да разбере съвсем откъде идваше у графинята този интерес към задгробния живот. Не беше нито дружелюбна, нито гостоприемна, та под претекст на сеанси да събира около себе си хора. Имаше значи нещо у нея, което волно или неволно я тикаше натам. Младежът беше забелязал колко недоверчиво не, ами с какво неверие последните издънки на Тиховците приемаха спиритическите вярвания на графинята. Те просто отхвърляха отвъдното и каквото имаше да търсят от съзнателното съществуване — търсеха го само в живота: Тони искаше да го направи вечен, а Филип да го използва до последна

възможност, като рушеше всички пречки за пълното му използване. Изведнъж му се стори, че старата графиня, която беше стигнала почти на границата на малоумието, обгръщаше и двамата: след като беше живяла така, както Филип смяташе, че трябва да се живее, тя мечтаеше и за вечността, за едно продължаване на насладите — защото безспорно нейното „отвъд“ малко се различаваше от отсамното. Все пак не можеше вече след тоя буен и безнравствен живот да се позовава на християнското „отвъд“ с неговото възмездие, което я плашеше, и с благочестието, което не ѝ се нравеше. Тя беше се отдала на спиритизма, без да се старае да го разучи, от страх, че може да открие в него нещо, което да не ѝ харесва, а понеже се съмняваше — мъчеше се да удави съмненията с доказателството на сеансите. Младежът се усмихна. Тая старица пред прага на пълната разруха и нейната спиритична вяра така много си подхождаха, сякаш бяха създадени един за друг и един без друг не можеха да съществуват. И ето че го погледна смутена и изведнъж реши да продължи откровенията:

— Така материализирани, духовете могат ли да минават през обикновената материя? През вратата например?

— Разбира се...

Графинята посърна съвсем. Стана му поразително ясно, че тя се страхуваше от някого, който можеше да се върне от отвъдното и да ѝ направи някаква беля.

— И въпреки това имат физическа сила, така ли?

— Значителна при това — каза Бо и внезапно му хрумна да провери от кого всъщност се плашеше. — Ще ви кажа един случай — много интересен и много печален: някакъв мъж повиква духа на жена си; повиканият от медиума дух се материализирал и ударил такъв плесник на неблагоприятния мъж, че после едва се свестил. Това е станало в Ривиерата и е известно на спиритистите под името „случаят в Кан“...

— Емилийо! — каза умолително графинята.

Леля Емилия не можа да се въздържи и заклати застрашително глава.

— Бо, ще ти отскубна ушите!

— Питат ме и отговарям! — усмихна се младежът. — Щом е така, ще мълча...

— Не, не! — възкликна графинята, която беше решила тая вечер да изпие докрай горчивата чаша на своята религия. — Още едно нещо ми кажете! Какъв вид има астралното тяло — младежки ли?

Графинята му подсказа отговора, но въпреки това Богомил реши да нанесе последния безмилостен удар.

— Не, госпожо графиньо! В астралния мир телата имат такава външност, с каквата на тоя свят са умрели...

Графинята посърна съвсем и не се разведри до тръгването им. Все пак не забрави да поиска целувка от Филип и сама целуна Бо. Младежът обеща да я посети и да ѝ открие още от мистериозните спиритически тайни. Всички изглеждаха сериозни и внимателни, но когато излязоха навън, Тони, който едва се беше сдържал досега, прихна да се смее. Леля Емилия го смъмри.

— Срамота е да се подигравате с нещастната жена. И особено ти, мръсно! — И тя се опита да хване Бо за ухото. — Как можа да измислиш тези глупости!

— Прощавай, лелко, но съвсем малко измислих! — обади се младежът. — Спиритистите вярват в тия неща. „Случаят в Кан“ съм го чел, само че съвсем не се наричаше така, мъжът и жената бяха в обратни положения и мъжът не ударил плесник на жената, а направо почнал да я души... Както виждаш, дори се показах тактичен...

— Е, вярно — съгласи се леля му. — А ти просто я настъпи по мазола. Ако духовете можеха да се материализират, духът на покойния Магарев пръв би се възползвал от това и здравата би си отмъстил... Докато беше жив, тя го изтезаваше като животно...

Тони, който все още хихикаше тихичко, изведнъж се обърна към Бо:

— Сигурен ли си, драги, че след физическата смърт всичко, което е човекът, изчезва завинаги?

— Хм!

— Чакам отговор! — заяви Тони сериозно. — Не може да не си мислил за това и не може да нямаш становище...

— То се знае, че имам становище, Тони — въздъхна Бо. — По принцип съм сигурен. Забележи — сигурен, че след физическата смърт няма никакво друго съществуване. Но ако приемем, че има — тогава то може да бъде само в кръга на материалното. Можем ли да бъдем абсолютно сигурни при съвременното състояние на науката, че ни са

известни всички видоизменения на материята? Ето откриват разни видове лъчи и излъчвания, които преди са били неизвестни. Едно нещо мога да твърдя със сигурност — че това не е важно за истинския жив човек...

— Напротив — много е важно! — каза Тони учуден.

— Не знам как бих могъл да те убедя — въздъхна отново младежът. — Ето, аз съм си представял най-мъдрия човек — като понятие само — по-мъдър от всички досегашни мъдреци, мъдър като безкрайните векове в бъдещето. Неговата мъдрост идва от това, че знае всички природни закони и явления, които са тайни за нас сега. Ето тоя мъдрец, убеден съм дълбоко, би живял на тоя свят така, сякаш ще живее на него пръв и последен път, и няма да има за него никакво „отвъд“ и никакво „после“. Разбираш ли какво искам да кажа? Човешкият живот и животът на всички хора или, с други думи, съществуването е един затворен кръг и само вътре в тоя кръг трябва да се търси смисълът на съществуването, оправданието на съществуването и нравствеността през това съществуване. Това е всичко! В такъв смисъл дори ако допуснем, без нито за миг да вярвам сега в това нещо, че за нашето съществуване ще има нещо, което е отвъд, то отвъдното дори да е с нашето земно съзнание, няма да има никакви допирни точки със смисъла на сегашното ни съществуване. Вярата в безсмъртието е дотолкова важна, доколкото е нравствен въпросът за нашето съществуване. Разбираш ли — не трябва да бъдеш нравствен, защото те чака там горе награда или там отвъд кармата, а защото само по тоя начин ще можеш да склучиш кръга на смисъла за своето съществуване.

Бо гледаше напрегнатия профил на братовчеда си, напрегнат и изострен — сякаш не само ушите му, по и цялото му лице се беше превърнало в слух. Когато Бо млъкна, Тони го погледна развълнуван.

— Смяташ ли, че времето, което ни е дадено от природата за живот, е достатъчно, за да можем да заключим в него кръга на смисъла?

Младежът се засмя тихо — усети, че Тони искаше да се върне към въпроса за вечното съществуване, към своя син залез може би.

— Много деликатен въпрос, Тони! — каза той. — Според мен човешкото щастие е възможно само ако човекът се помири с ония

природни рамки, които не може да превъзмогне. Кръгът на тия рамки и кръгът на смисъла съвпадат.

— Как? — възкликна отново Тони. — Смяташ, че не трябва да се борим с природата ли? Че трябва да се изоставим на нейната милост?

— Грешно ме разбра. Понеже стана дума за дълголетие, ще кажа, че естествена смърт за човека е да умре не когато се разболее или когато остарее, което е също един вид болест, а когато му се изчерпи желанието за живот. Тоя период може би е значително по-дълъг от периода, определен от природата, и естествено е човекът да се бори с природата за по-голямо и по-голямо дълголетие, докато се достигне до естествената смърт. Според мене против смисъла на съществуването е да се прави трагедия от това, че не можем да изживеем естествения си цикъл от години, а живеем с природния. Борбата за напредък не трябва да идва от съзнанието, че природата и нейните закони ни правят нещастни, а от убеждението, че тая природа и тия закони ни дават възможност за още по-голямо и още по-съвършено щастие от това, което сега познаваме.

Дияна, която беше слушала досега разсеяно това, което мъжете си приказваха, най-после реши да се намеси:

— Стига сте бърбили! Ние, бедните глупави жени, почнахме да скучаем...

Тони я погледна с невиждащи очи, после изведнъж се усмихна.

— Свършихме, Дияна! — каза той добродушно. — Сега ще отидем да изпием по нещо в казиното...

В казиното те си избраха една по-уединена маса. Беше вече късно и само тук-там оредели компании си допиваха последните чаши. Млад мъж с дълго бяло сако и син панталон танцуваше омърлушено с някаква възрастна дама. Радиото свиреше танго, старинно и угаснало като далечен спомен, който мъчително изниква от пепелищата. Чу се гласът на певицата. Пееше сякаш през сън и смесваше песента с глухи въздишки и мъчителни бълнувания. Една жена на съседната маса гледаше пред себе си с тъпи изцъклени очи и от време на време остро хълцаше. Беше пияна без съмнение, червилото ѝ беше така размазано, че устните приличаха на кървава рана. Двойката на дансинга се скара за нещо, жената откъсна от шията си някаква брошка, стъпка я е крак и изчезна залитаща в мрака. Мъжът погледна след нея, сви равнодушно рамене и се върна на масата си.

В късния час градинката около казиното беше странно хубава. Виждаше се бялата тераса на северните бани, почти скрита зад гъста растителност, а зад нея морето, притихнало и тъмно; в мрака на градината шумоляха двойките и минаваха от време на време през светлото поле като на театрална сцена. Един фонтан струеше разноцветни водни струи и отблясъците танцуваха по лицата на двойките: едно синьо момиче, един зеленикав младеж, момченце до светлата рампа на басейна с коса като пламък и с лимонови ръчички, потопени във водата. Богомил въздъхна тежко и погледна към Дияна. Беше прибрала назад с панделка косата си и смучеше внимателно като момиченце малиновия сироп. Той си припомни синия залез на Тони и за пръв път, откакто го познаваше, почувствува, че прониква малко в тайната му.

СТАРЕЦЪТ ПРИ РУЛЕТКАТА

В бялата къща животът сякаш бавно затихна. След заминаването на мадам Клайн леля Емилия не можеше да състави вече никакво каре и се принуди сама да попълва каретата на графинята. Виждаха я само сутрин — сновеше от стая в стая със своята мъхната хавлия и не изглеждаше съвсем весела. Беше си направила някаква странна младежка прическа, която ѝ придаваше почти лекомислен изглед — срещаха я с нея къде ли не още от най-ранен следобед до късните вечерни часове. Не бяха запомнили никога да се връща толкова късно и с такива бляскави очи. Беше сигурно, че почти всяка вечер се понапиваше или у графинята, която беше любителка на гъстите и силни напитки, или някъде другаде из потайни места. През тия весели вечери най-често на пътя ѝ се изпречваше Богомил и тя го разпитваше за Дани с намеци, които ядосваха младия човек. Една вечер го видя с новия му бял костюм и като сложи ръка там, където предполагаше, че се намира сърцето, каза почти с патетичен глас:

— Та ти си бил опасен красавец! Опасен! Опасен! Ризата ти е чудесна!

От тая вечер Бо забеляза, че леля Емилия промени отношенията си с него, направи ги ласкави и загадъчни, поукраси ги с погледи, които го плашеха. Както се опасяваше, един ден се заинтересува и за стаята му.

— Пенка почиства ли я? — попита тя със своето странно примижаване, което за младежа беше нещо ново; появило се беше заедно с погледите. — Ще бъде много чудно, ако го прави...

— Не се безпокой, лельо! — въздъхна младежът. — Всичко е в добър ред...

— Каква леля съм ти аз? — попита тя игриво. — Мисля, че направихме договор да не ме наричаш така...

— Да, лельо, тоест не — да, мадам...

— Все пак ще напомня на Пенка да почиства редовно стаята и сама ще проверя какво е свършено — обеща тя с такъв тон, че младежът настръхна. — Чаршафите кой знае откога не са прани...

Бо не можа да откаже, че чаршафите трябва вече да се перат, и на следния ден дори ги видя окачени на тела зад беседката. Той си припомни, че досега не беше виждал простряно бельо по двора. Дияна даваше прането си на Фатме, а леля Емилия се переше навярно в напръстник, не обръщаше голямо внимание на това толкова незначително нещо, което се нарича чистота.

Веднъж Бо се прибра късно и още от двора забеляза, че прозорчето на стаичката му е осветено. Той се изкачи по тъмните стълби повече разтревожен, отколкото учуден, изпълнен с лоши предчувствия, и отвори предпазливо вратата. Погледът му падна на широкия гръб на леля му, която старателно приготвяше леглото. Когато се обърна към него, той изведнъж разбра, че е по-пияна, отколкото я беше виждал друг път. Очите ѝ бяха лъскави, непонятна усмивка беше легнала на устните ѝ.

— Дойдох да инспектирам, пък рекох да ти направя и леглото! — каза тя с малко преплетен език и почти му намигна.

На Бо му се искаше да възрази, че той късен час не е никак подходящ за инспекции, но благоразумно замълча; леля му скоро нареди леглото, прозя се сладко и седна на него в поза, която навярно пияният ѝ мозък намираше за съблазнителна. Побъбриха за туй-онуй и изведнъж тя се досети:

— Ами защо не си легнеш? Късно е вече...

— Не бързам много! — избъбри Бо смутен.

— Все пак легни си, пък после пак ще си поговорим...

„Ами как ще се съблека пред тебе, стара вещице!“ — помисли раздражен младежът.

Но изглежда, че леля Емилия точно това желаше — да се съблече пред нея, и даже се уточни:

— Хайде, Бо, съблечи се и лягай!

Бо почувствува, че го полазват тръпки. Леля Емилия се усмихваше угоднически и лъскавите ѝ очи го гледаха лакомо. Младежът се принуди да действувa енергично.

— Лельо Емилийо, не бих си легнал, докато не си отидеш! — заяви той решително.

— Значи ме пъдиш? — каза със сладък укор леля Емилия.

— Как можеш да си помислиш! Казах само, че няма да си легна, докато си тука. Моля ти се, как така ще се съблека пред тебе?

— Ами защо не, Богомилчо? Нима мислиш, че ще те глътна?

— Не, разбира се! — каза младежът раздражен. — Не съм свикнал да ме глътат! Сам аз глътвам, когато ми се иска...

— Сега не ти ли се иска?

— Не...

— Не си добър! — въздъхна леля Емилия и излезе от стаята, без да каже дума повече.

Той почти не чу стъпките ѝ по дървените стълби. Изглеждаше, че бе събула обувките си и се мъкнеше омърлушена надолу след несполучливото си любовно похождение.

В късната нощ младият човек ходеше разстроен насам-натам из стаята — разстроен от мислите и от неприятното приключение, и понеже чувствуваше, че няма да намери и в леглото покой, облегна се на перваза на прозорчето. Навън бе топла и тъмна нощ, светла само от блясъка на звездите, и покривите на близките и далечни къщи се губеха в мрака като сенките на разбойници: спяха ли там под тия покриви безумните жени, или скитаха като вълчици из коридорите като вълчици с влажни ноздри и увиснал език, като гладни, скимтящи вълчици? Ако би могъл да гледа през покривите, колко ли още малки човешки драмички би видял с очите си? Изведнъж се почувствува тъжен — не разстроен вече, а тъжен — и това го облекчи. Гледаше далечните звезди, които трепкаха мъчително като очи, изнурени да гледат през вечността все същата вселена и все същата безкрайност — да трепкат сякаш с последни сили и все пак никога да не угасват. После погледна надолу към дворчето и изтръпна: голямо светло петно имаше сред лехите и светлината идваше оттам, гдето беше прозорецът на Дияна. Той се повдигна на перваза и в същия миг очите им се срещнаха: Дияна лежеше по гръб на леглото си все още облечена и с ръце на тила — гледаше към прозорчето му, сякаш го бе очаквала да се покаже, сякаш го беше викала и търсила със сърцето си, защото, когато очите им се срещнаха, тя дори не трепна. Те се гледаха така с притаен дъх, без да мигнат и без да мислят, като хипнотизирани един от друг, омаломощени от блясъка на очите си. Само техните прозорци светеха, само техните очи се търсеха, потайно и грешно. Голямата къща отдавна спеше: спяха всички — и греховният старик с разкривени устни, и старата пияна дама, и слугинята с ужасното мъртвешко лице; дори и Филип, ако беше вкъщи, спеше и сънуваше мръсни сънища.

Под широкия покрив на бялата къща само те двамата бяха будни и се гледаха през мрака със сила, която раздробяваше сърцата им. После Дияна се обърна и скри лице в шепите си — раменете ѝ леко трепереха, а над тях се разстиляше черната коса. Бо се дръпна от прозореца и угаси лампата. Само плач на жена не би могъл да понесе на тоя свят — и той избяга, хвърли се като нея в леглото, мъчеше се да заспи, а не можеше — отново го задушаваша тежките мисли, разсънваха го и сякаш искаха да разгонят от леглото неспокойното му тяло. Младежът тръсна глава и стана — стъпките му отново го отведоха при прозорчето: долу нейната светлина беше угаснала, но дали спеше, не гледаше ли все още към него?

Внезапно изпод навеса на асмата излязоха две сенки, които леко залитаха: бяха фигури на мъж и млада жена и мъжът беше прегърнал жената през кръста. Бяха пияни и възбудени, шепнеха си нещо с тихи гласове. След малко те спряха и мъжът се надвеси над лицето ѝ — целуваха се дълго и страстно и той виждаше как мъжът беше забил пръсти в рамото ѝ като граблива птица. Бо го позна веднага — беше Филип. И фигурата на жената му се стори позната, но Филип закриваше лицето ѝ, така че не можеше да го види. Най-послед той отдели устните си и започна да шепне нещо на ухото ѝ.

— Не искам! — каза високо жената, с глас, който също му се стори познат.

Но той я теглеше — тя бавно вървеше след него — и изведнъж тялото ѝ сякаш се вдърви.

— Не! Не! — извика тя и тръсна косите си.

Лицето ѝ се откри. Бо позна Гюла и отстъпи смаян назад. Когато отново погледна през прозореца, видя само как краят на бялата ѝ рокля изчезна под тъмната сянка на лозата. Филип погледна след нея, изпсува дълго и гнусно, след това обърна гръб и изчезна в къщата.

Сутринта Богомил слезе внимателно по стълбите, като се молеше да не срещне по пътя леля си, но пред вратата на трапезарията се поколеба и здравият му организъм надделя над всичко. Вмъкна се вътре и видя с удоволствие, че на печката има голям съд с мляко. Докато закусваше, в стаята влезе слугинята, безшумна както винаги, но с оживено лице, което странно му напомняше за шумния обяд, когато Филип направи големия скандал. Колкото и да не му се искаше да заговори с нея, любопитството надделя и той запита малко сухо:

— Как е чичо? Надявам се — по-добре...

— По-добре е — отговори бързо слугинята. — Днес може и да стане...

— А, браво! — възкликна Бо и сам се учуди на лицемерието си. — Вярвам, че не си му казвала повече лоши новини за мене...

— Нищо не съм казвала.

Слугинята помисли малко и добави:

— На господаря му беше мъчно, че никак не го посещавате...

— Мислех, че посещенията го отегчават — смотолеви младежът.

— Не го отегчават! — отвърна като ехо слугинята; челото ѝ странно се бърчеше, искаше ѝ се сякаш да каже нещо, което не беше лесно за казване. Той забеляза най-сетне, че го потисна, и въздъхна облекчен.

Младежът побърза да излезе преди другите да са станали, защото тая сутрин не му се искаше да срещне никого от обитателите на бялата къща. Стъпките му го отведоха към къщичката на Фатме, но изглеждаше, че се е загубил. Луташе се по едни и същи улици, връщаше се назад, отново потегляше нанякъде и най-после влезе напосоки в някакъв двор с повехнали слънчогледи. Щом се изправи пред вратата, разбра, че не е сбъркал — и все пак дълго време след почукването отвъд се чуваха странни звуци, сякаш някой шеташе бързо из къщата и разтребваше. Най-после вратата се отвори и Бо видя учуденото лице на Фатме...

— Искам да видя Гюла! — заяви той. — Нали е тука?

Учуденото лице на туркинята изглеждаше вече смаяно. Навярно никога досега не се беше случвало да търсят Гюла денем.

— Тука е, почакай малко...

Тя се вмъкна безшумно в стаята на дъщеря си и след малко излезе.

— Заповядай!

Гюла лежеше на малкото легло, гледаше го учудено като майка си, но младежът забеляза, че неговото посещение я радваше. Тя зави голите си ръце е одеялото и го погледна усмихнато.

— Ти това? По какъв случай?

Младият човек седна на миндерчето намръщен.

— Ти ме отчайваш, Гюла! — каза той сухо. — Честна дума, не знам какво да мисля.

Момичето го гледаше с невинно лъчезарни очи.

— Но какво се е случило?

— Как — какво се е случило? Нима не знаеш по-добре от мене?

— Не, разбира се...

— Охо! Не! Трябва да ти кажа, че видях нощес от прозореца си всичко. Разбираш ли — всичко! Та това е чудовищно! Той ти е брат — истински кръвен брат...

Лицето на момичето се смрази.

— Не говори! — каза то мрачно.

— Напротив — ще говоря!

— Не, моля те... Аз го бях забравила! Все едно, че не се е случило...

— Дори мислех, че ти е неприятен... че буквално го мразиш.

— Мразя го! — възкликна тя страстно.

— Чудни демонстрации на омраза! — подметна той иронично.

Нещо и уплашено, и безпомощно се появи по лицето на момичето.

— Не разбираш ли, че бях... пияна...

— Хиляди хора се напиват, но не вършат такива безобразия...

Тя се улови за сърцето.

— Как да ти обясня.

— Аз ще ги обясня. Ти си порочна...

Гюла трепна и разтвори уста да каже нещо, но замълча. Очите ѝ бяха замислени и тъжни. Порочна! Той бе доволен от думата. Точно

това искаше да каже, точно така чувствуваше.

— Вярно е — каза тихо момичето. — Но какво значи... порочна?...

— Какво ли? Да носиш, така да се каже, греха в кръвта си. Да го извършваш въпреки волята и въпреки ума си. Това е порочна. Разбираш ли?

— Да... Всички сме порочни — промълви тя. — Мама казва — Тиховците имат лоша кръв. Виждаш ли сега? И ти казваш кръв... Така си е... Мислиш — та ти не си ли порочен?

— Охо! — възкликна учуден младежът.

— Порочен си! — каза тя убедено. — Дори от мене повече. Ти поне си получил хубаво възпитание, живял си между такива хора... И пак...

— Какво — пак?

— Как така — какво? Ами не спа ли при мене? Спа! А пък си имаш момиче и по-хубаво, и по-умно. Каква е чистичка Дани! Защо — ги? Знам аз — в последния миг не можеш да се въздържиш. Това е порочно. Нещо такова особено — уж не искаш, пък цялата вървиш. Защо? Ами че и аз не мога да разбера. Нещо те блъска, иска ти се да го направиш. И ти също... Нямах свято... Или пък имаш свято, но другото е по-силно... Лоша кръв! Май че не е лоша кръв, а мръсна кръв.

Богомил слушаше смаян смутения монолог на момичето. Нещата много бързо се бяха променили. От обвинител той се бе превърнал почти на обвиняем. Не знаеше какво да каже, измънка объркан:

— Ами сега какво?

— Нищо! Такава съм значи — порочна. Аз ли съм виновна? Моят баща е виновен. И на моя баща — баща му. Когато съм съвсем трезвена — нещо спира. Като с пръст на... дупчицата. Запушва лошото. Но една-едничка чаша да съм изпила — пръста го няма, всичко си тече. Какво мога да направя, как да се предпазвам?...

— Зная как... Ти трябва да живееш между хора, които няма да те подтикват към порочни неща. Разбираш ли? Ако живееш между чисти хора — и ти ще бъдеш чиста.

Тя го погледна внимателно.

— Като знаеш толкова много да даваш съвети, защо не дадеш съвет и на себе си? Защо живееш в тая къща? В тиховската!... Между

тях и ти ще се развалиш... Ще пропаднеш като нищо. Имаш лоша кръв, а не се предпазваш — уж мислиш — силен си. Не си силен. Като ти са слаби сливиците — няма да пиеш студена бира. Така си е... Махни се от тая къща! Ако ми намериш работа в София, и аз ще дойда. И Дани ще дойде. Знаеш ли колко ще бъде хубаво?

— Ти си права! — каза младежът поразен. — За себе си не бях дори помислял. Права си — имам слаби сливици. Може да има човек слаби сливици — наследствено. Баща му имал — значи и той. Или пък дядо му. Но как може, да речем — безскрупулност — да преминава? Яйцеклетка — и в нея безскрупулност. Хм! Трябва да се проучи...

— Не те разбирам...

— Та и аз не разбирам... Как да се разбере — битието определяло съзнанието. Хубаво, свършено вярно. Но като че ли не само моето битие, а и едно друго — на дядо ми или на кой там дявол. Това за сливиците е чудесно...

— Говори по-ясно, моля ти се...

— Не — слушай, Гюла, сериозно... Разкажи ми как стана с Филип...

Лицето ѝ отново потъмня.

— Остави! — каза тя, като тръсна глава. — На мене едно ми е хубаво — забравям лошото и все едно, че не съм го вършила...

— Но Филип постъпва така съзнателно — каза Богомил сякаш на себе си.

— Ами че да... Той иска винаги... Такъв е... Снощи знаеш ли какво говореше? Малко трудно е да се разбере... такава... значи: ние, Тиховците, казва, сме преситени. А като се преситиш на жената — ставаш безчувствен към нея. И ти, казва, Гюла, си жена, но друга. Има тежък кръвен грях. Щом си помислиш само — душата ти се разтърсва до дъно. Като че ли се сблъскват два камъка, излиза искричката. Той започна да плаче — искричката! Плаче — ти казвам! Искрам да имам искрички — и аз искам да имам искрички. Ох, какво беше! И изведнъж аз като че ли вече не бях аз, а той. Неговата душа дойде у мене... толкова лесно. Защото сме еднакви ли? Та действително не бях на себе си, Богомиле...

— Трябва да го избягваш!

— Ами че аз го избягвам... Мразя го... Но той ме издебна... Винаги ме дебне. Не мога просто...

И Гюла изведнъж млъкна с разтревожени очи. Някой чукаше на външната врата — чукаше бързо и нетърпеливо — като преследван, който иска да се скрие.

— Кой ли е? — попита тя смаяно.

И двамата чуха леките стъпки на Фатме, която излизаше от кухнята. Вратата се отвори, чу се смаяно възклицание. После отново се чуха стъпки — вторите тежки и бавни, мъжки стъпки. Дочуваше се и лекото потропване на бастун по стария дъсчен под. Стъпките спряха пред вратата на Гюла. Мъжки глас запита глухо:

— Тука ли?

— Не, не! — възкликна уплашено Фатме.

— Кой живее тука? — попита мъжкият глас.

— Гюла!

Чу се нещо като възклицание, нещо, което в никой случай не бе благосклонно към момичето. После стъпките се отдалечиха. Гюла отпрати към младежа големите си разтревожени очи и го улови за ръката.

— Кой ли е?

— Баща ти, Гюла — отвърна младежът намръщен.

Момичето побледня и му хвърли уплашен поглед.

— Ами сега?

— Нищо...

— Ох, не е нищо! — възкликна тя. — Иди си! Може да влезе и тука! Иди си, моля ти се...

Богомил се измъкна като крадец от малката къща и въздъхна с облекчение на улицата. Какво търсеше тук старият вампир? Навярно не вече любовни похождения. Или пък кой знае — Тиховците бяха способни на всичко. Тиховците! През поколенията все едни и същи, все така лакоми за удоволствия — достъпните удоволствия на любовта и яденето. Това е пълнело някога живота им. Това го пълнеше и сега. Но през поколенията те бяха прахосали своите жизнени сили — бяха прахосали всичко освен лакомията! Само тя бе, останала ненаситна. Въпреки всичко те упорствуваха с последни сили, защото нямаше какво друго да измислят — упорствуваха и едва ли не се изтезаваха от своята алчност. А самият той? Той — с болните сливици! Да се махне! И се учуди, че тая мисъл не живееше така силно в него, както в първите дни, макар сега да бе разбрал ясно опасността. Защо? Какво

бе това необикновено лекомислие? Защо се оставяше така безропотно на течението на събитията? Не бе ли и в него проникнала дълбоко отровата?

Обядът бе един от най-печалните, макар да присъствуваше и старият Тихов. За пръв път, откакто младежът бе в дома, той пристигна за обяда откъм града — попребледнял от жегата, със ситна мъртвешка пот по старото си лице. Слугинята шеташе около него, пъргава като момиче, но старият злокобно мълчеше — с унесено и загрижено лице. Какво ставаше там под черепа с оредялата коса? Никой не знаеше. Слугинята донесе стъкло с ракия и две чаши. Тихов мълчаливо наля и едва тогава се обърна към племенника си:

— Кога са твоите изпити?

Гласът му бе сух и повелителен — глас, който за пръв път чуваше у него. Глас на господар, глас, който е свикнал да заповядва и да не очаква възражения. Младият човек почувствува как нещо в него странно се подчини.

— Към средата на другия месец.

— Малко време ти е останало — трябва да учиш...

Мъмреше го строго и свойски — сякаш му бе син. Младият човек преглътна и каза виновно:

— Разбира се — уча!

— Вятър — учиш! Скиташ по плажа с момичета...

Мадам Емилия го спаси — влезе в трапезарията, без да забележи съпруга си. Величествената дама беше в прекрасно настроение, тананикаше весело и правеше игриво стъпки от така омразния на стареца ламбет-вок. Изведнъж го съзря и като че ли замръзна в позата на танца — сякаш не беше възрастна жена, а момиченце, което е съзряло строгия си татко. Съпругът ѝ я погледна намръщено и измърмори:

— Не ти прилича, Емилийо!

За пръв път се обръщаше към нея по име. Леля Емилия не отговори. На лицето ѝ внезапно бе легнала старата позната маска.

— Всичко се обърна наопаки! — мърмореше на себе си старикът. — Бабите танцуват и скитосват, младите стоят като кукувици по стаите си...

Леля Емилия отново не отговори. Но тя бе отишла вече зад гърба му и маската като по чудо бе изчезнала. Усмивната и развеселена, тя направи още две-три стъпки — възбудителни, навярно бе в ума ѝ, на новия танц „кенгуру“. Старият Тихов, раздразнен от нейното мълчание, каза ядосано:

— Чух, че много си губела там с твоите карти.

Леля Емилия най-после отвори уста, колкото да налее масло в огъня.

— Вчера избих чивията!

— Чивията ли? — изръмжа старецът с омраза. — Каква чивия?

— Така се казва... И почнах да печеля, моля ти се...

— Печеловница! — каза с презрение старият и заби поглед в чашата си.

Зад гърба му веселата дама направи нови три стъпки на „кенгуру“ и побърза да измести разговора.

— Е, Бо, как спа на праните чаршафи? Хареса ли ти?...

И го гледаше с чудно невинни очи. Младежът преглътна.

— Не зле. Но сънувах, представи си, лош сън...

— Лош? Какъв?

— Как да ти обясня... Нещо като че ли искаше да ме глътне.

Леля Емилия заклати укорно пръст. Старият Тихов си наля нова чаша с ракия и запита:

— Тони защо се бави?

— Тони не е тук... На вилата е...

Старият направи рязък жест на досада.

— На вилата? Та сега ли намери да отиде на вилата? Искам да говоря с него!

Леля Емилия не можа да скрие своя учуден поглед.

— Замина с колата — каза тя. — Няма как да го повикаме...

Тихов забарабани разсеяно по масата. По напрегнатия израз на лицето му можеше да се познае, че мисли усилено, че съобразява нещо. Слугинята отново влезе и той каза за пръв път с по-мек тон:

— Като се нахраним, Пенке, иди да повикаш такси...

Дияна не слезе и обядът премина при непривично, потискащо мълчание. Само леля Емилия обядва както винаги с нечуван апетит. Едва привършила, и стана, упъти се нанякъде с очи, които халюцинираха големи и малки шлемове. И старият Тихов излезе на

улицата, за да дочака таксито. Не бе ли това наистина загадъчно, мислеше смутено младежът. Старият Тихов, който никога нищо не вършеше, изведнъж бе станал чудно делови. С такси при Тони! Каква бе тая неотложна работа, какво означаваше странното му посещение при Фатме? И самият Тони през последните няколко дни сякаш не беше на себе си — спеше в малката вила и почти не се мяркаше из дома си. Веднъж Богомил почти се бе сблъскал с него на къщната врата. Тони го бе погледнал с мъртви невиждащи очи и бе отминал дори без да измърмори своето обичайно „Здравей!“. Това също не бе ли чудно? Не бе ли чудно и държанието на Дияна напоследък — такава унила и скръбна, така разтревожена, сякаш водеше в себе си тежка душевна борба, така потисната, сякаш я заплашваха неznайни опасности. Какво се бе случило? Или очакваха нещо да се случи? Младият човек чувствуваше, че назряват събития, че приближават като странна и тъмна буря, която и него ще засегне. Не бе ли дошла и неговата малка роличка в неизбежната драма? И макар всичко да се бе някак сгъстило — той ни най-малко не се тревожеше, оставил се бе спокойно на течението. По дяволите! Да става каквото ще! Не бе самичък най-последно. Леля Емилия не танцуваше ли лекомислените стъпки на ламбет-вока върху бурето с барут?

С Дани се срещна привечер — както е редно, в една малка стара сладкарница. Тясна масичка и над нея американски афиш отпреди десетилетия — индус със зловещо лице, надвесен с кинжала си над някакъв невнимателен джентълмен, който пуши кротко лула. Още момченце е бил, когато са давали този филм. Крадял е стар бакър и бирени бутилки от бараката на съседите, продавал ги е с разтуптяно сърце и — готово! Вълнувал се е, страдал, радвал се е заедно с индуса и джентълмена с лулата. И така силно! Не би могъл вече така да се вълнува. Не беше ли и това изхабената кръв на фамилията? Старият смешен часовник на стената започна да бие — странни звуци, като че ли някой се секнеше. Часът на срещата. Винаги е била удивително точна — и тоя път, макар да накуцваше. Често се случва, когато човек обуе нови обувки. Нейните бяха бели и елегантни, виждаше се, че я радваха. Но когато тръгнаха към градината — и последната радост се изпари. Унило и почти страдалческо изражение легна на лицето ѝ.

— Какво ти стана, душичке? — попита той учуден.

— Убиват...

— Я гледай! Ами че да не ги беше обувала...

— Така е! — въздъхна тя. — От това си патим ние — че искаме да се харесваме...

И положението наистина почна да става драматично. Последните неколкостотин метра в градината тя премина с пъплене — спираше на всеки няколко крачки, за да си почине. Най-после избраха място за сядане — някакъв храсталак, който ги закриляше от погледите на любопитните. Тя събу обувките, а след кратко колебание и чорапите. Немъничките крака бяха покрити е грозни мехурчета. Докъде ли не водеше женското кокетство! Богомил ѝ направи компрес от носни кърпички и момичето утихна. За кратко време се бе спасила от болките.

Те бяха съвсем близо до морския бряг, настрана от плажовете. Свечеряваше се и въпреки това в топлото море се къпеха момченца и младежи — съвсем голи, макар от бреговете да можеха да ги виждат.

Гмуркаха се във водата и отново изскачаха — мокри и лъскави, с прекрасни канелени тела. Двама от тях бяха навлезли дълбоко в морето и все пак изглеждаше, че се движат по повърхността. Младежът разбра, че и Дани ги е наблюдавала, защото каза:

— Стъпват по подводните скали...

И той я погледна крадешком. Правеха ли ѝ впечатление тези бронзови адами, толкова красиви в далечината и все пак толкова ясно видими? На самия него, разбира се, биха му изтекли очите, ако бяха жени. Но младата девойка ги наблюдаваше съвсем безгрешно — с почти детински любопитен поглед. Чистото ѝ лице не издаваше никакви греховни помисли. Наистина — колко чиста, чистичка! В погледа, чертите на лицето! Косата падаше свободно на раменете и закриваше част от лицето. В тъмната рамка с неуловима нежност се очертаваше профилът. Наистина — хубава! И изведнъж тя го стресна с въпроса си:

— Защо ме наблюдаваш, Бо?

— Да те наблюдавам? — смънка младежът. — Не, просто те гледам. Мислех си нещо...

— И какво например?

Младежът се усмихна с шеговита демоничност.

— Мислех си — защо ли не срещнах по-напред тебе...

Как предателски избива руменината по бузите! И да искаш да я спреш — невъзможно! Тя се разлива широко, макар да я проклинаш, макар да ти се иска да потънеш в земята. Поне да възстанови равновесието с някоя по-остра дума.

— Глупак си! — каза тя. — Самонадеян...

— Червеничка! — каза той. — Охо!

— Срам ме е за тебе! Та затова... Какъвто си лекомислен...

Но той побърза да смени темата.

— А какво ли стана с твоите рани?

Дани махна компресите и — все същата грозна картина. Беше съвсем явно, че е невъзможно да обуе тесните обувки. Това я разтревожи не на шега.

— Ами как ще си отида? — попита тя смаяна.

— Много просто — ще спиш тука.

— Не, не се шегувай!

— Тогава — боса... Не е толкова страшно.

— Боса през града! Луд ли си?

Но той видя нейното разстроено лице и реши да бъде сериозен.

— Може да отида до вас и да домъкна старите ти обувки...

— А какво ще кажеш на татко?

— Истината...

— Би могло най-сетне! — въздъхна момичето. — Но в краен случай. А какво ще правя аз през това време — сама и боса? Може и да ме похитят.

— Може! — съгласи се той. — Както ти се белеят краченцата...

Наистина се белееха съблазнително в мрака. Друго е там на плажа, друго в топлата уханна нощ. Той въздъхна и каза:

— Тогава обуй само чорапите и ще минем през горичката до шосето. Там ще наемем някоя кола. Лоша ли е идеята? В тъмното никой няма да те види боса ли си, що ли...

Като нямаше друго по-добро — съгласи се. Почакаха да се мръкне съвсем и проходящите двойки да изтекат към морската градина. Те вече се прибираха, чуваха стъпките им и веселите гласове. В далечината светнаха сините светлини на парка и веднага след това долетяха звуците на флотския оркестър — все още тихи и разсеяни, сякаш извираха от клоните на дърветата. Брегът под тях се наля с мрак, из който като из някакво подземно царство долитаха гърлени викове и смях, долитаха заедно с прохладата на морето и топлината на пясъците. Тъмнината се сгъсти бързо, заобиколи ги отвсякъде като плътна и топла завеса. Струваше им се, че са на мъничък остров сред безбрежен океан от мрачини и шумове, изоставени от света, който бе съвсем близо и все пак безкрайно далече. Тя каза:

— Да вървим! Сърцето ми е свитичко.

— Да вървим, свитичко сърце...

Бе лесно да се каже, но остана почти неосъществимо. След няколко крачки тя спря с насълзени очи. Бе невъзможно да ходи из трънаците с наранените си крака. Тогава той я взе на ръце въпреки леките ѝ протести, понесе я из шумата. Под краката му сухите съчки пращяха, клоните се заплитаха в косата ѝ, но тя мълчеше с очи, вперени в мрака.

— Виждаш ли? — заяви той гордо. — Герой съм. Малко са такива като мене.

— Тежа ли?

— Перце си! Бих могъл да те занеса до дома.

Но не би могъл, само му се искаше. Бе такава — особено! Бе някак си като в книгите и сантименталните филми.

— Знаеш ли — измърмори той, — за пръв път ми се случва да нося... толкова... женище...

— Не съм женище... Но и на мене за пръв път... Освен когато имах къса рокличка. Умори ли се?

— Нее, не ме оскърбявай без нужда...

— Де да ти беше сега Диянчето! — каза тя иронично.

— Глупости! Не ми е притрябвала!

Сам ли го каза? И като че ли бе съвсем искрено. Смаян от своите думи, той измърмори:

— Прегърни ме през врата... Така по-малко ще тежиш...

Тя го прегърна послушно и сякаш притихна. В следния миг той погледна към нея и инстинктивно спря. Две тъмни очи го гледаха в мрака с отчаяна влюбеност. Без да помисли, младият човек се наведе над устните ѝ, усети на тила си нейните топли длани. Притискаше се до него със затворени очи, с преbledняло лице. Сън ли бе? Наистина ли се бе случило? Мъничко топло щастие обливаше сърцето. Но изведнъж прегръдката около шията му отслабна и в следния миг вече го блъскаше с ръце, криеше лицето си.

— Пусни ме! — каза тя задавено.

Като рецидивист — той се наведе втори път.

— Не! — извика тя остро. — Пусни ме...

— Защо? — попита той глупаво.

— Ти си чужд! Пусни ме...

И той я пусна с колене, които се прегъваха. Тя стъпи на земята и тръсна гневно косите си, гледаше го с пламнали очи.

— Прости ми, Дияна...

— Не съм Дияна! — каза тя сърдито. — И преди малко ли ме сбърка?...

— Не помислих...

Тя се засмя нервно.

— Зная! Не си помислил! Затова! Иначе бих ли...

Но тя не довърши думите си — млъкна, трепереща от възмущение.

— Ако е нужно да се извинявам...

Тя тропна с крак, вѣн от себе си.

— Не говори! Не искам да те слушам! Жалѣк си!

Той се отдрѣпна малко назад.

— Жалѣк?

— Да!... Казах го!... Такѣв си...

И в следния миг затича с все сила към шосето. Младежът се впусна да я догони, но не можеше да я спре. Тя тичаше с босите си наранени крака из трѣнаците и плачеше без глас. Обилни сълзи се лееха по лицето ѝ, но не хлипаше, стискаше устни обидена и гневна. Най-после излязоха на тъмното шосе и тя седна близо до канавката, скри лице в роклята си и заплака. Раменете ѝ леко се разтърсваха, хубавите момичешки рамене, които той искаше да докосне с успокоителна ласка. Но при всеки допир тя трепваше силно, отблѣскваше го с движение — сякаш докосването я отвращаваше. И той я остави. Отдрѣпна се назад със зло и сухо лице, каза сърдито:

— Обърши си физиономията! Ще извикам кола...

— Не искам...

— Не ме интересува какво искаш и какво не искаш... Не ми е интересно да гледам оскърбени, плачещи девисици.

— Върви си!

— Моля! Стига с крясъците! Каква е тая обидена девственост! Една целувка никого не е повреждала...

— Ах, жалѣк си!

Мразеше я в тая минута! Или себе си? Нея мразеше заради себе си. Излезе на шосето с невидѣдаци очи, целият разтреперан. Някакви фарове светеха отдалече в очите му. И нейният глас в ушите: жалѣк си, жалѣк! Той! „Ще те науча аз тебе, малко глупаво момиченце.“ Ако не го обичаше — би ли ревала така! Блясъкът на фаровете, гласът: жалѣк си. Той вдигна ръка.

— Бо! — извика тя ужасена. — Махни се!... Миличѣк!...

Но той не мрѣдна. Изсвистяха пронизително спирачки, блясъкът се отмести. Колата се плѣзна на гумите си и спря. Той приближи към шофѣора и спря като закован: от малкия ффорд го гледаха учудените очи на Тони и чичо му...

— Какво става с тебе? — попита смаян Тони. — Искаш да се качиш?

— Не! — каза младежът намрѣщен. — Трябва да качите Дани...

— Дани! — възкликна старият Тихов. — Къде е?...

— Ей там — край канавката...

— Тука съм! — обади се глухо момичето.

Двамата извърнаха глави. И изведнъж се случи нещо съвсем невероятно: старият Тихов изскочи от колата с чудна бързина и затича пъргав като момченце към канавката. В следния миг той се беше навел над девойката, после обърна глава към младежа и кресна с див глас:

— Какво си направил? Кажу какво си направил на момичето!

Но вече нищо не можеше да смути младия човек. Той погледна презрително кривото и зло лице на чичо си и каза сухо:

— Мерете си думите!...

Но старият дори не дочака отговор — обърна се към Дани и запита нервно:

— Какво ви направиха... Та говорете — дявол да го вземе!...

Момичето избухна с всичко, що бе насъбрало.

— Вие не сте на себе си, господин Тихов. Какво ще ми направи! Не виждате ли краката ми! Убиха ме обувките... Това е!... Какво си въобразявате?

Тони наблюдаваше тая сцена със странни очи.

Младият човек отказа сърдито да се качи във форда, макар да имаше място. По дяволите с тяхната кола — по дяволите всички! Вън от себе си, той вървеше като сляп по шосето, препъваше се и ругаше. В града пред ресторантите се тълпяха хора, вътре ревяха прегракнали певици, звънтяха дайрета. Хората едва се сместваха по тесните маси, притискаха се един в друг и вдигаха шум, който трябваше да бъде наречен веселие. Над всичко се носеше безразборният шум на музиката, от която се дочуваше само барабанът и от време на време писъкът на певицата, която разполагаше свободно с гласа си. Не, не бе тук за него. Навалицата го помъкна нанякъде с празно сърце — със съвсем празно сърце, и ако имаше все пак в него нещо мъничко — то бе омраза. И защо така вонеше тая празнична тълпа, защо не се къпеше! Дочуваше, без да иска, просташки вицове и просташки смехове. Настъпиха го! Още веднъж го настъпиха! Най-после пристигна в зона, свободна от хора, и се огледа. Казиното! Потърси с ръка портмонето си — на мястото. Да играе, да забрави! На входа един мъж едва ли не го събори — бягаше навън като луд, бягаше от лошия шанс или от съвестта си. Ето и залата на рулетките! Той загледа без любопитство — множество лица, безлични или дамгосани жестоко от играта. Бе лесно да се познаят пристрастените по техните набъбнали устни, порочните по техните апатични лица, случайните, които се шегуваха с хазарта, нещастните, с които хазартът се шегуваше, страхливците, които избягваха след първата загуба, и бедняците, които отнасяха с разтуптени сърца първата печалба. И изведнъж съгледа нещо друго, някакво старче, облечено в официални черни дрехи, съвсем излъскани от десетилетно носене. То бе подложило лицето си на проходящите и това лице бе толкова забележително, че тия, които влизаха, се разписваха върху него с поглед. Нима само забележително? Не — и вдъхващо неизразима, дълбока печал. Всъщност бе обикновено нечисто лице — рисувано сякаш с молив и трито след това с лоша гума, — принизено и смазано. Само тук-там бяха останали вежди или нос, дори уши, затиснати с пожълтели

памучета. Скръбна безнадеждност вееше от целия му вид, дори от прясното цвете на бутониерката. Щом забеляза чуждия поглед, старчето трепна и направи слаб жест да се улови за нещо, което навярно някога е било ланец и което сега не съществуваше. Богомил приближи бавно до рулетката и старецът тръгна след него, сякаш му бе дал невидим знак.

— Знам къде трябва да се залага тая вечер — каза той със слаб гласец.

— Аз зная по-добре...

Той слагаше на цветовете и печелеше, слагаше на цифрите и печелеше. За по-малко от половин час джобовете му се изпълниха с пари.

— Играйте веднъж за моя сметка на мой риск! — помоли го един възрастен бледен мъж.

Младежът сложи всичките му жетони на осем и мъжът побледня съвсем. Топчето танцуваше и се колебаеше — навярно не би спряло никога, ако очите на хората можеха да го управляват.

— Осем!

Гръмко възклицание.

— Заложете на зеро! — изхриптя старчето зад гърба му. — На зеро! Моля ви!

Полуобърнат, той видя лицето му съвсем до своето — с трептящи ноздри, с подивели очи, с устни, напукани от напрежение, и всичко това на чужда сметка. Като страшен зъл дух — духът на казиното! Старчето сякаш бе заграбило душите на всички и чрез тях живееше и дишаше — чрез техните страсти, радости и нещастия намираше все още смисъл в печалната долина на живота си. Изведнъж го обзе непонятен ужас. Духът — ако го вкопчеше. Страшно! Той събра всичките си жетони и ги сложи — сам не видя къде ги сложи, защото бързаше да се избави от ужасното лице, което търсеше да се залови за него съвсем като зъл дух и да го изсмуква след това до смъртта си.

— За вас е! — извика му той.

Отдалечи се с бързи стъпки и макар да бе вече на изхода — чу зад гърба си гръмко възклицание. Спечелил ли бе старикът, или загубил? Това вече никак не го интересувате. Да се прибере, да спи! Рамото му се провираше през тълпата и пред фонтана го спря за миг

поразително ясно видение: момиченце с червени коси и лимонени ръчички, което след миг бе станало зеленикаво и синкаво. Бе минал оттук с Дияна!

Дияна! Това име все още не бе изчезнало от ума му, когато се прибра в таванската стаичка. Той полегна върху чаршафите, за които бе положила такива грижи леля му, и се замисли. Дияна! Единственият близък човек след днешната случка. Единствената, която бе кротка и покорна! И той си спомни с прехапани устни как се бе отказал от нея преди няколко часа — така лекомислено. Но по дяволите! Да забрави всичко! Сърцето му бе празно и болно — защо? Тежко е млад човек с празно сърце. Трябва да обича, длъжен е! И силно! И предано! Така обичат истинските хора, не се разпиляват. Дани ли се бе намесила да развали всичко? Или пък друг? Да се бори, да превъзмогва — да бъде истински мъж. Леко бодване на съвестта. А Дияна — дали е долу в стаята си? Дияна — добрата? Дали е долу?

Той стана и се приближи до прозореца. Надвеси се, с очи към нейния. И веднага се дръпна преbledнял, хвърли се в леглото с глух шум в ушите. Там на леглото, съвсем разсъблечена и с очи към прозореца му, лежеше тая, за която бе мислил, лежеше сякаш без свят — бълнуваща.

ОТКЪСЛЕК ОТ СТРАСТНАТА СЕДМИЦА

1

Когато на другия ден срещна Дияна в трапезарията — лицето на младата жена бе неузнаваемо весело и безгрижно. И никакъв знак, нито най-малкото трепване на клепачите, от което да се разбере нещо за снощната случка. Какво бе станало с нея?

Защо така внезапно се бе променила? Изглеждаше облекчена и радостна — сякаш се бе освободила от тежка грижа. И какви предани и влюбени очи! Дано само не ги зърне и леля Емилия! Едрата дама пушеше луксозна цигара и гледаше учудено към племенника си.

— Голям чудак си! — каза тя най-сетне. — Да оставиш такава сума на онзи нещастник Патриков! Той спечелил с твоите жетони цяло състояние и после, разбира се, го загубил.

— Познаваш ли го?

— Как не! Беше съдружник на чичо ти...

Обядваха само тримата, но към края на обяда им дойде внезапно Тони и седна замислен край масата. Изглеждаше съвсем отпаднал, с невиждащи очи. Белият костюм беше просто неприлично измачкан, връзката — засукана.

— Да ти сложа ли ядене? — попита небрежно леля Емилия.

— Не. Обядвах...

— Какво ти е? — попита отново майка му, но без особена тревога.

— Довечера заминавам за София...

Дияна трепна и наведе глава към чинията си. И леля Емилия го погледна учудено.

— Така набързо... Ще се бавиш ли?

— Не зная! — вдигна рамене Тони. — Може би само няколко дни... А може би и много повече.

— По работа ли? — попита Дияна.

Тони повдигна към нея очи, които бяха загрижени и тъжни.

— Една много злополучна доставка, Дияна.

— Това нали няма голямо значение за тебе? — попита тя без загриженост.

— О, не се знае — отвърна Тони полугласно.

След като се нахраниха, Тони извика братовчеда си навън с жест, който никой друг не забеляза. В коридора той каза все така полугласно:

— Трябва да дойдеш довечера на гарата, Богомиле... Много е важно...

Младежът погледна посърналото му лице.

— Разбира се... Щом е важно...

— Много важно... Разчитам на тебе. Нали няма да забравиш?

— Не...

Какво означаваше това? И изобщо какви неща ставаха край него — без да може ни най-малко да ги проумее? И в сърцето му ставаше нещо непонятно — нещо се раздвижваше, смътно и неуловимо. Приличаше на машинно колело, което се върти с бясна сила, но напразно. Трябваше да се скачи някакъв каиш, за да тръгне и цялата машина, каиш — но какъв? Ах, да — трябва да посети Дани, да изглади снощната случка. Краката му го носеха натам по нагорещените улици. На близкия ъгъл някой подсвирна зад гърба му — следователят Нанев. Цигара? С удоволствие. И възрастният мъж я сложи почти лакомо в устата си. Защо тогава не си купуваше цигари, дяволът. Пушеше и го гледаше с насмешливи очи.

— Какво правите на тоя ъгъл? — попита младежът разсеяно.

— Наблюдавам някого...

— Искате да кажете, че той ви наблюдава?

Възрастният господин се усмихна неестествено лукаво.

— Точно така... Искам да види, че го следя...

— Ох, нещастният! Къде е той?

— Насреща в кафенето... Бял каскет и синя блуза... Видяхте ли го? Прилича ли според вас на крадец?

— Прилича да е откраднал от баща си.

— Виж ти! — учуди се следователят. — Познахте! Точно така — откраднал е от баща си. Аз отидох да поразгледам. Но не беше никак мъчно — просто детинска работа. Гледам — току-що смазани панти. Ясно! Парите — то се знае — на верандата. В саксия, тоест под пръстта в саксията. Само ако повдигнеш стъблото — щяха да се покажат... Знаете — голямо изкушение...

— Нима не го повдигнахте? — попита младежът озадачен.

— Не, разбира се... Така бих намерил само парите, но не и крадеца. Погледнах само верандата и измърморих: парите са навярно тука! В същото време очите ми са нащрек. Виждам явни признаци на стряскане у този младеж с каскета. Казвам: утре ще дойда да прегледам — моля да не се допускат вкъщи външни лица. На другия ден идвам, поглеждам верандата и пак измърморвам: няма смисъл да ги търся — те са взети. Днес или утре тоя синковец ще дойде и ще си признае всичко, защото му намекнах, че само така работата ще остане в тайна.

— Вие сте малко нещо жесток! — поклати глава младежът.

Кола с багаж спря на ъгъла. Коларят притича до тютюневата будка. Слепият кон махаше силно глава, сякаш не одобряваше нещо — може би световния ред, защото махаше много изразително и категорично, не допускаше ни компромис, ни възражение. Едно момиченце с панделка и кофичка в ръка застана съвсем близо под голямата конска глава и загледа нагоре с удивени очи — после се трогна, защото му се стори, че конят плаче безмълвно. След малко колата се отдалечи и двамата видяха, че младежът с белия каскет е изчезнал. Бо се увери, че през тая малка пауза Нанев е размислял, защото лицето му изглеждаше някак дълго и унило.

— Не, аз съм справедлив — каза той най-после.

Младежът изпита чувство на превъзходство.

— Никой не трябва да се хвали със справедливост... Трудно е човек да бъде справедлив особено при тези — как да се изразя — комплицирани обществени условия...

Нанев навярно беше разбрал съвсем малко от тези думи, защото все още чакаше облегнат на чадъра си.

— Я да скъсим! — подхвана младежът. — С една дума — християнин ли сте?

— То се знае! — възкликна следователят.

— Вярващ искрено?

— Не съм мислил... Да, струва ми се...

— Вие съдите този младеж, защото е откраднал пари от баща си, но ако сте християнин, нямате право да вършите това. Христос е казал: „Не съдете! Само този, който е на небето, има право: да съди хората за постъпките им...“

— Но ние си имаме човешки морал! — възрази следователят.

— Нима хората са по-умни и по-съвършени от Бога, та да имат право да измислят закони, които да противоречат на неговите?

Нанев мълчеше пообъркан.

— Значи от гледна точка на лично вашия най-виещ морал нямате дори право да бъдете справедлив. Ако си имате човешки морал, моля, кажете ми го! На основание на какво нравствено право искате да вземете парите от младия човек и да ги върнете на баща му?

За известно време между тях се беше настанила тишина, нарушавана само от уличните шумове. Момиченцето с панделката застана да ги гледа.

— В обществото трябва да има сигурност! — заяви най-последният възрастният мъж. — То трябва да бъде гарантирано от антиобществени проявления.

— Сега ли го измислихте? — попита Богомил иронично. — Кое общество?...

— Как кое? Съвременното — това, сред което живеем...

— То си има, мисля аз, право, осветено от законите... С оглед на тия закони, ако те са вашето верую, трябва да предадете младия човек на истинските справедливци, на така наречените съдии. Тогава пак няма да бъдете справедлив — ще бъдете само орган на властта, която упражнява законите, пък справедливостта ще упражнят други...

Следователят подсмъркна и изостави чадъра си. Не е прилично човек да бъде изпъчен, когато е натясно; една невидима чайка го заклеями, остави върху шапката му бяло петънце.

— Ще го предадете на полицията? — попита младежът.

— Какво си приказвате! Та той е почти дете...

— Виждам, че и законите не са вашето верую! — продължи неумолимо младежът. — Тогава как присъждате? По хрумване? Не можете да нямате никакъв принцип...

Следователят все пак успя да ги изненада.

— Онези пари принадлежат на човека, който е работил за тях... Бащата е работил за тях...

— Моля, моля! — възкликна Бо. — Това са опасни възгледи! Вземете тогава парите, на най-богатия индустриалец в града и ги раздайте на работниците му, защото те са работили за тях, докато индустриалецът се е разхождал по плажовете и по курортите с леката си кола.

Следователят издаде странен звук.

— Мм!

— Няма да ви притеснявам повече! — успокои го Бо. — Все пак проверете дали синът не е работил за тези пари. При баща си ли е на работа?

— При него! — въздъхна мъжът.

— Това е то! Та проверете значи дали му е било плащано и дали съобразно с труда на двамата в общото предприятие младежът е получавал своята част.

И той си тръгна, обзет от приятната мисъл: „Размътих му главата.“

Гласът на Нанев го спря.

— Занесете ѝ цветя.

— На кого? — възкликна той.

— Ами че на госпожица Давидова!

Сега пък следователят се смееше в себе си и навярно мислеше: „Размътих му главата!“

— А откъде знаете, че отивам при нея? — попита младежът вече сериозно.

— Най-големият простак би се досетил. Видях ви, като отидохте на плажа, видях и колко бързо излязохте оттам. Не сте отишли значи да се къпете, а да потърсите някого, с когото прекарвате там. Кой е това? Всички го знаят, дори моята дъщеря, която рядко излиза от дома. Като имах предвид, че се безпокоите за нея поради тези... ранички...

— Ще ме накарате да побеснея! — заплаши го Бо. — Откъде знаете и за раничките?

— Никаква тайна не е, млади човече! — усмихна се отмъстително следователят. — Всичко научих от баща ѝ — с него сме приятели и прием всяка сутрин кафе. Той ми разказа за раничките и още някои други работи, но те не ви засягат.

Един бръмбар летеше срещу лицето му — цап! — и падна по гръб на плочите, махаше с разни чернички неща като многокрако бебе. Следователят премести с върха на чадъра си черната животинка върху краката ѝ — после я бутна отзад: хвъркни, дяволе! Но бръмбарът не искаше или не можеше — беше позамаян от огромния плесник. Тогава върхът на чадъра се погрижи да го добута до бордюра, гдето може би

нямаше да го стъпчат. „Добряк!“ — отсъди младежът. Не е зле поне да извлече някаква полза от цялата история. Той запитва:

— Давидов сега у дома ли си е?

— Разбира се. По това време той винаги си е у дома...

— А кога не е, ако смея да попитам?

— Сутрин до дванадесет... Вечер от шест до... неопределено. А знаете ли, че мадам Клайн тая сутрин се върна?

— Никой не може да узнае преди вас — измърмори младежът.

Той промени плановете си — отиде у Гюла вместо у Дани. Тя беше у дома си — замъкна го в малката стаичка, топла като пещ и ароматна — такива странни аромати!

— Е? — каза той и зачака.

Тя не бързаше — изглежда, че не ѝ беше леко да почне; вътре в себе си Бо промиваше своите нечисти чувства с образи, които му се струваха чисти, и с мисли, които трябваше да го направят по-добър. Ами тази проклетница не може ли да скрие коленете си? Тя скри очите си и каза:

— Тихов видял всичко като тебе...

— Ха!

— Идва значи и притиска мама до стената: знае ли тя кой е нейният баща? Но мама не е проста, надушила нещо! Тогава старият започнал да се ядосва и да ръмжи. Трябвало значи да ми каже, дори трябвало да ме контролира. Със своето поведение аз, така да се каже, съм срамяла и него. Тогава моята нещастна майчица заявила нещо, което не мога да си представя просто как е дошло на ума ѝ. Казала, че няма право да ме съди, щом досега не е направил нищо заради мене. Тогава старикът кипнал и разказал всичко, което видял през нощта. Мама, разбира се, също кипнала, но се въздържала. Два часа мислили и кроили какво да правят. Решили най-после да ме интернират, за да престана да срамя рода им. Тихов имал близки в София, които щели непременно да ми намерят работа. На мама пък определил малка пенсия, около хиляда лева месечно, за да я обезщети за материалната загуба. Тони щял да се наеме да плаща тази издръжка. Освен това мама се задължила да ми каже истината, тоест кой е бащата... Това е то... Ти как мислиш?

Дълбоко възмутен, той клатеше нервно цигарата си. Какво мисли? Нима, ако ѝ каже — ще го разбере? Гюла стоеше срещу него

разтревожена, с ръце в скута си и с кожа, по-изпъната на челото и понагъната около устните — не мислеше нищо, чакаше.

— Имаш ли прибор за писане?

— Имам.

— Донеси го веднага!

Тя направи всичко това, а той надзърташе през прозореца, за да не гледа голите крака. Навън един петел гонеше кокошка, която бягаше, но неохотно, и вече разделяше перата на опашката си. Трак! — клюнът я умери по главата, хвана толкова от перата, колкото да я откаже от повече бягство и — готово! Така е то! Ето така е правил старият мръсник и затова домът му бе станал като Содом и Гомор. Децата му се срещаха и не се познаваха! Ставаше все пак нещо в старото му сърце, решил беше да подпре някоя и друга стена на рухващата къща на родословието. Чувствуваше навярно някаква гибел и се бе заел да спаси каквото може — не, не! По-скоро все още вярваше, че работата може да се оправи, стига тези, които идват след него, да не живеят като него. Да станат праведници! Да се върнат към търговията и деятелността! Да почнат отново! Можеха ли? Можеха ли например да не вземат всяка жена, която им се изпречи пред очите, и да не бъдат безскрупулни? То прилича като да оставиш пушенето на тютюн — дишаш само въздух, а тютюнът в кръвта — иска! Така може да продължи месец, пет месеца, година. Сто години порочни Тиховци — след сто години един като този, който е бил първият. Може ли? Никога! Биологията не е за шегуване, щом една безскрупулност може да премине, как се казваше там — с яйцеклетката? Той непременно трябва да прочете по този въпрос, защото и него ще споходи поколение — и тогава? Хм! Е, да, драги мой чичко, но първо — никой от твоите не иска да стане праведник! Лесно ли е? Може и лесно да е, но Филип ще каже — няма смисъл! Гюла шумолеше зад гърба му като мишка със своите хартийки, а той все още не бе намислил какво ще диктува.

— Готово! — подкани го Гюла.

Бо седна намръщен на миндерчето.

— Пиши сега: Господине — удивителна и на нов ред, — моята майка ми съобщи вашите желания — намирам ги много смешни и неприлични. Трябва да съм тъпа и без капка чест, за да се вслушам в думите на човек, който се е погрижил да ме създаде и който след това не е имал за мен грижа колко за едно захвърлено коте. Вината, която

имате спрямо мене, е безкрайна. Няма да се съглася да си измиете съвестта, като ми подхвърлите няколко трохички. Ако сега съм такава, че да излагам с поведението си честта на своя незаконен родител, ако съм живяла тежък и обиден живот, само вие сте причина за това вие и тези като вас. Това, което сте видели през прозореца, ми се вижда като най-леко наказание за безпътния ви живот. Ще ви съобщя още, че действително ще се изселя от града и действително ще почна нов живот, но не за да ви направя удоволствие, а защото смятам, че така трябва да живея. Ако някой ден се пречистя от всичката мръсотия, край която съм минала — първото нещо, което ще направя, е да забравя кой е моят баща!

— Бо! — възкликна умолително момичето.

— Пиши каквото ти казвам! Още една фраза само; „Ще ви моля да не ме безпокоите повече!“ Написа ли го? Сложи го в плик и напиши адреса!

Гюла му хвърли отчаян поглед, но младият човек не се смили.

— Дай ми сега писмото, аз ще го пусна за по-сигурно... Пък за останалото не се грижи — още днес ще пиша на баща си...

След шумните улици големият, слабо осветен хол на гарата му се стори тих и спокоен като храм. Мина през него със свито сърце — предчувствие ли някакво или пък бе разтревожен от странния вид на братовчедата си на обяд! На входа за перона го удари в носа неизбежната миризма на гарите и той въздъхна — тая миризма винаги му бе навявала тъжни чувства и някаква смъртна тревога. Накъде? Над линиите лежеше мрак, а високо някъде трепкаха големите бляскави звезди. Влакът се обвиваше с бяла пара и шептящи звуци — никакви хора не се мяркаха. Тъжно, тъжно! Ето така — влакът заминава, а ако някой е оставил сърцето си? Клето ненужно сърце! Дебел човек с черни дрехи бързаше сръчно като дървеница, някаква ръка му поднесе вестник, меланхолично тракаше морзовият апарат в стаята на телеграфистите. Никой! В голямата черна машина полуголи мъже, красиви в червените отблясъци, хранеха пещта с въглища. Изведнъж Тони изникна отнякъде, голям и злокобен, и протегна ръка, която му се видя странно дълга.

— Сам ли си? — попита младежът.

— Сам! Ела да пийнем нещо в бюфета...

Тони вървеше и се поклащаше — голям, тъжен, ранен слон. Кой те рани, бедни слоне? Бо беше забелязал, че лицето на братовчедата му се разведри, щом го видя, и нещо дружелюбно се мярна в очите му. Той вървеше половин стъпка зад него, малко поуспокоен. Нима това куфарче е единственият му багаж? Седнаха и Тони го сложи под масата. Лицето му, което все още беше тъжно и загрижено, при лошото осветление на бюфета изглеждаше почти мрачно. Особено неприятна беше сянката на носа — удължена до брадата. Дим на цигари застана между тях, келнерът носеше коняците — носеше ги и се бавеше, сякаш не прислужваше на гара — сякаш бюфетът беше прикачен за влака, сякаш им носеше отрова, а не коняк. Те го пиеха и не се гледаха. Тони беше в съвсем нов костюм, със съвсем нова риза и все пак изглеждаше застарял и изнурен. Часовникът показваше седем минути до

тръгването на влака, а Тони все още не бързаше да му каже това, за което го бе извикал. Най-после устните му се отвориха.

— Това, което ще ти кажа, е много сериозно! — започна той. — Обличам те с доверие, с каквото не бих могъл да удостоя никого другиго...

— Поласкан съм, Тони! — отвърна Бо със свито сърце, защото не му се струваше да е заслужил много доверието му.

Тони вдигна ръка и младежът го гледаше, без да вярва на очите си. Такова сериозно, вкоравено и решително лице той никога не бе допускал у него — то дори заличаваше впечатлението от твърде очебийната му пълнота.

— Моето заминаване в София е свързано с една сделка, която може да свърши за мене много зле. С две думи, направих една поръчка и тази поръчка е попаднала не гдето трябва. Това може да повлече моето арестуване, съдене и конфискацията на всичките ми средства. Трябва да ти кажа, че тая доставка извърших не за да се обогатя от нея. Стоката принадлежи на група хора...

Младежът го гледаше изумен.

— Политическа?

— Глупости — политическа! Не ме карай да ти обяснявам повече — няма да го направя! Това за тебе не е важно. Важното е, че мога да попадна в затвора или пък да замина за странство. Там ми са осигурени средства за живеене, но ти вече си разбрал, че в такъв случай Дияна ще остане почти на улицата. Това не трябва да става. Тя не е жена, която може да работи и сама да се прехранва. Нейната съдба би била печална, ако не вземех мерки...

Младият човек изпитваше странното чувство, че се шегуват с него, че зад тия думи се крие някаква игра, но сериозното опънато лице на Тони го разколебаваше. Арест? Конфискация? Съдене? — и накрая Дияна освободена от задълженията си?

— Тони, не се ли шегуваш?

В очите на Тони се мярна досада: пет минути до тръгването на влака.

— Нима ми е до шеги? Влакът след малко тръгва, Бо, и не трябва да се бавим! — Той вдигна от земята малкото куфарче и го постави на масата; очите му се присвиха съвсем. — В това куфарче има голяма парична сума, ценности и ценни книжа. Приложен е един лист с

точния им опис. Има също така плик с ръкопис, който ще вземеш със себе си, ако стане нужда да предадеш куфарчето. Запомни това! То е пломбирано, както виждаш — ще го предадеш от твое име на някоя банка на съхранение. Ако се случи лошото, което допускам, ще го изтеглиш веднага от банката и ще ѝ го предадеш в който момент намериш за добре. Ако всичко се размине благополучно, като дойда, ще си взема обратно куфарчето...

Бо погледна замислен братовчедата си. Нямахше значи никаква шега в думите му.

— Защо не остави куфарчето на Дияна...

— Трябва ли да ти обяснявам и това? — измърмори Тони, като погледна часовника си и стана. — Все пак надявам се, че всичко ще свърши благополучно. Защо тогава да ѝ създавам излишни тревоги?...

Богомил пое малкото куфарче — не беше много леко.

— Не ти ли идва наум, че мога да побягна с него? — попита той намръщено.

Стори му се, че Тони му хвърли насмешлив, дори нещо повече — ироничен поглед.

— Познавам те по-добре, отколкото можеш да си представиш! — каза той под носа си.

Предупреждение ли беше това? Излязоха двамата — на перона подтичваха загрижени последните пътници, железопътни чиновници бързаха нанякъде с цветни хартийки в ръце и се караха ожесточено. Когато Тони се качи във вагона си, влакът вече свиреше продължително и тревожно, сякаш се готвеше да потегли за някаква пропаст. Чу се съскането на парата и младежът потъна в белите облаци — през тях съзря напрегнатото лице на Тони, който сякаш се колебаеше. Влакът тръгна. Тогава най-после Тони сякаш се реши, наведе се навън и каза тихо: Не правете глупости... двамата!

Лицето му потъна в бялата пара като в преизподня, стана неясно, потъна — лицето му! — сякаш беше образ в студено огледало, върху което някой е лъхнал с топъл дъх — това отпаднало лице — с тия мъртви очи! Свърши се! Замина! Той стоеше на тъмния перон под звездите със сърце, в което като че ли бе забит нож, а край него като черна лента се изплъзваше влакът, все по-бързо и по-бързо отлиташе! Най-после лентата се прекъсна и той видя на отсрещния перон една малка бедна жена с посърнало лице и с ръка, издигната във въздуха.

Бо минаваше край салона и чуваше гласове, които спорят — гърдния глас на леля Емилия, развълнуван и като че ли сърдит, и спокойния глас на Дияна; после внезапно се обади Филип. Ха! Прибрал се е! И пак гласът на Дияна, все така спокоен, или ако имаше нещо в него, то беше веселост. Веселост? Та какво чудно — и самият той беше весел, макар снощи да беше изпратил един човек от тая къща едва ли не в изгнание. Възклицанието на леля му мина през къщата като слаб гръм.

Бо отвори вратата. Леля Емилия стоеше разкрячена сред стаята и размахваше цигара под носовете на Дияна и Филип, кадеше ги като китайски идоли със синкавия дим, а идолите се противяха на честта, мърдаха ноздри.

— Никога! Разберете — никога!

Идолите трябваше да разберат това, а не разбираха — познаваше се по лицата им.

— Но, маман, толкова ли ти са неприятни? — попита Дияна.

— Как така неприятни? — възнегодува дамата. — Могат ли роднини да бъдат неприятни?

Дияна първа съзря младежа и очите ѝ блеснаха с непресторена ласкавост. Тя тропна с крак — ела тука, Бо, ела веднага! Бо приближи покорно и почувствува ръкава си здраво хванат от малката ръчичка; проклетницата гледаше ту него, ту леля Емилия с поглед, който ставаше ту един, ту друг — какво се бе случило с нея, та не криеше чувствата си?

— Ето, Бо ще отсъди! — каза Дияна.

— В какво се състои работата? — попита младежът, все още на тръни от нейния издайнически поглед.

— Ето, виж! Маман получила телеграма от едни роднини да отиде и да ги посрещне на пристанището. Маман обаче не иска и праща нас, макар че не бихме могли да ги познаем между другите пътници. Нали не е право?

— Мисля, че не е... Скъпа лельо, защо не искаш да посрещнеш милите си гости?

Не би трябвало да очаква, че ще му се прости за това — „скъпа лельо“.

— Защото, млади дурако, на пристанището е спрял руски параход, а пък не мога да понасям никакви болшевики — повръща ми се! Който не работи, не трябва да яде! Чу ли? Как може в мозъка на човешко същество да се загнезди такава тъпа мисъл — ето това ми е необяснимо! Нима пеленачетата и старата баба не трябва да ядат? Смешно! Смешно!

— Мисля, че става дума само за работоспособните хора, леличко!

Пак леличко! — тя го разстреля с поглед.

— Мръсник си — това си! Нима аз не трябва да ям? Аз! Какво ми приказваш! Или пък ги защитаваш?

— Да се надяваме, че няма да срещнеш никакъв болшевик по пристанището...

— А да се надяваме ли, че ще оглушея? На парахода има високоговорител — слуша се чак на плажовете, чак на вилата на графинята. Тя справедливо се възмущава! Не, положително няма да отида... А освен това имам бридж у графинята доста решителен!

Те бяха забравили, че има бридж у графинята. Като чуха, веднага се отказаха да я убеждават повече. След кратко съвещание бяха избрани Дияна и Бо — те трябваше да се заемат с горчивата чаша.

— Ами как ще ги познаем? — попита Дияна.

— Много лесно! — възкликна дамата. — Просто детинска работа! Те са две човечета, които много си приличат. И двете са късички, розови и трътлести. Като броите до десет, ако не се целунат — зарежете ги! Не са значи те...

Никой не отказа, че описанието е крайно изчерпателно. Дори бяха готови да се разпилеят доволни, когато изведнъж Дияна се прояви със своите затруднителни въпроси.

— Ами къде ще ги сложим да спят?

Леля Емилия изпсува — на турски макар, но доста приличаше на псувня. Очите ѝ гледаха сърдито към Дияна, сякаш тя с въпроса си беше родила и несгодата. Креслото пое смаяно внезапната ѝ тежест, поизквича и млъкна. Леля Емилия размисляше, като стискаше упорито

брадичката си — надяваше се навярно да изцеди от нея някаква мисъл. Като не успя, прихвана с палеца и средния си пръст слепите си очи и изведнъж притихна.

— Вижте какво! — каза тя унесено. — Ще ги сложим в стаята на Бо.

— Ами Бо? — попита Дияна с нескрита уплаха.

— Бо ще спи в стаята на Филип, а Филип на канапето във вашата гостна...

— Как можа да го измислиш! — възмути се Дияна. — Не искам Филип да спи в гостната ми! Бо ще спи там!

Филип се облиза насмешливо с огромен червен език.

— Мила моя, пропускаш щастието си! Представи си, нашата мечта най-после би се осъществила...

— Виждаш ли, маман! — каза Дияна с тон, който трябваше да ѝ покаже, че са се оправдали някакви опасения.

— Добре де, нека спи Бо! — разреши леля Емилия, докато младежът мълчеше, обхванат от странно вълнение. — На гост се полага цяла стая, но щом той няма нищо против, нека си опъва кокалите на канапето...

Младежът не беше казал, че няма нищо против — все още мълчеше и се бореше с образите и виденията, които минаваха като вихрушка през съзнанието му. Филип разтълкува част от тях.

— Ти Бо за много безопасен ли го мислиш?

Дияна го погледна недоволно.

— Пък ако искаш да знаеш, ако някой ще ме напада, предпочитам да е той...

— По-красив ли е от мен? — попита Филип саркастично.

— Грехът е по-малък...

— Хм! — подсмъркна Филип, защото не бе глупав.

Младежът отнесе думите ѝ в своята звездобройна — дълбоко развълнуван, почти потресен от това странно стечение на благоприятни обстоятелства. Досега той не беше повдигал малкия си пръст, за да ги създаде, и ето че те сами му се предлагаха — сами те го тикаха към това, което можеше да се нарече разрешение. И той изведнъж си припомни Тони. „Не правете глупости вие... двамата!“ Куфарчето! Доверието! Тони — Дияна! И неговата собствена съвест накрая. Той погледна с болно сърце светлите правоъгълници на

стената, гдето бяха картините, каната — спомени, спомени, спомени — тя с ръце към небето, тя, гола на фона на златистия плюш — топли ноци, бляскави звезди с уморено трепкане, късият вик на Гюла и краят на бялата ѝ рокля, изчезващ под сенника. Той хвърляше в куфара си своите вещи със свито сърце — старият сатир, коленичил пред Дани, мадам Клайн, пътуваща в неизвестност, Тони в неизвестност; той напъха в куфара и стария си костюм, неговата истинска кожа, която бе съблякъл в тоя странен дом с блуждаещи жени и мъже като мъртъвци. Долу, долу, в малката гостна, там щяха да се разплетат всички възли!

Долу в гостната го чакаше Дияна със своите невинни, тъмни и влюбени очи, радостна и като че ли разтреперана — улови го веднага за ръкава. Тя седна на канапенцето, без да изпусне ръкава му, и се залюля на него, като че ли искаше да каже — виж само колко е мекичко, виж само колко ще ти бъде удобно! Удобно канапенце все пак, много светло, женствено, със златиста копринена везба, не канапенце за грях, а за леки наслади.

— Тук ще спиш! — каза тя и сложи бузата си на ръката му.

Параходът спря на кея и моряците лениво хвърлиха на каменните плочи дебелите металически въжета. Няколко мъже, голи до кръста и с шапки от стари вестници, го привързаха все така лениво за брега и след миг се чу неприятният шум на котвените вериги. Котвата блюмна в мръсната вода, по която плуваха скапан зеленчук, парчета амбалажна хартия и цигарени кутии. Дрезгавата сирена даде някакъв сигнал, чу се дрънкане на звънец. На капитанския мост някакви мъже във флотски униформи с къси ръкави гледаха апатично посрещачите и люпеха семки — мъчеха се сякаш да направят пристигането на параходчето колкото е възможно по-делнично и скучно. Пътниците, с куфари и бохчи в ръка, се натискаха нетърпеливо на изхода и чакаха да се спусне мостчето, но моряците не бързаха, препираха се нещо. Най-после то бе спуснато и пътниците бързо заслизаха. Богомил позна веднага своите гости. Бяха тъкмо такива, каквито леля Емилия им ги описа: и двамата ниски, и двамата пълнички, с розови бузки и тежки задници. Мъжът свали коравата сламена шапка, изтри голия си лоб и веднага получи строго мъмрене:

— Буч, хиляди пъти съм ти казвала да не си триеш главата с носни кърпички. Захабяват се...

— Ами с какво, миличка?

— С вестник...

— Не говори такива работи, Мони... Веднъж го направих и на главата ми се отпечата цяла статия.

Дияна се приближи несмело.

— Господин Бучков, ако се не лъжа? Госпожа Бучкова?

Двете дебели същества кимнаха едновременно глави и я загледаха глупаво.

— Идвам от името на госпожа Тихова. Тя няма възможност да дойде, та аз ще ви заведа до дома... Аз съм нейна снаха...

— Снаха сте на Емилия? — запита жената необикновено зарадвана. — Каква кукличка! Трябва веднага да ви целуна, мила моя... Господи! Господи!

Тя целуна Дияна. И мъжът навярно искаше да направи нещо подобно, но бе незабавно изтласкан с лакти от бдителната съпруга.

— Ами на кого сте жена? На Филип или на Антон?

— На Антон! — призна си Дияна скромно усмихната.

— Господи! Господи! — Розовата жена сякаш степенуваше учудването си; нейният съпруг се изказа много по-определено:

— Каква женичка си е намерил този дебелак!

Но гласът бе добродушен. И двамата изглеждаха добродушни като деца.

— Ами Филип ожени ли се?

— Не още...

— Господи! — учуди се тя само един път, тоест никак.

— Филип е добър юнак! — произнесе се мъжът.

Дияна им представи Бо и щом научиха, че е роднина, връхлетяха да го целуват — не твърде успешно, защото младежът не наведе глава. После наеха един стар окаян файтон, който бавно ги понесе през градските улици. Съпрузите не изпусаха нищо, което можеше да им се стори забележително, и обсипваха младите хора с глупави въпроси.

— Какво значи карнацария?

— Кебапчийница!

— Господи! Господи!

— Какво е това здание там?

— По всичко изглежда, че е черква! — каза Бо отегчен.

— Господи! Нима не виждаш, Буч, че има минаре, тоест камбанария!

— Ами кой е онзи господин там с дългата бяла брада?

— Протестантският поп! — излъга Бо, за да се отърве.

— Добър юнак! — определи мъжът безпогрешно.

— Погледни, Буч, тука всички жени ходят без чорапи! И аз ще ходя без чорапи!

Беше ред на мъжа да каже уплашено:

— Господи!

Бо плати файтона, но това не попречи на съпрузите да се впуснат в ожесточен пазарлък с файтонджията. Успяха да отскубнат от ръцете му десет лева и да ги натъпчат в джобовете на младежа.

— Който не умее да цени парите, не цени и себе си! — поучи го мъжът.

Файтонджията се присъедини негласно към това мнение — на тръгване поздрави съпрузите, а не човека, който му бе платил. Щом влязоха в къщата, те веднага пожелаха да видят стария Тихов. Богомил им показва вратата със зловеща усмивка. Имаше да си изпатят! След един час те отново се показаха и — о, чудо! — изглеждаха така свежи и така весели, сякаш не бяха влизали в стаята. Бо едва не припадна, когато Буч се произнесе:

— Добър юнак!

— Ка-как? Не ви ли говори за...

— Страшно начетен човек! — прекъсна го Буч. — Само какви тайни обладава!

Съпрузите бяха нещо като младоженци — странно съчетание на любов и на интереси: мъжът имаше магазин за чорапи, жената ателие за шапки. „Точно така са изглеждали първите Тиховци — помисли Бо. — Такива поразително глупави и поразително непокварени, пестеливи, влюбени в малките плътски и стомашни удоволствия, наивни и добродушни.“ Дълъг път бяха изминали на търговска безсъвестност и на пресищани страсти, за да станат като Тони и като Филип, дори като него. Бучкови изпълниха мъртвата къща с чуруликане, с мляскане, със сладостно пышкане, напълниха я догоре с глупашката си любознателност, която у Тиховците отдавна беше изчезнала — питаха за всичко и за всички, смайваха се. Когато влязоха в гостната, въпросите се посипаха така гъсто, че Бо избяга — след малко и Дияна избяга; би избягал дори и старият Тихов, от когото всички бягаха. Тогава те отидоха до куфарите си и измъкнаха от тях разни деликатеси и сладкиши, с които се омазаха до уши. Привечер мъжът отиде да купи вестници и се върна развеселен, с дъх на ментовка и ликьори. И животът навярно му се струваше като ликьор — сладък, гъст, леко опиващ, не като тежките и остро възбуждащи коняци на Тиховците.

— Добър юнак! — заяви за безброен път Буч и той път тая похвала, изглежда, се отнасяше до самия него.

Леля Емилия най-сетне пристигна, странно възбудена и весела. Получи се някаква обща прегръдка, смес от цъфтящи тела, от възклицания, от подозрителни шумове — целувки и пошляпвания: ох, ох! И ах, ах! — кискане, несвързани думи, но леля Емилия беше с две глави по-висока от тях и изглеждаше, че двете бучки искат да се покатерят по нея като дебели, големи и стари бебета. Когато най-сетне

се понаситиха, седнаха на една отоманка: двете бучки почти в скутите й, зяпах я в устата, обожаваха я, чакаха думите й, сами бърбеха — потоци от думи, възбудени, радостни, смесени с възклицания — и накрая пристигнаха в трапезарията едва ли не прегърнати: леля Емилия като някаква Ботичелова пролет, окръжена със свитата си. Самата вечеря напомняше за най-добрите години на Тиховците. Всички ядоха дотолкова, че не беше сигурно дали ще могат да станат от местата си; пиха след това вино, което бързо ги замая и предизвика нови реки от сърдечни излияния. Припомниха си безброй роднини и ако се съдеше от думите на Буч, то беше славна компания от добри юнаци. От техните забъркани думи Богомил най-после разбра, че са роднини на леля Емилия, но не му стана никак ясно кой от двамата е роднината, защото говореха за себе си винаги в множествено число. Тъкмо в разгара на приятния разговор Буч изостана за половин минута безгласен и когато отново го погледнаха, той вече спеше, като се усмихваше дори в съня си. За да го събудят, стана нужда жена му да го поощипе по кълката. Буч отвори очи и погледна сътрапезниците си като тревопасно животно.

— Не съм спал цяла нощ! — оплака се той.

Това надали беше вярно. Не беше лесно да го изкачат по стълбите така, както беше натежал от съня и яденето. Богомил го остави на жена му и се упъти към новата си спалня със свито сърце.

Младият човек лежеше под лекото одеяло и гледаше втренчено в мрака. Под вратата, която единствена ги разделяше, светеше дълга бяла линия — оттатък беше светло и тя се разхождаше насам-натам из стаята почти с безшумни стъпки. Той напрягаше слуха си, мъчеше се да различи отделните шумове — и притаи дъх: чуваше как се съблича, дрехите падаха една по една върху леглото или на столовете. Беше ли такава, каквато я видя последния път през прозорчето? Той настръхна. Бум! Бум! Сърцето му, омаломощено вече! Какво обличаше — пижама или нощница? Бум! Бум! Спокойна ли беше, или се вслушваше като него в шумовете? Ах, това сърце! Стъпките минаха още веднъж през стаята и спряха точно пред вратата му — дъхът му замря. Чуха се два остри звука — ключът, който се обърна в ключалката, и щракането на електрическия контакт. Бялата линия под вратата избледня съвсем — оставаше да свети навярно само нощната лампа.

Сега звукът на стъпките беше друг, едва се чуваше — не беше вече лекото шляпкане на нощните ѝ чехлички. Той чу лекото скърцане на пружината — едва чуто, като въздишка; изведнъж светлата лента съвсем изчезна. В двете стаи беше тъмно и тихо. Чуваше се само притаеното им дишане.

Часовникът между двата прозореца почна да бие. Първият удар му се стори толкова силен или толкова внезапен, че той трепна силно под завивката — напрегнатите му нерви вече не издържаха. Часовникът биеше силно, но с мелодичен меден звук, който бързо го успокояваше. През прозорците се виждаше небето, натежало от едри звезди, и тяхното равномерно мигане го унасяше, разхлабваше опънатите нерви — той задремваше бавно, унасяше се — изчезваше звукът на сърцето, самото сърце, изчезваха звездите. Мир! Мир! Много ли време беше минало или няколко минути? Той дочу в просъница някакъв шум и отвори очи — под вратата отново се беше появила светлата лента; той вторачи в нея разсънените си очи и се послуша: в стаята се чуваха леки стъпки, съвсем леки; после до слуха му достигна странен шум, сякаш се разливаше вода. Той облиза сухите

си устни — клокочеше в тънко гърло: е, да, тя си наливаше вода и пиеше. Всъщност и той беше жаден, дори много жаден, а в устата си чувствуваше лош горчив вкус. Богомил се взираше в стаята — предметите бавно изникваха от тъмнината, мракът сякаш се стичаше от тях и той виждаше вази, пепелници, но никъде никаква кана с вода. Светлината в стаята отново угасна — тя пак си беше легнала.

Той въздъхна със сухото си гърло и се замисли. Какво би станало, ако поиска вода от Дияна? Тази мисъл бе веднага погълната от въображението като храна, която би могла да го насити за часове. Ако почукаше на вратата, можеше да я стресне. Струваше му се вече, че чува уплашения ѝ глас — кой е? Какво ли би си помислила в тия кратки мигове, не би ли се вцепенила от първобитните инстинкти като всичките мънички женски животинки?

Не, по-добре би било да я повика от леглото си, да каже просто — Дияна! Бум! Бум! Сърцето отново се обаждаше. Тогава би я помолил да остави каната пред вратата. Не! Не! Няма защо да пали лампата, няма защо да влиза в стаята му; достатъчно е само да подаде ръката си... Той вече виждаше тая нежна бяла ръка, която се провира през малкия отвор.

Дали обаче тя ще чуе неговото повикване? Дали не е заспала? Той се вслушваше напрегнато: не, не спеше. Чуваше я как се мести неспокойно в леглото, обръщаше се насам-нататък. За какво можеше да мисли в тоя късен час на безсъница — нима не за него? Всяка жена, която обича, всяка жена, където и да се намира — в пампасите или сред Ню Йорк, под северното сияние или в тропическите джунгли, нощем тъгува за своя любим и иска да го има при себе си. Той е нейният любим, той е част от малкото чудо на живота — лежи тук и в същото време неговата сянка живее и под нейния череп, говори, протяга ръце, за да я прегърне, притиска я до себе си. Ако е действително така, а той е сигурен, че е така, тази врата, която ги дели, не е ли само една миражна пречка, която все още съществува само заради тяхната нерешителност — или поради безкрайните предразсъдъци на човешкото племе? Той се решава изведнъж и казва в мрака — Дияна!

Колко слаб е този глас и колко немощен! Той сам едва го чува и се уплашва от него — сърцето бие яростно, така че почва да се плаши и за сърцето си: дали неговият звук няма да стигне до съседната стая?

После отново заспа.

Сутринта го събуди тежкото тропане на кола под прозореца му. Някакъв невидим камшик изплющя и се чу ядосаният глас на коларя.

— Дий, красти крастави! Какво се задните като госпожи!

Бо се опита да стане пъргаво, но главата му тежеше — мъчеше се да си спомни сънищата през нощта и не успяваше. Най-после стана, приближи до отворения прозорец и вдъхна с наслада. Беше истинско провинциално утро с прозрачен въздух, тихо, все още сънно. Стори му се, че покривите на съседните къщи са малко влажни и не така прашни, както изглеждат през деня. По тихата улица скитаха мършави котки — движеха се с гърбове, опрени почти о стените, и поглеждаха под око кучетата. Мина някаква млада боса жена с престилка, пълна със зеленчуци, и му се усмихна. Някакъв руснак, висок и тънък в кръста като оса, прекоси улицата с лъскавите си ботуши. Жената и нему се усмихна. Тия жени! Гледаше вече с наслада как един от символите на пола им, една бяла котка, удари на луд бяг и се покатери с един скок на оградата. Оттам тя гледаше презрително кучето, което подскачаше и джафкаше в подножието — само езикът и щръкнала опашка; скоро котката задряма, а кучето остана да я пази отдолу — идваха му навярно весели кръвожадни мисли, защото от време на време помахваше опашка и се облизваше с дългия си червен език. Котката дремеше и все пак поглеждаше от време на време, искаше й се, види се, да му плюе на муцуната. Песът бързо се отчая — затича се на три крака до входа на белия дом при каменната кучка. Опашката му изразяваше крайна дружелюбност, но каменната кучка не му обърна никакво внимание; озадачен малко, песът я подуши, дето трябва, после вдигна крак. Така си отмъщават мъжете, когато не им обърнат внимание.

Той се бавеше в гостната, а от стаята на Дияна все още не излизаше никакъв звук. Изведнъж го обзе лудо желание да излезе веднага, да отиде край морето. Никога не беше отивал нататък в такъв ранен час; той изостави закуската и стъпките му го понесоха по сънните още улици.

Скитането го освежи и му вдъхна кураж. Трябваше все пак да потърси Дани, макар толкова много да бе я забравил през миналия ден. Когато се изкачи по стъпалата, лицето му беше понавъсено — почука леко и зачака. Тап-тап-тап! Същите червено-бели чехлички! Лицето на Дани се покри най-напред с руменина, после се чу някакво възклицание — радостно! — и тя го улови за ревера, сякаш се страхуваше да не избяга; руменината бързо се разнесе, но все пак изглеждаше смутена, като че ли я бе заварил необлечена.

— Нали ще влезеш? — попита тя и в гласа ѝ се чувствуваше страх да не ѝ откажат. Виждаше се как бързо разучава лицето му — защо е дошъл, сърдит ли е или разкаян?

— Разбира се... Нали за това съм дошъл?

Тя затвори вратата зад гърба му и каза с облекчение:

— Ах, мръсно куче!

Введе го в своята стая — не в съвършен порядък и отрупана с книги. Портрети по стените, репродукции на видни люде — той преброи четири бради и едва Пушкин го зарадва с голобрадо лице. Доста сериозна стая. Той седеше в плетения стол и я гледаше — друга му се струваше тя след оная нощ в горичката. Хм! Гладки клепачи, гладко чело — и тези устни как ще омекнат някой ден от целувките.

— Преди всичко искам да ти се извиня! — започна той, но Дани не го остави да довърши: вдигна двете си ръце с разперени пръсти, сякаш искаше да се скрие зад тях.

— Не говори, не говори! Все едно, че не се е случвало...

— Е, както искаш... Ще добавя само, че няма да се повтори...

— Няма да се повтори? — Дани доби престорено печално изражение. — Нима няма да ми оставиш поне мъничко надежда?

Ето! Би ли могла да му каже Дияна това? Те се разсмяха, опасната точка бе премината.

— Оздравя ли?

— Почти. Днес дори мисля да изляза, но не с белите обувки. Тях подарих на Гюла...

— Вижда ли я?

— Виждах я... Ами ти писа ли на баща си?

Бо направи това, което всички правят в подобни случаи — удари се с ръка по челото; Дани сви ъгълчетата на устните си, замърмори:

— Къде ти е умът, драги мой! Поне да беше зает с нещо, а то нито учиш, нито четеш.

Мъмри го! Дойде му наум как татко й бе възразил веднъж на леля Емилия — не си ми жена най-сетне! А ако му беше жена, какви ли крака биха имали децата им — какви лопати! Смути се, че такава мисъл мина през ума му, и заслуша.

— Бо, вярвам, че си обещал на Гюла съвсем сериозно...

— Поемал съм и по-сериозни ангажименти! — каза той засегнат.

— Тогава напиши още днес писмото...

— Честна дума, Дани, ще бъде не писмо, а шедьовър...

Но Дани изглеждаше неуморима.

— Не е важно само да го напишеш, но и да го пуснеш... Каквото си развейплява, току-виж, че си го носил в джоба си две-три седмици... Или по-добре не го пускай, ами го дай на мене. Заминавам в сряда за София и ще го занеса лично...

Каква новина!

— И ти ли? — попита той смаян.

— Кой друг?

— Тони...

— Оо!

Но тя разбра, че е сбъркала, и побърза да заличи тежкото впечатление от този звук — слъга набързо.

— Дебелак! Обеща да се обади!

Младежът вдигна към нея очи. Изглеждаше малко натъжена.

— Какво ще правиш там?

Очите й се оживиха.

— Ще подам документите си в Университета... Ще ставаме колеги...

— Сериозно, Дани? — възкликна той радостно и радостта се пренесе в нейните очи. — Какво ще следваш?

— Медицина...

Богомил я гледаше слисан.

— Но, Дани — ти имаше други планове...

— Ти си виновен за всичко! — каза тя тихо. — Нима не помниш стареца под дръвчето? Нима забрави какво каза той за баща ми? Длъжна съм да стана лекарка — длъжна съм да бъда всичко, което той не е бил! Длъжна съм! Още тогава реших това — нима не забеляза?

Младежът си припомняше смътната ѝ закана — беше трогнат сега, искаше му се да я погали по косата. Тя беше навела очи към пода, гледаше върха на чехличките — там под червеникавата кожа две пръстчета нетърпеливо мърдаха; очите ѝ бяха закрити от косата, а надолу тънката ѝ висока фигура се протягаше хармонично, под полата се очертаваха бедрата ѝ. Хубава! Близка! Тялото ѝ трептеше, невидимо като струна — заради него, защото го обичаше, и един червей се прокрадна тайно към сърцето му, но той го смачка.

И защо сърцето му изведнъж стана така празно и потиснато? Какво бе това странно чувство на загуба?

У Тихови какво друго можеха да правят, освен да обядват? Не бяха още почнали, но Буч му размаха ножа си — приготвил се беше, дори си бе вързал кърпа на шията и изразът на лицето му показваше, че е прималял от приятната миризма, която се носеше от кухнята.

— Аривидерчи! — поздрави той и веднага пролича, че не му е съвсем известно какво означава този поздрав. — Та седнете поне вие на масата! Ние отпреди половин час сме се инсталирали — вече срамотно ни стана...

После разказа как искали да купят диня и се оказало, че ги продават не на килограм, а на парче.

— Искаха да ни измамят, но здравата се пазарихме!

Младежът не се усъмни в това; не би се усъмнил, ако му кажеха, че са я получили без пари — така зверски умееха да се пазарят. Буч веднага присвои вниманието му — разказа, че видял сутринта протестантския поп. Как? Какъв поп? Той се учуди. Та нали сам Бо му го показа, като идваха с файтона?

— Ах, да! — досети се Бо. — Къде го видяхте?

— На плажа!

— Не може да бъде! — уплаши се младежът. — Поп на плаж!

— О, да, и да бяхте видели как си въртеше очите по женичките! Дори брадата му подскачаше...

— Добър юнак! — подсказа му Бо.

— Юнак, юнак!

След това, за да даде пример за верско и идейно лицемерие, той се впусна да разказва една много дълга история, която почваше така: „Имах един приятел вегетарианец“; разказваше я на парчета, докато обядваше, използваваше паузата между две гозби, за да сгъсти събитията, и никак не успя да я забрави, макар никой да не го слушаше. След един час, на десерта, той прихна да се смее като бесен и се смя така дълго, че всички се обезпокоиха и почнаха да го потупват по гърба, за да не се задави.

— Знаете ли що? — попита той, като едва поемаше дъха си. —
Знаете ли що?

— Кажете, за Бога! — помоли му се Богомил.

— В джоба му намерихме парче свинска луканка...

Едва тогава на всички стана ясно, че той е разказал края на дългата история.

Засмяха се учтиво и дневният ред се изчерпи; само у разказвача още дълго след това заглъхваше ехото — усмихваше се все по-слабо и по-слабо, докато най-последно заспа. Жена му го погледна и измърмори:

— Господи!

После и тя отиде да спи.

Както винаги вечерта Богомил се отби във вестникарската агенция, за да си купи вестник. В блъсканицата успя все пак да хвърли поглед на афиша и това, което прочете, го накара да спре и да разгърне бързо вестника.

РАЗКРИТА АФЕРА НА ОПИУМ

Той прочете внимателно всичко и успя да схване, че всъщност никаква афера още не е разкрита; имала корените си в странство — това и едно дете би допуснало; били замесени „навярно“ и видни хора от обществото — то се знае, би било странно, ако са замесени селяни. Той разгледа внимателно лицето на единствения от заловените аферисти. Веднага личеше, че сам той надали е употребявал наркотици: от снимката надничаше волево и решително лице със здраво стиснати устни — такива устни надали щяха да се разтворят, за да заприказват какво трябва и какво не трябва. Младежът не си спомняше друг път в живота си да е надниквал из сензационните вестникарски репортажи и ако сега беше проявил тоя неочакван интерес, то се дължеше на нещо друго — някакво смътно убеждение, че може би тая афера бе принудила Тони към внезапни пътувания в неизвестност. И в тоя миг съзря в близкия ъгъл следователя Нанев, който четеше вестника, подложил крак за спъване на проходящите — спъваха се и от крака му, и от чадъра му, мърмореха, но следователят сякаш не ги забелязваше. Един поглед му бе достатъчен, за да се увери, че и той поглъщаше опиумната афера със страст, като че ли гълташе от самия опиум. Внезапно Богомил изпита странно чувство на застрашеност — не заради себе си, за куфарчето. Лошо чувство! — и

нещо го тикаше в същото време към черния мъж, искаше му се да чуе мнението му. Младежът се приближи отзад и разбра, че Нанев също разглеждаше портрета.

— Ще мълчи като риба! — каза той почти в ухото му.

Следователят подскочи и го погледна смаяно.

— Кълна се, че имах същата мисъл! — измърмори той развълнуван.

— И аз почнах да изучавам физиономиката. Кажете — вярвате ли в нея?

— Ами вие вярвате ли на дядо Дарвин? А на татко Ламарк?

— Бледи познания...

— Китайско писмо — това е то! — въздъхна Нанев. — Колко хиляди знаци бяха? Драги мой, ако хората се раждаха с еднакви лица — то лесно! Ще се разбере бързо като как животът рисува върху тях доброто или лошото. Но човек често наследява мутра, с която има малко общо.

— Значи песимизъм...

— Относителен... Не сте ли виждали китайски знаци? Сложно нещо, но който умее да чете — не се стряска. Човек само трябва да изучи...

— Как?

— Драги мой, то си е работа на учените. Ние ще трябва да назубряме готовите знаци. Все пак мисля — приспособяването! А?

— Ами чули ли сте за обществено-исторически условия?

— Имам представа — кимна следователят и още веднъж подскочи. — Боже! Дъщеря ми! Оставих я вън, представете си!

Бо я видя още от прага на агенцията — хубаво момиче, с големи печални очи, които разглеждаха с някакво съдържано любопитство човешкия поток наоколо. Преди обаче още да види лицето, той съзря краката ѝ, детински почти, увиснали във въздуха, защото се беше изправила на патериците си.

— А, ето! Моята дъщеря!

— Добър вечер, господин Тихов! — каза полугласно момичето. Изглеждаше, че е достойна за баща си; печалните очи загубиха своята печал — гледаха някак остро и изпитателно, после се смекчиха. — Простете, че няма да ви подам ръка, тая проклета патерица може да падне...

— А, моля! — измънка той. Беше смутен и от нейния поглед, и от нейното нещастие, и от свободата, с която намекваше за него, а най-много го смущаваше неподвижното лице, на което очите не мигаха и мускулите не трепкаха. Изглеждаше безкрайно въоръжена против света.

— Вашето име е вече цял мироглед! — каза тя, като не сваляше поглед от лицето му. — Не ваш, на баща ви...

— Ние! — измънка той. — Зависи как ще се приеме впрочем...

— Вие как го приемате? — настоя тя.

— Като нещо бунтовно...

Момичето се усмихна и за пръв път клепките ѝ като че ли се присвиха. Нанев напъха вестника в джоба си и каза замислено:

— Мадам Клайн е извършила нещо за Филип! След като се върна, той пилее парите с широка ръка. Бях при тях за час-два следобед и Филип извади пари да плати нещо. В ръцете си имаше не по-малко от петдесет хиляди...

След малко Богомил ги напусна и когато зави на ъгъла, видя още един път странния възрастен мъж с чадър в ръката и момичето, което крачеше мъчително със своите патерици. Младежът влезе в бялата къща почти с унило лице и веднага дочу веселото кикотене на Буч; в трапезарията както винаги бяха седнали.

— Добър нос! — похвали го Буч. — Отдалече подушил, че сме сложили яденето. Това се казва то юнак нос.

Скоро след вечерята светлините на бялата къща почнаха да гаснат; първа се предаде светлината в таванската стаичка, после леля Емилия угаси своята. Та какво ли можеше да прави в стаята си, освен да спи? Последна угасна светлината от прозореца на Диянината стая. Къщата вече беше тъмна, но хората спяха ли?

Сънят бягаше от младия човек върху канапенцето. Той лежеше по гръб и отвит, с широко отворени очи; минаха часове, стенният часовник биеше громко, но очите си оставаха отворени, а лицето напрегнато и измъчено: той се вслушваше. Там отгатък през широката двойна врата младата жена също не спеше — тя дори не можеше да лежи неподвижно като младежа. Той чуваше как пружините на леглото леко поскърцват, струваше му се, че чува дори глухите й въздишки. В стаите беше задушно, въздухът изглеждаше застоял и безжизнен; те гледаха през прозорците небето, което бързо се покриваше с облаци — в двете стаи ставаше все по-тъмно и по-тъмно и тоя мрак сякаш помрачаваше разсъдъка им.

Той си припомняше това, което се бе случило: тя се прибра в стаята си и обърна ключа в ключалката! Това бе всичко! Сухото щракане на ключа му беше проговорило сякаш с човешки глас: има граница и тая граница не може да се прескочи! А защо? После светлата ивица под вратата угасна на два пъти както през миналата нощ. Беше настанала тишина, сред която скърцанията на пружината звучаха като сподавяни писъци.

Течаха минути и часове, в които разумът бавно гаснеше. Само една-единствена мисъл му бе останала — не може ли да се направи нещо против омразната врата? И тая последна мисъл бавно угасна — остана нещо тъмно и халюциниращо, нещо мъчително, което се разливаше като отрова в кръвта му; сенки — сенки! Отсам и отвъд — върху него! Те го връхлитаха като медиални призраци, бели и прозирни — много ръце, които го обвиват, много устни, които търсят неговите! Тъмното и страшното нещо в кръвта сякаш го парализира, изкачи се до главата и той чувствуваше вече в нея болки, които го караха да скърца със зъби. Да би могъл да види своите изцъклени очи в мрака — би се дръпнал назад ужасен. Жестоко! Една мисъл как да е пълпеше из ума му — дали не е болен? Трескав ли беше? Какъв е тоя странен главобол? И сетивата бяха болезнено чувствителни. Ето — някаква котка дращеше с ноктите си далече навън по стоборите, под

тялото си чувствуваше брокатните релефи на канапенцето, виждаше в мрака дори блясъка на глазуриите по тънките вази. Небето се покри съвсем с облаци, духаха ветрове, свиреха остро под покрива — някакво куче навън виеше срещу небето, изплакваше кучешката си мъка. Той затвори за миг очи отвратен. Облаци прах се вдигнаха от улицата и нахлуха в стаята, но той не мръдна — жив ли беше още? Жив, щом главоболието можеше да го мъчи така жестоко. Той виждаше като пред припадък как белите завеси се вееха из стаята като огромни бели криле на огромни бели вампири, които се готвеха да изсмучат последната му кръв. Два от прозорците иззвънтяха силно. Лампата в съседната стая светна.

Бо видя, че лампата светна, но не мръдна от мястото си. Едва когато ключът щракна, той намери последна сила да протегне ръка и да се завие до носа; на светлия правоъгълник на вратата се беше появила Дияна — но той не я видя, защото бе затворил очи, той чу само гласа ѝ.

— Бо!

Той не отговори.

— Спи! — каза тя тихо и като че ли малко учудено, но той я чу така силно, сякаш викаше в ушите му. Младата жена не светна лампата в гостната и бързо прекрачи прага. Къде отиваше? Богомил погледна през клепките си — сън ли беше или видение? В призрачно осветената стая една малка бяла жена се мъчеше да затвори големите прозорци. Над нея махаха бели криле завесите, духаха ветрове, които сякаш искаха да я разголят — можеха, трябваше! Тя се повдигна на пръсти, тънка и нежна, като през нощта; когато сякаш се готвеше да литне към небето. Беше облечена в дълга до земята бяла нощница, върху която падаше като сянка черната коса; вятърът я увиваше около тънкото ѝ тяло, което трепереше като струна, повдигаше я, за да се видят стройните ѝ, опънати от усилието крака. Най-после тя успя да затвори и втория прозорец. Белите крила на завесите паднаха като пречупени, бялата нощница разстла широки спокойни гънки. Тя се обърна.

Той затвори очи. Гледаше ли тя към неговото легло? Стори му се, че стоя дълго, повече от часовете, които бяха изминали — после стъпките се отправиха към спалнята, вратата се затвори зад гърба ѝ.

Свърши се!

Не! Не се е свършило, тя не обърна ключа в бравата! Бо забеляза — тя не обърна ключа в бравата! Не го обърна! Тая мисъл витаеше из ума му като сляпа, той дишаше възбудено; омразната врата вече не съществувахе, той можеше да отиде при нея — можеше, а не отиваше, лежеше неподвижен в леглото, безсилен да помръдне дори малкия си пръст. Бялата ивица под вратата изчезна — мигове — минути — чувствувахе се безнадеждно болен, повръщаше му се.

Изведнъж навън с ужасна сила падна гръм и стаята се изпълни с бяла зловеща светлина. Гръм след гръм разтърсваха къщата, прозорците звънтяха, сякаш всеки момент щяха да се разпилеят на безброй късчета из стаята; електричеството, което беснееше из въздуха, мина като че ли през тялото му, той скочи от леглото, отвори с разтреперани пръсти единия прозорец и повърна мъчително навън, с глава, брулена от вятъра, и с очи, пълни с блясъка на светкавиците. После отново затвори прозореца и въздъхна облекчен.

Изведнъж някаква мисъл го накара да забрави за миг бурята и светкавиците — той се отправи към нейната спалня и отвори широко вратата.

— Дияна!

— Бо! Бо!

Нейният глас — отслабнал и ужасен.

— Страхуваш ли се, Дияна?

При блясъка на светкавицата той видя нейното смъртно уплашено лице и затвори след себе си вратата. Миг след това беше при нея и мърмореше:

— Не се страхувай, Дияна... Аз съм при тебе...

Той ѝ подаде ръката си и тя я прегърна цялата, до рамото почти, притискаше я уплашено до гърдите си; със свободната си ръка той милваше гъстата черна коса, после повдигна главата ѝ, за да я сложи на коляното си. Дияна трепереше като малко уплашено кученце и се притискаше до него.

— Не трябва да се плашиш! — говореше ѝ той. — Красиво е, не е страшно!

— Страхувам се, Бо! Някоя светкавица може да падне върху къщата...

— Не мисли такива неща!

— Ще падне... чувствувам, че ще падне... Бо, не искам да умирам... страхувам се от смъртта!

Тя добави тихо като ехо, което заглъхва:

— Не искам да умирам!

— Дияна, скъпа, не се плаши! И да падне гръм — какво? Къщата има гръмоотвод... Виждал съм го толкова пъти...

Нов трясък раздра небето над тях и тя се хвърли в прегръдката му, долепи разтрепераните си устни до устните му.

— Няма да умреш! — каза той глухо. — Това никога няма да ти се случи!

Тежките тътнежи почнаха да се отдалечават, заплующя пороен дъжд, който биеше прозорците и се оттичаше надолу на безспирни струи. Дияна първа дойде на себе си.

— Иди си, Бо! Трябва вече да си отидеш...

— Дияна! — прошепна той умолително.

— Иди си, иди си!... Не сега!... Не тука!...

Вратата между двете стаи се притвори незаклучена. Гръмотевиците бавно заглъгнаха, но дъждът се лееше все по-пороен, като огромна тъмна маса, която се свличаше от небето, която сякаш искаше да изличи всичко по замърсената земя.

Утрото блестеше в мокрите листа на дърветата и в малките локвички, които още не бяха успели да попият в жадната земя. Гъсти бели изпарения се издигаха към небето, което беше изгубило синината си и сега изглеждаше сивосребърно и сънно. Градът сякаш се беше освежил и изпълнил с цветове и предмети. Още до вечерта целият град като че ли бе погълнат от един общ сиво-бял блестящ тон, в който се разтапяха неусетно всички контури. Сега цветовете бяха получили нови багрилки и предметите изникнаха отвсякъде, неподозирани и блестящи. На някой ъгъл изведнъж изпъкваше яркозелена пощенска кутия или някое кошче за боклук, забравени от хората и от годините. Изведнъж се видя колко много дървета има в града. Измитите от дъжда листа блестяха мокри и свежо зелени, силна и гъста зеленина, в която се разтапяха без следа първите златисти петънца на увяхването. Почти невидимите белезникави стобори се бяха овлажнили и изглеждаха кафяви — дори катедралата изпъкваше ярка и релефна на фона на освежените лимоненожълти къщи. Градът приличаше на развеселен провинциален денди с килната зелена шапка, с червено сако и с бели панталони, добре изчеткани от праха.

Богомил минаваше по булеварда и оглеждаше новия град — отбелязваше си нещата, които досега са били невидими. Лицето му бе току-що обръснато, но очите изглеждаха сънливи. С ръце в джобовете, той разглеждаше чудно червените покриви и изяснените цветове на къщите; дъждовни червеи бяха наизскочили незнайно откъде по плочите и той внимателно ги заобикаляше, усмихваше им се и слушаше крясъка на чайките, които летяха към морето — там на мокрия пясък тая сутрин имаше разни неща за похапване. После младежът сви по една странична улица, по която пороите бяха натрупали пясъчни бариери, и влезе в малък двор. По сивите стъпала на къщата бяха паднали зелени листа, отбрулени от ветровете — миришеше на цветя и на наранени бурени, към небето се носеше топла влага. Той почука: тап-тап-тап! Дани отвори вратата и се усмихна приветливо.

— Влез!

Младежът ѝ подаде плика с писмото до баща си.

— Виждаш ли, че го написах! — измърмори той. — Шедьовър е! Дани погледна внимателно плика.

— Къде е тази улица?

— Към зоологическата градина! И гледай да послъжеш нещо старите! Те, разбира се, няма да ти повярват, но... друго е. Така! Утре значи!

— Ще ме изпратиш ли на гарата?

— М-да! Прогони обаче дебелия татко...

Дани го погледна през клепките си.

— Защо? Да не си намислил да ме целунеш?...

— М-да!

— Бо, какво е това мучене?

Младежът се прозя в шепите си.

— Ако искаш да знаеш, страшно ми се спи.

— Е, спи! — каза момичето. — Ще изляза, за да не ти преча! Снощи къде си скитал?

— Къде ли? Никъде.

— Вярвам ти...

— А не би трябвало... Познаваш ли, Дани, някоя Виолета Нанева?

— Гледай ти! — удиви се момичето. — Кой те запозна?

— Татко ѝ... Познаваш ли го?

— Татков приятел е, но... не изглежда на себе си...

— Какво, какво?

— Хората твърдят, че е малко луд...

— Аха! Луд! Да не му падаш в ръцете, мъничка! Чудно, Дани, сутринта се чувствувах страшно бодър, а сега едва гледам от сънливост. Да не би тая вещица да ми е сложила нещо в кафето?

— Коя вещица? — интересува се момичето.

— Коя друга освен слугинята? Сутринта ми се усмихна с такава зла усмивка, че...

— Каква вещица е тя? — каза момичето малко сърдито. — Мене ми се струва дори много симпатична...

— Басирам се, че е била любовница на стария крокодил! — заяви Бо сънливо. — Вкъщи не смеят да ѝ минат пътя. Ха! Симпатична! Как

можа да го кажеш?

— Просвай се в леглото! — заповяда му Дани намръщено. — И стига си приказвал!

Бо точно това направи — просна се на леглото.

— Хубаво се спи на момичешко легло! — заяви той. — Дани, сложи ми нещо на очите, за да ме не хапят мухите!

— У нас няма мухи! — обиди се момичето. — Изуй си обувките! Снощи хубаво си се насмукал, тип такъв!

— А ония двамката, Дани, чудно си подхождат! Леля Емилия само гледа и си мълчи! За какво ли пък ще се меси? Старият и без това не действа...

— Бо!

— Ами че така! А тя използва безсрочния отпуск — тича по момчетата...

— И по тебе ли?

— Дани, на тебе все ти се иска да ме изкараш някоя мъжка Месалина! — възропта той.

Скоро младежът се унесе в дрямката. Събуди се много късно от перце на възглавницата. Дани го бе напъхала в носа му и наблюдаваше как лицето му разиграваше мускулите си и как очите упорствуха да се отлепят. Най-после той кихна и отвори очи.

— Наспа ли се?

Бо мигаше и се мъчеше да прогледне. Едната му страна бе фино избродирана от възглавницата.

— Наспах се... как казваш ти?... като говедо! Наведи се, Дани, да те целуна! — И той целуна топлата ѝ буза. — Така! Къде ми са патъците! Ами часът! Вярвам, че...

— Към един е! — отговори Дани все още поруменяла от целувката.

Бо скочи енергично от леглото, но беше вече късно. Давидов му пресече единствения път за отстъпление, след като бе успял със страшна мъка да победи Дани. Натъкна се на него в коридора и веднага се предаде.

— А, ето го и поета! — каза той весело и му подаде ръката си; младежът стисна предпазливо гумения клаксон и се остави да го добутат до столовата. Нямаше какво повече — седна край масата и въздъхна горчиво. Дияна! Какво ли щеше да си помисли, като не дойде

на обяд? Той почти я виждаше как преглъща с мъка хапките си и неговите също засядаха на гърлото му. Дани забеляза това.

— Не ми хареса яденето! — каза тя огорчено.

— Свети отци! — възкликна младежът. — Ти ли си го готвила? Прощавай! И позволи ми, моля те, да си сложа в тефтерчето малко от този зеленчук за спомен!

— Мъчно е човек да настигне готварското изкуство на Еми! — каза някак горестно лекарят. — Все още ли готви?

— Много рядко... Готви слугинята, а тя готви така, както чичо го харесва...

— Горкият Санди, какво ли разбира вече от ядене! За да усетиш вкуса на яденето, трябва да походиш малко, да подишаш чист въздух... А той — цял ден в стаята!

— Че какво му е? — попита Бо предпазливо.

На дебелия човек явно не му се искаше да отговори.

— От всичко по малко! — измънка той. — И нищо определено... Нерви, изглежда! Най-лошото е, че не може да спи, бодърствува по цяла нощ...

— Неврастения — предположи Богомил.

— Може и това да е... Неврастенията си върви у Тиховците от баща на син. Нито един от тях не е добре с нервите си...

— А Тони?

— Тони? Ха! Хм! — Бо не отгатна какво означават тези звуци. — А Санди е станал вече толкова раздразнителен, че... че и аз вече мъчно го понасям!

Веднага след обяда Богомил се измъкна от гостоприемната къща и по пътя едва ли не тичаше — като роб! И веднага забави стъпките си. В трапезарията нямаше никой, излишно беше дори да надниква; къщата изглеждаше като мъртва. Никъде не се виждаше жив човек, никъде не се чуваше дори най-малкият шум.

Мина с тихи стъпки през салона, но колкото и тихи да бяха, старият под поскърцаше и го издаваше. Влезе в гостната и веднага видя тъмните очи на Дияна, които го гледаха с укор. Невинна усмивка на устните му, невинна и съвсем малко виновна.

— Винаги ли ще ме оставяш така самичка? — попита тя огорчена.

Лежеше на канапенцето му; младежът седна до нея и пъхна в косите ѝ тънките си пръсти.

— Винаги, докато не дойдеш да живееш при мене...

Защо го каза? Да бъде честен, без съмнение, макар всъщност да беше само лъжлив, защото дори нямаше „при мене“.

— А кога ще стане това?

— Когато се решиш...

Хубав начин да си умие ръцете. Ами ако се реши веднага? Почувствува, че не желае. Тогава — защо? Дияна се замисли — лицето ѝ изглеждаше малко нещо посърнало.

— Ами... от какво ще живеем?

— Мислиш ли вече за това?

— Не, миличък! — въздъхна тя все така горчиво. — Ние никога няма да живеем заедно...

Богомил стисна така жестоко пръстите ѝ, че тъмните очи се напълниха със сълзи.

— Не ме измъчвай! — каза тя глухо.

— Трябва да дойдеш! — упорствуваше той с празно сърце.

— Ще дойда, ако... мога!

— Без ако, Дияна!

— Господи, колко съм нещастна! — изпъшка младата жена и притисна главата си до гърдите му.

До вечерта съвсем малко думи си казаха — лежаха един до друг и слушаха уличните шумове. Минаваха коли, които разтърсваха къщата, продавачи на ориенталски сладкиши викаха нещо проточено, кучета и котки водеха вечните си препирни, съседски жени се спираха под прозореца и приказваха до разкървяване на езика. Денят минаваше неусетно, стенният часовник отброяваше час след час с дълбоките си медни удари — стъклата на прозорците почервенияха.

— Искаш ли да излезем заедно? — попита тя тихо. — Ще ядем сладолед...

Вече се свечеряваше, когато излязоха. Минаха по страничен път, за да не стане нужда да поздравяват съседите си — тесни прашни улици с малки къщи от двете страни, загубени зад широки дворове. Възрастни хора почти не се виждаха. Само тук-там някое малко детенце, което не можеше да се разбере дали е момче или момиче, се въргальаше из пепелта с голо задниче. Дияна ги гледаше с интерес,

който учудваше младия човек. Не пропускаше нито едно, без да го погали по главичката и без да му заприказва нещо; децата я гледаха удивени, избърборваха нещо неразбрано и след като заминеха, гледаха дълго след тях с ръчички зад гърба. После минаха край някакъв стобор, който изглеждаше безконечен.

— Това е училище! — каза Дияна. — Тук съм учила в отделенията...

Бо погледна с интерес ниската просторна сграда.

— Как си изглеждала?

— Как да ти кажа... доста прилично момиченце бях. Покойната ми майка смяташе, че по-хубаво дете в училището няма. Всички майки мислят така, нали? Но съм била доста елегантна за времето — с къса рокличка и високи бели обувки. Ще ти покажа снимката, като се върнем у дома.

— Обичаха ли те твоите родители?

— Майка ми ме обичаше просто... болезнено, но тя умря доста рано. Татко беше много строг. Преди да отида на училище, ме преглеждаше основно — дрехи, учебници, всичко! Особено държеше на прическата — тогава имах удивителна коса. Ще видиш! Ами ти? Какъв изглеждаше, Бо, като учениче?

— Жълто-черен и грозен!... И бос!... Не си спомням да съм бил особено войнствен... нито много опитен в детските игри. Малко саможив ще съм бил сигурно. Затова пък бях доста слаб по сърдечните работи... Спомням си, че във второ отделение бях така жестоко влюбен в едно момиченце, че нощем дори си поплаквах...

— Шегуваш се! — каза Дияна невярваща.

— Честна дума — не!

— Мръсник си!

— Това е израз на Дани! — смъмри я младежът. — Но като ми дойде времето за любов, страшно много се въздържах... и бях малко свенлив, изглежда... Предпочитах книгите...

— Пък аз предпочитах куклите, Бо... В учението не бях много силна, но учителката ме обичаше като свое дете и редовно си минавах с шестици. Само татко не можех да заблудя, че ги заслужавам. Той не беше доволен от мене... докрай... Особено много се дразнеше, ако ме видеше да играя с кукли. Кукла той никога не ми купи — правех си ги самичка и ги криех от него в миша дупка. Строг беше! Искаше дъщеря

му да е друга, като Дани например. Нея той обичаше и ценеше повече от мене, защото... защото беше умничка.

Тя помисли малко и добави:

— Може би и сега не се отличавам с особен ум. Това е причината, загдето стоях винаги в сянката на Дани, макар да бях по-възрастна от нея. Тя е друго... Тя ти подхожда повече! — Дияна повдигна очи и го погледна внимателно.

— Глупости, мила! Подхожда ни оная жена, която обичаме и докато я... обичаме...

— Трябва да се обича докрай!

— Трябва! — съгласи се младежът. — Нима се страхуваш от Дани?

— За тебе — не! Но ѝ завиждам все пак... Тя ще ти стане някой ден жена!

— Дияна! — заплаши я той.

Скоро излязоха на булеварда, който водеше за морето. Чувствуваше се вече есента по прохладата и по нежните тонове на небето. Заеха една маса и си поръчаха сладоледа. Дияна ядеше внимателно като момиченце и хвърляше към младежа усмихнати погледи. Никога не му се беше струвала толкова млада и толкова момиче. Беше странно да се помисли, че е била чужда жена — невероятно бе.

— Искам още един! — заяви тя. — Искам и един сироп! А тебе те искам най-много от всичко!

Наближаваше времето, когато хората от голямата бяла къща вечеряха — трябваше вече и те да стават. Дияна направи нещо с очите си, което казваше без думи, че не ѝ се отива там, че ѝ е хубаво тука с него, че би желала да си останат двамата. Тогава Бо промени пътя — минаха бавно край брега на морето и влязоха в градината. Отдалечаваха се бавно от шумния град и навлизаха все повече в мрака и в храсталаците, които ги докосваха по раменете и се заплитаха в косите им; не се страхуваха вече, че ще ги видят заедно из тези отдалечени места. Е, та какво? Не бяха ли братовчеди? Като мънички срамежливи животинчета те търсеха място, където никой няма да види какво ще правят. Можеха и у дома си, но тука беше друго — при морето и в мрака по-чисто би било — не вече мъж и жена, които мамят друг мъж, а двамата сами като младежите и момичетата, които,

бездомни и безприютни, крият любовта си по градините. Стояха на високия бряг и гледаха тъмното море под краката си. В далечината припламваше маякът, а на терасата на северните бани светеха като големи луни платнените сенници.

— Тая вечер ми напомня за нашата първа вечер на вилата. Помниш ли я, Дияна?

— Ах, Бо!

Младежът докосна със страната си тъмната гъста коса.

— Помниш ли колко голяма беше луната? Подаваше се като лице през лимоновите храсти...

Изведнъж тя се обърна рязко и се хвърли в прегръдките му, сякаш високият бряг под нея беше полетял в бездната — тялото ѝ трепереше, ноктите ѝ почти се впиваха в шията му; с устни до ухото му, тя шепнеше развълнувано:

— Страх ме е, Бо, страх ме е!

За да я успокои, гладеше рамото ѝ, изпълнен е нежност, развълнуван и смаян от странното ѝ поведение. Тя хвана с две ръце главата му и се взря втренчено в тъмните очи. В мрака нейните сякаш светеха.

— Истина ли е, че ме обичаш? — питаше тя задъхано. — Заклевам те, кажи ми истината! Чуваш ли — заклевам те в най-святото, което имаш!

Младежът чувствуваше, че в този миг се решава съдбата им, точно в този — не в дните, които бяха минали.

— Ти сама виждаш!

Защо гърлото му бе така свито? Защо думите не излизаха?

— Не! Не! С думи!

— Обичам те, Дияна! — каза младежът глухо.

— Завинаги? — Клепачите ѝ странно трептяха. — Завинаги?

Чувствуваше, че се задушаваше.

— Завинаги! — добави той като осъден.

Тя се впи в устните му като зверче, зъбите ѝ разкъравиха езика му; когато най-после го остави, той стоеше все още слисан и безгласен, гледаше я с очи, които го правеха малко смешен. И тя се усмихна.

— Виждаш ли? Дете ли съм?

И понеже той все още изглеждаше вцепенен и онемял, Дияна каза:

— Сега да вървим!

До пристигането им в бялата къща тя говори съвсем малко. Имаше някакъв странен и унесен поглед и се усмихваше, както се усмихват хората насън. Бо беше дошъл малко на себе си. Друга беше тя в онзи миг край брега на морето — силна, дръзка и остра, а не малка и безпомощна — изтри капка кръв от ръката си. Плашеше се вече от това, което трябваше да се случи през нощта — знаеше, че ще се случи: беше му го казала с целувката си и сега му го казваше — винаги когато вдигнеше към него очи. Други бяха тези очи, помътени, неподвижни — други бяха тези страни, покрити е руменина; дори стъпката ѝ беше друга — широка и решителна, сигурна стъпка, макар да не гледаше къде стъпва. Само за няколко минути момичето беше станало жена и тази жена сега го смайваше със своята решителност. Защо се беше колебала толкова дълго? Защо така много се беше плашила? Тони — не-не! А може би точно Тони или нещо друго, което я свързваше с него на живот и смърт, което я плашеше до смърт — ето! Той надникваше бледо в тайната ѝ — смърт, опасност от смърт! — чувствуваше, че е така! Всичко беше разкъсано, всичко беше развързано — той дори се страхуваше, инстинктивно се оттегляше, може би съжеляваше, че нещата се бяха развили така решително — честно, та нали сам искаше! Но това беше скрито някъде дълбоко, а над него беше страстта, която отиваше към своето утоляване, която би отишла натам през всичко — през нещастията, през безчестията, през гибелта, нищо вече не можеше да я спре. Те бяха я отглеждали през месеците, сега тя ги поглъщаше — отиваха, отиваха! Той я погледна още един път, преди да влязат в къщата, и настръхна — давен от предчувствие, настръхна целият и видя в замъглените ѝ очи, че изпитва същото.

— Пристигнахме! — каза той глухо. — Хайде да видим дали можем да изглеждаме естествени!

А той? Гърсеше да види в очите на другите как го възприемат — него и тяхното общо излизане, закъснението им. Леля Емилия ги смъмри:

— Какво правите вие? На обяд Бо липсваше, сега пък двамата...

Богомил видя — Бучкови се бяха приготвили до най-малката подробност. Той замъмори нещо извинително.

— Ако не бяха гостите, трябваше сама да вечерям. Филип, то се знае, няма да дойде цяла седмица. Правил руска запойка.

— А мадам Клайн?

— И тя!

— Харесваш ли я за снаха? — подразни я младежът.

Но за негова изненада леля Емилия никак не се подразни — смигна му само и каза великодушно:

— Харесвам я, защо да не я харесвам! И коте да ми доведе, но женско да е.

— Господи! Господи!! Господи!!! — удиви се трикратно Бучкова. Беше истински рекорд.

След малко отново го достигна, тоя път с малко болезнен оттенък. Бо забеляза още при влизането, че гостите изглеждаха малко омърлушени, и запита учтиво за причината. Буч въздъхна горестно.

— Страшно изгоряхме на слънцето! — призна си той. — Белят ми се едни кожи, просто ръкавици да си направи човек от тях.

За уверение той бръкна в пазвата си, потършува малко вътре със съсредоточен поглед като фокусник, който се готви да измъкне от шапката си заек, и извади на бял свят едно действително огромно парче изгоряла кожа. На всички им се потърси — само Бучкова гледаше с интерес кожения парцал.

— Господи! Господи!! Господи!!! — каза тя.

— Хайде, стига си се учудвала! — смъмри я Буч. — Чунки ако ти бръкна отзад, няма да измъкна оттам целия ти гръб!

Дияна беше весела и възбудена, смееше се с пълно гърло на историите на семейството. Добрият юнак се окуражи дотолкова от нейния смях, че разказа два-три анекдота.

— Те са много смешни! Много, много смешни! — предупреди той, сякаш се плашеше някой да не пострада от смеха, докато ги слуша.

Впрочем анекдотите действително бяха много смешни. Буч така се заливаше от смях, докато ги разказваше, така се тресеше от смях и бълбукаше, че думите излизаха от устата му като фъфлене и никой нищо не разбра. Все пак всички се смяха страшно много, но на смеха му.

След вечеря Бучкови веднага се прибраха в покоите си и отнесоха там цяла купа с кисело мляко, с която се готвеха да намажат

изгорелите си от слънцето тела. Леля Емилия ги изпрати с ужасени очи.

— С толкова мляко те ще намажат не само себе си, но и целия креват! — предположи тя не без основание.

— Дори тавана! — засмя се младежът и понеже Дияна беше вече излязла, попита: — Тони обади ли се?

— Тони не пише! — отговори лаконично леля Емилия. — Лека нощ!

Когато влезе в гостната, Дияна беше измъкнала вече отнякъде куп снимки и двамата ги разглеждаха повече от час. Бо я видя още като бебче, съвсем голичко и пълно, погледнало малко сърдито към апарата, после като съвсем малко момиченце в бели красиви дрешки, усмихнато. На една снимка видя цялото семейство, стара хубава снимка, правена през войната и все пак на луксозен картон с винетки и с калиграфния надпис на ателието. Мъжът беше облечен във военни дрехи, висок и строен, с тясно, дълго и красиво лице, от което лъхаше строгост и студенина; Бо веднага позна, че Дияна прилича на майка си, защото за миг му се стори, че вижда самата нея. По-миловидна изглеждаше, по-мека по характер, по-ограничена по ум, но добра и сърдечна, с големи натъжени очи; не приличаше на щастлива, нещо тъжно имаше дори в стойката ѝ, нещо притеснено и потиснато — сякаш я бяха изтръгнали от благодатния и топъл юг и присадили като цвете в северна оранжерия. Малкото момиченце на коленете ѝ беше красиво като картинка — косата! Тая коса като жива! — стелеше се по бялата рокличка на големи едри къдри, които закриваха раменете ѝ.

Богомил разгледа и другите снимки: Дияна от гимназиалните години сякаш беше загубила много от красотата си. Лицето ѝ беше някак тъмно, а косата беше скрита в нахлузена до веждите барета. Само очите бяха същите, почти същите — малко по-меланхолични само. В една снимка той внезапно откри малко, хитричко, пъргаво момиченце с хубава мутричка, единствено на което ученическата униформа стоеше по-кокетно. Беше Дани.

— Тя е! — усмихна се Дияна. — Виждаш ли колко се е променила. Мъник беше. През последните години израсна така висока.

Снимките от цивилния ѝ живот бяха много оскъдни. Сватбени снимки нямаше никакви, нямаше дори нито една, в която двамата съпрузи да бяха снети заедно.

След малко Дияна се прибра в стаята си, с очи, които бяха загубили всяка прозирност. „Ами ако Тони не е заминал — помисли той внезапно. — Ако е било само някаква игра? Това остро решително лице у него там на гарата! Тони! Смърт! От какво друго би могла да се плаши?“ Той лежеше под леката завивка и чуваше ударите на сърцето си. Не трябва! Пръстите му леко потрепераха — не трябва! Не трябва да му се случва онова, което бе изпитал миналата нощ — онова главоболие! — онези видения, лудостта.

— Успокой се! — говореше той сам на себе си. — Успокой се!

Отново всичко бе както през миналите вечери: появиха се и постепенно угаснаха светлините, чува се същите стъпки, същият шум на дрехи, които се свличат — само ключът не се превърта.

— Ключът не се превърта! — каза си той глухо.

Леглото пое тежестта ѝ със същото остро изскърцване — като сподавен писък. Той напрягаше слуха си, но не можеше да долови никакъв звук — странна дълбока тишина се беше настанила в стаята.

— Не се опитва да заспи!

Той слушаше махалото на стенния часовник, който с леко цъкане отбелязваше секундите. „Шестдесет секунди правят една минута“ — мислеше си той, за да се успокои.

— Цък, цък, цък!

Той чакаше. Прозорците му бяха широко отворени и вътре свободно нахлуваше мирисът на градините и далечният полъх на морето; той лежеше с будни очи и чакаше.

— Цък, цък, цък!

Той чакаше. Дали няма да загуби ума си, в тая глуха и топла южна нощ? Той чуваше как по улицата минаваше куче и скимтеше гладно под прозореца му — гладно скимтящо куче! Той чуваше как котка се катери по насрещния стобор — после съвсем неочаквано мина кола и къщата както винаги се разтърси, готова сякаш да рухне. Нима нямаше основи тая къща, върху пясъка ли беше изградена? Толкова стара, толкова грохнала — няма ли да рухне, по дяволите, да рухне — той чакаше нея, защото знаеше, че ще дойде.

— Цък, цък, цък!

После часовникът удари дванадесет пъти и медните звуци както винаги го успокоиха; тя още не спеше, той знаеше това, тя щеше да дойде. А нима той не трябваше да отиде там? Не, не, тя каза — „не

тука!“. Някъде далече минаваше пиян човек и пееше прегракнало. Много, много далечен часовник удари също полунощ.

Най-после! Той чу как ключът тежко изскърца и този звук сякаш преряза нервите му, чу как тя стана, чу шумоленето на дрехата ѝ, чу нейните стъпки до вратата...

— Цък, цък, цък!

Без да знае какво прави, той затвори очи — вратата се отвори и стъпките ѝ звучеха все по-близо, спряха пред леглото му. Богомил със страшно усилие на волята отвори очи.

Тя стоеше пред леглото му със своята дълга до земята нощница, обляна от светлината, която идваше от отворената врата на спалнята зад гърба ѝ — бледен бял призрак с халюциниращи очи.

Бо пристигна на гарата по една от приморските улици. Часовникът на кулата показваше десет минути до тръгването на влака. Когато влизаше вече в хола, той видя тежкия гръб на Давидов, който се отдалечаваше с клатушкане през белия площад. Бо се движеше бавно, без желание — срещата, която му предстоеше, сякаш не го изпълваше с въодушевление, искаше му се да я избегне. Влакове — влакове! И този подпъшкваше на линията си, обвиваше се с бяла пара, но перонът не беше така безлюден, както при заминаването на Тони — сновяха насам-натам момичета с бели шапки и мургави шици под тях, прииждаха нови пътници, натоварени с куфари, напоени със слънце, солени от морската вода.

— Бо!

Дани в рамката на един прозорец — толкова свежа! — правеше му знаци да чака на мястото си. Изчезна, изчезна — ето я отново в тълпата, идваше и се усмихваше, не вече в рокля, а в сив пътнически костюм. Дани! Правеше я по-стройна и по-сериозна — прибрани коси. Защо е така празна главата му? Тя стисна ръката му — беше ли я подал?

— Едва изпъдих татко! — говореше тя бързо и малко съзаклятнически, мъчеше се да стопи леда, който чувствуваше с женската си интуиция между нея и него — съвсем внезапен лед. — Тези родители са много интересни! Тая сутрин татко три пъти се изпоти, сякаш не заминавам за София, а на война.

— Доста право е — усмихна се младежът насила.

Момичето го наблюдаваше с необикновено внимание.

— Защо си толкова бледен? — попита тя внезапно. — Не си ли добре?

— Съвсем нищо ми няма! — възрази той, но гласът му прозвуча съвсем мъртво, за да може да убеди с него някого... — Нима наистина съм бледен?

— Може би така ми се струва! — Тя погледна часовничето си и лицето ѝ стана сериозно. — Бо, понеже тръгвам и няма да бъда тука

няколко дни, ще ти кажа нещо, което никога не трябва да забравяш.

— Цял съм внимание!

— Ще бъда откровена! Подозирам, че става нещо между вас — разбираш какво искам да кажа! — Лицето ѝ потъмня, стана остро. — Не забравяй, нито за миг не забравяй, че не трябва да прескачаш границата!

— Защо, Дани? — попита Бо строго.

— Това не мога да ти кажа!

— А защо, ако смея да попитам?

— Тази тайна принадлежи на Дияна — тя не ми позволява да ти кажа!

Очите му я гледаха студено.

— Така! — И гласът му звучеше студено.

— Бо! — каза тя разтревожено.

— Е, какво — пази си там тайната! Нямам нужда от нея!

Дани го гледаше — леден! — и някаква враждебност в погледа, пребледнял — какво? Да се е случило? Глупост, Дани! Кураж, момиче!

— Влакът ще тръгва! — Гласът ѝ сякаш се молеше.

Мълчание — не подава ръка, очите му гледат над нея.

Мой! Мой! Искаше ѝ се да изкрещи. Мой! Но тя каза дрезгаво „довиждане“ и обърна гърба си. Гърбове — лица — стъпалата; между тях, притисната, блъскана — ето прозореца свободен, да види и тя неговия гръб с последните останки на гордостта си. Но Бо беше съвсем под прозореца ѝ, гледаше към нея.

— Прости ми! — каза той глухо. — Ще се видим!

Влакът извири и бавно потегли. Тогава извън себе си от мъка тя му протегна ръката си, разплакана като дете — той я взе и приближи към устните си, видя лицето му в тоя миг, добро и тъжно, с бледи изпънати черти, и падна безсилна върху един куфар. Сълзите, спирани сякаш от години, потекоха по лицето ѝ — тя плачеше и ги бършеше с ръкавите си, без да се досети поне да извади кърпичка.

Младежът се прибра в бялата къща малко преди обяд и още в долния коридор срещна леля Емилия. Щом го видя, тя ахна и разтърси със страшна сила раменете му.

— Лельо! — извика смаян младежът.

— Дияна умря! — изпищя леля Емилия. — Мъртва е, мъртва!

Лицето на младия човек се покри със смъртна бледност. Той облиза засъхналите си устни и каза глухо:

— Не е вярно!

— Дияна е мъртва! Мъртва е! — бърбореше леля Емилия, готова да го отмине. Той я улови здраво за лакътя.

— Но какво е станало?

„Мизерник“ — каза в себе си; леля му го погледна с червени очи.

— Не знам! Нещо ужасно!

Бо изкачи тясната стълба все още бледен като смъртник — скръц! скръц! От тая страна е спокойно! Врата! Мина, влезе, без да вижда нищо около себе си — вратата на нейната стая беше плътно затворена; той протегна ръка към дръжката.

— Стойте! — извика някой зад гърба му. — Не отваряйте!

Отвори — лице пред него, мъжко, небръснато и сърдито. Бо гледаше през него, през раменете му — Дияна лежеше на леглото без завивки, гола, бяла като фаянсова статуя, безжизнена — мъртва! Смъртта! Той зърна само за миг лицето ѝ, застинало в гримаса на ужас. Човекът с небръснатото лице — бяла престилка — вдигна ръце, блъскаше го — излезте, та махайте се!

— Стига! — изкрещя младежът истерично и онзи се дръпна почти изплашен. Гърбът му закри всичко.

Някой го издърпваше отзад, някой невидим, настойчив — глас в ушите му — какво става?

— Видяхте ли я?

Бо кимна глава автоматично.

— Но защо ли е разсъблечена?

— Разсъблечена? — Той се стресна.

— Та не видяхте ли?

Той се вираше с мъка пред себе си. Из мъглата изникваше позната фигура, черна и мършава, с чадър в ръката; две пронизателни очи бяха втренчени в него. Бо се облегна на бюфета — спокойствието му се възвърна изведнъж — ледено както на гарата при Дани, мъглата се разпръсна — кристално и мъртво.

— Вие ли сте? — прошепна той. — Това е ужасно! Какъв е този мъж вътре?

— Лекарят, който прави аутопсия...

— Навярно той е разсъблякъл дрехите й!

— Възможно, аз току-що дойдох — каза замислен следователят. — Не вярвам, разбира се, да е донесена гола...

— Донесена? — попита Бо с недоумение и видя как следователят впи поглед в лицето му. Това е го! Разпитва го, търси да отскубне нещо от него, докато не се е съвзел от потреса. Това слабо лице в тоя миг му беше противно.

— Ами как? Мислех, че е пострадала от някаква злополука...

Бо потри челото си с ръка.

— Доколкото разбрах от леля Емилия...

— А, госпожа Тихова! — Следователят изглеждаше недоволен от нещо си, хапеше бледите си безкръвни устни.

— От какво е починала? — попита Бо.

— От сърдечен удар! — промълви следователят и веднага разбра каква грешка е направил. Тъмна сянка легна на лицето на младежа.

— Значи знаете... За каква злополука тогава говорите?

— Нима казах злополука? — забърка се мъжът. — Хм!

— О, разбирам! — кимна Бо. — Вие ме разпитвате, нали? Това значи, че имате някакви подозрения!

— Казах ви, че е починала от сърдечен удар! — навъси се следователят. — Какво има тука за разпитване?

— И аз това се питам! — избъбри младежът.

Следователят изведнъж го изостави, тръгна да се разхожда из стаята с малки безшумни стъпки и с поглед към земята. Младежът го гледаше и бързо съобразяваше нещо — разхождаше се с превзета монотонност напред-назад, напред-назад, после изведнъж седна в креслото. Изгледът му беше подозрително разсеян.

— Не забелязахте ли нещо, когато я погледнахте? — попита той.

— Стори ми се, че видях на лицето ѝ израз на ужас...

— Хм! Това е вярно! — поклати глава следователят. — Виждате ли, че имам право да разпитвам, макар да е умряла от сърдечен удар. Маска на ужас! Без съмнение бедната жена е видяла нещо, което е било толкова ужасно, че сърцето ѝ не е могло да издържи. Какво може да е било то? Имате ли някаква идея?

— Не мога да си представя дори... Всичко ми се вижда съвсем невероятно!

— Не казахте ли вие, че най-голяма е тази загадка, в основата на която лежат най-прости факти?

— Казах, че е най-мъчна за разгатване. Особено ако няма никакви доказателства.

— Не ми са нужни доказателства, а следи...

— Засега нямате никакви, струва ми се...

— Надявам се, че лекарят ще ми даде...

Младежът не отговори нищо — той най-добре знаеше, че лекарят ще му даде нещо повече от следи, нещо почти като улики. Следователят беше облегал брадата си на дръжката на чадъра и го гледаше внимателно — приличаше на животно, което се готви да скочи, така напрегнат под спокойната външност.

— Не ми се виждате особено засегнат от нейната смърт! — каза той бавно.

— Особено? — трепна младежът. — Какво искате да кажете?

— О, нищо! Предполагах да ви видя много натъжен... как да ви кажа... много по-съкрушен от загубата...

— Спокоен ли ви се виждам? — попита младежът горчиво.

— Спокоен не, но малко равнодушен след първото стряскаше.

— Очаквахте сълзи на очите ми? Така ли? Е, добре — ще ви кажа, че и аз сам очаквах тая загуба да ме засегне повече... много повече...

— Хм!

— За пръв път ми умира близък човек — каза младежът тихо.

— Много близък?

Бо замълча с очи към земята — сякаш не беше чул какво го питат.

— Покойната не ви ли е споменавала, че нещо я заплашва?

Бо бавно вдигна очите си, мълчеше все още и сякаш се колебаеше.

— Да! — каза той най-после. — Казвала ми е нещо подобно... Изгървавала е думи, от които ми се е струвало, че е под властта на някаква зла сила, която заплашва живота ѝ. Това нещо... тая сила... имаше върху нея голяма власт...

— Но това е крайно интересно! — възкликна следователят. — Спомняте ли си тези думи?

— За жалост, не!

— Сигурно си спомняте по какъв случай ги е казвала?

Младежът поклати глава.

— Дори и това не мога да си спомня...

— Не може да бъде! — навъси се следователят. — Ще трябва да си спомните... Човек, ако се съсредоточи, може да си припомни всичко...

— Мисля, че не е много нужно! — каза тихо младежът.

— Как? Господи! Но това досега ми е единствената следа!

— Имам едно обяснение за тези нейни думи!

— Но кажете бързо!

Младежът отново поклати глава.

— Няма да го направя! Ако е вярно, вие сам ще го научите, може би след няколко минути!

— Хм! — изсумтя следователят и не запита повече: не му се искаше да чуе от друго нещо, което сам би желал да открие.

Из хола долетя звук на стъпки и след малко в стаята влязоха леля Емилия и Филип — Филип почти носеше върху рамото си едрата жена. И двамата мъже в стаята го погледнаха внимателно — беше бледен като всичките други, но и подпухнал освен това, с небръснато от няколко дни лице.

— Това е ужасно! — каза Филип развълнуван. — Как е възможно! Господин Нанев, какво мислите вие?

Следователят сякаш подсмъркна и задрема съвсем на стола си.

— Дяволска работа!

— Не може да не предполагате нещо! — настояваше Филип.

Следователят изглеждаше като че нищо не предполага — гледаше разсеяно ръцете си и свиваше пръсти; единият от тях сякаш

му напомни нещо — този, който беше най-много потъмнял от никотина.

— Пушите ли? — обърна се той към Филип. — Бих ли получил една цигара?

Получи пура — разгледа я внимателно и отхапа със зъби върха ѝ.

— Огънче, моля?

Бо разбираше, че иска да провери ръката му. Когато Филип поднесе клечката с кибрит, тя леко потрепваше. Нанев вдигна внезапно глава и го погледна остро.

— Къде спяхте нощес? — Гласът прозвуча така рязко и енергично, че Филип трепна.

— Нощес ли? — забърка се той. — Не бях във всеки случай у дома!

— Това знам! Питам ви къде преспяхте!

— Длъжен ли съм да отговарям? — попита Филип внезапно почервенял.

— Длъжен не, но ако ми отговорите точно, ще бъде добре за вас и за мене...

Филип размисляше явно смутен и забъркан.

— Невъзможно е да ви кажа! — заяви той най-после със смръщено лице.

— Това ще си го отбележа — отказахте да отговорите веднага! — Нанев смръкна дълбоко от пурата и примижа. — Добро нещице — от Цариград ли ви ги донесоха? Искам да кажа — пурите! А? Много хубави неща ви донесе оттам малката мадам Клайн. Добра сделка!

— Какво бърборите! — изръмжа Филип с лице, което бе станало още по-навъсено.

— Нищо... Все пак ще ми кажете къде сте били тая нощ. Уверявам ви!

— Но какви са тези глупави въпроси! — възмути се Филип. — Какво искате от мене?

— Алиби!

— Алиби? — Филип се облегна на бюфета и го погледна почти изплашен. — Да не мислите... да не смятате, че... че аз съм помогнал на сърдечния ѝ удар? Но това е върхът на безсмислиците!

— Все пак някой е извършил това! — каза следователят невъзмутимо. — Сигурно вече знаете, че покойната е изживяла ужас,

който сърцето не е могло да понесе!

— Да, знам! Господи! Невероятно все пак! И да се е случило нещо, то този, който е замесен, не го е направил умишлено!

— Така ли? — трепна следователят почти невидимо. — Значи неволно... без да иска!

— Ами че разбира се! Кажете ми кой би могъл да има някаква полза от нейната смърт? От Диянината смърт! Вие не я познавате! Отмъщение?

— Смятате ли възможно?

— Само глупак би го предположил...

— Вие да знаете нещо, мадам Тихова?

— Не, не! — проплака леля Емилия. — Кой би могъл да стори нещо на бедното дете?

— Тогава корист?

— Но тя няма нищо, горката! Нито пък е някаква наследница!

Леля Емилия каза това и потъна отново в сълзи. Следователят сякаш я визираше с пурата си.

— Нима няма някакви бижута... скъпоценности?

— Такива неща, разбира се, има...

— Тогава някой може да се е вмъкнал да ги открадне... Тя се е събудила и като го е видяла — от страх е получила и сърдечния удар...

От всички следователят най-малко вярваше в тая възможност. Леля Емилия и Филип поклатиха скептично глави. Само Богомил сякаш трепна и повдигна очи.

— Мисля, че това е най-разумното обяснение! — каза той тихо.

— Разумно, но невъзможно! Можете ли да си представите, че е толкова страхлива? Пък и ще проверим дали нещо е откраднато.

Бо гледаше унесен към земята.

— Има всякакви кражби...

— Какво искате да кажете? — попита Нанев.

— Нищо, нищо! — въздъхна Бо. — Но би могло да се открадне не само бижу, а и някакъв документ, някаква тайна... някакво... не знам...

— Вие отивате далече! — възрази следователят. — Всичко е просто... Всичко е много просто — близко до ума, макар че не можем да се сетим... Мадам, кога замина съпругът й?

— Преди три дни...

— Хм! Той не би заминал, разбира се, ако би могъл да допусне, че през това време нещо ще се случи с жена му...

Младежът беше на друго мнение, но замълча. Знаеше, че ще мълчи докрай, освен ако... ако... Той чу отново гласа на следователя:

— Ако има престъпник, то той е дебнал за неговото заминаване. Само така би могъл да проникне в стаята й...

Леля Емилия се възпротиви.

— Би могъл да влезе, когато иска... Тони напоследък рядко спеше у дома си...

Изглежда, че това откритие направи впечатление на следователя.

— Къде тогава?

— Във вилата си...

— Има вила? Къде е тя?

Филип успя да му обясни. Следователят извади тефтерчето си и записа нещо в него. В гостната настана тягостно мълчание, сред което другите си разменяха тъжни погледи.

— Старият господин Тихов би ли могъл да дойде? — запита Нанев.

— Той е болен...

— Е, не се тревожете — сам ще отида при него! Надявам се; че болестта му не е опасна... в смисъл на избягване на вълнения...

— Не е никак добре! — поклати глава леля Емилия. — От няколко дни изгледът му е съвсем отпаднал... Когато сутринта му казах новината, той сякаш в първия момент не можа да я преглътне...

— Обещавам да бъда внимателен! — каза следователят и скри тефтерчето си.

Вратата на спалнята се отвори и оттам излезе лекарят. Небръснатото му лице изглеждаше загрижено; той кимна глава, сякаш канеше някой пациент. Следователят стана от стола.

— Ще моля всички да ме дочакат! — каза той.

Тримата, които останаха в гостната, се спогледаха за миг и наведоха очи. Само бледността им и зачервените очи на леля Емилия говореха, че в тоя дом се е случило нещо страшно. В проветрената гостна грееше топлото слънце и блестеше в сервизите на шкафа, които хвърляха както винаги своите нежни отражения върху светлите покривки и върху вазите, пълни със свежи цветя, неприлично свежи и пъстри за траура. Лекият им мирис се смесваше с парфюмите на

Дияна, които все още бяха живи и все още се носеха из стаята; навсякъде беше чисто и спретнато, прахът от мебелите беше избърсан сякаш тая сутрин — дори завивките върху канапенцето бяха прибрани и вдигнати някъде вън от стаята. Една голяма земна пчела бръмчеше спокойно и монотонно из стаята и сякаш се мъчеше да разнесе всяка мисъл и всяка скръб.

Вратата на спалнята се отвори и от нея излязоха двамата мъже. Лекарят пхаше очилата си в тенекиен калъф и хвърляше около себе си подозрителни погледи. Неговото голямо и грубо лице изглеждаше загрижено. Следователят не се беше разделил с чадъра си дори в стаята на смъртта. Той го домъкна и всички видяха, че лицето му е по-сериозно, отколкото преди да влезе в спалнята. Тесните му очи мигаха неспокойно — той ги отпрати за миг към лекаря и двамата сякаш мълком се споразумяха за нещо; лекарят се поклони несръчно и излезе. Тогава странният черен човек се облегна на чадъра си и каза тихо:

— Трябва да ви съобщя, че смъртта на покойната е предизвикана от жив човек... Той е употребил върху нея насилие, което я е погубило...

Тая новина не можеше да не направи силно впечатление. Очите на следователя не изпуснаха нищо: леля Емилия се разрида високо, Филип силно побледня, а младежът леко кимна напред, сякаш бе получил удар в стомаха.

— Мога ли да ви помоля да седнете! — каза следователят, сякаш бяха в кабинета му. Сам той най-после се раздели с чадъра и извади от джобовете си тесни, дълги листа и няколко молива, приготвени за писане от спокойна и педантична ръка; без да се бави повече, взе един стол, вдигна покривката на масата и се огледа.

— Седнете, моля! — покани ги той още веднъж. — Мадам Тихова, много ще ви моля да се успокоите. Ще ви задам няколко дребни въпроса и ако във вашите отговори не скриете истината, много ще ме улесните... Мадам Тихова?

— О, господин Нанев, толкова съм разстроена...

— Все пак, мадам... Официалните показания в следователската стая са много по-неприятни.

Като чу за следователската стая, мадам Емилия сякаш се опомни; тя избърса сълзите си и се приготви...

— Преди всичко, мадам, на каква възраст сте?

— На четиридесет и пет! — отговори тя, без да мигне.

И следователят прие годините ѝ, без да мигне.

— Каква е възрастта на мъжа ви?

— Мисля, че шестдесет и три...

— Възрастта на големия ви син?

Леля Емилия малко се затрудни.

— Тони е около тридесет и пет годишен, струва ми се...

— Омъжили сте се удивително млада! — каза малко иронично следователят, защото си беше направил някаква бърза сметка.

— Бях просто дете! — отговори виновно дамата.

— Какъв беше характерът на Тони? Палав? Буен?

— Точно обратното — беше тихо момче, доста лениво...

— Добър в училище?

— Не особено... Но беше умен безспорно... Най-добре беше в математиката...

— А как си обяснявате, че не е имал добри бележки? Ходеше ли по журове и по танци? Навярно поне по разходки с момичетата си е губел времето...

— Ох, Тони и момичета — смешно е дори да се помисли! Ако не е имал добри бележки, то се дължи на неговата ленивост... Той беше малко такъв... заспал...

— Значи не е дружил с жени! — поклати глава следователят като че ли някак съчувствено. — Извинете, но преди да се ожени, той е бил вече на добра възраст. Не би могъл да мине съвсем без връзки с жени. Нима не е имал някаква любовница? Или нещо подобно? Жена, която вам да е известна, че би могла да има нещо против брака му?

— И която да е напакостила на бедната Дияна ли? — досети се мадам Емилия. — О, господин Нанев, съвсем ми се вижда невероятно, съвсем! Право да ви кажа, не ми е известна никаква подобна жена...

— Боже мой, та вие ми го препоръчвате като пълен... въздържател!

— Не, господин следователю, твърдя, че не е имал любовница... Това в малък градец като нашия не може да се скрие... Той се е ползувал, изглежда... как да ви кажа... вие сами се досещате... То си има известни удобства, макар и известни опасности...

— Та-ка! — кимна следователят. — Известно ли ви е вам, госпожо, синът ви да е минавал през такава опасност... Да е ставала

нужда от... лекуване?

— Не говорете така, господин Нанев! — смути се леля Емилия. — Не ми е известно, разбира се! Не, не вярвам! В никой случай! Той е толкова предпазлив и... умен!

— Хм! — каза следователят и се замисли за миг. Бо следеше разпита с недоумение — не можеше да разбере защо Нанев се опитва да открие жена в престъплението, когато беше уверен — младежът знаеше това, — че то е извършено от мъж; гласът на следователя отново го върна към печалната действителност.

— Имаше ли добри и постоянни приятели или някаква по-постоянна компания?

— Нито едното, нито другото...

— Гледай ти! Не пиеше ли поне?

— Почна да пие едва към тридесетата си година...

— Е, слава Богу — иначе бихме могли да го канонизираме...

Никой не намери тая шега за подходяща и сам той навярно не, защото се понавъси и попита по-смирено:

— Да е имал слабост към хазарта?

— Доколкото хазарт има в търговията... Иначе не играеше никакви игри...

— Интересно нещо! Саможивник, женомразец почти, не буен в страстите... Мога да си представя само каква сензация е било, когато ви е известил, че ще се жени!

— Вярно е, сензацията не беше малка! — съгласи се мадам Емилия.

— Преди колко години беше венчавката?

— Преди около две години...

— На каква възраст беше младоженката? Навярно си спомняте?

— Двадесетгодишна...

— Едно момиче се жени за един доста по-възрастен мъж... Сигурно ви се е видяло малко странно?

— Никак! — възпротиви се леля Емилия. — Те бяха страшно влюбени един в друг!

— Влюбени? — попита недоверчиво следователят. — Въпреки голямата разлика в годините и въпреки... простете, разликата във външностите?

— Горкият Тони, грозник ли искате да го изкарате? Казвам ви, че се обичаха! Това всеки може да ви го потвърди...

— Техните чувства запазиха своята свежест и до ден-днешен, нали?

— Ох! — въздъхна леля Емилия. — Нали знаете какво значи брак? Чувствата се уталожват външно, но запазват силата си.

— Това е ваше мнение! — поклати глава следователят. — А иначе кой знае какво би могло да има в женското сърце! Любовта на един зрял мъж, мисля аз, може да бъде недостатъчна за една млада жена в разгара на силата си.

— Не съм забелязала подобно нещо! — каза леля Емилия понамръщена.

— Тони е бил доста ревнив без съмнение?

— Тони ревнив? — възкликна леля Емилия. — Не знаете какво приказвате! Тони не беше способен на ревност...

— Ох, мадам Тихова — може би вие не знаете какво приказвате... Всеки мъж, който обича, ревнува...

— Все пак Тони не я ревнуваше!

— Тогава или не е имало никаква любов, или пък е имало от негова страна едно безкрайно доверие...

— Безкрайно! — потвърди дамата с гордост.

— Как посрещнахте вкъщи снахата? Имаше ли някой нещо против нея? Вие например.

— Господине! — каза тя обидено. — Аз я обичах повече от свое дете...

— Мъжът ви?

— Той я обожаваше...

— Филип?

— О, Филип беше дори влюбен в нея.

Следователят наблюдаваше тайно Филип, който мръдна неспокойно на мястото си. Бо усети, че примката, която се приближаваше към неговата шия, го отмина и се настани около шията на братовчеда му. Следователят се постара да я понамести.

— Не приказвайте така, мадам! — смъмри той лицемерно бърбивата дама. — Кой може да обръща поглед към братовата си жена?

— Филип не е от мъжете със скрупули — каза небрежно тя.

Филип сякаш изгуби търпение.

— Не приказвай глупости, маман! — смъмри я той остро.

— Майка ви се изразява малко пресилено! — каза следователят.
— Всъщност мене ми се струва, че не сте твърде способен за такива чувства...

— Той е малко... особняк, господине! В това отношение само! —
добави леля Емилия и погледна сина си с отмъстителен поглед.

— Значи... покойната е била всеобща любимка! — каза
следователят.

— Точно така! — потвърди леля Емилия и отново се разплака.

Следователят я остави да избърше сълзите си. Той беше забелязал колко внимателно младежът слушаше разпита и малко се понавъси, съжаляваше вече, че не ги разпитваше насаме.

— Мадам Емилия! — почна той отново. — Боледувала ли е снаха ви през последните две години, докато е живяла във вашия дом, искам да кажа, от някаква по-значителна болест?

— Не е имала дори хрема... Беше с отлично здраве...

— Да е дохождал при нея лекар по какъвто и да е повод?

— Не, доколкото знам...

— Нито пък знаете да е боледувала от някаква по-тежка болест, преди да влезе в дома ви?

— Не ми е известно... Не допускам... Тя беше от добро семейство и каквото става в добрите семейства, обикновено се знае...

— Прощавайте — известно ли ви е от какво са починали нейните родители?

Леля Емилия поклати глава.

— Това може да се провери! — каза следователят на себе си. —
Значи твърдите, че е имала отлично здраве... Пазила ли е някаква диета?

— Диета? Не, тя ядеше всичко... Ако може да се говори за диета, то е малко нещо нашата женска диета против напълняване...

— Не се ли оплакваше от сърцето си? Не е ли показвала някакви симптоми на сърдечна болест? Или на нервна?

— Страдаше от безсъние понякога — припомни си леля Емилия.
— Но от сърце никога не се е оплаквала...

— Спортуваше ли?

— Не! Спортът никак не я привличаше...

— Къпеше ли се в морето? Правеше ли слънчеви бани?

— Избягваше, доколкото си спомням. Пък и нямаше с кого да ходи. В тая къща никой не е ревностен посетител на плажовете. Горката Дияна много ценеше тена на лицето си и се пазеше да не изгори от слънцето...

— Никак не е била модерна жена... Пиеше ли? Пушеше ли цигари?

— Не — не! След женитбата си дори Тони престана да пуши в своя апартамент...

— Странна старомодна женица! — заключи следователят.

— Вярно — малко старомодна беше, дори повече! Виновен за всичко е баща ѝ. Той също беше такъв старомоден чудак, макар и много красив мъж. Той лично я възпитавал допреди да почине...

— Така! А не ви ли се струва, мадам, че това, което наричате у нея старомодност, ѝ е било наложено... Такъв режим на живот спазват сърдечно болните хора — точно такъв...

— Не зная! — каза слисано леля Емилия. — Но защо ще крие?

— Това после ще разберем! — измърмори следователят. — Сега, мадам, ще ви задам един деликатен въпрос, на който бих желал да ми отговорите колкото е възможно по-добросъвестно: забелязали ли сте в последно време да е проявила женски интерес към някой мъж, към някой младеж...

Бо притаи дъх — чакаше настръхнал отговора на леля си, която почна да добива вид на малко възмутена.

— В никой случай!

— Да е имало посещения на някой външен мъж или пък тя да е излизала някъде сама?

— Не и не! Тя почти не излизаше от дома...

— Вие грешите, мадам... Лично аз съм я виждал няколко пъти сама из града...

— Но тя не отиваше при мъже, моля ви се... Отиваше при своята приятелка...

— Приятелка? — оживи се мъжът. — Коя е тя?

— Дъщерята на доктор Давидов — Дани Давидова...

— Познавам я... Значи бяха приятелки? Добри?

— Редки, бих казала! Напоследък обаче, доколкото знам, и към нея минаваше много рядко... или никак...

— Тъй! — измънка разсеяно следователят, но младежът видя как очите му се оживиха; примката, която го беше отминавала няколко пъти, отново се приближаваше до шията му, този път доста сигурно. — Скарали са се за нещо очевидно...

— Мисля, че не!

— Тогава изобщо охладнели... Нямате ли представа каква е причината? Невъзможно е редки, както казвате вие, приятелки да охладнеят една към друга без причина...

Леля Емилия клатеше глава. Както винаги тя нищо не знаеше.

— Не знаете ли коя е почнала първа да охладнява?

— Честна дума — не зная!

— А откъде знаете тогава, че не се виждат?

— Дияна ми каза веднъж, като я запитах нещо във връзка с нашия господин.

— Нашият господин?

— Във връзка с Бо, понеже ми се струваше, че младите нещо такова... хм!

— И тя ви отговори с доста сдържан и студен тон, че не знае нищо, понеже напоследък не се е виждала с нея... Така ли?

— Точно така! — отвърна леля Емилия малко учудена, че следователят се занимава с дреболии, когато бедната Дияна лежеше оттатък мъртва и безжизнена; младият човек обаче, който знаеше много повече от нея, почувствува как примката здраво се настани на шията му — и все пак не толкова, колкото би могло да бъде, ако леля му не беше толкова малко наблюдателна...

— Значи напоследък покойната е избягвала да излиза от дома си... Кой ѝ правеше през това време компания?

— Абсолютно никой... Тя си стоеше като кукувиче в стаята по цели дни и не ми се е виждало да се отегчава. Дияна беше от редките жени, които не умеят да се отегчават...

— Мъжът ѝ не стоеше ли при нея?

— А че стоеше! Но един мъж, то се знае, не може да се свие в полите на жена си...

— Доколкото разбрах, тя е оставала самичка не само денем, но и нощем... Отдавна ли Тони има такова поведение — да оставя самичка жена си...

— Май че напоследък по-често се губеше от дома! — заяви недоволно леля Емилия. — Не вадете обаче грешни заключения... Тони е голям чудак...

— Хм! Ами не сте ли забелязали в нейното поведение нещо особено? В последно време, разбира се!

Леля Емилия остана замислена, с очи към пода — очевидно си припомняше някои неща, повече за себе си, отколкото да ги сподели със следователя.

— Кажете, мадам... И моля ви да бъдете добросъвестна!

— Може би беше малко променена! — заяви с колебание леля Емилия. — Изглеждаше малко замислена, свиреше на пианото... често... понякога пък беше много весела...

Леля Емилия замълча.

— Да ви помогна малко, мадам: изглеждаше по-възбудена от обикновено... и... и приличаше малко на... момиче по палавост и миловидност...

— Точно така! — каза леля Емилия смаяно.

— Благодаря ви, госпожо! — заяви следователят и не можа да се въздържа да не погледне към младежа. Видя спокойно и студено лице, все още бледо, с клепки, които криеха очите; той записа нещо по-дълго върху тесните листове и когато вдигна след това очи — лицето му беше някак просветлено.

— Още малко ще ви досаждам, мадам! — каза той с любезно доволство. — Кажете ми сега какво е вършила покойната през вчерашния ден — всичко, каквото е вършила, макар да е било и незначително.

— Почти до вечерта си е била в стаята — така поне твърди Пенка. Видях я само на обяд — не беше весела, по-скоро потисната беше... То е било, защото като никога бяхме само двете на масата — гостите ни бяха изчезнали...

— Включително роднината ви... Богомил?

— Да... и него нямаше... Привечер са излизали за около един час с Бо и се върнаха за вечеря...

— Друг път излизали ли са двамата?

— Не, за пръв път се случва... доколкото знам!

— Какво беше настроението й?

Леля Емилия отново се опечали.

— Беше много весела, горката! Буч разказваше вицове и тя се смееше презглава, повече от всички други... После те се прибраха...

— Кои те? — учуди се следователят.

— Дияна и Бо...

— Къде спи младият господин Тихов?

— Тук на тази кушетка! — каза просто леля Емилия и посочи кушетката.

Следователят с мъка потисна вълнението си, но то не убягна от очите на младежа.

— Нима нямате друга стая за гости? — попита той със сдържан глас.

— Бо имаше стая горе на тавана, но преди три дни ни дойдоха нови гости и се наложи да го преместим тука на това канапе...

— Той е спал на него и през нощта на нещастieto...

— Да, тука спях! — обади се Бо.

— Не питам вас, драги мой! — прекъсна го любезно следователят. — Мадам, значи вие отидохте в стаята си... Скоро ли заспахте?

— Тутакси.

— Не чухте ли през нощта някакъв шум, викове, някой да минава през коридорите или през двора?

— Съвсем нищо...

— Бихте ли чули нещо подобно, ако го е имало?

— Сигурно не! Спя много тежко...

— Спи като тъпан! — поясни Филип злобно.

— Много сте злопааметен! — измърмори следователят.

— Защо пък злопааметен? — възрази Филип раздражено.

— Знаете защо! Мадам, разкажете ми как точно открихте нещастieto...

— Господи, трябва ли пак да си припомням! — каза жално леля Емилия. — Тя спи доста до късно, така че никога не би ми дошло наум да проверявам за нея. Сутринта обаче ми затрябва ножицата — търсих я в салона, където си стоеше, и не я намерих. Търсих я, търсих я, най-после се разгневих — нямаше как, трябваше да поискам от Дияна нейната. Потропах, но не се обади. Понеже бях сърдита, потропах силно — пак никакъв отговор. Тогава почнах да викам на име, но никой не се обаждаше...

— Защо не отворихте вратата?

— Защото беше заключена... Погледнах през дупката — ключът отвътре, не е значи излязла. Тогава се уплаших, отидох бързо през антренцето на парадната стълба — както видяхте, от нея може да се погледне в спалнята й... Боже мой... Боже мой!... — Ред сълзи отново потекоха по бузите на развълнуваната дама.

Следователят остана замислен за известно време, после каза тихо:

— Госпожо, потърсете още веднъж тая загубена ножица... Знаете ли бельото на покойната, нейните чаршафи например!... Техния брой?...

— Отде бих могла да ги зная...

— Добре, добре... Вие ли вдигнахте сутринта завивките от канапенцето?

— Вдигнах ги преди малко... Там са... в салона...

— Разбира се, телеграфирахте на сина си за нещастieto...

— Не сме телеграфирали — поклати глава леля Емилия. — Той не ни остави никакъв адрес...

— Никакъв? Нима не знаете хотела му?

— Тони си е такъв — не помня досега да е оставил адрес, когато е пътувал... На Дияна може би е оставил...

— Ще се погрижа да го намерим! — каза следователят. — Ще го уведомя от ваше име!

Следователят прие мълчаливо благодарностите на леля Емилия, облегал на стола и позамишлен. Напрегнатото му и изострено лице сякаш беше омекнало — не изглеждаше недоволен от разпита, макар леля Емилия да беше останала с впечатление, че я бяха разпитали за празни и глупави неща. Бо не гледаше към следователя, но по лицето му за пръв път можеше да се забележи някаква загриженост. Знаеше, беше разбрал по разпита, че Нанев имаше определени подозрения само към него и може би все още малко нещо към Филип.

— Благодаря ви, госпожо! — каза меко следователят. — Засега няма какво повече да ви питам. Ще ви помоля само още веднъж да потърсите ножицата...

— Ще я потърся, господин Нанев! — въздъхна леля Емилия и стана. — Просто не мога да си представя кому е потрябвала!

— Аз знам! — усмихна се бледо следователят. — С нея е рязан един чаршаф...

— Чаршаф ли? — учуди се леля Емилия. — Защо пък?

— Ще дойде ред да узнаете! — измънка следователят и когато леля Емилия излезе от стаята, каза тихо: — Господин Тихов!... Не, не вие — Филип... Драги ми господине, на каква възраст сте?

— Тридесет години, девет месеца и пет дни... Току-що ги изчислих...

— Пригответе сте се значи за разпита... Къде свършихте гимназия?

— Тука!

— Ходили сте, разбира се, по журове и други такива... Вашият брат идвал ли е с вас?

— Брат ми беше доста по-възрастен...

— Право е... Когато вече възрастите не личаха, ходили ли сте заедно някъде на веселба с девойки и жени?

— Моята майка ви каза, че Тони избягваше женските компании...

— В странство били ли сте заедно?

— То се знае...

— Били ли сте заедно, да речем, в... кабаре...

— В Лувър не сме били заедно...

— Тони проявявал ли е някакъв интерес към бардамите? Виждали ли сте да отвежда някоя със себе си?

— Не си спомням такова нещо...

— Може би имаше особени вкусове?...

По лицето на Филип се показва едва видимо презрение.

— Просто нямаше никакви...

— Това не е вярно. Изборът на собствената му жена говори съвсем друго...

— Когато научих за сватбата му, то се знае, помислих, че е станало някакво недоразумение...

— Бяхте в странство?

— Бях във Франция... Пратих му оттам честитка...

— А в себе си помислихте — измъкна ми я под носа...

— Приказвате глупости, господин Нанев... Нищо подобно не съм помислял...

— Признайте, че ви е харесвала!

— Всяка жена ми харесва! — възрази Филип нетърпеливо.

— Но за нея сте имали особени надежди...

Гласът на Филип беше станал враждебен и малко глух. Пребледнялото му лице беше получило слаб приток от кръв като последица от раздразнението му. Младежът го наблюдаваше през миглите си — съобразяваше нещо трескаво, нещо, което го изпълваше с мрачен ужас. За него не беше тайна накъде го води следователят и в какво иска да го уличи. И Филип чувствуваше това и се подръпваше инстинктивно назад, криеше се зад стена от враждебност. Внезапно следователят зададе един странен въпрос:

— Пишехте ли ѝ от Париж?

— Кому? — трепна Филип.

— На покойната, естествено...

— Не — какво ще ѝ пиша? Писах на Тони. Честитих му...

— Искам да кажа — преди сватбата?

— Не си спомням да съм кореспондирал с ученички...

Следователят записа нещо на листчето — Бо знаеше какво. Филип се беше почти издал, че познава Дияна още преди брака ѝ с Тони. Следователят се реши вече да зададе въпроса направо:

— Познавахте ли я, преди да се омъжи за брат ви?

— Нне!

Нанев удари сърдито с юмрук по масата.

— Лъжете! — извика той високо. — Казвам ви, че лъжете! Знаем, че сте я познавали — дори сте ѝ предлагали да замине с вас за Париж!

Богомил беше сигурен, че следователят бе съчинил тоя въпрос, макар и да нямаше представа още, че е попаднал на вярна следа. Филип се погрижи да си сложи сам врата в примката.

— Но то беше шега!

— Шега или истина — преди сватбата или след сватбата сте ѝ говорили тези неща?

Филип предпочете да се нагърби с по-малка вина.

— Преди сватбата!

„Глупак! — помисли си младежът. — Истински глупак!“

— Тогава защо бърбите, че не сте я познавали преди това?

— Бях забравил! — отвърна Филип грубо.

— Тя какво ви отговори?

— Не мога да си спомня... Каза ми, че това поприще не е за нея...

— Вие сериозно ли смятахте, че ще има успех?

Ако младежът не чувствуваше сърцето си като мъртво, би се усмихнал на ловкия въпрос на следователя. Въпросът беше съвсем точен и все пак съвсем общ. Бо все пак се учудваше, че Филип не може да разбере колко слепешком напредва следователят в бледата диря.

— Защо не! — каза Филип навъсен. — В това отношение случайността играе най-голяма роля, а и връзките — иначе пред всяко френско ателие човек може да види безброй красиви момичета, които при това не говорят с акцент.

— Говорите за филмови ателиета, изглежда...

— Та нали за този случай питате?

Следователят беше питал за всеки случай, но Филип се бе погрижил да го осветли.

— Искали сте да бъдете импресарио на бележита звезда, така ли?

— Глупости! Никога не съм вярвал сериозно в това нещо...

— Карате ме да мисля, че сте я викали във Франция заради самата нея...

— Мислете както искате! — разгневи се Филип.

— Когато се върнахте, дадохте ѝ да разбере, че не сте я забравили... Всичко във вид на шега, разбира се...

— Забранявам ви!

— Преди малко и на майка си забранихте, а тя се изрази съвсем определено — били сте малко влюбен в нея. Малко или много — това е друг въпрос...

— Не видяхте ли, че се шегува! — възрази Филип сърдито.

— Не би се шегувала, ако нямаше някакъв повод за това...

— Шегите, които съм си правил, са били абсолютно невинни...

— Та нали аз това казах — шегите! Защо тогава отказвахте?

— Та вие искате да ме изкарате, че съм влюбен в нея сериозно...

Това е дивотия!

— Човек казва нещата в шеговита форма, когато иска да опита почвата. При това не мога да разбера, защо толкова се плашите да не се докаже, че сте били влюбен в нея?

Филип му хвърли поглед, пълен с омраза, и замълча.

— Кажете ми, били ли сте с покойната сред компания, която се весели, танцува, пее...

— Случвало се е...

— Вие лично танцували ли сте с нея?

— Не, никога! Канил съм я, но ми е отказвала...

— Все пак с други е танцувала?

— Не си спомням да съм я виждал да танцува.

— Срещали ли сте покойната в последно време из града, сама или придружена от когото и да било...

— Не...

— Излизала ли е въвн от града?...

— Само до вилата на мъжа си...

— Получавала ли е някакви писма?

— Попитайте раздавача...

— Точно това мисля и да направя... Кажете ми сега къде бяхте през вечерта на нещастieto.

— У... Петров.

— Пихте ли?

— Какво друго бихме могли да правим?... Всички се изпонапиха...

— Защо не си отидохте у дома?

— Защото бях много пиян и се страхувах някой да не ме види, преди да си легна...

— Пак ме излъгахте... Ако сте се страхували да си отидете у дома, щяхте да преспите у Петерсон... Там има място за цяла рота войници...

— Мислете каквото искате! — каза Филип сърдито.

— Мисля, че все пак сте дошли към дома си...

— Не, само това не!

— А какво? Отишли сте у това лице, което не искате да изкажете? Така ли?

— Точно така... Излязох от Петерсон, защото исках да го посетя...

— Право там ли отидохте?

— Право там...

Следователят го погледна остро.

— Внимавайте какво ще ви кажа, господин Тихов! — каза той с леден глас. — Ако някой свидетел ми докаже, че ви е видял и в друга част на града, някъде около вашата къща или където да било другаде, веднага ще ви арестувам. В колко часа напуснахте вилата на Петерсон?

— Към единадесет!

— Така! Значи щом сте отишли „право там“, където и да е то — стигнали сте най-късно към единадесет и половина... Ако се докаже, че сте стигнали по-късно от единадесет и половина, пак ще ви арестувам! — Лицето на следователя стана сурово и решително. — Разбирате ли? Ще ви арестувам и ще ви пратя в съда — с него ще се оправяте по-нататък!

— Отде-накъде? — попита Филип смаян.

— В участъка ще ви обясня! Питам ви за последен път: право на това място ли отидохте — право там ли, гдето прекарахте нощта?

Лицето на Филип отново пребледня — той изглеждаше уплашен не на шега.

— Добре! — въздъхна той. — Ще ви кажа всичко. Преди да отида там, се отбих при една млада дама.

— Името ѝ?

— Принуждавате ме да бъда лош кавалер, а това е отвратително. Ще ви кажа нейното име, понеже тя не се изложи с поведението си. Отидох у мадам Клайн и поисках да преспя там... Тя обаче не ме пусна...

— Колко време се бавихте там?

— Близо час...

— Хм... голямо обикаляне е било... Ще проверя все пак... Е, и? Отидохте на другото място, нали? И там ви пуснаха с готовност?

— Не, и там не ме пуснаха...

— Злополучна нощ за вас! — каза следователят презрително. — И как влязохте?

— Просто ги заплаших, че ще направя скандал, и те ме пуснаха.

— Те? Значи са най-малко две и никакъв мъж, който да ви опъне ушите... Изглежда, толкова ви е била противна мисълта да се върнете у дома си, че сте били готов да спите всякъде, но не и вкъщи...

— Не това! Не допускате ли, че не ми се е искало през тая нощ да се озова сам в леглото си.

— Това е лъжа! Не можете да отидете при сестра си, за да спите с нея!

— Каква сестра! — възкликна Филип поразен.

— Гюла! Знам сигурно, че сте били там, и още днес ще проверя...

— Откъде знаете? — попита Филип забъркан и почувствува, че затъва в лепкава и мръсна почва. — Тя не е единствената жена в тая къща!

— Е, не е! Баба Фатме също живее там... Да не би да искате да кажете...

— Още нищо не съм казал...

— Мога да си представя как е изглеждал мъж, готов да посегне на една баба...

— Не е баба! — почти извика Филип. — Не е никаква баба!

— Виждал съм я! Какво стана после? Пуснаха ли ви?

— Казах ви, че ме пуснаха, и след това ме заключиха в една стая... Останах сам и преспах до сутринта...

— Значи това е според вас цялата история... Ако сте търсили само квартира, то веднага сте легнали да спите, ако сте търсили жена — тропали сте без съмнение по вратата, викали сте я... Ще ги разпитам все пак... Чудно ми е само защо баба Фатме се е показала така немилостива...

— Стига! — извика Филип с разтреперан глас.

— Нека разсъждаваме логично! — подкачи отново следователят. — Има две положения: първото е, че сте изпитвали такава антипатия да спите у дома си, че сте предпочели да правите скандали на малко познати хора, и то посред нощ... да ги будите... да се излагате... При това тая антипатия се е появила, след като сте излезли от Петерсон, защото иначе никой не би ви попречил да спите у него...

— Казах ви — от Петерсон излязох, защото не исках да спя сам...

— Та и аз така мисля... След първата несполука у мадам Клайн тая антипатия ви завежда при баба Фатме... като на хотел по първото положение. По второто: били сте пак пиян и така обхванат... извинете за думата — от похот, че сте забравили всякакви скрупули и сте отишли при старицата, или още по-лошо — при — хм! — при сестра си...

— Съвсем не е нужно да ме характеризирате! — заяви Филип с омраза.

— Слушайте сега! — каза следователят, без да му обърне внимание. — При първото нещо ще се запитам: какво ви е отблъснало така силно от дома? При второто: един човек, пиян и обхванат от бяс, не би ли дошъл до пиянската идея да прескочи в стаята на една жена, на която съпругът отсъства от града? Тая жена е красива и както преди малко узнахме, желана от него, съвсем леко е да се проникне в стаята й...

Филип слушаше отначало почти с отворена уста, после изведнъж избухна.

— Забранявам ви! — изкрещя той. — Ако кажете още една дума, ще ви изпъдя от дома си! Не искам повече да ви слушам!

— Успокойте се!

— А пък вие — опомнете се! Какво говорите? Не желая повече да отговарям на никакви въпроси...

Филип стана от мястото си и излезе, като затръшна силно зад себе си вратата. Следователят даже не мигна — дописваше нещо на белия лист, като от време на време се потъркваше с края на молива между двете очи; бележките бяха най-послед дописани, той въздъхна дълбоко и остави молива пред себе си; изгледът му беше станал отново умислен и съсредоточен, клепачите му почти закриваха очите — барабанеше разсеяно с пръст по масата и сякаш беше забравил съвсем за младия човек, който чакаше реда си. Богомил се беше успокоил. Примката, която изглеждаше така здраво нахлузена на шията му, отново се беше преместила на шията на неговия братовчед, и то по начин, който Богомил намираще почти неопровержим. Той чу гласа на следователя:

— Моля, кажете на Филип, че му забранявам да напуска къщата... Всъщност по-полезно би било да го оставя да върви където иска, но нямам възможност да го следя...

Бо мълчеше.

— Против принципите ми е да си помагам с официалните власти...

Търсеше помощ от него — Бо мълчеше.

— Ще го предупредя! — каза той най-послед.

Той излезе през салона и хвърли бърз поглед около себе си, без да спира своята умишлено бавна крачка. Нощните му завивки бяха върху едно кресло, прикътано в ъгъла; той успя да запомни как са разположени гънките и затвори зад себе си външната врата на салона. Филип не беше в трапезарията — тогава изкачи обратно стълбите и почука на вратата на стаята му.

— Влез! — каза Филип сърдито.

Лежеше върху юргана с разстроено лице и дъвчеше края на вратовръзката си. Черните му вежди бяха сключени и успоредно с тях няколко нови, дълбоки бръчки го бяха направили почти грозен.

— Онзи тъпак ли те изпрати? — изръмжа той. — Каж ми, че няма да отида...

Богомил захапа края на една цигара и когато си поднесе огънчето, забеляза, че пръстите му потреперват.

— Не те вика! — каза той, като се мъчеше да овладее гласа си. — Забранява ти само да излизаш от къщата.

— Какво? Да не би да съм арестуван? Той се самозабравя... Аз ще се оплача против него където трябва...

— Оплачи се, но все пак не излизай сега! Това е моят съвет...

— Но как може такива мръсни мисли да му се пъкват в главата...

— Това е за него само една теория...

— Която не може да се докаже, дори да е истина... Тогава какво право има да ме арестува?

— Мисля, че няма да го направи, макар да би могъл на законни основания... Ти нямаш сигурно алиби — пък и да те оправдаят в съда, стига ти и позорът... Съветвам те да не го дразниш...

Бо погледна уморено през прозореца — чисто небе, винаги чисто южно небе и слънце, което блестеше ненаситно. Дияна бедната! Смърт! Струваше му се, че е попаднал в тежко и непреодолимо бедствие, което щеше да помрачи живота му завинаги! Завинаги! Никоя радост и никое щастие вече нямаше да бъдат същите след тоя ужасен ден, който го разнебитваше. Смърт! Това е бил ужасът, който я дебнеше — смъртта! Колко сляп е бил и колко заблуден! Да можеше да се върне тоя ужасен ден назад — да не беше идвал тук никога, да не беше я срещал никога! Грозното лице на Филип разтваряше устните си, говореше.

— Казах на мама да го предупреди. Тая история не би трябвало да добива никаква известност!

— Ще го помоля и аз! — въздъхна младежът.

Той напусна стаята на братовчеда си с мъка. Дори тя му се струваше приветлива пред гостната, където го чакаше мъжът в черно. Не можеше ли да го отмине тая горчива чаша? Кураж! Вратата на салона му се изпречи — отвори я; очите му търсеха гънките на нощните завивки — ето! Бяха размърдани, разбира се, както бе очаквал! Влезе в гостната и видя, че следователят не е вътре. Вратата на спалнята беше леко открехната. Той седна в едно от креслата и се замисли. Следователят би се запитал, бездруго, възможно ли е някой да влезе в стаята на покойната, да се бори с нея, тя да вика ужасена — да я похити накрая, и все пак той — на няколко крачки от нейната спалня — да не чуе нищо! Възможно ли е? Та разбира се, че не е възможно! Колкото повече мислеше, толкова повече се уверяваше, че примката е все още на шията му и че Филип не би могъл да бъде сериозно заподозрян.

Вратата скръцна и следователят влезе в гостната, като изтриваше праха от лактите си — явно беше, че е пълзял по пода; в едната си ръка държеше лупа, която бързо мушна в джоба на палтото си.

— Намерихте ли нещо интересно? — запита Богомил.

— Не особено! — измънка следователят, но Богомил разбра, че не е искрен. — Намерих следи от човека, който е бил в стаята. Той е минал през прозореца.

— Сигурен ли сте? — трепна младежът.

— Разбира се... Има следи от дланта му по черчевето на прозореца, а също така и от стъпките на долното черчево...

— Но това е крайно интересно!

— Защо толкова се учудвате? — попита следователят. — Прозорецът е единственият път за стаята, нали така? Другият е през гостната, а кой ще мине през гостната, като знае, че вие сте там и че можете да го чуете. Но дори и да е минал през тая стая, пак е трябвало да излезе от прозореца, защото мадам Емилия твърди, че спалнята е била заключена отвътре.

— Не личи ли от отпечатъците дали са оставени при влизането или при излизането?

Следователят се навъси.

— Като че ли са оставени при влизане! — каза той недоволно. —
Защо питате?

— Представете си — той може би е бил в стаята, когато Дияна се
е прибрала да спи?

— Няма къде да се крие...

— Под кревата например!

— Смятате ли, че не съм прегледал под кревата и из всички
гардероби...

— Но тогава защо е заключил вратата към моята стая? Защо този
излишен риск да вдига шум с ключа?

— Какво искате да кажете? Нима покойната не заключи сама
вратата на спалнята си?

— Не, тя си легна, без да заключи — това отлично си спомням...

— Това е много интересно! — избъбри следователят. — Показала
е към вас необикновено доверие!

— Може би просто е забравила да заключи...

— Само това не може да бъде... По-скоро бих допуснал, че с
това нещо е искала да ви покаже, какво вратата е една... условност...
която не трябва да се взима много сериозно...

— Допуснете го! — каза младежът сухо.

— Само че тогава би трябвало да допусна, че вие сте се
възползували от тая... как да кажа... покана...

— Не ви преча на умозаклученията. Казвам ви само един
истински факт...

— Не зная доколко е истински! — подсмъркна следователят. —
Все пак вие с него като че ли искате да кажете: ако аз съм бил в стаята
й, щял съм да мина през вратата! Така ли? Явно е, че не би имало
никакъв смисъл в такъв случай да се прекатервате през прозореца.
Направо би било безсмислено — нещо повече: би било просто
идиотско...

— Може и така да се разсъди! — вдигна рамене младежът.

— Може, ноо... вижте! Излъгах ви за отпечатъците! Тоест
излъгах ви, че са оставени при влизане... Прощавайте!

— Няма за какво да ви прощавам! — навъси се младежът. —
Ако, да речем, аз съм влязъл в стаята й, защо е било нужно да
заключвам отвътре, да излизам през прозореца и по тоя начин да се
излагам на излишния риск да ме забележат отвън.

— Рискът е нищожен, защото цялата къща в тоя час е спала. Една отключена врата между стаята на една млада жена и стаята на млад мъж е всъщност сериозна улика за отношенията им...

— А вие, със собствената ви хитрост, ме подведохте да ви дам тая улика...

— Вярвате ли, че кой знае колко ми е нужна? И после защо наричате това улика? Какво отношение би имала една сърдечна връзка между вас с едно грозно престъпление?

— Много глупав ме смятате! — изръмжа младежът. — И аз слушах вашия разпит!

— Право е! — измънка следователят. — Разкажете ми сега какво се случи през последната вечер!

— То не е дълго! Привечер излязохме с Дияна до казиното, поседяхме около един час и изядохме по един сладолед...

— Не пихте ли нещо?

— Сироп...

— Не я ли поканихте да потанцувате...

— Поканих я, но тя ми призна, че не знае да танцува...

— Даже не знае! — възкликна следователят смаян.

— Защо се учудвате? Нали всички това ви казаха!

— Не е все едно — не иска да танцува и не знае да танцува. Не разбирате ли? Причината да не танцува във вашия случай е много стара — от тези най-ранни години, в които момичетата обикновено добиват желание да се изучат на това изкуство...

— Разбирам!

— И после?

— После се прибрахме да вечеряме...

— Имаше ли нещо особено в държанието ѝ?

— Да, тя не изглеждаше както винаги... Приличаше на човек, който е взел някакво облекчително решение...

Следователят го погледна изненадан.

— После сте се качили тук в гостната... Тя веднага ли си легна?

— Не! Ние дълго разглеждахме нейни снимки, които тя донесе от спалнята. После се прибра, без да заключи вратата...

— Заключваше ли я изобщо?

— Разбира се... Тая вечер обаче не я заключи и веднага си легна...

— Към колко часа стана това?

— Към единадесет...

— Кога заспахте?

— Към дванадесет и половина. Абсолютно съм сигурен, че до тоя час е била жива и здрава... дори до повече от дванадесет и половина — до един без четвърт дори... Казвам ви го за сведение относно Филип...

— Защо сте излезли сутринта, без да закусите както винаги?...

— Защото трябваше да побързам за гарата... Обещал бях на госпожица Давидова да я изпратя...

— Как? — обади се следователят недоволен. — Нима е заминала? И закъде?

— За София... Постъпва в Университета и замина да подаде документите си... Не вярвам да се бави повече от няколко дни...

— Така! — каза тихо следователят. — Ще ви кажа как е станало престъплението. Среднощ някакъв мъж е бил при нея, и то мъж познат, а не случаен. Той — такава — е обезчестил бедната жена...

— Искате да кажете — посегнал на честта ѝ.

— Не — изразих се доста точно... До тоя момент тя е била девствена...

— Девствена! — повтори като ехо младежът. — Но нали е омъжена?

— Тя е имала слабо сърце — това, което се нарича порок на сърцето. Болестта е била от такъв вид, че всяко влизане в ролята на съпруга е представлявало смъртна опасност. Нейният мъж е знаел за болестта ѝ, затова не е посягал на нея, но непознатият — да речем, че е непознат, не се е спрял — навярно не е знаел...

— Смятате ли, че тя не е била съгласна с деянието, което е предизвикало смъртта?

— Естествено! Кой нормален човек би се съгласил да го убият...

— Но любовта на една жена може да стигне до толкова заслепление... Освен това тя може би е очаквала всичко да свърши благополучно, имала е може би някакво уверение, че болестта ѝ не е в такава тежка форма...

— Вие забравяте израза на ужас върху лицето ѝ...

— Да! — каза тихо младежът. — Това е съвсем вярно. Изводът е горе-долу следният: върху нея е посегнал мъж, когото тя е обичала и

допускала до себе си, но не дотолкова, че да му пожертвува живота си. Така ли е?

— Логично е така! — кимна следователят. — Такъв мъж е бил например нейният собствен мъж. Вие чухте, че са били влюбени един в друг. Или се съмнявате?

— Така е било! — каза младежът печално.

— Виждате! Мъж, когото е обичала и който е спял в леглото ѝ — какви перспективи за съблазън — и все пак не се е изкусявала. Спокойна е била, защото не е очаквала от него такова нападение... Ако той би посегнал, тя би загинала със същата маска на ужас върху лицето си...

— Е, да, но не е Тони...

— Не се знае! — каза следователят безучастно.

— Как така! Та нали не е в града!

— Няма никакви доказателства!

— Но аз го изпратих на гарата!

— Знаете ли къде е слязъл? Защо да не се е завърнал? Да се е вмъкнал при нея? Хм! Това е възможно — влиза, взима я. Иначе не би могъл, когато всички са знаели, че е тука, нали? Взима я безотговорно и изчезва!

— Това е лудост!

— Възможност, на която не вярвам! Но аз съм длъжен всички да подозирам, дори стареца, нейния свекър.

— А мен повече от всички...

— Защо мислите така?

— Много просто — непознатият влиза в стаята ѝ, посяга на нея, тя се противи, но той настоява! Смъртна опасност! Тя вика! Крещи! Той, да речем, ѝ връзва устата — но все пак това е борба. Най-после успява и изчезва! И всичко това на няколко крачки от мене. Пиян да съм — пак ще се събудя... Значи единственият човек, който би могъл да направи това — съм аз! Понеже крилото е отделено от останалата част на къщата с голям салон, аз бих успял да сторя всичко това, без да ме чуят — само аз бих могъл да го сторя...

— Мда! — каза апатично следователят. — Значи сте го сторили!

— Не съм! — каза младежът твърдо.

— Щом казвате! — измърмори черният мъж.

Бо го погледна стреснат — какво означаваха тези думи? Не трябваше ли да си замълчи благоразумно, щом сам следователят избягваше да го обвини и щом така явно не търсеше от него никакво самопризнание?

— Тогава? — попита той със слаб глас.

— Хм, вижте какво! Престъплението не е извършено в спалнята! Разбирате ли? Тя не е умряла в спалнята...

— Не съм съгласен! — каза тихо младежът. — Точно там е умряла...

— Ще ви докажа! — Следователят махна нетърпеливо с ръка. — При деянието е потекло кръв — това лекарят твърди с голяма сигурност. Разбирате ли? Тая кръв би трябвало да се намери на чаршафа, а всъщност чаршафът под нея е свършено чист.

— Престъпникът го е променил! — избъбри младежът. — Просто го е махнал и е сложил нов чаршаф...

— А нов дюшек би ли могъл да сложи? Не е възможно кръвта да не е проникнала на дюшека. Аз го прегледах основно — върху него нямаше нито едно червено кръвно телце! Разбирате ли?

— Разбирам само едно нещо — че се лъжете в своите предположения...

— Не, не се лъжа! Ясно като бял ден е, че деянието е извършено другаде, а после е била пренесена, мъртва вече, в спалнята й...

Младежът искаше да попита: „Така ли си обяснявате, че нищо не съм чул през нощта?“ — но някакъв необясним страх го накара да замълчи. В необикновената тишина на стаята отново забръмча земната пчела — монотонно и сънливо; носеше се между вазите с цветята и сякаш приспиваше с басовото си жужукане следователя, който ставаше все повече и повече апатичен. Не готвеше ли някакъв удар? В тоя миг влезе Емилия, значително успокоена, но все още бледа.

— Простете, господин Нанев, но съвсем не можах да намеря тая проклета ножица! Просто като че ли е потънала в земята...

— Не се тревожете повече за нея, мадам Тихова...

— Вярвате ли, че е замесена?

— Ножицата? Не — взела е само участие... без да иска... А сега, мадам, заведете ме при господин Тихов...

Преди да излезе, той се ръкува с младежа.

— Днес-утре пак ще се видим! — избъбри той. — Ако има нещо допълнително, ще го обсъдим заедно.

Заедно? Щом следователят излезе, младежът се послуша внимателно, с напрегнато лице. Стъпките преминаха през салона, външната врата се притвори — тогава той скочи с неочаквана пъргавина от мястото си и се приближи до канапето; не беше нужно да го разглежда дълго. Към средата му личеше съвсем ясно мъничко червено петънце.

— Видял го е! — помисли той отчаян. — Не може да не го е видял... изключено е...

Двама тъжни хора вечеряха в самотната столова, вечеряха, без да се поглеждат, и преглъщаха с мъка хапките — леля Емилия със своето голямо, печално и смешно лице и младият ѝ племенник, повече безжизнен и унесен, отколкото тъжен. Вучкови, щом научиха за нещастиято, се промъкнаха безшумно в леговището си на тавана и останаха там невидими, безгласни и притихнали — не слязоха дори за вечеря. Скоро младежът остави с отвращение вилицата и се облегна на стола, без да каже нито дума. Изглеждаше, че е заспал на мястото си с отворени очи; спеше му се всъщност — повече от всичко друго му се спеше. Беше готов да притвори вече очи, когато изведнъж усети погледа на леля Емилия върху себе си и трепна. Какво ли имаше в тоя поглед? Подозрение? Или пък някакво съчувствие за загубата, която е претърпял? Най-после се реши и той да я погледне. Съжаление! За какво? Тя побърза да му каже:

— Затова ли те поканих на гости... да уреждаш погребение...

— Не говори така, лельо...

— Ти си златно момче, мой мили! Какво ли бих направила, както останах самичка!...

— От Тони, то се знае, нищо — каза тихо младежът.

— Нищо... нито дума...

Настана кратко мълчание, после леля Емилия каза с известна гордост:

— Имаме вече съболезнования...

— От София?

— Не, от града. От София има телеграма за тебе! — каза тя загрижено, сякаш се страхуваше да не го викнат внезапно назад, точно когато ѝ бе най-нужен.

— Но, лельо, дай ми я веднага! — възкликна нетърпеливо младежът. — Отдавна ли е дошла?

— Преди малко...

Леля Емилия измъкна телеграмата от едно потайно джобче. Бо я разпечати веднага и погълна наведнъж съдържанието ѝ — „Не връчвай

до изрично нареждане стоп пост ресторант Тодор“ Той я пхна машинално в джоба си и сякаш машинално заспа на стола си. Да не връчва! Нещастникът! Да не връчва! А значеше ли това, че опасността за него е намаляла? Очевидно не! Изрично! Младежът прекара ръка през безжизненото си лице. Дори да се случи нещо с него, трябва да задържи парите — това беше смисълът. Той мълча дълго така с наведена глава, после изведнъж заговори:

— Бих казал — проклятие лежи над тази къща! Бих казал така, ако вярвах в проклятията.

Леля Емилия трепна от сухия му глас, който стържеше в ушите ѝ — такъв глас тя никога не бе чувала у него.

— Не говори така, Бо! И без това няма да мога да спя нощес.

Някаква горчивина се появи на лицето ѝ, унесе се и тя в мисли, които след всеки миг сгъстяваха тази горчивина. Лицето, което допреди няколко минути беше смешно, сега изглеждаше грозно — не беше създадена за горчивини.

— Каза ли нещо следователят, преди да си отиде? — попита той глухо.

— Нищо... Попита само за картините в таванската стаичка... Наистина, Бо, нали си забелязал, че в таванската стаичка имаше две картини.

Младежът кимна.

— Отдавна някой ги свали...

— Някой? Но кой ще е тоя някой? Филип не знае, а Тони никога в живота си не се е качвал на таванчето — като дете дори...

— Лельо, да не мислиш, че съм ги продал някому? — попита Бо с леко намръщване.

— Ах, Бо — трябваше ли да ми кажеш тези думи? Просто попитах...

— Каза ли ти следователят да провериш какво е станало с тях?

— Дори настоя...

— Какъв човек! — мислеше младежът, обзет от смъртна тревога. Припомняше си и кървавото петънце на леглото, припомняше си и неговата безпогрешна наблюдателност; щом можеше по две светли петна на стената да разбере, че картините са вдигнати скоро, би ли пропуснал да види и петънцето на леглото му? „Исключено“ — помисли той както преди няколко часа. Тайнственото поведение на

следователя го тревожеше повече от нескритите му намеквания, че знае кой е престъпникът. Защо не го обвинеше направо? Защо си отиде, като остави у него впечатлението, че работата е смътна и тайнствена? Престъпник! Той се ужасяваше, че могат да го нарекат така, изпитваше ужас при мисълта, че тези неща биха могли да отидат до ушите на баща му. Би ли изтърпял този позор? Чувствуваше смътно, че съдбата му засега е в ръцете на следователя, след като толкова дълго време бе била в неговите собствени; чувствуваше, че трябва да направи всичко, за да го спечели на своя страна. Но защо онзи мълчеше? Не прилагаше ли и към него своя метод на изчакване и на дебнене, докато жертвата сама влезе в ръцете му? Голям черен паяк! Бездруго търсеше от него самопризнание — и после? Знаеше все пак, че странният мъж не се придържаше о закона, че сам раздаваше някакво неясно предварително правосъдие, че избягваше да обременява съвестта си със случаи, в които подбудите не му са съвсем ясни, или пък се страхува сам да се произнесе за тях; освен това младежът чувствуваше, че е симпатичен на стария чудак, и някаква надежда, смътна като тревогата, се мъчеше да го успокои. До слуха му долетя стеснителният глас на леля Емилия:

— Лека нощ, Бо!

Отговори й, но не мръдна от мястото си. Видя я само как се отдалечава с виновни крачки — бързаше към своето легло, бързаше да се спаси от лошите мисли — смешната леля Емилия изчезна! Младият човек подпря главата си с две ръце и остана така неподвижен с мъртво лице.

Сутринта обаче изгледът му беше значително по-добър, макар да усещаше в сърцето си все същата заплаха, надвиснала като тъмна сянка не само над сегашния, но и над бъдещия му живот; беше безименна заплаха, страшна — идваше от неизвестността, отиваше към неизвестност — тежко и неизмиваемо петно в живота му. Все пак трябваше да се живее. Той дори изглади омачкания си панталон и трудът сякаш малко го освежи. Мисълта му беше заета с Тони. Намери прибора за писане и седна замислен край масата; съвсем не беше лесно да го уведоми за смъртта на жена му. Най-после той написа:

„Дияна почина от сърдечен удар при неизвестни и печални обстоятелства. Върни се, щом ти бъде възможно. Погребението ще се извърши днес следобед.
27 юли 193...“

След това затвори плика, написа на него пострестантния му адрес и взе малкото орехово преспапие, за да попие мастилото; неясно подозрение мина през ума му и той обърна преспапието — адресът почти се беше отпечата на поливната хартия. Никаква друга следа от мастило нямаше върху чистата хартия. „Взел е горния лист“ — помисли той и неприятни тръпки минаха по тялото му. Човекът с чадъра наистина не пропускаше нищо. Той откъсна новия попивателен лист и го пъкна машинално в джоба си — поне той не трябваше да попада в ръцете му. Неясни и тежки предчувствия бяха началото на новия ден. Той мисли дълго и съсредоточено, след това стана и излезе от къщата. Какво не би дал в тоя миг да можеше да отиде при Дани и да й разкаже всичко.

Черната катафалка се подрусваше по неравния път и оставяше гъста следа от миризми — потискащите миризми на погребенията: вехнещи цветя, свещи и тамян. Пред катафалката се движеше със същото неравномерно подрусване хубав лакиран файтон, черен и нов, теглен от едри бели коне, които поклащаха от време на време красивите си глави, украсени с черни кърпички. Два попа имаше в него, които мънкаха нещо, подпяваха от време на време разногласие и недружно — черни и навъсени попове с одежди и кадилници в ръце, поизпотени и сънливи, отегчени до безкрайност от еднообразната си работа и от нерадостната съдба да мъкнат черни дрехи, неприятни бради и тежки кадилници, да подпяват, когато никой не ги слуша и никой не им обръща внимание. Единият беше млад и разсеян, с оскъдна брадица и със зли устни, мънкаше под нос и гледаше раздражен момчето с кръста, което шляпаше с боси крака из горещата пепел. То се зазяпваше насам-натам така, че конете едва не го подбутваха с глави — щеше му се да го хласне с кадилницата по главата — силно, много силно! Дразнеше го и старият поп до него заради усърдието, с което пееше, заради упорството да пее непрекъснато. Сега му е паднало! Беше вече пенсиониран поп, който отдавна чакаше случай да си покаже умениято — стар грохнал поп с кирлива бяла брада и с удивителен нос: странно млад и цъфтящ на увехналото лице.

След катафалката се движеше разпиляна и ленива процесия от хора, замаяни от жегата и тежките миризми, покрити с белия прахоляк от улицата, неприятно запотени. Пред всички крачеше леля Емилия, отново със смешно лице, безмълвна, подкрепяна от сина си и своя племенник; тя гледаше към земята и въздишаше — последно ехо от нетрайната ѝ скръб. Беше изплакала сълзите си около смъртта и сега на погребението не пророни нито една; шляпаше с отвращение из прахоляка и след всяка минута лицето ѝ ставаше все по-сърдито и по-сърдито — сърдеше се вече на бедната Дияна, че ѝ причини толкова неудобства с ненавременната си смърт. До нея Филип явно се

отегчаваше. Беше преброил венците, беше прочел надписите на лентите, беше установил точно колко хора присъствуват на погребението — изобщо беше направил всичко, което човек може да направи на едно погребение. Беше облечен в елегантен черен костюм, който отиваше много на бледото му лице, и държеше в ръка велурената си шапка — опитваше се понякога да си прави с нея вятър и се стряскаше, поглеждаше сърдито към майка си, сякаш тя му забраняваше това; лачените обувки и маншетите на панталоните му бяха побелели от праха — чувствуваше колко е неестествен с дрехите си по тия бедни крайградски улици и вече неусетно проклинаше потните си крака и потната подмишница на майка си.

Сред тая процесия само лицето на Бо беше донякъде погребално — мъртво и непроницаемо, с очи, които издаваха тежка душевна мъка; беше поразен от равнодушните лица на тези, които бяха присъствували на опелото и на последното сбогуване, чувствуваше се потиснат и едва ли не оскърбен от липсата на каквато и да било скръб у тях. Красивата млада жена си отиваше от тоя свят като сянка и нямаше нито един, който да чувствува сърцето си разкъсано поради смъртта ѝ; обземаше го ужас при спомена на нейната необикновена жизненост, на засмените ѝ очи, на нежната ѝ усмивка, на младостта ѝ. Тая същата Дияна лежеше в черквата пред него, восьчнobleда и студена, със затворени очи — завинаги, завинаги! Нямаше ли тук някаква ужасна грешка? Възможно ли беше наистина след половин час да изчезне завинаги под земята? Знаеше, че ако беше възможно да се раздели от своя живот, за да върне нейния, би го направил веднага, без нито секунда колебание — така дълбоко беше ужасен от това, че си беше отишла от живота неусетно и невъзвратно; чувството на безкрайна жал към нея отново го задави и когато се наведе над ковчега да целуне ръката ѝ, очите му плуваха в сълзи — бедна, бедна Дияна! — единствените сълзи на погребението; даже и те не можеха да я съживят, лежеше си все там със своето восьчно лице, окръжено с цветя, успокоено вече, лежеше бездиханна — мъртва! Завинаги! Та защо ли е трябвало хората да знаят за слепия ужас на тая дума? Лъжата не утешаваше ли повече? Не, не! Винаги истината! Той мислеше за нея и за своята смърт в идващите години и тая мисъл го утешаваше — странно! — правеше го спокоен: малък път в безкрая, въздишка! — щастлива? — скръбна? — нека да попречим на сърцето да бъде алчно!

Нека! Смърт за всички, рано или късно — нека бъде поне щастлива въздишката! Бо погледна до себе си сърдитото лице на леля си и отгатак отегченото на своя братовчед. „Ето къде са мъртвите“ — помисли той неясно. Катафалката изскърца и се заклати, но едрите коне я подеха с леснина.

Зад тая тройка вървяха доктор Давидов и мадам Клайн — мадам Клайн с нова рокля от копринено емприме, за пръв път неофициална, след като цялото лято бе ходила с тъмни дрехи; поглеждаше от време на време с доверчивите си очи своя съсед и се усмихваше стеснено на думите му и на странното хлопчене, което идваше от корема му — сякаш беше скрил под панталона си недопълнено буренце. Редом с тях крачеха мълчаливо Бучкови, мълчаливо, защото дъвчеха потайно нещо си и се оглеждаха гузно. Един гиздав флотски офицер, няколко госпожици, председателят на областния съд, председателят на търговската камара, помощник-кметът, директорът на Академията, трима старци с бели и лъскави ленени дрехи и с корави сламени шапки, няколко приятели на Тони, няколко по-млади мъже — това бяха пешеходците. Малко настрана се движеше старата Фатме, посърнала и грозна, и по очите ѝ можеше да се разбере, че е обичала младата жена и че сега скърбеше за нея. После идваха три фойтона, натоварени с възрастни дами — и графиня Макарева между тях, скрита под старомоден светъл чадър, много красиво извезан.

Когато шествието наближи гробищата, доту се грак на картечници, който все повече се усилваше. Хората сякаш се оживиха, почнаха да повдигат глави.

— Правят учение! — обясни офицерът.

Когато шествието влезе в гробищата, отнякъде изскочиха двама запотени войници с омачкани бели фуражки и казаха нещо на свещениците. Колата зави по една странична алея и скоро пред очите на всички се показа прясно изкопаният жълтеникав гроб; странната дупка зееше така застрашително, че над процесията сякаш легна тъмна сянка. Разговорите се прекратиха, лицата поизопнаха кожата си, а старците се стараеха дори да не се споглеждат. Страхуваха се в тоя миг от очите си, които можеха да ги издадат, страхуваха се от гроба, който и тях чакаше. Те дори и него избягваха да поглеждат, чувствувайки се някак неудобно в близостта му, както се чувствуват неудобно в компания двама кривогледа. Само гробарите си бяха все същите. Със

своите прости и нехайни движения, с равнодушните си лица те сякаш искаха да кажат, че смъртта не е нито необикновено, нито тържествено явление, а нещо просто и делнично, какъвто е и обикновеният живот. Те спуснаха лениво ковчега от колата, като при това едва не го изтърваха. След малко поповете се покатериха на прясно изкопаната пръст и оттам продължиха своето пеене, като махаха с кадилниците си. Стрелбата на картечниците се усили, примесена с енергични и отсечени команди:

— Мерник осем!

Поповете, малко обидени, се мъчеха да надвикат неочакваната конкуренция, дори клатеха силно кадилниците, за да насмогнат и над шума.

— Господи помилуй, Господи...

— Хоризонтално... коси! — отсече ядно офицерът.

— Помилуй! — наблегна попът.

Спуснаха ковчега под картечните салюти и скоро на тяхното злобно грачене отвърна глухото ехтене на буците пръст по ковчега. Стана нужда да подкрепят леко леля Емилия — тя погледна с благодарност племенника си и се стресна от лицето му повече, отколкото от глухото ехтене на буците пръст. Докато гробарите приплескваха грижливо пресния гроб с опакото на лопатите си, хората почнаха да се разпиляват из гробищата — спираха се тук-там и четяха все още с помрачени лица надписите по надгробните плочи.

След час те отново се прибраха под покрива на бялата къща. Леля Емилия, отложила сякаш тежко бреме от гърба си, сновеше с чудна бързина насам-натам и се разпореждаше за яденето. Беше сложена дълга трапеза, край която гостите почнаха да сядат отначало малко стеснително, защото все пак се връщаха от погребение, после по-непринудено, когато броят им се увеличи. Изведнъж на всички стана ясно, че са поогладнели от разходката и че биха хапнали с апетит. Чудно е колко много смъртта подбужда към живот и мисълта за безсмъртие към леност; искаха да похапнат добре, да пийнат и след това да отидат някъде на шумно и весело — да се смеят там и да се веселят, докато не е станало съвсем късно — докато мръсният гроб и тях не е глътнал с ненаситните си уста. Докато се принесе яденето, гостите беседваха тихичко по свои работи. Само двете госпожици разказваха някакви спомени за покойната и се усмихваха

едновременно на гиздавия офицер. Старчетата опитваха някакво питие с очи към тавана и с бързи движения на езика в притворените уста. Бяха добили отново кураж да се гледат едни други и изглеждаше, че скоро ще се понапият, за да забравят съвсем гроба, който така много ги бе уплашил. Бучкови се мъчеха да пленят председателя на търговската камара, който от време на време ги поглеждаше със снизходително добродушие, така както се поглеждат домашни кученца под масата.

Яденето оживи гостите; графинята беше забравила своите духове и важната си титла — навела бе старото си лице над един кокал и се мъчеше да му измъкне мозъка с клечка за зъби. Най-послед това все още прилично занятие, изглежда, че я изпълни с досада и раздражение — поднесе го към устните си, засмука го ожесточено и когато най-послед се отдели от него, лицето и носът ѝ лъщяха от мас. Виното съвсем ги развесели. Нито едно от лицата около дългата маса вече не беше тъжно, с изключение на безжизненото лице на Богомил, който седеше до леля си, без да взима от яденето, само с чаша в ръка. Вместо него се веселяха Бучкови. Добрият юнак даже се опита да разкаже анекдот, но жена му го оципа под масата. Анекдотът така си и умря на устните му. Все пак тя не успя да му попречи да се чукне с председателя и веселякът събра още в същия миг букет от укорни погледи. Гледаха го с укор тези, които още не бяха махнали усмивките от устните си.

Когато оживлението стигна до най-високата си точка, младежът успя да се измъкне незабелязано; дървената стълба изскърца тихичко, но не го издаде, отвори вратата на салона и си спомни деня, в който за пръв път я видя до лакираната масичка заедно с другите две жени; стъпките му станаха съвсем бавни, струваше му се, че вижда до пианото нейния красив гръб и бледите ръце върху клавишите. Звучите сякаш се умножаваха, чуваше вече нейния глас, който припяваше тихо в здрача на стаята. Бо седеше в креслото както през вечерите, когато я слушаше, унесен от мелодиите, които му свиреше, и от дъха на стария салон: глазурните фигури по стенната печка оживяваха под звучите и танцуваха нежно по ръба на старинните вази, от гоблените слязоха девойките с туники — съвсем нежен танц на сенки в стаята, изпълнена до последните ъгли със здрачевина; всичко вече изглеждаше като синкав минерален басейн, в който глазурните фигури се разтопяваха бавно, а девойките от гоблените ставаха съвсем прозирни. Отдавна

вече нямаше никой при пианото, а звуците все още се носеха из старинната зала.

Младежът беше заспал на мястото си; сънуваше, че тя го вика настойчиво и умолително, и той тичаше към гробищата през тъмни и пусти улици — мъчително тичане, защото краката му едва се отлепяха от земята, която го привличаше към себе си. Още малко, още малко! Отвсякъде го стреляха картечници, плешиво старче в бели ленени дрехи го сочеше с пръст и пищеше:

— Коси!

Сантиметър по сантиметър той се промъкваше до пресния гроб и чуваше ужасен нейния тих плач.

— Идвам! Идвам!

Над гроба стърчеше само бялата ѝ ръка; обзет от отчаяние, той почна да я дърпа с все сила и чувствуваше как бавно я измъква. Изведнъж бялата ръка се откъсна и остана в ръцете му; той извика от ужас и се събуди.

В хола беше вече съвсем тъмно — едва-едва се провиждаха само стенната печка и големият орган с изпочупените тръби; той подпря челото си с разтреперана ръка и в същия миг до слуха му долетяха смехове и оживен разговор долу в трапезарията.

Младежът седеше в малкия тих аперитив в оня час, в който пестеливите стопани все още не се решават да запалят лампите. Беше изпил вече няколко коняка и гледаше печално към тясната врата. Отвън тротоарът беше по-светъл и хората, които се мяркаха за кратки мигове между двете рамки на вратата — шумни и с весели лица — му приличаха на спомен от някакъв хубав минал живот, който вече никога няма да се върне. Мислите му ставаха все по-печални и тъмнината в аперитива все по-гъста — чувствуваше, че му се замайва свят и от алкохола, и от вълненията, които бяха изтощили съвсем нервите му. Празно сърце! Струваше му се, че някаква светлина в него е угаснала — безсмисленост! Нищо вече не си струваше труда. Нищо не можеше да направи, докато все още лежеше в тая хладка мръсна локва — опасения и страхове и освен това някакво нямо самопрезрение.

Банатчанката най-после запали лампите — да не помислят пък отвън, че е затворено? Той видя отново негъра, който дремеше на едно кръгло столче край бара, стар негър, посипан сякаш с паспал. Беше странно как е попаднал тук в тоя далечен черноморски град, в който децата са виждали негри само по картинките на книгите; гледаше го вече с някаква тревога — страхуваше се вместо него, че така, както е заспал, може да пропусне парахода, който го е свалил на пристанището, да пропусне живота си и да остане безрадостен пленник в чужда и неприветлива земя; беше странно колко спокойно спи, отпуснал добродушното си лице върху гърдите, с нагънат подбрадник, с панталони, препълнени като ципа на сварен кренвирш. Какво ли сънуваше? Памучни полета в Луизиана или вечери край Мисисипи, вечери край огъня, когато се пеят тъжните негърски песни?

Някой каза зад гърба му.

— Добър вечер!

Следователят със своето небръснато, тъмно лице и с чадъра си — съвсем малка угарка под носа и сънливост в очите. Тръпки, тръпки — и младежът опита усмивка, която излезе неловка.

— Мога ли да седна? — попита той и седна, без да дочака отговор.

— Чаша вино, моля!

Поговориха за негъра, после поговориха за негрите и между тях се настани цигарен дим и мълчание. Следователят дишаше някак през носа си. Китайско писмо — иначе би знаел какво означава да се диша през носа. Вълнение може би. Ако изглеждаше сънлив, правеше го нарочно. Хър-хър! — и негърът при бара се събуди, прозя се — страшно. Бял език! Младежът изведнъж почувствува желание да строши със силен удар някаква невидима стена, да наруши мъчителната неизвестност. Жестоко беше да го измъчват с чакане.

— Гледах вчера погребението! — каза тихо следователят...

Младежът пое невидимо въздух.

— Не ви видях...

— Гледах го от един балкон... Не, Бога ми... малко са смислените работи...

Бо се измъчваше от желание да запали цигара, но се страхуваше следователят да не вземе огън от неговата — би видял тогава разтрепераната му ръка. А защо тая тревога? Не идваше ли от странната сънливост на следователя? Струваше му се, че ще чуе от него нещо решително.

— Докъде стигнахте? — попита той без желание.

Следователят потопи във виното устни като хоботче.

— Виждате ли — не е въпрос за стигане... За мене тоя случай е като гергеф, опънат в рамка, ограничен... Рисунката вътре с индиго...

— Не ми е съвсем ясно — измърмори младежът.

Следователят сякаш не го чу.

— Правя везбата. Когато се сложат всички цветове, тогава се добива и пълна представа... Не ми достига само едно кълбенце — определен цвят конци... Казва се госпожица Давидова...

— А! — възкликна слабо младежът. Стана му ясно, че следователят него е изрисувал в гергефа.

— Ще разпитам нея и — свършено! Ще приключа! — Той сякаш размисляше нещо. — Беше ваша приятелка, нали?

— Изразихте се много точно...

— Какво разбирате под думата приятелка?...

— Това, което разбирате вие под думата приятел.

— Някои наричат приятелки своите любовници! — измърмори мъжът.

— Аз не...

— Значи за вас приятел и приятелка е едно и също нещо, нали?

Младежът не можеше да разбере съвсем ясно защо следователят настоява така упорито на отношенията му с младото момиче.

— Разликата е само в половете, но иначе е едно и също...

— Приятелката например не се целува...

Младежът трепна — не, невъзможно е да знае.

— Очевидно...

— С други думи, не сте имали никакви любовни чувства към това мило момиче! — Той почти се усмихна. — Не беше зле да имате, но... щом сте толкова взискателен...

— Може би тя е била взискателната...

Мъжът го погледна малко понавъсен.

— Знаете, че не е така... Знаете, че ви обича, така както знаете, че аз стоя край масата... Доскоро мислех, че чувството е... общо... Значи вие отричате! Сигурен ли сте?

Младежът се слича, като разбра, че не е сигурен. През последните три дни нейното отсъствие му се беше сторило толкова мъчително, че той вече я очакваше с трепет.

— Казах ви истината, макар да знам, че тая истина прилича на въже, което ми се увива около шията.

За негова изненада следователят отговори късо:

— Не!

Младежът чу как столът му изскърца.

— Искрено?

— Напълно. Зная вече, че сте обичали покойната, а не госпожица Давидова, и че оная мила девойка е влюбена във вас. Верни ли са тези неща?

— Мисля, че да!

— А покойната какви чувства е имала към вас?

— Ах, защо не ме попитате направо — вие ли убихте бедната жена?

— Защото не обичам да задавам такива въпроси! Досега никого не съм попитал: вие ли убихте? Вие ли откраднахте? Вие ли измамихте? Моята работа е да установя сам истината...

Младежът въздъхна глухо.

— Позволете ми тогава да забележа, че никога няма да я откриете в тая посока, в която сега сте тръгнали. Вие смятате, че аз съм причинил нейната смърт, а това не е вярно! Заклевам ви се, че не е вярно! Нищо повече не мога да ви кажа, защото фактите, които знам, могат да се изтълкуват и против мене. Виждам вече, че така ги и тълкувате.

Следователят изпи до дъно чашата и избърса с чиста кърпа бледите си устни; видът му беше невъзмутим.

— Вие в себе си имате сигурно доказателство за чувствата на покойната! — каза той с такъв тон, сякаш младежът не му беше говорил нищо. — И аз от своя страна имам доказателство, което е много сигурно. Обичала е някого — някого, няма да му спомена името, макар то да ми е добре известно... вече. Тая нейна любов е щастлива на пръв поглед, защото, както казват, безименният ѝ отвърнал с взаимност. Но точно в това щастие се крие трагедията. Тя е знаела какво означава нейната болест, познавала е последствията — на самия вас е намеквала, че се страхува от смъртта и че някаква опасност виси над живота ѝ.

— Позволете — откога е заболяла?

— Много рано, почти от детинството. Проверих в гимназията — освободена е била от часа по гимнастика още от четвърти клас. Нейният баща, поради причини, които ми са неизвестни, е криел от хората болестта ѝ. Някаква болезнена гордост е имало в тоя тип. Представете си — и майката е умряла от сърце, но той е скрил истинската причина на смъртта ѝ — може би се е страхувал да не го обвинят! Бедната ѝ майка можеше и сега да бъде жива, ако не е била принудена да роди тая дъщеря, която свърши още по-зле и от майката. Докато е била още дете, нейният баща е разбрал неговите женски наклонности. Била е дете, от което по-късно щяло да се излюпи жена, създадена за любов и за тихо семейно огнище. Той се е мъчил навярно да я отклони от обикновения път на жената, мъчил се е да изгради от нея нещо като интелектуален тип, но напразно. Разпитах нейни учителки — не е блестяла с ум, не е имала никакви духовни амбиции. Онзи клетник е бил навярно отчаян, защото, ако е добиела интерес към някое интелектуално занятие, жизненият ѝ път щял да бъде по-лек. Една учена жена прекрасно може да мине и без мъж — е, не чак

прекрасно, но много по-успешно. Разгледах и аз семейните снимки на покойната — приличала е много на своята майка — нежна и женствена. Перспективи? Да остане стара мома без занятие и без духовни интереси и да остарява от ден на ден, огласявайки цялата околност с любовни въздишки. Нейните съседи и съграждани биха я гледали със съжаление, биха я сочили с пръст по улиците, биха клатели печално глава, когато я срещнат някъде по улицата. Тези мисли са го измъчвали! Тогава той е решил да запази в пълна тайна болестта ѝ. На нейното безбрачие и на липсата на интерес към мъжете тогава би се гледало с други очи. Никога не биха се досетили да я съжالياват. Вие знаете, че тая червива гордост в доброто общество се среща на всяка крачка. Имам у дома една картотека, моята дъщеря ще ви я покаже, ако я посетите. В нея съм събрал богати данни за болести, които се крият и които после поразяват цели потомства. Моята сбирка е много интересна, трябва да я видите. Но да не се отвличам. Представете си трагедията на бедната жена! Обичала е безумно един мъж и е знаела, че никога няма да му принадлежи...

Младежът трепна и погледна със странен поглед следователя.

— Казахте безумно?

— Казах го! То е новото, което открих в тази печална история...

— Не мога да си представя как бихте могли да го узнаете! — каза уморено младежът.

— Понякога сте и по-досетлив! Не допускате ли, че съм намерил някой неин дневник или някое писмо?

— Тогава защо продължавате тези потайни разпити? Вие знаете значи всичко!

— Ех, всичко! Та в документа, който притежавам, не е споменато никакво име...

Младежът издаде слаб звук. Беше му дал и името.

— Продължавайте по-нататък! — каза той с глас, в който се чувствуваше леко раздражение.

— Какво има повече за продължаване! Любовта ѝ расте от ден на ден и тя вече не може да се съпротивлява. Достига постепенно до мисълта, че няколко мига любовно щастие струват повече от един сив живот на вегетиране. Пък и нещо повече от любовно щастие са тези няколко мига — нещо много повече. Покойната е чувствувала — как? — инстинктивно, бих казал, че в тях ще намери самата себе си, своя

истински образ. Тези няколко мига са единствената възможност да облече макар и еднократно своята собствена кожа. Как да ви го обясня! Представете си зла магьосница, обърнала някого в... магаре! Каза му — можеш да станеш човек в който миг пожелаеш, но след няколко минути ще умреш! Естествено е всяко живо същество да предпочете да бъде живо магаре вместо умрял човек. То ще живее магарешкия си живот, докато най-после не издържи: бито, ругано, нещастно — забележете — нещастно, то приема най-после човешкия си образ и умира!

Младежът почувствува облегалото на стола върху гърба си — отдръпваше се сякаш от черния човек, който ровеше със своите любопитни ръце навсякъде, където се беше надявал тайната да е отнесена в гроба.

— Грубичко! — въздъхна той. — Все пак вярно... И после?

— После отстъпва на обичания от нея човек! Това е всичко! Ако имах поне едно-единствено сигурно доказателство, че нейните чувства са били споделяни от онзи... безименния, то бих чувствувал съвестта си успокоена...

Отново между тях останаха само мълчанието и тютюневият дим; после младежът каза тихо:

— Забравихте нещо важно! Забравихте израза на ужас по лицето й!

Следователят хвърли върху младежа кратък учуден поглед.

— Мда! Изразът на ужас! Мисля, че не съм го забравил — не обичам да забравям нищо. Вижте — тя все пак не е била сигурна, че ще умре, никак не е била сигурна! Мислех, че не трябва да ви го казвам, но така е! Не е вярвала съвсем на лекарската диагноза, очаквала е някакво чудо, навярно... очаквала е все пак, макар и не много — това вече не мога да знам със сигурност, — че ще остане жива. В онзи миг обаче е разбрала по сърцето си, че е пред прага на смъртта, уплашила се е — поискала е може би да се върне, но вече е било късно. Умряла е само с тоя свой последен ужас, който е останал върху лицето й. Мнозина самоубийци в последния миг се стряскат, макар и преди това твърдо да са решили смъртта си.

— Досега нито съм виждал, нито съм чувал за самоубиец с израз на ужас върху лицето си!

— Защото тя не е съвсем самоубиец. Друг държи оръжието на смъртта. Нима би могла през тези няколко последни мига да му разкаже, че е с болно сърце? И да се е решила на това, не е имало вече време.

Младежът обаче продължаваше да упорствува със своя глух глас:

— Би могла да вика! Би могла да крещи, да се брани! Тогава той би се отдръпнал!

Следователят се облегна на стола и изгледа младия човек с недоумение, което не можеше да скрие, което сякаш говореше — та нима наистина ви се иска да се изкарате и насилник!

— Дявол го взел! — изръмжа той. — Та нима вие на негово място бихте се отдръпнали? Ако знае предварително, че има болно сърце, бездруго би го направил, би се оттеглил, освен ако с това е искал просто да я убие — от садизъм или от някаква сметка. Но той не е подозирал нищо! Кой мъж би се отдръпнал в такъв миг? Никой — иначе жените биха престанали да стават жени и майки. Тя е издала някакъв писък, изглежда, но онзи тип е помислил, че това е обикновената за подобни случаи реакция на девойка, която се разделя с моминството си. Нейният писък е бил взет от него за писък на болка! Струва ми се, че напразно ме мъчите да ви обяснявам неща, които вие — хм! — като по-млад от мене по-добре си спомняте!...

Една мисъл се беше оформила в главата на младежа — искаше да го запита за мястото, където са се развили събитията — и се разколеба, обзет от някакъв смътен страх. Беше разбрал вече, че следователят няма намерение да го преследва за деянията, които му приписваше. Той въздъхна и попита едва чуто:

— Според вас виновен ли е онзи безименен, който е причинил смъртта ѝ?

Следователят извади бавно цигарата от устата си.

— Не! — каза той късо. — Преди две седмици една работничка се самоуби със сода каустик. Виновен ли е бакалинът, който ѝ е продал отровата? Той ѝ е дал тая сода каустик за съвсем друга цел — не за да я убие...

На масата настана неловко мълчание.

ЛАБИРИНТИ

Из града се носеха на своите въздушни кораби несметни пълчища паяци пътешественици. Довяваха ги ветровете от сушата, а бризите ги спасяваха от морето. Все пак безброй се издаваха, безброй замрежваха къщите и дърветата с бели, сребристи нишки; градът ставаше някак призрачно декоративен, едва-едва посребрен и с първите златисти петна на есента. Това наводнение от паяжини сякаш други път не е бивало. Есен! Лястовиците се трупаха вече по телеграфните линии, чуруликаха шумно и припряно — колебаеха се сякаш кога да тръгнат и по кой път. Хубаво е все пак да си врабче и да си винаги у дома си. Тези малките и сивичките живееха на пристанището най-щастливите си дни; все по-често и по-често прииждаха параходи с чужди флагове и пълнеха търбусите си със зърнени храни — потъваха все по-дълбоко и по-дълбоко във водата и все още изглеждаха гладни и ненаситни.

Младежът подпираше с гърба си нещо скрито под зеленикави брезенти и наблюдаваше с малко разочарован поглед чуждоземните моряци. Намираще ги прекалено руси и прекалено тлъсти, искаше му се да бъдат малко по-пъргави и с по-живи очи, да гледат с по-голям интерес тоя бял, приказен град, окръжен с жълтееща зеленина. Но моряците ходеха лениво по палубата, лицата им бяха равнодушни и уморени. Дори ако някоя тънка и мургава жена с бели дрехи минеше по кея, те пак едва я поглеждаха. Жена и пристанище! Никакви спомени — освен някоя болест, която ще лекуват после с яд и мъка. Глас зад гърба му:

— Хубав параход!

Той се помъчи да разсее раздражението по лицето си и тогава се обърна. Чувствуваше вече пристъпи на ярост при това безшумно приближаване отзад, като на кучетата, които захапват внезапно.

— Скучен! — отговори той. — Как сте?

Изглеждаше както винаги небръснат и с тъмно лице под сянката на тъмната шапка и тая пъстра риза с бяла яка; подпираше се на чадъра

си — странен Жавер! Поне да си миеше зъбите! Бо ги видя, когато се усмихна, и с усмивката — странен юношески въпрос:

— Обичате ли пътешествията?

— То се знае! — измънка младежът. — Аз съм малко от романтиците... поради недостиг на възраст, изглежда...

— Не поради възрастта, мисля... То си е в кръвта...

— Искате да кажете, че и вие! А закъде?

Следователят подсмъркна някак срамежливо.

— То се знае... Лондон... Малко на служба в Скотланд Ярд...

Стар, клет наивник, старо глупаво дете! В този миг младежът малко го съжаляваше и в същото време беше готов да прихне; следователят стоеше край него с черните си дрехи — хм! — странен израстък върху самия апендикс. Той запита вече съвсем дружелюбно:

— Та бихте ли могли да застреляте някого... При онези мащаби ще е нужно...

Следователят продължаваше да подсмърква.

— Служа си с ум, не с револвер... Добре, че стана дума — спомняте ли си картините, които бяха в таванската ви стаичка?

— Онези крилатите ли? — усмихна се младежът. — Дето хвъркнали през прозореца? Заклевам се, че не съм ги задигнал...

— И аз бих се заклеял! Та какво представляваха... между нас казано?

— Едната море — развълнувано, някак особено, в психическия смисъл на тая дума! Разбирате ли? Като че ли художникът е бил развълнуван, а не морето... Другата... да ви кажа правото, не си спомням добре! Горичка, дявол знае каква, рекичка между дърветата, лъкатуши...

— Рамките? Бихте ли могли да различите старинна рамка от съвременна?

— Не! — призна си младежът. — Добри тежки рамки...

— Художниците, то се знае, не сте запомнили...

— Как не! Единия помня — Айвазовски!

Следователят подсвирна многозначително и изостави жаверовската поза — бутна шапката си към тила.

— А другият? — попита той обнадежден...

— Ето що е да ви пуснат под одъра... Евреин беше някакъв, да речем, Мошев... или пък Рафаилов — не съвсем еврейско значи...

Левиев...

— Левитан?

— Познахте! — каза младежът малко учуден.

— Брей! — възкликна слисан черният човек. — Както се изразява дъщеря ми — здравата са го излъгали! Гледай го ти пършивия му лорд! Така значи!

— Какво си бърбите?

Следователят потърси да седне някъде и като не намери, подпря и той с гръб зеления брезент. Очите му се бяха странно оживили.

— Филип е получил за тях четвърт милион! — обясни той най-сетне. — Не разбирам твърде от цени на картини, но доколкото разбирам — купувачът добре ги е измамил...

— Лорд, казахте?

— С титла беше — колекционер, не е да не знае цените... Филип се запознал с него в Париж и понеже разбрал, че тия бащини му картини, и от него крадени, разбира се, са ценни, спазарил ги още в Париж и дошъл да ги прибере... Мадам Клайн ги пренесла в Цариград със специален куфар, връчила ги и получила парите...

— А как научихте всичко това?

— Като попритиснах мадам Клайн... Тя, нещастната, не е знаела, че картините са крадени. Вчера дойде при мене леля ви — опита се да ме убеди, че сама дала картините на Филип, но после забравила. Вярвате ли й?

— Длъжен съм...

Изведнъж му мина през ума, че не трябва да изпуска тая среща и че трябва да признае на следователя всичко — каквито и да бъдат последиците, колкото и тежки да са те; беше решил вече това и все още се колебаеше да го направи — като човек, който отлага отиването си при зъболекар. През миналите дни беше разбрал, че трябва да му каже истината не заради покойната, а заради себе си, заради човешката си чест. Би било подлост да спомогне за прикриване на отвратителното престъпление само поради опасността и той да бъде замесен в него; беше вече отворил уста, когато внезапно следователят се изправи.

— Хм! Интересно! — измърмори той сякаш на себе си.

Но младежът не виждаше нищо интересно. Минаваха хора с безцветни делнични лица; няколко каруци, претоварени с чували, спряха на няколко крачки от тях. По върховете им като ездаци на

камили стърчаха каруцарите — хвърлиха юздите и почнаха да слизат пъргаво. Следователят се взираше между тях, почесваше се.

— Прощавайте — каза той тихичко, сякаш дебнеше някого. — Пак ще се видим...

Бо се върна с бавни крачки към града. От няколко дни го болеше почти непрекъснато глава и чувствуваше някакво неприятно замайване. Отби се в аптеката за аспирин и почти в същия миг съзря гърба на д-р Давидов. Дебелият човек беше отворил огромната си кожена чанта и пъхаше в нея някакви специалитети.

— С тия тубички бихте могли да отровите цял полк! — каза Бо зад гърба му.

Давидов се стъписа, сякаш действително бе мислил да употреби за тая цел лекарствата, които бе накупил.

— Вие ли сте? — измънка той. — Поетска работа! Бива ли така зад гърба на човека!

— Не знаех, че сте нервен! — каза Бо с удоволствие.

Давидов размаха под носа му месестата си розовичка ръка.

— Та кой не е нервен! Вас по очите ви познавам, че сте неврастеник! Сте, сте, Бога ми! Кълна се!

Младежът се постресна — само това не бе мислил за себе си. Когато излязоха на улицата, той попита предпазливо:

— Това нещо лекува ли се... лесно?

— Зависи... Пък да ви кажа право, специалитетите, които накупих, са повечето против нервни заболявания.

— Гледай ти... Клиентела?

— Бъдеща... Опитах се да си ги доставя от странство, но ми отговориха, че за жалост, не могат да ми изпълнят поръчката... А то не че не могат, ами не искат.

— Мразят ви...

Лекарят разбута с корема си две тънички като оси женички с врабешки краченца.

— Гледай ги, изродчета! — въздъхна той печално. — Жена ли е, муха ли е, не може да се разбере! А пък тая работа със специалитетите е необикновено странна — нечувана! Щом е така — купувай, купувай като бесен! После няма да съжаляваш!

— Не ми е съвсем ясно — призна си младежът.

— Слава Богу — не на всички е ясно. Щом тези лекарства не могат да дойдат до мене, ясно е, че са нужни на самите фирми за вътрешна консумация. С две думи, войната е пред прага. Досега не вярвах, но от този факт се уверих напълно. Съвсем напълно — кълна се. Днес, утре, вдругиден войната ще избухне!

Бо погледна учуден дебелия човек.

— Лесно ви е да приказвате! — каза той малко сърдито. — Всичко друго е наред, та само войната остана.

— Младо, когато стане тая работа, мене и вас няма да питат — сами ще си я решат. Нашата работа е да се приготвим както можем за трудните години. Тия бонбончета сега почти нищо не струват, но след няколко години война за една туба от тях хората ще дават една къща — кълна се!

— Цяла къща? — попита недоверчиво младежът. — Дявол да го вземе, та вие тогава сте закупили половината град...

— Не е лъжа! — поклати доволно глава лекарят. — Преживял съм и миналата война — зная какво е... Ако искате от мене един добър съвет, ето го — купете си няколко чифта обувки! Купете си, без да се бавите, и през войната ще ме благославяте...

— Надали ще ми са нужни! — възрази младежът, който бе загубил всякакво настроение. — За мене ще има ботуши...

— Право! — възкликна лекарят. — Все пак вземете обувките, няма да съжалявате...

Когато стигнаха на ъгъла, младежът запита любезно:

— Вашата дъщеря обади ли се?

— То се знае, че ми се обади... След ден-два пристига! — Той го погледна някак скрито. — А на вас?

— На мен? — Бо почувствува някакво неясно огорчение и някаква завист към баща ѝ. — На мене, уви — не! Вие в каква посока?

Като научи посоката на дебелия човек, той си избра противната и се отдалечи с бавни крачки. Беше изминал две напречни улици и изведнъж се досети, че в тая посока е старата къща на Фатме. Гюла! Беше я забравил почти през дните на големите събития, а после като че ли се страхуваше да я види. Стъпките му ставаха все по-бавни и по-бавни — пред вратата ѝ той се разколеба съвсем. Дали пък не го е видяла през някой прозорец? Старите печални слънчогледи с чела, наведени към земята, с ръждиви листа; тап, тап — вратата издаваше

плътен звук, сякаш не беше врата, а месарски тезгях; вътре някой тихичко изшумоли, тежкото нещо се открехна — зарадваното ѝ лице, носел една ръка, която посегна към ухото му.

— Ще го опъна! — закани се Гюла. — Защо не идваш? Имам за тебе такава новина!

Влезе в стаята ѝ, тиха и топла — тия мънички прозорци, тоя нисък таван, червените миндери с възглавници, които шумят — каква ли пък новина? Но миндерите сякаш го теглеха — тихо и топло, тук би трябвало да идва всеки ден и да си почива! Погледът му падна в дворчето, зашумено от бурени, изоставено — накрай света, ето това е накрай света! Би ли могъл да си почине другаде, освен в тая стара турска къщица, цяло столетие назад, с тоя дъсчен таван и с долапите, натрити с керемидено брашно? Той седна.

— Ще ми се да си сложа и гърба! — помоли се той кротичко.

Гюла му пъкна под главата възглавница и седна до него; при нейните радостни очи Бо очакваше други думи, не тия:

— Бедната Дияна! Смъртта ѝ, миличък, май че не е твърде... естествена!

Да би била така добра да не му говори за Дияна и за греховете му. Той я погледна почти умолително.

— Защо мислиш така?

— Следователят дохожда да разпитва мама...

— А тебе?

— Мене — малко! Пита ме мръсникът — виждаш ли го — дали си идвал при мене!

— Ха! — възкликна той, макар да знаеше, че не трябва да се учудва. — Какво му отговори?

— Казах му, че ако ми зададе още един такъв въпрос, ще го изгоня от къщата. Той никак не се обиди, каза ми, че съм симпатична...

— Добре, добре — и на тебе ти стана хубаво от тия думи и си развърза малко езичето... Пита ли те дали Дани е влюбена в мене?

— Откъде знаеш? — слиса се момичето.

— Какво му отговори?

— Отговорих му, че прилича на жените клюкарки, които само е това се занимават — кой кого обича и на кого изневерява...

— Хм! Тогава той пак ти е направил някой малък комплимент, после ти е задал десетина въпросчета с разсеян изглед — уж колкото да се намира на приказка, — дребни въпросчета, полуклюкарски, полубезсмислени, и изведнъж пак те е попитал за Дани! Тогава ти си му казала, че момичето действително има някакви чувства към мене, но че аз... уви, и тъй нататък.

— Така беше! — съгласи се Гюла с някакъв смесен израз на лицето си — учудване и загриженост. — Да не съм ти нещо навредила?

— Разбира се, че не!

Учудването изчезна от лицето ѝ — остана само странната загриженост.

— Бо!

— За кого се плашиш? — попита той.

— За тебе, Бо!

— Не би трябвало! Дияна умря от сърдечен удар, но не съм аз виновният! Не съм ѝ причинил смъртта! Ти знаеш, че няма да те излъжа, и трябва да ми повярваш! Но... стига за това! Каж ми каква е тая новина!

Лицето на Гюла изведнъж светна и нещо хубаво и загадъчно се появи в погледа ѝ. Стана от мястото си и скоро се върна с голям бял плик.

— Познаваш ли тоя почерк?

— Татковият! — възкликна младежът и изведнъж сякаш просия. — Какво има вътре?

— Прочети го!

Бо прочете бързо писмото и остана замислен.

— Кога заминаваш?

— Утре сутринта!

— Ще направим хубава колония! — измърмори той и върху мислите му падна лъч от онова светло и радостно, което мислеше, че е загубил завинаги. Някакви бледички надежди извираха от сърцето му — спомняше си вече своята голяма тиха стая в родния град, етажерките, пълни с книги, литографиите на брадатите умни мъже над масата, залите на библиотеката, булевардите с алеи от диви кестени, шума из аудиториите, зимните утрини в семинара; спомените се смесваха и раждаха нещо радостно и жизнено, което му се струваше да е забравеният живот и бъдещето. Внезапно му стана поразително ясно

колко мъртъв е бил през дните в бялата къща и из какви тъмни и кални улици се е скитал. Каква друга утеха можеше да си измисли, освен че е възмъжал и че се е докоснал до опита.

Никога Богомил не беше влизал в такава чудна стая; беше почти кубична, тъмна, с покрити стени и невидим под. Библиотеката заемаше една от стените до четирите ъгли — препълнена с книги. Беше ужасно да се помисли, че всички рафтове са заети с криминална литература. Не би могло да има толкова, реши младежът и забеляза, че прозорците гледат на север. До равнището на первазите личаха някакви тъмни дървени шкафове с каталожни чекмеджета и с разноцветни мъчно разбираеми сигнатури върху тях. Над прозорците в три кафеза цвъртяха няколко канарчета, жълтички и миниатюрни като колибри. Третата от стените — обърната към коридорчето — беше почти цялата заета от големи стенни карти и доколкото имаше свободно място, личаха параходи и железопътни разписания, с които черният човек навярно сам никога не си служеше. Когато влезе, младежът погледна най-напред към южната стена и веднага забеляза двете големи цветни репродукции на голата и облечената маха от Гоя, но побърза да обърне внимание на момичето, което лежеше под тях на отоманка с вечния тъмен цвят; приликата между махата и момичето беше толкова поразителна, че младежът беше готов да потърка очи; и двете гледаха към стаята, без да мигнат, и двете имаха почти еднакви пози.

— Вярвате ли в прераждането? — попита тихо дъщерята на следователя.

— Не, разбира се, но... странно наистина! Вашият татко твърди, че човешките физиономии са китайско писмо с тридесет хиляди знака! Интересно е как са се събрали у вас едни и същи...

— Не са едни и същи! — усмихна се момичето. — Китайските букви винаги на пръв поглед си приличат. Доколкото знам, човекът наследява от природата контури, които животът вътре изписва. Една точка по-малко или повече, и знакът става друг... Ние с тая Маха не сме имали еднакъв живот — не можем и да си приличаме без остатък. Вижте разликата в изражението!

Бо я видя — някаква суха нервност имаше върху по-бледото лице на момичето и някаква дързост като че ли. Опасно момиче! Той се страхуваше да гледа натам, гдето бяха краката ѝ — би могъл с тях да си обясни нещо от това изражение.

— Какво ли би казал татко Ламарк за тая прилика? — попита младежът.

— Аз се интересувам какво би казал Гобино! Ако типът е нещо расово, наследствено и неизменяемо, тогава аз съм или чистокръвна испанка, или горката Маха е чистокръвна българка. Тук в града има един Морис Шевалие — сякаш му е одрал кожата. Вашата леля не прилича ли на Олимпия?

— Намирате ли? — попита Бо недоверчиво.

— Когато е била млада, разбира се... Такива прилики съвсем не са рядко явление. Четох в едно киносписание, че Метро Голдуин Майер потърсило чрез вестниците човек, който да има голяма прилика с Наполеон — за някаква епизодична роля, разбира се! Явили се неколкостотин парчета — все Наполеоновци — да им се ненагледаш! Избрали един ирландец, и чист при това. Ирландците са мъчни и лоши за кръстосване. Та питам се: какво общо може да има с италокорсиканския расов тип?

Понеже гласът ѝ стана малко раздразнен, Бо намери за уместно да каже:

— Но аз не споря!

— Прощавайте — такъв ми е говорът! — усмихна се момичето с нервната си усмивка. — Малко съм ексцентрична в приказките! Пък забравих да ви благодаря за посещението, макар да предполагам, че не идвате за мене.

— За кого тогава?

— За татко! Признайте си!

Бо не посмя да откаже съвсем, защото тъмните, втречени в него очи не допускаха да бъдат лъгани; той прие златната среда.

— Дойдох и заради двамата!

Момичето се засмя — малко дрезгаво.

— Любезен сте, пък аз не съм и суетна... Само понякога ми е малко мъчно... От нищо не бягат хората така... презглава, както от нещастieto... Кой би дошъл доброволно при едно сакаато момиче!

Тя видя изплашеното и огорчено лице на младежа и добави по-меко:

— И от нищо не се плашат така, както от откровеността... Не, не — преставам! Ето! Искате ли да ви запозная и с другите?

Младежът все още изглеждаше стреснат. Другите? Дъщерята повдигна брадичката си към тавана — брадичката, която стана съвсем нежна от добрата ѝ усмивка. Ето ти в кафезите — Фьодор, Артур и Едгар...

Гледай ти!

— Няма го Морис! — каза той.

— Нямам и нужда от него! — каза момичето. — Ако говорите за Льоблан... Не обичам прекалените съчинения...

— Те всичките това правят — прекалени съчинения. Но Достоевски здравата би ви се разсърдил, ако можеше да узнае, че го смятате за криминален писател...

— Толкова ли е обидно за един писател да бъде криминален? — попита момичето с нескрит интерес.

— Не е голямо достойнство все пак... Ако поне се занимавах с някакви проблеми, би било по-друго, а те си съчиняват приключения. Тази работа ми се вижда съвсем юношеска...

Момичето отново се засмя — гласно и все пак без да участва с очите, които си оставаха все така сериозни.

— Криминалистиката според вас не е ли наука?

— Дори много интересна! — успокои я младежът. — Престъпленията са живото огледало на обществата... ако случайно не застъпвате Ломбровози теории...

— Не, не! Не съм толкова изпаднала! — заяви момичето енергично.

Бо вече престана да се стряска на силните ѝ реакции от всяка дума и всяко движение, той просто си седеше на мястото и слушаше, внимателен да не причини някоя неочаквана експлозия.

— Чух от татко ви, че имате някаква интересна картотека...

Момичето го погледна недоверчиво.

— Надали се е изразил така... Ето, в тия чекмеджета има данни за всички мои съграждани, които са извършили през живота си деяния от криминален характер или пък нещо, което води към криминални деяния... Такива неща като изневери, измами в хазартни игри, носене

на оръжие, пиянство, особено сприхави характери, разни пороци, проституция, закани за убийство или побой, семейни вражди, нечестни сделки и не знам какво още — всичко е нанесено. Има около четиридесет хиляди фиша!

Младежът пожела да му повторят цифрата и подсвирна.

— Та в града не вярвам да има толкова люде, колкото престъпници сте изнамерили!

— Престъпниците не са толкова много, колкото фишовете... На един фиш в основния каталог отговарят понякога десетина препратки... Вашият чичо например...

— Моят чичо? Вътре ли е?

— О, и как още! — поклати глава момичето. — Вчера отново преглеждах фишовете на цялото ви семейство и още не съм ги сложила обратно. Те са в чекмеджето на текущите фишове, в първото чекмедже... Най-отгоре са... Можете да запалите лампата и да ги донесете...

Лампата пусна странна розова светлина, неприятна почти. Беше му тягостно да гледа розовите си ръце и розовото момиче на отоманката, като някаква странна измислица.

— Последните данни не са нанесени — каза момичето. — Това е основният фиш на стария Тихов — съдържа кратка характеристика и обозначение на препратките. Ще чета, без да споменавам дати и цифри, за да не стана отегчителна. Ето! „Александър Спасов Тихов е издънка на много стар, почти аристократичен род в града, който бавно се е разселил из другите градове на страната, а най-вече в София. Особено бърз е станал процесът на изселването след Световната война, когато поради откъсването на хиндерланда на града западна търговията, почти единственото занятие на Тиховци. Последният потомък е един от най-буйните в своя род. Името му в неговата ранна младост е свързано с много скандали, повечето любовни истории и пиянство. Оженил се е за богата жена от рода Палавееви, принуден почти насилствено от многобройните ѝ братя. Нещастен брак. Съпругата от няколко години има доста поизменено поведение. Препратка. Две деца, които коренно се различават. Препратки. Тихов е водил крайно разгулен живот почти до края на жизнените си сили, така че за разлика от другите Тиховци не е бил добър търговец. Доброто си материално положение дължи на не твърде чисти сделки, повечето от

които са спекулации през войната. Пътувал е в странство и е загубил големи суми на рулетка — направил е дългове, които е изплатил с продажбата на недвижимата си собственост, в голямата си част зестрата на жена му. Бил е собственик на хотел «Империал», затворен за извършване в него на ненормални деяния. Няма близки приятели и не е обичан в града. Характер, близо до непоносим: буен, крайно раздражителен, поддава се на импулси, безводен, непостоянен, умствено ограничен. Отличава се с рядко любострастие. Безскрупулен и тираничен. Любострастието е най-характерната му особеност и според свидетели тя е била характерна особеност на целия му род. Препратки.“ — Момичето се поусмихна. — Вярна ли е характеристиката?

— Изглежда, че е вярна! — измърмори Бо. — Не познавам чичо си. Ами препратките?

— Не са малко... Ето фиша със съдебните дела: „Съден за нанасяне побой на офицера от флотата Павел Тасев. Осъден. Съден за излъстяване на прислужницата от предприятието му Станка Добрева. Оправдан. Съден за накърняване семейната чест на индустриалеца Васил Тинков. Осъден. Съден за незаконно забогатяване. Оправдан. Съден за умишлен фалит. Оправдан. Съден като наемател на хотел «Империал», в който органи на нравствената полиция са разкрили неморални деяния. Осъден. Препратки.“ Това са съдебните му дела.

Смаян, младежът нещо си бърбореше.

— А другите фишове?

— Не ви ли е отегчително? — попита момичето. — Какво ви интересува? Прелъстяванията и незаконните съжителства ли? Предупреждавам ви, че са нанесени малка част от тях, основно проверените. Ето ви ги: „Симеонка Петрова, дъщеря на виден чиновник, излъстена в измъкната на брега лодка. Евдокия Ценкова, дъщеря на народен представител, излъстена в Кьошките. Разменени плесници и закани с бащата.“ Следват имената на четири работнички, излъстени в кантората му. Ето нещо по-интересно: „Петрана Гарабедова, излъстена в квартирата му. Бит почти до смърт от братята й, лежал няколко месеца в една частна клиника. Дафинка Алиева, негова годеница, излъстена и изоставена.“ Следва списъкът на седем омъжени жени, с които е бил в незаконно съжителство.

— Прочетете ми само имената!

Момичето ги прочете и той позна между тях името на Фатме Алиева. Последното име обаче привлече вниманието му.

— Прочетете ми всичко за нея! — помоли той.

— Ето! „Пенка Стоилова Манафова, съпруга на регистратора от областния съд Стоил Манафов, намерен мъртъв в лозята на Рамадан Алиев. Убийство при неизяснени обстоятелства. Две години след това прибрана от Тихов за слугиня. Препратка.“

— А какво има в препратката?

— Сигнатурата е за абортите. Сега си спомням — лежала е след несполучлив аборт в частна клиника, гледана при скъп режим.

— Благодаря ви! Има ли още?

— Доста! Искате ли незаконните му деца? Известни са три: Гюла Алиева, проститутка. Ивона Пенкова—Ланже, от Опера комик, Йорданка Павлова Цветкова, по мъж Магарева...

— И трите жени! — констатира младежът. — Има ли още?

— Та вие сте ненаситен! — усмихна се момичето. — Има още четири фиша, но не са толкова интересни: една заплетена история с оставени на съхранение пари от роднина, които вашият чичо май че е присвоил, побой на чиновник от полицията, няколко по-значителни буйства в пияно състояние, смесени с обиди и закани и... още няколко дребни неща.

Бо имаше на лицето си по̀ друг цвят и по̀ други ъгълчета на устните си. Всичко беше очаквал за чичо си, но не и толкова много; усещаше, че го наблюдават, потърси да ѝ обясни смайването си.

— Та как сте насъбрали толкова сведения?

— По разни пътища! Някои от тях са официални данни на съда, други на полицията, трети на общинските власти. Но голяма част е събрана лично от баща ми през време на служебните му разпити в пряк контакт с гражданите...

— Но това е колосална работа!

Момичето сякаш хареса този израз, поусмихна се доволно.

— Татко е събирал материалите в продължение на около двадесетина години, а аз ги обработих с негова помощ в четиригодишна непрекъсната работа...

Младежът пропусна част от тия думи край ушите си, макар изразът на лицето му все още да показваше смайване; повече от тези неща го интересуваше миналото на Тиховците.

— Има ли фишове и за другите членове на фамилията?

— Има ги всичките! „Антон Тихов, големият син на Александър Тихов. Крайно въздържан, уравновесен, саможив, добър. Страни от хората. Много опитен търговец и с примерно поведение. Не е участвувал в политическия и обществен живот. Живее при баща си и, както изглежда, издържа целия дом.“ Това е всичко.

— Ами тогава какво търси в картотеката?

— Има препратка в пороците. Употребява наркотици!

— Нима? — учуди се той лицемерно. — Какво има за Филип?

— Огърлица от очарователни работи! — отговори момичето със сериозен глас и погледна фиша. — „Крайно аморален тип, много подобен на баща си, но с очебийна интелигентност. Склонност към полова перверзност. Весел гуляйджийски нрав, но страхлив и крайно неуравновесен. В града води живот на истински бонвиван. Добродушен и безволен.“ Има доста препратки — излъстявания, мошеничества на карти, нещо с момченце, притулено с много пари — досадно ми е да ги чета. Ако искате, прочетете ги сам.

— Не, не! Стига! — възкликна Бо почти стреснат.

Момичето се смееше тихо и беззвучно. Бо отдавна бе забелязал у нея тоя нервен, някак сух смях. При това смееха се само устните ѝ — лицето ѝ си оставаше все така строго и неуловимо печално.

— На мене ли се смееете?

— Не, разбира се, на вашата уплаха.

— Ще почна да ставам мнителен! — каза печално младежът. — Може би ме сочат с пръст по улицата и ми се подсмиват.

— Заради рода ви? — попита момичето. — Как можете да допуснете! Когато старият Тихов се движи по улиците, дори кметът го поздравява със сваляне на шапка. Та кметът да не е нещо по-горен от него? Не ми се иска да му търся фиша из картотеката. В сравнение с дребнавите мръсотийки на мнозинството граждани, затворени в тия чекмеджета, Филип например е истински ангел!

— Не ви липсва остроумие! — забеляза Бо.

— Не, не... говоря сериозно...

— Та не го ли нарекохте крайно аморален тип?

— Точно затова... Другите пък са претърпкани от филистерски морал, който не им пречи да вършат престъпления, просто гнусни по своята дребनावост. У Филип... как да се изразя... у Филип всичко е

естествено... чист е поне пред съвестта си! — Тя го погледна дръзко и се засмя отново със сухия си нервен смях. — Трябва да ви кажа освен това, че вашият Филип странно ме... привлича!

— Какво искате да кажете? — сепна се младежът.

— Не се ли досещате? — попита тя и за миг сякаш в лицето ѝ не остана капка кръв. — Не си ли спомняте какво друго е казано във фиша му?

На опънатото неподвижно лице ноздрите странно трептяха, така че Богомил се обезпокои не на шега.

— Спомням си всичко.

— Тогава трябва да ви е ясно... Един такъв мъж може да посегне на всяка жена... дори повече на тая, която не е като другите.

Той най-после разбра и за миг сякаш се вцепени. Търсеше инстинктивно по лицето ѝ макар и най-малък белег на насмешливост и не можеше да го намери; беше все така бледо и гладко, е мрачни очи, които едва ли не фосфоресцираха.

— Не приказвайте така! — изтръгна се от устата му и преди да помисли още какво прави, сложи ръката си на косата ѝ. После разбра, че не от нежност или от състрадание, а да запази себе си от думите, които чувствуваше как напират в нея и как правят очите ѝ трескави. Странен жест — сякаш слагаше ръката си на устните ѝ, а и защо толкова се плашеше? Под неговата ръка момичето издаде чуден звук, задавен и все пак остър, сякаш хлъцна. Бездна! „Колко слаб съм! — помисли той бледо. — Колко съм плитък!“ Плашеше се от тая тежка маса от чувства без лъч светлина и от дълбочините, от които идва.

— Трябва да се успокоите! — избъбри той.

Но ръката върху косите ѝ изнемогваше, сякаш през всеки косъм протичаше ток, който я караше да трепка и да се свива; той почна да гали тая тъмна коса, за да не усети тя трепкането, и неволното погалване изведнъж му вдъхна кураж. Той вече я жалеше и се мъчеше да я успокои, защото момичето сякаш примря под завивката с изпънато и вдървено тяло. Но това не трая дълго. Той виждаше как кръвта се връщаше в бледото лице и как дишането ѝ почваше да става дори малко шумно.

— Колко сте добър! — каза тя със задавен глас. — Вие дори не знаете колко сте добър!

Можеше ли да ѝ каже, че го прави от себичност? Та дори той сам все още не мислеше така. Изведнъж момичето взе ръката му в своята суха и гореща ръчица и я поднесе към устните си.

— Какво правите! — ужаси се младежът. — Вие грешите — аз съвсем не съм добър, както мислите!

— Не познавате себе си! — тръсна глава момичето. — Сега разбирам, че не сте убили оная жена — не бихте могли! С това добро сърце! Не, невъзможно е! Представете си, аз мислех, че сте знаели още от самото начало за нейната болест!

— Тъй ли! — смая се младежът. — И съм я убил нарочно?... От садизъм?

Момичето протестираше с цялото си лице.

— Не, не така! Пък и мъчно е да се обясни! Някаква изтънченост и някакво сладострастие! Страх ме е моята теория, без капка опит, да не е много смешна! Вижте как е все пак! Вашият род, Тиховският, е доста преситен от своето фамилно любострастие. Ясна ли ви е тая дума — преситен? То идва от прекаляването, нали така? Доколкото знам от разни книжки, всеки мъж, колкото и да е нормален, щом почне да прекалява, макар и с жена си, идва ден, в който ѝ се насища, извинете за грубата дума. Направо казано — престава да го интересува! Трябва значи да смени. Но ако прекалява и със сменяването, пак се достига до това пресищане. После какво? Пороци, мисля, или пък нова техника, извратена! Това, което с един човек може да се случи, още по-често се случва с един род, да кажем! Биологично един вид! Разбирате ли нещо от биология и от наследственост? Аз съм от тези, които смятат, че се наследява и придобитото. Вие, да кажем, малък Тиховец, издънка някаква от род, който едва познавате, сте вече преситен, преди да сте се докоснали до жена. Ето ви една — тая Дияна, покойната, която скоро ще стане прах. Знаете, че не може да бъде жена, и все пак не се спирате, напротив, настървявате се! Защо ли? Защото виждате, че една връзка с нея не може да бъде естествена! Неестественото, порочното или пък платоничното и прекалено вулгарното могат да бъдат единствените първоначални подтици! Нормалното не може да подбуди преситения. Значи влюбвате се в нея, защото чувствувате инстинктивно, с новия тиховски инстинкт, че в процеса на тая любов ще има особено сладострастни перипетии. Вие никога не бихте се влюбили в нея, ако знаехте, че няма да имате

никакъв телесен допир. Но вие сте знаели, както аз си представих нещата, че забранено е само последното, което е и без това грубо и неприемливо за преситения. Всичко друго, което е безкрайно по-тънко и фино за вас, ви е било позволено. Та наистина каква гама от нови чувства! И какви възможности за префинено сладострастие! Не се намръщвайте такъв, точно така е! Да желаете една жена и да не можете да я вземете — в това има повече сладострастие, отколкото в баналната съпругеска и нормална любов. Помислете и ще видите, че е така! Вие живеете заедно, спите в една стая, чувате я как диша, виждате прекрасното ѝ тяло, измъчвате се, че не можете да я вземете, и в това самоизмъчване вашата фантазия намира много повече импулси, отколкото в мисълта за едно нормално притежаване. Вие сте си въобразявали, че тая игра ще продължи вечно, ще стигне до нещо като лудост, и понеже нормалният изход за удовлетворяване ще е като зазидана врата, ще търсите нови начини, остри, възбуждащи и порочни! Какви? Това вече не знам! Мисля, че човек сам си намира пътищата в такива случаи. Но у вас, изглежда, че тая преситеност е била повече психична и не е имало отслабване на половата жизненост. Онова, което учените наричат полов нагон и което не зависи от съзнанието, а от състоянието на разни жлези, у вас значи не е било похабено. Вие не сте познавали неговата сила, нито силата на инстинктите. Приличали сте на мореплавател, който е вдигнал всички платна на кораба си, защото смятал, че плува по море с тихи ветрове. Но вятърът налита изведнъж и корабът отива по дяволите. Природата не обича игрите и безкрайното протакане. Тя не търпи играта да стане самоцел. Тя е все още по-могъща от съзнанието и успява да доведе въпреки него всичко до природно логичния му завършек. Неуместно е дори да се споменава съвестта. Инстинктът в такива мигове си е действувал съвсем автономно...

— Каак? — заекна младежът. — Та тогава бих бил невменяем...

Момичето го погледна иронично.

— Според мене съди се не съзнанието, а целият човек — неговата човешка природа! Инстинктът не е паднал от небето, той се е образувал в зависимост от съзнанията на всичките ви праотци. Ако те са грешили, все един ще падне в клопката, ще плати за всички...

— В случая аз! — каза печално младежът.

— Вие май че се поспасихте! Първо — невинен сте, сигурна съм вече в това. Човешката ви доброта не би позволила на един инстинкт да действува безогледно. И тя е нещо вродено, нещо като инстинкт. Може да бъде дори по-силна от инстинкта за самосъхранение. Не, невъзможно е да сте убили госпожа Тихова — това почувствувах през ръката ви!

Но по отношение на своята ръка Бо нямаше толкова чиста съвест. Той измърмори:

— Вие ме смайвате! Дяволско семейство сте, честна дума! Не стига, гдето съчинихте теория за моята виновност, която изглежда на пръв поглед безупречна, но се постарайте също така да я обосновете психологически. Просто е жалко, че не ми приляга и че е измислена...

— Съвсем? — трепна момичето. Богомил се замисли и въздъхна горчиво.

— Е, не съвсем... Да ви кажа право, навярно бих могъл да постъпя така, както вие сте предполагали... сигурно така бих постъпил, ако бях поставен при вашите предполагаеми условия. Но аз смятах Дияна за съвсем здрава и нормална жена. Това първо, и второ, не аз ѝ причиних смъртта! Точно това дойдох да кажа на баща ви! Ако аз не съм я убил, то това е направил друг. Той трябва да получи своето наказание, ако го заслужава...

— Но защо мълчахте досега? — каза нервно момичето.

Богомил потъна в руменина.

— Нима не разбирате? Все пак замесен съм с връзките си с покойната, което, ако се узнае, ще ме скандализира пред всички. Освен това мъчно е да се докаже къде свършва моята вина и къде почва чуждата. Нямам никакви доказателства — освен разказа за истината.

— Тъй! — кимна момичето и го погледна със странен поглед. — И аз бих постъпила така в обикновен случай, но татко заслужава доверие. Той ще може да ви измъкне от историята с много малко вреди, дори с никакви. Ако види, че ще пострадате невинно, ще потуши историята. Не е фанатик, нали го знаете? Живите хора винаги го интересуват повече от мъртвите, много повече. Той е особено привързан към тоя текст от Евангелието: оставете мъртвите да погребват своите мъртви.

— Кой е казал това?

— Самият Христос!

— Я гледай! — изненада се Бо. — Нима толкова е бил привързан към живите?

— И вие, и татко много своеобразно си го тълкувате. Предполагам, че е искал да каже нещо друго — тялото, дори и мъртво, не може да бъде предмет на земни грижи и на небесни достояния. Всичко трябва да се дава на душата. Така е! — Тя облиза сухите си устни. — А смятате ли за правдива моята теория за преситените Тиховци? И за възможните последици от тая преситеност?

Той я погледна внимателно.

— Толкова е правдива, че не мога да си представя как вие, толкова младо и неопитно момиче, сте могли така добре да я съчините...

Момичето странно премигна — за пръв път, откакто той беше в стаята; нещо му подсказа, че ще стане свидетел на ново избухване, и почти му се искаше да изтегли ръката си, която момичето все още притискаше между своите тънки пръсти.

— Не съм толкова умна, нито толкова проникателна, колкото бихте допуснали! Не, не! Аз съм просто предразположена за този ред мисли поради собствената си съдба. Не ви ли дохожда наум, че странно много си приличаме с госпожа Тихова? Та и аз като нея не мога да бъда жена, като нея съм осъдена на вечна усамотеност. Съдбата ни е една и съща, макар да са различни нещастията ни. Като нея и аз може би съм търсила някакъв изход, някой странен мъж като Броунинг или пък като Филип, някой безумен идеалист, който не разбира себе си или който лъже себе си, някой извратен или преситен от нормалното, някой изрод като самата мене!

— Престанете! — възкликна Бо. — Не искам да слушам такива думи!

Момичето почти впи ноктите си в ръката му, гледаше го с очи, които бяха почнали да овлажняват.

— Не, не — ще ме изслушате! Вие сте добър, само вие ще можете да ме разберете! Не само мене, не, но и оная бедна жена. Изслушайте ме, за да разберете какво и тя е чувствувала.

Той най-после разбра защо така се плашеше от думите на момичето. Дияна сякаш се готвеше да говори чрез нейните уста и да го обвини. Той чу отчаяния си глас:

— Но аз ви слушам! Само, моля ви, не се украсявайте с тези ужасни думи, не разбирате ли, че не ги заслужавате?...

— Ще бъда спокойна! — каза тя с глас, който показваше всъщност дълбоко вълнение. — Никакви силни думи! Та аз с тях си давам кураж, с тях се шибам като с бич. Трябва да ви разкажа всичко! Вие дори не можете да си представите колко съм самичка тука и как няма кому да се доверя!

Но Богомил си представи това със странна леснина. Стори му се, че го беше чакала като малко паяче, беше чакала жертвата си не за да изпие кръвта ѝ, а да прелее в нея част от отровата си, която вече едва понасяше. Нещо странно се спусна над очите ѝ, нещо като студена мътна ципа, която бързо се разнесе; държеше все още ръката му и на младежа се струваше, че я насилват.

— Колко трудно е да се обясни! — почти изпъшка тя... — Та знаете ли, никога не съм мечтала за любов, толкова съм окаяна! Мислехте, че такъв човек няма, нали? Ето ме мене! Все пак съм живяла с любов, но на чужда сметка, и съм била страшно, страшно щастлива! То е, когато съм чела книгите, в които винаги има мъж и жена, но нито за миг не съм посмяла да се отделя от героинята. Особено нещо е, надали ще можете да си го представите! Изпитвала съм значи чувствата на героинята, но ми се е струвало, че не самата аз, а тая героиня от книгата ги изпитва. И когато съм гледала филми, съм живяла с артистките от екрана, с тях и все пак без да бъда самата аз. Нима съм могла да си представя, че самата аз, такава каквато съм, мога да бъда обичана? И то от мъж? Безсърдечно е дори човек да си го помисли, страшно е като бездна. Животът и без това е бил жесток към мене, защо и аз да прибавям още жестокост? Просто заключих сърцето си и се увлякох в моята работа, която запълваше дните ми по такъв начин, че дори се чувствавах щастлива — с онова хубаво щастие, което идва от труда и от смисления живот. Денят ми беше за работата, но тя се оказа медал с две страни. В безбройните досиета на градските фамилии историите, подобни на авантюрите на вашия чичо, се срещаха на всяка крачка. За моята напрегната фантазия това не беше малко. Почнах да сънувам, отначало кошмарни и противни сънища, в които бях само свидетелка, после внезапно станах и участница. Не можете да си представите този ужас — дори насън да не можете да

избягате като обикновените хора. Ужас от сънища! То е по-лошо от смъртта!

Младежът едва сдържа трепета на ръцете си. Повече от всеки друг път му се струваше, че с тоя сух и нервен глас Дияна му разказваше това, което не бе успяла да му разкаже приживе. Гласът на момичето някак притихна.

— Сънищата ми винаги свършваха с писък и събуждане. Мъчех се да не заспя отново, щипех се и бодърствувах насила. Но винаги когато се унасях, особено в началото, сякаш потъвах в някаква сладострастна прегръдка, чувствувах се ужасена и все пак жадна — не, не, никога не можете да разберете колко е противно. И нима можеше да бъде друго? Водех неподвижен живот, бях здрава и при това съвсем не от изхабен род. Цялата работа се свърши с това, че лошите сънища скоро се преселиха в действителността. Тези мисли ме нападаха, когато бях уморена и не можех да се съпротивлявам. Изгонвах ги набърже, но те отново се връщаха още по-натрапчиви. Преследваха ме денем и нощем, докато най-после ми мина през ум мисълта, защо пък най-после да не потърся някакво удовлетворение? Работата стана съвсем жалка, после стана просто ужасна, когато почнах да си мисля дали не бих могла да съблазня някого такава, каквата съм. А кого? Вие бихте могли да си представите. Точно по онова време четох разказ за някаква парижка проститутка, която имала необикновен успех поради това, че имала само един крак. Здравият крак бил строен и прелъстителен, другият съвсем го нямало. При това същество се стичала парижката аристокрация, то се знае, най-преситените и най-порочните парижани. Нали разбирате? Нейният изглед действувал потресно, но с потрес, който възбуждал преситените и омаломощени нерви на похабените. Тези мисли ме довеждаха просто до лудост. Свърши се с това, че един ден реших да проверя как изглеждам. Нека не ви се вижда чудно — дотогава не знаех това съвсем ясно. Заключих грижливо вратата, спуснах пердетата и сложих насреща върху шкафчето голямото стенно огледало. Гледах се пред огледалото и треперех като трескава. През цялото време ми се струваше, че ме наблюдават някакви мъжки очи, някъде отгоре, през нищожните цепки на пердето, от някаква външна къща. Та то е все едно да не бъда вече девойка. Не виждам някаква особена разлика. Най-странното е, че след тая случка ме обзе някакво чудно спокойствие, нещо се пречупи в мене

и притихна. До тоя ден сякаш бях живяла в някаква тежка мъгла, наситена с особено електричество, и напрежението растеше и растеше, докато се стигна до тая буря...

Момичето млъкна и го остави на спомените му — спомени, които прииждаха неудържимо: таванската стаичка, малкото прозорче, нощите, голата фигура, която преминава като сянка през светлата стая; в тоя миг я съжаляваше и усещаше как се разпилява последната следа от любов към нея. Оставаше само някакво мъчително чувство, неопределимо, чувството, че е лежал дълго време на дъното на тинесто и непрозирно блато. Противно му беше в тоя миг и безногото момиче в леглото. Та защо ли? Дали не поради това, че се явяваше като някакво продължение на тежката и нечиста атмосфера, в която бе живял през последните месеци? Искаше му се да избяга навън, да изтича до морето с неговия чист солен полъх, след това да замине в своя град, при своите хора, където скоро ще е есен, ще духат влажни ветрове и по аудиториите ще се тълпят усмихнатите и бърбиви студенти. Далече, далече — в големия чист и хубав град, гдето всеки работи нещо и никой не се разлага така бързо и така неудържимо! Сепна го гласът на момичето:

— Разбирате ли сега защо така ловко съчиних оная психологическа теория? Има нещо общо между нас двете, макар и да сме толкова различни. И би имало нещо общо в мъжете, които могат да ни пожелаят.

Младежът въздъхна нетърпеливо.

— Моля ви... не говорете повече за пожелаване... Не съм моралист и смятам, че всеки има право на щастие, но... когато човек го върти по такъв начин из мислите си, работата става страшно... мръсна...

Момичето трепна и сякаш се послуша, после поруменя и отблъсна ръката му.

— Станете, станете — забърби тя. — Седнете на стола си! Господи, колко сте мрачен! Не можете ли да се усмихнете?

— Но какво има? — попита Богомил, след като се премести.

— Вземете тези фишове в ръка... уж ги разглеждате. Виждате ли аз колко естествена изглеждам?...

И действително тя изглеждаше такава, каквато я намери — дори по-весела и съвсем неуловимо възбудена. Той чу как вратата на

коридора се отвори и някакви колебливи стъпки се спряха пред прага.

— Кой е това?

— Татко, разбира се...

Богомил за сетен път усети как тръпки минаха по тялото му, същите тръпки, предвещаващи опасност, които винаги чувствуваше при приближаването на човека с чадъра.

Той влезе нежно усмихнат, така както никога младежът не би могъл да подозре, че може да се усмихва този сух, тъмен човек. От дрехите и неразтворения чадър се стичаше вода. Навън беше завалял дъжд, който те не бяха забелязали. Следователят видя младежа — толкова ненадеен удар, че не успя да потисне нито ни най-малка част от вълнението си.

— Вие! — едва изговори той.

Ред беше на младежа да не може да скрие вълнението си. Та защо ли следователят прие така драматично гостуването му?

— Не очаквахте ли да ме намерите тука? — попита той стеснен.

— Честна дума — не! — призна си следователят вече успокоен, но лицето му стана сякаш още по-мрачно. Дъщеря му, която го наблюдаваше внимателно, каза някак разтревожено:

— Но защо не си се съблякъл?

— Защото смятах веднага да изляза, но... сега вече не е нужно...

— Ще рече — мене сте търсили? — попита Богомил не без основание.

Следователят приложи един от любимите си похвати — престори се, че не чу. Бо го видя да излиза от стаята и скоро се върна без връхната си дреха. За пръв път му се отдаваше случай да го види такъв; изглеждаше почти подмладен с тъмния си костюм, грижливо изгладен и почти елегантен. Беше пригладил мокрите си вежди и беше приготвил някаква усмивка на устните си, явно пресилена.

— Не очаквах такава неприятна шега от съдбата! — започна той. — Представете си — търсих ви да ви арестувам и изведнъж се оказа, че сте ми гост!

Бо за миг не повярва на ушите си. Да го арестуват! Той подири някаква шега в очите на черния човек и намери там потиснатост и сериозност. Да го арестуват? Страшната думичка отказваше да влезе в съзнанието му, стърчеше сякаш някъде отвън като трепкаща стрела, която трябва веднага да се отскубне.

— За какво ще ме арестувате?

Следователят се почесваше, беше му неудобно да каже. Виждаше как смаяното лице на младежа се затваряше бърже в себе си, някаква омраза се процеждаше през погледа.

— За предумишлено убийство!

— Така ли? — попита той студено. — Та дори предумишлено!

— Ами какво е?

— Аа, какво е? — почти изръмжа младежът. — Пак вашите досадни примки! Та нали всичко уж ви било известно? Нали си бяхте съставили пълна представа за смъртта на горката Дияна? Нали бяхте решили да не ме тормозите повече е тоя печален случай? Или пък и това е било някаква примка? Вашите методи не ми се виждат никак чисти.

Той млъкна със стиснати устни. Следователят почерпи малко кураж от мразещото му лице и избъбри:

— Не трябва да ме разбирате криво! Измених си убеждението, защото открих много важен факт! Той е повече от факт, той е доказателство.

— Стига с вашите смешни доказателства! — прекъсна го остро младежът. — Вие просто ме изкарвате от търпение! Откъде ги измъквате тези доказателства, как ги съчинявате? Страшно много бъркате действителния свят и вашия въображаем! Какво пък ще е това ново доказателство, не мога даже и да си представя! Още със старите не сте се справили както трябва...

— Те са толкова много и така сигурни, че преспокойно биха ви отвели в затвора!

— В затвора? — възкликна раздразнен младежът. — Вие не сте с ума си!

Лицето на следователя стана мрачно.

— Бихте ли дошли в моята стая? — попита той, но дъщеря му се възпротиви така енергично, че трябваше да отстъпи. — Добре, може да продължим и тука. Уликите са много силни и никъде не си противоречат. Лекарската експертиза установи, че Дияна е починала от сърдечен удар вследствие на посягане върху честта ѝ. Установи още, че до този момент тя не е била жена, а девойка, и което е най-важно — страдала е от сърдечна болест, която винаги е могла да предизвика този фатален край. Лекарските заключения се потвърждават от безброй факти, които никъде не си противоречат. При разпита установих, че тя

действително е пазела режим на сърдечно болна — не е употребявала алкохол и наркотици, не е танцувала, водила е редовен и спокоен живот и прочие. Освен това в гимназията е била освободена от часовете по гимнастика, не се е къпала в морето, не е правила слънчеви бани...

— А как се установи, че през фаталната нощ е загубила моминството си, а не през миналата?

— Криминалната медицина може да установи това с голяма точност. Нека си представим обаче, че лекарят се е заблудил. Доказателство е прясното петно от кръв...

— Което никъде не се намери...

— Което се намери във вашето легло, драги мой.

Богомил трепна.

— Фатално стечение на обстоятелства! — каза той спокойно. — При лягането се убодох на едно кабарче, и то доста дълбоко.

— Твърдите ли такова нещо? — попита бързо следователят.

— Не, но ако почна да твърдя, как ще ме опровергавате? Нямаме абсолютно никакво сигурно доказателство, че кръвта по леглото не е моя кръв...

— Може би имам... При деянието кръвта е зацапала чаршафа. Вие сте изрязали кървавото петно с ножица и сте го унищожили по неизвестен за мен начин. Самия чаршаф сте хвърлили в един сандък за боклук, гдето го и намерих. Ясно е, че не бихте се старали да унищожавате чаршафа, ако беше зацапан поради някаква невинна причина. Та той не е носна кърпичка. Нали биха ви питали къде е изчезнал? Освен това, ако сложа този злополучен чаршаф върху канапенцето, веднага ще се разбере, че изрязаната дупка върху него и петното си съвпадат...

— Тъй! — кимна Бо сухо. — Дотук е убедително. Но как ще можете да докажете, че Дияна е починала вследствие, както се изразихте, посягането върху честта ѝ. Та може би тя не е била девствена? Нито пък болна от сърдечна болест! Режимът, който е пазела покойната, може да не бъде и специален режим. Знаем безброй хора, които водят същия живот, макар и сърцата им да са съвсем здрави!

— Забравяте лекарската експертиза!

— Има ли формален документ?

— То се знае...

— Все пак всеки съд би се усъмнил в заключенията на един лекар, който, както узнах, не е специалист, а обикновен бивш военен лекар. Би могло да се иска допълнителна експертиза, а тя е вече невъзможна! И изобщо няма никъде никакъв документ или свидетелско показание, от което да се съди, че действително е била болна. Всичко е ваше умозаключение. В гимназията, както знаете, мотивировката за освобождаване от часа по гимнастика съвсем не е сърдечна болест. Действително има един документ за нейното здравословно състояние, но той е съвсем против вас. В клетвения акт при венчаването тя е писала, че е напълно здрава — знаете това, макар и да мълчите.

— Знам! — измънка следователят.

— Това е доказателство толкова сигурно, колкото и експертизата на вашия лекар. Всеки съдия ще се запита — има ли мъж на земята, който да се ожени за жена, която няма да може да бъде жена? Та тогава защо му е? То е все същото, като да се ожени за лейди Макбет или за Хекуба...

— Хм! — каза следователят. — Хм!

— Виждате ли колко ненадеждно нещо е логиката, когато човек тръгне от грешни предпоставки. Един опитен адвокат би могъл да ви изкара дори смешен.

— Ако е била нормална жена със здраво сърце, каква причина би имало да не му принадлежи? Та те са се обичали — това поне е доказано! Щом е останала недокосната, то значи, че нейният мъж е имал достатъчно важна причина да я щади. Единствената важна причина е болното ѝ сърце — страхът да не последва смърт от взаимния им живот.

— Това са измислици! Аз бих могъл да твърдя, че съпругът е взимал от нея каквото е било нужно. Как бихте доказали противното?

— С кръвта, естествено! — възрази нервно следователят. — И с лекарските показания.

— Не са сигурни доказателства. Произходът на няколко капки кръв може да бъде най-разнообразен... Прибързано е да се вадят заключения от такива несигурни факти. Щом не може да се докаже, че е била болна от сърдечна болест, пада и обвинението, че е починала при обстоятелства, в които уж аз нося вината на умъртвител. Най-

после дори да е била наистина недокосната, какво гарантира в тоя момент, че мъжът не е бил виновен за това, а не някаква мнима сърдечна болест? Та вие знаете за тези така наречени неконсумирани бракове. При тях вината е почти винаги у мъжа...

— Стъпвате на хлъзгава почва! — забеляза следователят. — Ако причината е у мъжа, искам да кажа, че ако не е в състояние да осъществи един истински брак, то тогава става ясно защо е могъл да се ожени за жена, която не може да бъде съвсем жена. При това положение двамата биха могли да живеят един с друг само при това положение, разбира се. Само болна жена би могла да вземе болен мъж.

Богомил погледна иронично черния мъж.

— Струва ми се, че точно вие стъпихте на хлъзгава почва. Един мъж може да разбере колко струва като мъж само когато стане нужда да се прояви. Смятал, че е запазен, а се е оказало, че не е. Има безброй такива случаи и при тях никой не е предполагал вина и у жената. Вие разбрахте колко целомъдрен живот е водил Тони. Ясно е, че не е имал възможност да се проверява. Въпросът значи не може да се отнася само до щадене, но и до липса на възможност! А тя би могла да бъде и здрава. Видяхте, че нямате сигурни доказателства, и тези, които имате, биха могли да се тълкуват и по обратен начин. Противоречиви са, макар и да твърдахте, че не са противоречиви. Къде е вашата сигурност?

Нещо хитро имаше върху лицето на следователя, нещо, което тревожеше младежа. Той прехапа устни с кафеникавите си зъби и внезапно попита:

— Ами тогава от какво е починала?

— Не е моя работа да откривам това! — забеляза сърдито младежът. — Отровена! Удушена! Не знам! Сам вие трябваше да разберете това, вместо да тичате по лъжливи дири.

— Не са лъжливи! — каза спокойно мъжът. — Тя е била болна от сърдечна болест!

— Няма защо да ми го казвате! Добре — била е болна! И така да е, вие нямате нито едно доказателство, и при това никога няма да го имате, че е починала в момента, когато е губела моминството си. Представете си, всичко е вярно — и моминството, и нейната сърдечна болест. С тия две неща тя отива при някого, загубва първото и все пак остава жива. И най-простият лекар ще ви каже, че това е напълно

възможно! Абсолютно възможно! По-невъзможно е другото — сигурната смърт. Как ще докажете, че има връзка между любовното деяние и смъртта? Значи тя се прибира след деянието в стаята си и тук се случва нещо — неизвестно и страшно, което докарва смъртта ѝ. Много обяснимо става тогава, че лекарят е могъл да се заблуди. Двете събития са разделени по време — половин час, да кажем, или няколко минути. Никаква наука не може да установи, че двете събития са се случили едновременно. Той е констатирал поотделно сърдечната болест и загубването на моминството и в ума си, забележете — в ума си е свързал тия две неща, а не ги е намерил като някакво физическо единство по тялото ѝ. Нима не сте мислили за това толкова просто нещо? Нима толкова се заслепявате от блясъка на собствените си теории?

За пръв път следователят изглеждаше забъркан и смутен.

— Но то е невероятно! — избъбри той.

— Точно там е лошото — че изглежда невероятно! Все пак вие поне пред собствената си съвест сте длъжен да намерите някакво доказателство, че двете събития, за които става дума, са се случили едновременно.

— Едно празно място може да се попълни от съвкупността на всички други факти.

— Е, да, но видяхме, че тези факти са крайно съмнителни.

Хитрото изражение отново се появи на лицето на следователя и миг след това той нанесе удара, който грижливо бе пазил за решителния момент.

— Казах ви, че не са съмнителни. Имам едно писмо от Дияна до госпожица Давидова, което изяснява следните неща: първо — имала е сърдечна болест и е знаела за последиците от един нормален живот; второ — обичала е безумно един мъж, и трето — същият този мъж е бил обичан и от госпожица Давидова.

Лицето на младежа посърна. Той мълча няколко мига, после каза малко глухо:

— Четвърто — името на този мъж е неизвестно, и пето — нямате никакво писмо, а неясни отпечатъци върху една попивна хартия.

Следователят погледна с нескрито уважение младия човек.

— Не сте глупав и толкова по-зле! — каза той полугласно. — Колкото за отпечатъците, позволете ми да ви кажа, че са достатъчно

ясни, за да бъдат доказателство.

— А името? То е неизвестно! Не е споменато в писмото — вие сам веднъж ми казахте това!

— Не шмекерувайте, драги мой!

— Не шмекерувам! — каза Богомил спокойно. — И не възразявам, а ви показвам как биха ви възразили.

— Вие сте човекът, за когото става дума в писмото. Дияна обича някого. Кого? — сега вече не може да ни каже. Но тя е дала едно важно указание — същият човек е бил обичан и от госпожица Давидова. От разпитите разбрах, че тази госпожица е обичала точно вас. Вие сам ми казахте, че в навечерието на нещастията Дияна е изглеждала решена на нещо съдбоносно. Ето още едно доказателство за нейната болест и за нейните страхове.

— Сега разбирам, че е очаквала всичко да свърши благополучно! — избъбри тъжно младежът.

Следователят го погледна бързо.

— Имало е значи нещо, което да свършва благополучно или фатално? Вие току-що признахте!

— Никога не съм отказвал! Та вие никога не сте ме питали какво е моето участие в тая печална история.

— То е, защото съм я знаел. Ще ви разкажа всичко поред. Уговорили сте се тя да дойде при вас през нощта...

— А защо не аз при нея?

— Защото нейната стая не е удобна. Има възможност да се погледне отвън или най-малко да се подслуша. Тя е дошла, значи и е загинала. Тогава сте я пренесли в нейната стая и сте заключили вратата отвътре, защото сте разбрали, че така би било естествено. Подозрително би било да има отворена врата между спалните на двама млади хора. След това сте взели чаршафа с кървавата следа, изрязали сте с ножица петното и сте захвърлили чаршафа в сандъка за боклук около вашия дом още през същата нощ навярно.

— Да приемем, че всичко е станало по този начин! — въздъхна уморено младежът. — Та досега наливахме от пусто в празно. Нали ми казахте, че престъпление, извършено при такива обстоятелства, за вас не е престъпление и че няма да преследвате виновника.

Следователят странно примижа.

— Добре си играете ролята! — забеляза той сухо. — Казах ви, че имам нов факт. Той говори съвсем недвусмислено, че сте убили нещастната умишлено, за да си присвоите една крупна сума, която нейният съпруг ви е оставил. Но какво ви стана?

Богомил бе преbledнял като смъртник и гледаше с ужасени очи човека в черно.

— Продължавайте! — каза той прегракнало.

— Тези пари Тихов е искал да спаси от евентуална конфискация на имуществото си. Вие знаете, че той е замесен в някаква афера и че нещастieto с него почти се е случило.

— Тони е арестуван? — попита Бо отпаднал.

Следователят го следеше зорко като граблива птица.

— Не, не е арестуван. Преди малко узнах, че е заминал в странство. Та не знаете ли? Не споря, може и да не знаете подробностите, но сте имали някаква голяма увереност, че той ще се провали в тази афера. Кой може да гарантира, че не сте писали анонимно писмо до полицията?...

Младежът отвори уста да възрази нещо, но млъкна безпомощно. По всичко изглеждаше, че е загубил съвсем присъствие на духа.

— Собственикът на парите значи е престанал да бъде собственик. Оставала е жертвата...

Младежът пак отвори уста и този път успя да отрони няколко думи.

— Но защо Тони е оставил у мен парите?

— За да скрие от жена си участието в аферата...

— Щом е така, тя не е знаела, че има у мен пари! Как ще ги търси?

— Би могла да научи това от мъжа си, където и да е той...

— А какво би ми попречило да откажа, че съм ги получил? — Някаква надежда се мярна в погледа на младежа. — Помислете, помислете! За мен е важно да получа парите или по-право да ги задържа у себе си. Това може да стане само по престъпен начин, нали така? Та от две престъпления — измамничество и убийство — всеки ще предпочете да извърши по-малкото. Нямахте никакъв свидетел, когато ми ги даде. Та няма вярвате, че бих могъл да я убия само защото ще дойде ден да си заиска парите? Бих могъл да ѝ кажа, че не съм получил от Тони нищо. Разбира се! Или мислите, че съм щял да

чувствувам такова неудобство или такъв срам, когато заиска парите си, та съм предпочел сега да я убия, вместо после да се червя за измамата си. Никой нормален човек не би си сложил на ума такава нелепа мисъл. Щом мога да убия някого, значи не държа на него, не го ценя колкото една муха и освен това значи още, че имам груба и нечувствителна съвест. То... то е все едно да се срамя от вехтата си връзка, а да не обръщам внимание, че панталоните ми са изпокъсани и че ходя бос. Можех само да ѝ кажа просто: „Госпожо, нищо не съм получавал!“ Как ще докаже обратното? И какъв смисъл, ако го докаже чрез съд например, щом тези пари няма да влязат в джоба ѝ, щом ще ги конфискува държавата? Не, съвсем не е било нужно да я убивам. Освен това нали все пак ще трябва да давам обяснение на Тони, когато, да речем, излезе от затвора? Нали ще трябва да връщам нему тия пари? Или пък на неговите родители, които, то се знае, ако Дияна умре, ще научат от Тони, че са в мене? Или смятате, че съм се приготвил да изтребя целия ми род?

— Но може би Дияна е поискала парите, преди още Тони да бъде застрашен?

— Та нали уж не знае, че са у мен?

— Предполагам, че Тони е писал някакво писмо до Дияна, защото тя действително е получила препоръчано писмо ден преди смъртта си. Примерно казано, писал е в него, че парите са у вас, та да си ги вземе!

— А защо?

— Може би се е усъмнил във вашата честност или пък е станало нужда Дияна да употреби парите пред някой силен на деня, неин познат, който да смекчи съдбата му или изобщо да потъпче аферата, що се отнася до Тони. Това не е изключено.

— Предупредена или не, по-рано или по-късно — аз бих могъл да отказвам, че съм ги получил, да отказвам докрай! Това е безкрайно по-безопасно, отколкото да върша убийство!

— Чакайте, чакайте! Не съм ви казал още най-важното! Тревожила ви е все пак мисълта, че Тихови могат да отнесат въпроса за парите пред съда. Да ви накажат един вид за измамата и да приберат остатъка от това, което държавата ще конфискува. Писмото, което Дияна е получила от Тони, и фактът, че в банката е имало на съхранение куфарче, са достатъчни улики. Тогава вие решавате с един

удар да отстраните всички неприятности. Какво става? Умъртвявате Дияна, тази, която първа би ви безпокоила. Взимате писмото и заличавате най-важната улика за присвояването на парите. Та не виждам по какъв друг начин бихте могли да унищожите тази улика! Най-важното — след тая смърт много лесно ще можете да се оправдаете пред Тони. Ще му кажете, че сте дали куфарчето на Дияна и че тя го е прибрала. През нощта идва крадец и я уплашва така силно, че тя умира от разрив на сърцето. Мнимият крадец задига куфарчето и изчезва. Какво се получава? Измивате си ръцете пред всички, така да се каже, претенденти за парите. Дияна е мъртва, Тони получава задоволително обяснение за изчезването на парите — работите се уреждат почти по идеален начин...

Бо погледна съвсем объркан човека в черно, който говореше кротко и едва ли не приятелски. Невероятно му се виждаше, че могат да се стекат така фатално толкова много обстоятелства. Само той знаеше, че не е виновен, и все пак изглеждаше, че няма никакъв начин да докаже невинността си. Той размисляше трескаво, мъчеше се да намери някакво противоречие — не можеше да няма противоречия в една така грешно построена теория за неговото мнимо престъпление. Той усещаше все пак, че обвинението е само теория. Следователят нямаше никакво доказателство за предумишленост освен куфарчето с парите — но и то самото не беше доказателство, а много бледа улика. Бо въздъхна малко успокоен. Никой съд не би взел сериозно обясненията на следователя, би ги намерил безспорно прекалено съчинени и романтични. Той запита:

— Имате ли доказателство, че съм знаел за болестта на Дияна преди нейната смърт?

— Не! — призна спокойно следователят. — Надявам се обаче да намеря...

— Това е важно — избъбри Бо. — Представете си — бих ли могъл да извърша престъплението, ако не знаех за тази сърдечна болест на покойната? Хаген би ли могъл да убие Зигфрид, ако не знаеше, че на тялото му има уязвимо място? Аз имам един свидетел, който може да докаже, че до деня след смъртта на Дияна не съм знаел за нейната болест.

Черният човек го погледна недоверчиво и измъкна от джоба на самото си поизмачканата папираса.

— Госпожица Давидова ли е тоя свидетел?

— Точно тя...

— Хм! — Той запали полупразната цигара, която пламна и освети някак зловещо лицето му. — Един предвидлив човек може да се постарает да си осигури за случая надежден свидетел. Нищо чудно няма в това. Госпожицата ще ви послужи със своите показания пред съда.

Бо се замисли за малко, после отново поде:

— Странен портрет сте ми нарисували! Според вас съм ловък и умен престъпник, който съвсем студено решава да посегне на човешкия живот. Но дали съм действително умен и ловък? Фактите говорят точно обратно — за крайна неопитност, за детинска наивност. Представете си, кой средно умен човек би извършил престъпление, което така лесно да се разкрие? Та нали ще съобразя, че престъплението не може да остане скрито! Не лекар, а всеки обикновен човек би се запитал от какво може да умре една здрава и нормална жена, която си е легнала вечерта в добро настроение. Лекарят установява смърт от сърдечен удар. Това не мога да не предвидя — всяко дете знае, че дори една коза не може да се погребее, без да се установи причината на смъртта. Лекарят не би ли се запитал за причината на сърдечния удар? Какво по-лесно от това да се открие една похитена девственост! Какво следва? Всички следи тогава ще водят към мене! Спим през една врата. Възможно ли е да се посегне върху честта на една жена, която ще се брани, ще пици, ще вика за помощ, без аз да чуя? Не може да не я чуя! Щом обаче не съм чул и не съм се притекъл на помощ, не значи ли, че самият аз съм бил похитителят? Дори глупав човек ще се съобрази с тези прости неща. Нима ще взема да си навличам такъв страшен риск — нещо повече: такава сигурна гибел, само за да подсигурия една кражба? Та казах ви — самата кражба би била много по-леко и по-нерисковано нещо, отколкото това плитко изпълнено престъпление. Нима според вас съм толкова наивен и глупав?

— Работата не стои така! — възрази с въздишка следователят. — Вие не сте очаквали тези усложнения. Не сте допусkali нито за миг, че могат да разберат истинската причина за нейната смърт!

— Но как така! — възкликна удивен младежът.

Неговото така искрено удивление сякаш стресна следователя. Той го погледна намръщен и каза съвсем сухо:

— Защо да ви обяснявам неща, които знаете по-добре от мене! Кажете — известно ли ви беше преди нейната смърт, че тя е девствена?

— Не, разбира се!

— Ето! Вие сам казахте не! — Щом не знаете, че тя е девствена, естествено е, че не можете да предвидите и последиците, които са улики против вас. Всичко това е дошло ненадейно и непредвидено. Ако го знаехте предварително, не бихте поели тоя опасен път. Смятали сте я като обикновена омъжена жена. Умира в леглото ви, пренасяте я в нейното легло и на сутринта я намират мъртва. И на мене дори в такъв случай не би ми дошло наум да диря вина у вас. Бих допуснал всичко като причина на нейната смърт, но не и това, че е умряла в леглото ви. Пък даже и да съм се усъмнил във вас, нямаше да имам абсолютно никакво доказателство! Щяхме да сметнем, че е била силно изплашена от нещо — от човек, който е влязъл в стаята ѝ, за да краде, изобщо щяхме да се губим в тая посока и щяхме да приключим следствието без никакво определено заключение.

— Всичко сте премислили! — каза отчаяно младежът и изведнъж разбра, че няма да може да се отскубне, че страшните последици от Диянината смърт ще се струпат на главата му. Макар и мъртва, тя сякаш си отмъщаваше, загдето не я беше обичал достатъчно, загдето я беше измамил. Но младият човек все още не искаше да се предаде, търсеше упорито някакво противоречие и не намираще. Оставаше му само да възрази съвсем бледо:

— Все пак неубедително е при моята интелигентност да оставя такива сериозни улики като петното кръв върху канапенцето и особено хвърления в сандъка за боклуци чаршаф. Нима съм толкова глупав да не съобразя, че чаршафът ще бъде намерен? И последният глупак ще се постарее да скрие тая следа по-добре...

Следователят вдигна рамене.

— Такива опущения се случват и при най-сериозните престъпления! Вие сте умен безспорно, но не сте съобразителен. Това са две различни неща. Нейната девственост ви е дошла съвсем ненадейно и ви е забъркала. Всичко друго, което е било по предварителния и обмислен план, е изпълнено безупречно.

Богомил се предаваше.

— Откъде знаете за куфарчето?

— Много просто — разчетох на телеграфната лента телеграмата на Тони...

— Но тя не е подписана!

— Няма значение! Най-напред, разбира се, само се усъмних, че може да бъде пратена от Тони, но после изведнъж видях, че е адресирана до вас. Разбрах, че ви са оставени някакви пари — от кого? Тодор защо да не бъде и Тони? И къде са тези пари — у вас или вложени? Проверих и узнах, че сте депозирали куфарче в банката. Естествено, в него не може да има непрани чорапи, а нещо ценно. Защо Тони ви е оставил тези пари и кому трябва да ги предадете? Потърсих някакво указание в картотеката — употребява наркотици! Така ли? Та опиумната афера е съвсем прясна! Дали има някаква връзка? Като разгледах всички възможности, достигнах до заключението, че парите ви са поверени, за да ги дадете на Дияна в случай на конфискация на богатството на Тони. Тези неща бяха, разбира се, само предположения. Проверих ги едва тая вечер. Вие сам се издадохте, че парите ви са оставени с особена цел...

— Не бих се издал, ако имах намерение да крия! — избъбри младежът и следователят за пръв път през тая вечер се усмихна иронично. — Ами текстът на телеграмата не ви ли говори, че Дияна не е знаела за парите, които Тони ми е оставил?

— Никак! Изобщо фактът, че е оставил тези пари на вас, а не на нея, още не е доказателство, че тя не знае за съществуването им. Можело е и двамата да знаете за тези пари, но да са оставени у вас за по-голяма сигурност... В такъв случай моята теория става още по-устойчива на възражения.

Младежът трепна.

— Не! — каза той тихо. — Тука вашата теория се напуква...

— Смятате ли? — каза следователят пренебрежително. — Не се самооблащайте...

— Мисля, че вие се самооблащавате — каза младежът с оживен глас. — Слушайте добре! Според вас убийството би имало смисъл само в следния случай: като го извърша, да мога да твърдя, че съм предал куфарчето на Дияна и че то е изчезнало при нея. Така ли е?

— Да, така...

— Но как мога да твърдя подобно нещо, когато куфарчето е все още в банката? Тони би могъл да провери на коя дата е изтеглено. Ако съм имал такъв план — щял съм да изтегля куфарчето поне ден преди нейното умъртвяване.

— И не сте го направили, защото не сте съобразили в оня момент, че Тони може да направи тая проверка — каза следователят.

— Не е убедително. Освен това казахте, че Дияна може би не е знаела за неговото съществуване, защото примерно Тони не е искал да споделя с нея тайните си. Така ли е?

— Правилно — измънка следователят не особено доволен.

— Кога би трябвало според вас Дияна да получи куфарчето? Не ли когато съдбата на Тони се разреши?

— Очевидно.

— Сега внимавайте! Как бих оправдал аз своето твърдение, че съм предал на Дияна куфарчето, когато това е съвсем противоречиво на единствено възможните инструкции. Та съдбата на Тони, както сам знаете, съвсем не е разрешена!

— Казах, че тя е могла да получи някакви допълнителни инструкции. Например — да внесе някъде част от парите и по тоя начин облекчи съдбата му.

— Как би могла да получи тези допълнителни инструкции? — попита Богомил с блеснали очи. — По радиото?

— Глупости! Би могъл да й пише.

— Но вие нямате никакви доказателства, че той е писал такова писмо.

— И вие нямате обаче доказателство, че не е писал — каза следователят намръщен. — И освен това — казах ви преди малко, че Дияна може поначало да е знаела за куфарчето и то да е останало у вас с оглед да се спаси от евентуални конфискации.

— Непочтено се изплъзвате! — възкликна младежът. — Както и да го обръщате — връчването на куфарчето преди окончателното изясняване на положението, освен че е безсмислено, би могло да стане само по изрично писмено или устно нареждане на Тони. Доказателства за това обаче нямате никакви!

Следователят се облегна на стола и захапа нервно цигарата си.

— Това не ми пречи — каза той сухо. — Аз не съм прокурор. Аз градя една теория и тая теория за случая има обяснение. Фактът, че

това обяснение още не е доказано, съвсем не значи, че то не съществува. Всичко това е много просто и логично.

За пръв път през тая вечер в очите на младия човек блесна някаква изнурена веселост.

— Не споря с вас! — каза той възбудено. — Но мене ме интересува не вашата смахната теория, а действителността. Според мен тая действителност говори, че аз съм в пълна безопасност.

— Какво искате да кажете? — попита забъркан черният човек.

— Ами че много просто. Единственият човек, който може да каже дали Дияна е знаела за куфарчето предварително, или пък дали е била допълнително уведомявана да го получи, е Тони. — Съгласен ли сте?

— Да...

— Чудесно. Щом е така, Тони ще каже, че Дияна не е знаела предварително за куфарчето и че не е била допълнително уведомявана.

— Защо да го каже?

— Защото преди всичко това е истината. Ако Дияна знаеше нещо за куфарчето — и аз щях да го зная или да го разбера. Но тя не знаеше. В това съм сигурен. Тогава цялата постройка за мнимата ми вина рухва като пясъчна кула. Съдът ще я отхвърли с насмешка. И вие сам би трябвало да я отхвърлите, защото това е крайъгълният камък на вашите построения.

— Моите построения са точни и истински! — възрази нетърпеливо следователят. — Аз нито за миг не се съмнявам, че Тони ще ги потвърди.

Младежът въздъхна с облекчение.

— Наивен сте! — отвърна той не без удоволствие. — Страшно сте наивен. Дори вашите предположения да са напълно правдиви — Тони пак ще свидетелствува в моя полза.

Следователят удари нервно по масата.

— Виждам истинското ви лице. Вие сте непостижимо нахален. Да убиете жена му — а той да ви защитава.

— Първо — не съм убил жена му — каза младежът с успокоен глас. — И второ — той ще защитава не мене, а себе си. Не разбирам как можете за момент да си помислите, че Тони ще каже истината по историята с куфарчето. Това би значило сам да се пъха в затвора. Това значи да издаде престъплението си, заради което забягна от града. А

той няма да го направи. Никога! Само заради удоволствието да ме види в затвора той няма да напъха там и себе си. За куфарчето той ще измисли някакво правдоподобно обяснение. Ще каже просто, че ми го е дал да го депозирам в банката, понеже е заминал внезапно и сам не е могъл да свърши тая работа.

Следователят гледаше поразен и забъркан събеседника си.

— Безскрупулни! — измърмори той сякаш на себе си. — Забравих колко сте безскрупулни и користолюбиви...

— И сега не можете да си простите? — попита иронично младежът.

— Сега не мога да си простя — каза сякаш на себе си следователят.

— Вие грешите! — каза примирително младежът. — Наистина ли вярвате, че аз мога да бъда користолюбив...

Човекът в черно бе дошъл на себе си. Той погледна някак през клепачите си младежа и почти процеди през зъбите си:

— Фактите ме заставят да вярвам...

— Охо, фактите! А какви са тези факти? Не подарих ли на стареца в казиното една огромна за мене сума, макар да съм беден като разсилен? Това користолюбие ли е? Вие бихте ли го направили? Сложете ръка на сърцето си и кажете: бихте ли го направили? Възможно ли е да го направи един алчен за пари престъпник, който, за да ги има, не се спира дори пред убийство?

Лицето на следователя потъмня.

— Но има и други факти. Вашият чичо например е присвоил навремето голяма сума по начин, много подобен на вашия.

— Моят чичо — не аз...

— Кръвта вода не става...

— Моля ви се! — каза уморено младежът. — Но аз съм расъл в съвсем друга среда. Моето възпитание е съвсем различно.

— Моята дъщеря твърди, че се наследяват не само физически, но и придобити душевни качества, макар и само като предразположение. Користолюбието не е ли душевно качество? Вашият морал, да кажем, ви е пречил да го проявите, но е дошъл един миг на затъмнено съзнание, започнала е да говори кръвта или инстинктът — не познавам добре тая материя — и вие сте се поддали...

Внезапно дъщерята на следователя, която досега бе мълчала, се обади някак нервно:

— Грещиш, татко. Случаят с престъплението, което приписваш на господин Тихов, не може да се обясни с инстинкт или затъмнено съзнание. Може да се наследи предразположение за користолюбие, това е вярно, но користолюбието ще се прояви само ако господин Тихов бъде поставен да живее при същите обстоятелства, при които са живели неговите деди и прадеди. В най-лошия случай само тези онаследени качества ще могат да се проявят, които неговият обществен морал няма да има силата да отхвърли. Абсурдно е обаче да се мисли, че някой може да извърши престъпление, защото се е родил с престъпна душа — осъзната или неосъзната...

— Дъще моя, нали знаеш, че не мога да се препирам с тебе? — каза кротко следователят. — Не мога да взема на съвестта си отговорността по едно предумишлено убийство, не мога да съдя сам дали е извършено, или не от младия ти приятел! Според мене срещу него има силни улики, които току-що изложих и които никъде не си противоречат. Ще трябва да изпълня дълга си и да арестувам младия господин Тихов. За жалост това е неизбежно.

— Аз съм готов! — каза Богомил с безжизнен глас. — Не мога да се противя на неизбежното!

В стаята настана неловка й мъчителна тишина, нарушавана едва-едва от тежкото дишане на младежа. Знаеха, че е останало най-трудното — самото отвеждане. Бо все още не вярваше, че то ще се случи, все още му се струваше, че следователят си прави някаква лоша и жестока шега. Безумно му се струваше самият той да бъде отведен в някакъв арест като убиец на жена, и то убиец по чудовищен и невероятен начин.

Тези мигове сякаш бяха безконечно дълги. Те минаваха един след друг и никой нищо не предприемаше; момичето гледаше пред себе си с неразбиращи очи — или унесени, — като че ли не беше в стаята; следователят мърдаше неспокойно на мястото си и поглеждаше с отвращение навън към дъжделивата нощ. По стъклата на прозорците се стичаха бавни струи дъжд, капчуците тихо подмънкваха нещо за приближаващата есен. Разбитите нерви на младежа не издържаха.

— Защо се бавим? — попита той почти пресипнал.

Следователят стана автоматично, почти се протегна с дремещи очи. Бо го последва. Изведнъж ги стресна развълнуваният глас на момичето, толкова развълнуван, че приличаше почти на писък:

— Седнете!

Човекът в черно почти подскочи при тия неочаквани звуци и впери в дъщеря си своя изпитлив следователски поглед.

— Какво ти стана, дъще моя? — попита той неспокойно.

— Съвсем нищичко ми няма, драги татко! — продължаваше тя възбудено с глас, който изглеждаше грозен в пискането си. — Искам само да ти кажа, че моят гост — забележи, моят гост, а не твоят, ще излезе оттук само за да отиде у дома си...

— Какво приказваш! — извика смаян бащата. — Та ти не си на себе си!...

— Татко, моля те да ме простиш, но точно ти не си на себе си!...

Може би следователят познаваше странния, почти луд блясък в тъмните очи на своята дъщеря, защото побърза да се отпусне на стола.

— Седнете и вие! — подкани той младежа, почти изплашен, че го вижда все още прав, и веднага се обърна срещу новия си враг. — Глупаво е, дъще моя, да придаваш такова пресилено значение на гостоприемството...

— Та съвсем не само от гостоприемство! — възкликна момичето. — Господин Тихов ще си отиде оттук свободен и самичък!

— Той ще излезе оттук само с мене! — заяви следователят с мрачна решителност.

На Богомил се стори, че очите на момичето станаха почти подигравателни.

— Така ли мислиш? — попита то иронично. — А знаеш ли какво ще намериш в моята стая, когато се върнеш?

Следователят подсмъркна разтревожен.

— Не те разбирам! Какво да намеря?

Те се гледаха мълчаливо и черният човек сякаш четеше в очите на дъщеря си. Лицето му се покриваше със смъртна бледност.

— Щом си толкова любопитен! — въздъхна тя и сякаш с тая въздишка умиваше ръцете си. — Ще ме намериш да вися сред стаята! Разбра ли сега? Или още не ти е съвсем ясно?

Младежът слушаше тая патетична тирада със смесено чувство — все още му се струваше, че тези двама хора са се наговорили тайно да се шегуват с него — налудничавя и жестока шегя, която след малко ще бъде пръсната от веселия им смях. Гледаше я — беше поразително сериозна, почти преbledняла, ноздрите ѝ леко се разтваряха: погледна и към следователя — досега така странно мълчеше — и едва ли не извика! Черният човек стоеше като съкрушен на мястото си и лицето му изглеждаше разкривено от гримаса на ужас. Дъщеря му сякаш разбра, че е пресибила с ефекта, защото додаде съвсем меко и приятелски:

— Татко, прости ми, че говоря така, но исках да разбереш, че говоря истината. Няма никаква шегя, никаква празна заплаха! Виждаш ли ме вече!

— Но ти ми обеща! — възкликна следователят.

— Вярно е, обещах ти, но обещанието не е валидно, когато става нужда да спася един толкова очевидно невинен човек. Та ти си просто като сляп, драги ми татко!

— Успокой се, успокой се! — бърбеше следователят, макар в тоя миг сам той да имаше нужда от успокояване. — Виждаш, че не се противя! Каза да седнем — седнахме! Искаш господин Тихов да си отиде сам — и това ще стане! Само едно нещо не мога да разбера — добави той някак страхливо. — Ами нали ще избяга? Искаш ли ти да побегне един престъпник, който е убил хладнокръвно бедната жена и се е готвил да ограби съпруга ѝ? Виж, това не ми е съвсем ясно... Не, не, не се тревожи, моля ти се, не се тревожи!

Той изглеждаше така сличен и безпомощен, че момичето просто избягваше да го гледа, чоплеше упорито с пръст завивката си.

— Татко, този път, изглежда, че не се разбираме. Ти няма да го арестуваши нито тая вечер, нито кой да е друг път... А пък той няма да бяга никъде, защото няма да има смисъл...

— Добре, добре... Само че ти искаш да не изпълня дълга си...

— Твоят дълг няма да пострада! Нима не ти е ясно, че младият господин Тихов е съвсем невинен? Защо ли питам, като виждам, че не ти е ясно — та иначе би ли го мъкнал по затворите? Но той не е виновен. Чуваши ли ме? — Изгледът ѝ отново почна да става екзалтиран. — Това го чувствавам с цялото си същество! Преди винаги ми вярваше, а сега не искаш! Защо не ме послушаши и този път, защо ми нямаш доверие? Нали знаеш, че никога досега не съм се лъгала, никога не си се разкайвал, че си ме послушал! Ах — виждам, че не ми вярваш!

— Какво приказваш! — слиса се бащата. — Не че не ти вярвам, не! Та за какво вярване, Господи, приказвам! Искам да кажа, че безусловно ти вярвам! Господинът може да си отиде със здраве!

— Не така! — отговори момичето и няколко сълзи се изтърколиха по бузите му. Следователят подскочи към нея, но тя го спря само с един лек жест на ръката си. Само по този жест можеше да се познае колко много този възрастен мъж е бил досега управляван от дъщеря си. А сегашното недоверие? Не смяташе ли бащата, че младият човек е позавъртял главата на дъщеря му и тя сега говори против убежденията си? Богомил чу отново гласа на момичето.

— Не ме разбираш, за пръв път не ме разбираш! Пък го и пъдиш! Ето, искам да ми повярваш, че е невинен, и като повярваш, да потвърдиш това с факти! Господин Тихов казва, че не е причинил смъртта на Дияна! Ами кой? Та тя не е умряла от само себе си! Или искаш да напъхаш в затвора един невинен, а да оставиш виновният да си шета свободен? Само ти можеш да го намериш — и ще го намериш!

— Дете мое, та аз изплетох цялата верига! — каза уморено следователят. — Как да я разплета, как да я почна отново? — Той вдигна рамене и изведнъж предложи тихо и някак гузно: — Да я изоставим!

— Никога!

Лицето на следователя поруменя, той дори се усмихна. Стана съвсем ясно, че този отговор е искал да чуе. Доволство и облекчение се изписаха по старото сухо лице, което беше съвсем забравило да употребява своите маски на равнодушие и непроницаемост.

— Значи ти вярваш, че ако почна отново, няма да се върна на същото място?

В отговор момичето клатеше глава и се усмихваше някак мило, като през сълзи. Богомил се стресна от зададения смях на следователя — или така му се бе сторило? Погледна го — смееше се! — беше най-необикновената от всички случки през тая необикновена вечер; усмихна се и той, защото чувствуваше, че от плещите му се смъква огромен и мъчителен товар — беше спасен, беше избавен!

— Чакайте да си събера мислите! — избъбри следователят. — Или по-добре е да приготвя по едно кафе, щом дъщеря ми така много настоява на гостоприемството. Май че умея да го правя. Ще видите!

Старият човек изхвъркна като младеж из стаята и веднага след това се чу шум на врата, която енергично се затвори. Младите хора се спогледнаха едновременно и едновременно се усмихнаха.

— Спасихме кожата! — каза тя с подмигане. — Горкият татко, видяхте ли как го стреснах? Ял ми е попарата! — Тя тръсна глава. — Все пак необходимо беше, той прекалено много се встраства в своите теории и вериги. Не можеш да го изтръгнеш от тях с прости средства.

— Веригата му наистина е страхотна — забеляза младежът с въздишка. — Чудно е как от обстоятелства, които са само вероятни, може да се съчини толкова безпротиворечиво и погубващо нещо...

Момичето се засмя тихо — със стария си беззвучен и нервен смях.

— Татко е много опасен. Би бил десеторно по-опасен, ако не го обуздавах! Не разбирам много от закони и съдилища, но ми се струва, че със стройната си система би могъл да ви пъкне в затвора. Дори няма да се чувствува виновен, ако някой ден, както се изразяват, блесне истината! Толкова по-зле за тая истина — така ще каже! Нему винаги му се иска нещата да бъдат сложно и умно съставени, да има в тях интелигентност! Случаят с Дияна Тихова беше за него истинско удоволствие, чакан от години — затова сега му беше така трудно да скъса тънката си везба!

— Може би тая, която ще трябва отново да плете, да е по-тънка!
— предположи младежът. — На мене лично случаят ми се вижда неразрешим!

— Не познавате татко! — каза момичето с нескрита гордост. — За него няма неразрешими неща! Рано или късно той ще разбере истината...

Човекът, който щеше да разбере истината, влезе в стаята в най-странен вид — внимателно лице и дебнещи стъпки. Не му беше лесно да крепи стария тенекиен поднос.

— Сега ще видите какво се казва кафе! — похвали се той весело. — А знаете ли кое е най-глупавото в тая история? То е, че все още не съм разпитал вас, единствения свидетел, как точно са се развили събитията. На разпита вие поскрихте истината, нали? Или част от нея! Впрочем аз вече зная останалата...

— Татко, това ти е на тебе лошото! — каза с укор момичето. — Помъчи се отначало нищо да не знаеш! Нищо да не знаеш, докато не събереш колкото е възможно повече факти... Ти винаги излизаш от някое предположение и събираш факти само с оглед на него... Видя ли колко е добре? Работата отиде в най-задънена улица...

— Право е донякъде! — измънка следователят.

— Затова остави го сам да приказва — добави момичето. — Задавай въпроси само в кръга на неговия разказ...

— Все пак иска ми се да почна с един въпрос. Обичахте ли покойната?

Младежът се смути и руменина покри лицето му.

— Трябва да си призная, че много по-малко, отколкото си въобразявах...

Следователят не остана доволен от тоя отговор, лицето му доби нервен израз.

— Това е лошо! — въздъхна той. — Лошо е за нея, понеже се е измамил, лошо е и за вас. Нали разбирате — ако ми дадохте някакво доказателство за любовта си към нея, съвестта ми би била съвсем чиста. Не бихте могли, то се знае, да убиете жена, която обичате, за да ограбите парите ѝ. И най-първобитният човек не би го направил.

— Казах ви истината! — измърмори младежът. — Мисля, че вече сложихме работата на доверие, не на доказателства...

— Право е... Продължавайте...

— Всъщност няма много за разказване. Не знаех за нейната болест до момента, когато чух това от устата ви. Нито най-малко не подозирах каква е работата, макар да знаех, че около нея има някаква печална тайна, нещо, което я обвързва и разделя от мен...

— Позволете — защо мислехте така?

— Тя ми беше намекнала, а също и Дани, и то много недвусмислено... Чудно ми е просто как не съм могъл да се досетя. Дани е знаела за нейната болест — това сега ми е съвсем ясно. Те са били много добри приятелки и са се доверявали една на друга. Бедната Дани — искаше ѝ се много да ме избави от тези неприятности, но Дияна, както разбирам, ѝ е забранила изрично да ми каже истината. Тая истина си я тълкувах най-често като привързаност към добре наредения дом и към спокойния живот. Минавах ми и други мисли, но много нелепи — мислех например, че е обвързана с Тони чрез някоя страшна семейна тайна или с нещо материално — издръжка на нейни роднини. Дявол знае какви мисли не са минавали през ума ми. Това е всичко, което мога да ви кажа като увертюра на нещастieto. Как са се развили отношенията ни, за вас няма да бъде интересно. Не е интересно поне за разследването. Ще кажа само, че нейното държание просто ме подлудяваше. Тя ту се приближаваше към мене, ту бягаше — ту сама влизаше в ръцете ми, ту странеше. Най-после изглежда, че се е решила в себе си да стане жена въпреки смъртния риск! Но тя се е надявала на благоприятен изход, в това съм почти сигурен.

— Тони подозираше ли вашите отношения? — попита следователят внезапно.

Бо трепна.

— Мислех, че не, но съм се лъгал! Когато го изпращах на гарата и влакът беше вече тръгнал, той ми измърмори през прозореца: „Не правете глупости вие двамата!“

— Хм! — възкликна следователят. — Много интересно! Какво стана през последната нощ?

— Грешите, че сме се наговорили да дойде при мене — дотам още не бяхме стигнали... Но аз чувствувах, че ще дойде, по нейното особено държание вечерта и не се излъгах. Чух я как след полунощ стана от леглото си, запали лампата и отвори междинната врата. Очите ѝ бяха особени, беше много развълнувана, повече от мене дори. Просто като че ли не беше на себе си! Когато разбрах истината...

можете да си представите моето изумление. Дори запитах, макар че съвсем не беше за питане. Каза ми, че не трябва да питам сега и че утре ще ми обясни всичко — тогава нейната съдба щяла да бъде в ръцете ми. И тя остана жива — в това вече ще трябва да ми повярвате, защото като че ли не е възможно никакво доказателство.

— През всичкото време в гостната беше тъмно, нали?

— Не съвсем... Вратата на спалнята беше полуотворена и през нея падаше в стаята ми сноп доста силна светлина...

— После?

— Каза ми, че се чувства доста изморена, помоли ме да не я разпитвам сега. Отидох в нейната стая и угасих лампата, после я пренесох на ръце до леглото ѝ. Тя ме задържа малко, побъбри разни нещица, после изведнъж си припомни за чаршафа и ме помоли да го махна нанякъде. Каза ми още къде мога да намеря нов чаршаф и да застеля леглото си. Най-напред застлах леглото, но злополучният чаршаф доста ме затрудни. Каза да го махна някъде! Изпълних съвсем буквално желанието ѝ, като предварително изрязах петното с ножицата. Преди да изляза, угасих лампата в гостната и се обадох на Дияна.

— Тя отговори ли ви?

— Каза ми нещо, което не дочух.

— Със спокоен глас?

— Напълно!

— Сигурен сте в тая подробност, нали? Тя е много важна...

— Съвсем сигурен...

— Затворихте ли междинната врата?

— Оставих я съвсем леко откρηната — колкото да мине една ръка...

— Да сте чули или видели нещо подозрително в двора?

Младежът се замисли със съсредоточено лице.

— Стори ми се, че Дияна отново ми се обади от стаята в момента, когато отварях вратата към стълбището.

Следователят помръдна на мястото си.

— Спомняте ли си гласа? Интонацията?

— Не обърнах внимание, та сега не мога да ви кажа нищо. Не си спомням да е бил тревожен. На улицата видях единственото нещо, което би могло да се нарече подозрително. Стори ми се — забележете,

— стори ми се, без да бъда сигурен, че зад ъгъла изчезна бежешком женска фигура...

— Интересно! — измърка отново черният човек. — Какво впечатление имате за тази фигура? Добре облечена? Стара или млада?

— Надали ще мога да кажа нещо сигурно! Млада и пъргава, изглежда. Тя просто литна зад ъгъла и се загуби...

— Спомняте ли си точно в кой момент я съзряхте? И на кой ъгъл изчезна?

— Видях я веднага щом прекрачих прага на уличната врата. Завих наляво и я видях да изчезва пак на левия ъгъл на улицата...

Следователят се замисли.

— С други думи, изчезнала е на най-близкия от четирите ъгли на първите две пресечни улици — горната и долната. Спомням си отлично разстоянията. Ако предположим, че тя е тичала не само когато е била при ъгъла, а преди това — какво следва? В момента, когато сте излизали от къщата, тя е била някъде към дворната врата. А защо да не допуснем тогава, че е била в самия двор, някъде под навеса на лозята например? Ако е било така, то може да се допусне, че е чула шума на ключалката и е побягнала. Забравих да ви попитам — входната къщна врата заключена ли беше, когато излизахте с чаршафа?

— Да, и при това се отключва доста мъчно...

— Добре, добре... После какво стана?

— Стигнах и аз до пресечката, но свих по насрещния ъгъл, значи вдясно. Не погледнах за бягащото момиче, защото го бях забравил. Та какво чудно можеше да има в това, че някое момиче бърза да се прибере у дома си? Пътя от ъгъла до сандъка с боклук изминах доста бавно. Оглеждах се, защото ми се искаше да хвърля чаршафа през някой стобор. Най-после съзрях сандъка, но не си послужих веднага с него, защото тъкмо в тоя момент насреща се зададе някакъв човек...

— Видяхте ли го в лицето?

— Видях го — беше обикновен човечец, бакалин или занаятчия. Отидох до близкия ъгъл, върнах се и най-после се отървах от проклетия чаршаф, който е причина за всички нещастия. След това се прибрах у дома и по пътя не срещнах вече никого. Когато влязох в гостната, направи ми впечатление, че вратата е притворена.

— Заключена?

— Не натиснах дръжката... Извиках само веднъж и доста тихо: Дияна! Тя не отговори. Помислих, че е заспала, и това дори малко ме наскърби. После сам легнах и скоро заспах...

— Внимавайте сега! — каза следователят. — Зная сандъка за смет и имам доста точна представа за разстоянията. Смятам, че докато сте се бавили с чаршафа, е имало достатъчно време да се зададе някой от кой да е от четирите ъгли около къщата, да отиде при Дияна и отново да изчезне на някой от ъглите. Но вие сам по-добре знаете колко сте се бавили навън. Смятате ли, че неизвестният е имал време да се бави при Дияна?

— Не повече от няколко минути във всеки случай...

— И една е достатъчно. Че е влизал някой, сега ми е съвсем ясно, и то влизал е през прозореца. Смятах, че вие сте излизали оттам, но значи съм се лъгал. Неизвестният човек, изглежда, че се е събул, преди да влезе в спалнята, защото следата по перваза беше съвсем чиста. През оная нощ земята беше почти влажна, не можеше да не остане малко пръст по прозореца. С тая чиста следа след това си обясних, че човекът е излизал, а не влизал — бил е по търлъци или пък с обувки, очистени от ходенето из стаята. Този неизвестен човек е заключил и вратата. Защо? Много просто! Като се върнете, да не разберете веднага, че е починала, да не вдигнете веднага шум, да не се влезе в дирите му. Невероятно ми се вижда изморената Дияна, която вие сте пренесли на ръце до леглото, да е ставала да затвори вратата. Дори да е направила това, не би я заключила. След прекараните заедно минути това би било съвсем безсмислено, би ви обидило! Тя като жена не е могла да не си направи тази малка сметка. Напротив, сърдечното ѝ желание в тоя момент е било вратата да бъде широко разкрита, да има чувството, че спите в една стая.

— Заключениеята са правилни — обади се момичето.

— Да прибавите още нещо? — попита следователят.

— Сутринта станах доста рано! — каза младежът малко глухо, потиснат от страшния спомен. — Не ми се искаше да я будя, но реших поне да мина през парадния вход, през който никога не бях минавал сутрин, защото знаех, че ако се повдигна на пръсти, ще мога да я зърна в леглото. Така и направих. Не можете да си представите какъв ужас изпитах, като я видях мъртва. Веднага разбрах, че е мъртва, по израза

на лицето ѝ. Върнах се обратно в стаята и се опитах да вляза при нея, но разбрах, че вратата е заключена.

— Я гледай! — възкликна следователят. — А защо при разпита се правехте на учуден?

— Защото исках да ви насоча на вярна следа, без да рискувам със себе си. Отначало бях така смаян, че не можех дори да размисля — просто автоматично се упътих към гарата. Беше още рано и аз се поразходих малко из пустите улици, обзет от ужас. През цялото време никаква сваятна мисъл не се мярна в ума ми. Мъчех се да си представя от какво е умряла и не успявах, чудех се на себе си защо веднага не съобщих вкъщи за смъртта ѝ. Едва след като изпратих Дани, можах да съобразя някои и други неща. Не съм обадил на леля Емилия за Диянината смърт, изглежда, от малодушие. Лесно ли е да събщиш някому за смъртта на близък човек? Такъв е характерът ми — винаги съм избягвал тежките и страшни неща, скърбите, страданията, винаги съм се плашел от тях. Само мисълта за първите ридания в къщата беше достатъчна да ме изпълни с ужас. Решил съм поне първата буря да мине без мене. И без това бях крайно изтощен от последните преживелици — няхах вече сила да прибавя нищо. После ми дойде наум, че при аутопсията може да стане известна нейната току-що загубена девственост, и това ново усложнение ме доведе до нов ужас. Изглежда, че съм малко слабохарактерен. Щом си представих позора, веднага реших да мълча, да не се издавам. Та как ще гледам Тони, как ще гледам леля Емилия, като узнаят как съм се възползвал от гостоприемството им? После разбрах каква огромна грешка съм направил с това премълчаване, но беше вече късно. Ако имах и най-бледа представа за смъртта ѝ, разбира се, не бих направил тая грешка, бих веднага отишъл при вас и бих ви разказал всичко. Как обаче можех да допусна макар и за миг, че причината на нейната смърт може да се свърже с минутите, които през нощта прекара с мене? При това пръв бях видял смъртта ѝ, но бях замълчал. Трябваше да играя тая ужасна роля. Колкото повече напредвах разпитите, толкова повече разбирах каква тежест пада на гърба ми. Бях пред прага на пропастта и вие ме извадихте оттам след онзи разговор в аперитива. Бях ви безкрайно признателен и все пак не бях спокоен — чувствувах колко низко е от моя страна да мълча. Представете си обаче колко тежко беше положението ми! Да ви кажа истината, то значеше да се открие

истинският виновник и работата да отиде пред съда. Ами ако този истински виновник е човек умен и съобразителен? Фактите са такива, че ако не се намерят сигурни доказателства против него, можеше работата да падне пак върху мене. Дълго се колебах и най-после реших да ви кажа истината. Щях да ви я кажа още вчера на пристанището, но вие внезапно си отидохте. Днес дойдох тук специално с тази цел.

Младежът млъкна. И тримата мълчала потиснати и сякаш умърлушени, с наведени към пода лица. Чуваше се как навън капчуците отново звъняха монотонно и равнодушно — идваше есента! Следователят внезапно запитва:

— Нямате ли някакво предложение за вероятния убиец?

Младежът се колебаеше.

— Струва ми се, че престъплението не е умишлено. Може би с тая мисъл съм се успокоявал за мълчанието си пред вас...

— Някакво лице, някакво име?

— Никакво! — заяви младежът, но гласът му не беше много сигурен.

— Все пак — кажете!

— Не, страшно абсурдно ми се вижда, за да го споделям...

— Истините отначало изглеждат винаги абсурдни. Очаквам да чуя...

— Всъщност не е толкова абсурдно, колкото непочтено! — въздъхна младежът и почувствува как го избива пот. — Мислех по едно време, че Тони е пристигнал внезапно, и понеже има основания да се крие, избрал е тоя късен нощен час — да не го види никой в града. Дияна, толкова виновна пред него и при това съвсем неочакваща да го види по това време, се е стреснала, особено ако се е явил внезапно. Помислила е, че той всичко знае и че може би нарочно е направил този капан. Нейното и без това отмаляло сърце не е издържало и тя е загинала...

Думите на младежа прозвучаха при абсолютна тишина и когато млъкна, всички се чувствуваха настръхнали.

— Вероятно е! — каза следователят с безизразен глас.

— В такъв случай смъртта ѝ действително е случайна! — каза с поразтреперан глас момичето.

— Да! — проговори следователят някак резигнирано. — Господин Тихов, сложихме цялата работа на доверие, нали така?

Доверието досега е само от моя страна. Бих желал и от вас едно доказателство за доверие...

— Но как бих могъл да ви го дам?

— Много просто — ще оставите у мене куфарчето с ценностите. Тая вечер още ще ми дадете разписката, а утре ще вземем и самото куфарче. То е пломбирано и аз няма да го отварям.

— Разбира се, че съм съгласен! — каза с готовност младежът.

Човекът в черно пое документа и каза съвсем тихо, така че едва го чуа:

— Струва ми се, че знам вече как са се развили събитията! За жалост страшно мъчно е да се докаже — почти невъзможно.

Той замълча. Отвън глухо напяваха капчуците, чуваше се тихото подсвирване на вятъра. Богомил гледаше унесен дъното на кафеената си чаша и внезапно си спомни за една топла нощ в стаичката на старата Фатме, когато тя му бе предсказвала бъдещето! Колко отдавна е било — месеци, години! Тихи и спокойни нощи под тъмното небе — дали пак ще се върнат? Дъждът все още се лееше, кротък дъжд — не като през оная бурна нощ със светкавиците и страшните гръмове, които сякаш се канеха да сринат гнилата бяла къща! Чувствуваше сърцето си отпаднало и изнурено. Фатме! И тя е знаела, и тя го е предупредила — колко сляп е бил. Сляп!... Кротичко, съвсем кротичко се люлееше дъждът и се стичаше по студените четвъртити очи на прозорците.

ОТРОБА

1

Отдавна беше съмнало, а Богомил все още лежеше с убито и невесело лице. Дори окичената с книжки глава на леля му не можа да му вдъхне веселост. Когато чу стъпките ѝ, той скри под завивката голите си крака и зачака раздражен. Искаше му се да се скара за нещо с нея, искаше му се да излее някому тягостното си настроение, което от толкова дни беше постоянен спътник на събужданията му. Докато леля Емилия приближаваше вратата, той си спомни учуден колко се беше изплашил снощи за арестуването си. Все едно му беше в тоя късен утринен час дали е жив или мъртъв, дали е на меко легло или на корав арестантски одър. Най-после леля му влезе в стаята и подсвирна.

— Нанкаш ли? Гледай, гледай! Миткал си някъде снощи, вижда се!

— В траур сме, лельо, не ми е до миткане — каза той нарочно, за да ѝ поразвали настроението. И наистина тя сякаш се опечали, но само привидно. Очите ѝ святкаха от някакви интересни нетраурни мисли.

— Вучкови искат да се простят с тебе...

— Да се простят? Нима умират?

— Заминават...

Леля Емилия седна в едно кресло и го погледна любопитно.

— Басирам се, че няма да посмееш да станеш пред мене! — каза тя с усмивка.

— Приемам баса! — измърмори младежът и застава с мъка; леля Емилия възкликна от удивление.

— Гледай го ти мизерника, без пижама!

— Само дръвниците обличат пижами! — каза той колкото да произнесе думата „дръвници“.

Леля Емилия се съгласи веднага с него.

— Винаги съм мислила същото... Пижамата, знаеш, погубва любовта — между съпрузите особено.

Богомил беше нахлузил панталона си, но лицето му все още беше кисело. Леля му реши да го разведри с един комплимент.

— Добър си — не изглеждаш мършав... Е, и? Лапнах ли те?

— Да би могла, не би ми простила, леличко!

Леля Емилия намери тази острота за пресилена. Това можеше да се познае по лицето ѝ.

— Що ли пък си мислиш!

— Лично аз — само почтени неща, но хората...

— Какво — хората?

— Хората, представи си — не.

Леля Емилия го погледна сериозно.

— Някой дурак ти е надрънкал разни измишльотини! — каза тя сърдито.

— Възможно! Но има една комбинация: крушка — опашка!

— Я млъкни!

— Чичо ми как ще е изглеждал на моята възраст? Тънък ли беше?

— Познавам го по-откъсно. Тогава краката му не бяха такива шоколадени — каза леля Емилия разсеяно, защото навярно все още мислеше какво е дочул за нея племенникът ѝ.

— Кожа каймак — така ли? И никакви косми?...

— Не съм го виждала! — отговори тя без настроение.

— Я гледай! — каза младежът. — Навярно си една от малцината в града!

Със своето кисело настроение той дори не забеляза, че съвсем е пресилил остротите си. Леля му го погледна намръщено.

— Я ми кажи по-добре какво са ти надрънкали!

Той се обърна да я види, сепнат от гласа ѝ. Изглеждаше разстроена, очите ѝ святкаха гневно. Без да иска, младежът почувствува някакво удоволствие от това — трябваше, непременно трябваше да отрови някого с думите си.

— Откровено казано — дочух, че сте се венчали почти насила.

Леля Емилия се отдръпна назад като опарена, лицето ѝ доби странната маска, която слагаше само в присъствието на съпруга си.

— Може и да е вярно! — каза тя сухо.

— Мисля си — не е трябвало да го взимаш...

— Не съм го взимала! — възрази тя раздражено.

— Ах, да, братята! — забеляза Богомил едва-едва иронично. — Те са виновни...

— Остави ги братята — те гледаха доброто ми. Ако искаш да знаеш толкова, Тони е виновен. От него ми идват всички нещастия.

— Тони? — смая се младежът. — Кой Тони?

— Нашият, кой друг! Носех го вече в себе си...

Младежът благополучно замълча, после запита:

— Донесла си му, както научих, големичка зестра...

— Всичко изплюска! — отговори леля му по своята съкратена процедура.

На улицата се чу някакво кукуругане или пък някакво викане. Беше трудно в тия странни звуци да се познае гласът на Буч.

— Май че тръгват! — предположи леля Емилия, доволна, че е намерила повод да се отскубне от неприятния разговор. — Аз слизам — не се бави...

Богомил слезе долу немит и кисел, с натезжали клепачи. Добрият юнак прелиташе като пъдпъдък между файтона и куфарите си, но никой не го забеляза да пренесе макар и най-нищожното куфарче. Щом видя младежа, Буч изостави прелитането и се хвърли да го прегръща.

— Жалко... жалко, че се разделяме! — музицираше той със странни фалцети. — Добре си поживяхме с тебе, добър юнак си!...

Но Богомил не внимаваше. През странната прегръдка на мъника — странна, защото Буч сякаш не го прегръщаше, а се мъчеше да го повдигне малко от земята, той възви глава към леля си.

— Тони обади ли се?

Леля Емилия пак съкрати своя отговор.

— Чуден човек! Запиля се и... туйто!

Буч го освободи с едната си ръка и измъкна отнякъде визитна картичка. Младежът я видя под носа си — омацана с яхния и след това поизтъркана навярно с мокър пръст.

— Ще се видим в София — нали обещавах! Ще си пийнем там по един-два-три ликьорчеца, нали? — Той прелетя до файтона и отново се върна. — Мъчно ми е, много ми е мъчно... Посрещнахте ни двама, един ни изпраща... Така е било писано...

Той забеляза, че младежът потъмня, и додаде:

— Добра жена беше, юнак жена! И ти си добър младеж, ха, ха, ха! Юнак, юнак! Само как ме метна с протестантския поп. Събрахме се на една маса с него, приказвахме... И нали мисля, че е поп — отче тъй, отче онъй! По едно време той току протегна ръка, сложи ми я на

челото — ще рече температура ли имаш, що ли! От мене едно ще знаеш — дявол е той, не поп! Брадата си застраховал! Такава брада да подпалиш — друго не ти трябва! Само веднъж я подпали!

— Тръгва, молим! — обади се навъсен файтонджията.

Бо отдавна беше забелязал, че в тоя град всички файтонджии изглеждат навъсени — въобразяваха си, че това е признак на достойнство. И изведнъж се разрази буря от целувки — бързи и лепкави: Бо получи няколко и по брадата и когато дойде малко на себе си, видя, че леля Емилия и Вучкова са се прехласнали една в друга — Буч с мъка ги раздели. Съпрузите се качиха на файтона и замахаха оттам дружно с бели кърпички.

— Окей! — провикна се добрият юнак, като предполагаше, че е казал нещо като сбогом. Вучкова дори се просълзи.

— Господи! Господи!

Каквито бяха мъници, само главите им стърчаха над сенника. Файтонът сякаш подскочи напред и главите мигом изчезнаха — съпрузите се търкаляха може би по пода и се мъчеха да не изпадат на земята. Файтонджията изви врат и почна да дава някакви наставления с презрителна гримаса на лицето. След малко всичко се скри в облак бял прахоляк.

— А Филип къде се губи? — досети се младежът.

— Във вилата на Тони е... Добре, че ме подсети — не е зле да минеш натам. Може да е отворил пансион за момченца...

През тази сутрин на младежа се струваше, че целият град е напоен с миризми, които го дразнеха; миришеше му ту на риба, ту на катран, посрещаха го тежките миризми на ресторантите, в които готвеха за обяд. В търговския квартал — тих и запуснат, срещна керван от каруци, натоварени с чували сол. Коларите вървяха отстрани и подмигваха на жените. Консултът му замаха от една пресечна улица, но той се престори, че не го е забелязал. Не му се искаше никак да среща следователя Нанев, но от това задължение не можеше да избяга. Отидоха заедно в банката и когато младежът му подаде куфарчето, очите на човека в черно блеснаха любопитно.

— Интересно е да се отвори — каза той е въздишка. — Какво ли има вътре?

— Пари...

Но очите на следователя изглеждаха почти замечтани.

— А представи си — отрязана човешка ръка!

Младежът го погледна със сдържано презрение. Всъщност — освен пари имаше и някакъв ръкопис. Нали така бе казал Тони? И още да го вземе със себе си, преди да предаде куфарчето. Ръкопис! Какво ли би могъл да изръкопише дебелият глупак! Любопитството го бодна, но не много. По-късно изведнъж му хрумна, че там, в куфарчето, може би е скрита тайната на Диянината болест, и щракна ядосано с пръсти. Бе вече късно, следователят бе отнесъл грижливо плячката си. Сега накъде? Към морето? Но този път гледката на безкрайната водна шир го изпълни с досада. Вървеше бавно по брега, край оградите от плетена тел, зад които издигаха белите си стени летни вили. По терасите на плетени шезлонги лежаха жени в цветни трика и четяха с наскучали се лица романчета. Не, не четяха — хвърляха лакоми погледи на минавачите и се протягаха сладно. „Вървете по дяволите, стари брантии!“ Но защо всъщност бе така раздражен и нервен? Какъв бе този странен и ипохондричен пристъп? Още на първия завой при храсталака той налетя на любовна двойчица: снажно момиче с красиво личице, смешно прегърнато от някакъв хлапак, една глава по-нисък от нея и навярно две-три години по-млад. Бяха още деца, а смучеха лакомо устните си. Той ги отмина с лоши мисли и продължи невеселата си разходка. На един частен корт две момичета в елегантни тенисни костюми, но къси и тромави, махаха несръчно с ракетите. Една от топките прехвърли оградата. Момичетата се обърнаха и погледнаха подозрително младежа.

— Хей, вие — подайте топката! — обади се властнически едно от момичетата.

Богомил ги наблюдаваше с ръце в джобовете си, чувствуваше как неговото мълчание ги дразнеше. Най-после каза злостно:

— Хей вие, малки глупачета, научете се на обноси!

— Какъв простак! — определи едното от тях.

Богомил имаше чувството, че води някаква махленска разправия. Все пак лицето му потъмня от раздражение.

— Малък смешен късак, знаете ли, че ще ви отскубна езика, ако вляза вътре! — закани се той недвусмислено.

И обърна гръб, но чуваше как те крещят зад него:

— Боби! Боби!

— Куче ще е! — съобрази младежът. — Току-виж, че го насъскали...

Боби обаче се обади с човешки глас, макар и не съвсем човешки, защото малко нещо ръмжеше. Щом стигна до завоя, гъсто обрасъл с храсталак и къпини, Богомил спря и зачака с мрачна радост приключението, което отдавна търсеше. Не чака дълго. Показа се и Боби с доста храбра стойка и, кой знае защо, с жълти ръкавици на ръцете си. Той изслуша момичетата без интерес и запита:

— Накъде отиде?

Те показаха с пръст и тогава Боби се затича — елегантен тръс, но едва-едва сдържан. Лицето му издаваше, че не е със сериозни намерения. Докато летеше така с невидима спирачка и с желание още на първия завой да сложи край на опасното си препускане, той го премери с очи — не беше страшен. Боби най-после пристигна на завоя и като видя засадата, едва ли не подскочи от изумление. Лицето му изглеждаше живописно, но на ума му не липсваше съобразителност. Той се затича отново, уж тичал е за друго, но беше вече късно. Една ръка го улови за палтенцето. Боби намери сила да се поусмихне — тоест я да оставим тези глупости и да си отидем мирно! Богомил обаче не изглеждаше съгласен.

— Ало, другарю, май че мене търсите!

Елегантният Боби се забърка.

— Знаете ли, че... че ще ви предам на полицията?

— А вие знаете ли, че... че ще ви ударя един хубав пердах?

Тази закана се видя на Боби съвсем грозна. Противникът му имаше вид на човек, който е готов да я реализира тутакси.

— Марш! — изкомандува Бо страшно.

Боби се възползува с необикновена бързина от поканата, но все пак отнесе отзад отпечатъка на една чужда обувка. Щом излезе на открито, двете момичета се развикаха:

— Какво стана! Не го ли намери?

Боби намери за разумно да позапази мълчание, но момичетата настояваха раздразнени и възбудени. Тогава той се обади, но нисичко:

— Изчезнал е! Няма го никакъв...

Богомил не се показва великодушен — излезе на открито с ръце в джобовете.

— Няма го никакъв! — потвърди той и се ухили отмъстително.

Въпреки приключението, раздразнението му все още не беше преминало — свило се беше само някъде по-дълбоко и оттам се злобеше на необикновената за този септемврийски ден жега. Слънцето печеше немилостиво и той се обливаше в пот така, както не бе запомнил да се поти и през най-горещите летни дни. Всъщност чувствуваше слънцето само по главата си. Тялото му беше студено и като че ли зъзнеше — видът на морската вода го пълнеше с отвращение. Зад една близка ограда старец в син комбинезон и с бяла женска блуза човъркаше земята с детска лопатка. И самият той изглеждаше вдетинен и крехък. Шарената му коса, сиво и бяло, беше вчесана като на момченце — по всички посоки. Старецът изчовърка най-последно някакъв камък и го хвърли през оградата, без да погледне дали вън минаваха хора. Камъкът падна съвсем пред краката на младежа. Той го погледна с омраза и отново прехвърли гладкото и кръгло нещо през оградата. Този път за нещастие кръглото нещо улучи гърба на наведения старец — тропна звучно по него и падна в дупката. Белокосият седна смаян на земята и се огледа като бито момченце.

— Съжалявам! — каза сухо младежът и завърши неочаквано: — Не исках, макар че вие, стари идиоте, заслужавате да ви счупя главата!

Старикът изслуша тая необикновена реплика все още със смаяно лице, но като че ли без да разбира какво му приказват. После стана бързо, така както стават децата — едновременно с крака и ръце, и затича през глава към вилата, малко разкрячен и малко с подгънати крака. На гърба му подскачаше детска тенекиена кутия, изрисувана с пеперуди и цветя, които показваха за какво служи. Бо замина и хвърли поглед на красивата желязна врата: името, което прочете на медната плочка, го накара да подсвирне от изненада. Щом се скри зад листака. Богомил спря, за да види какво още ще се случи. Не му се искаше да сметнат, че е избягал, но не му се искаше и да се извинява. Скоро от вилата излезе млад човек с атлетическа фигура, но без ръкавици и с доста по-интелигентно лице. Беше ухилен до последния предел и изглеждаше, че с мъка сдържа смеха си. Младият атлет постоя на входа минута, две, колкото да се успокои, и младежът беше сигурен, че ако дойдеше до скривалището му, щеше да му каже някаква благодарност вместо ругатня. Най-последно странният племенник на стареца с кофичката намери, че е изпълнил дълга си — избърса с ръка остатъците от усмивката си и потегли спокойно към вилата.

Богомил продължи мрачната си разходка, заинтересуван от своето необикновено поведение. Чувствуваше се озлобен, макар и да не знаеше кому, изпитваше странно чувство на удовлетворение след приключенията, които имаха малко нещо гаменски характер; спомняше си как камъкът звучно тропна по гърба на старика, звук, който го изпълни с възхищение. Странно! Като че ли беше наказал някого справедливо. Старец с шарени коси! Старец с детска кофичка! Старец безделник! Малоумен старец! Той напразно се мъчеше да налучка каква е била причината на антипатията му.

Вилите се срещаха все по-рядко и по-рядко, бяха леки и почти безлюдни, с големи и необработени дворове. И пътеката се оголи. Слънцето немилостиво стягаше черепа му — както в Деня на пристигането. Той ускори малко крачките си. Вилата на Тони ли го теглеше нататък или вилата на Давидов? Може би Дани се е върнала! Той се усмихна несъзнателно и веднага след това стана мрачен — трудно ще му бъде да се яви пред очите ѝ. Тоя път тя ще има повече основание да му каже пак някоя силна дума — жалък! Не, не! Тая Дани! Дали са прохладни ръцете ѝ, дали би ги сложила на пламналото му чело? Пчели жужукаха в жегата, прелитаха над главата му — жълти петна, есен! Скоро, скоро! Тихият семинар, сняг по первазите — Даниният факултет не е много далече. Ще отива да я търси и да я чака — тя ще идва срещу него с бялата си престилка и с някой човешки крак под мишницата: подръж го, докато се съблека! Боровете в парка, натежали от сняг, вечерните светлини на големия град, животът! Той се разбърза и забеляза в тоя миг две момичета, които идваха по пътеката срещу него. И двете бяха боси и си приличаха с еднаквите басмени роклички, почти женички вече, мургави и с много весели очи. Те го погледнаха — двете едновременно с невидими усмивки на устните си. Гледай ги ти хубавиците! Той чувствуваше, че не може да не спре при тях, но какво да им каже? После забеляза с радост голямата кошница, пълна с грозде, която двете момичета носеха заедно с помощта на малък прът, и веднага намери думите.

— Продавате ли това грозде?

— За продан е! — каза едното момиче и веднага добави с разколебан глас: — Но не го продаваме!

— Как така!

— Ами така! На кавалер не продаваме...

Момичетата му дадоха все пак колкото можеше да вземе в ръцете си и отказаха яростно парите. Вместо пари размениха си любезни погледи. Той намери за нужно да прибави към тях и една дума:

— Е, мерси!...

— И ние мерсим! — отзова се второто момиче.

Не му беше ясно защо мерсят, но се усмихна снизходително и запита:

— Къде ли човек може да го измие?

— Защо ли пък ще го миете? Никой не го е пипал.

Странен хигиеничен възглед!

— Нима само от хората идва мръсното? — полюбопитствува той.

— Е, хайде — останете си със здраве...

Младежът бе тръгнал така внезапно, защото му се бе сторило, че след миг ще припадне пред очите им. Той се хвърли още в първата сянка като в хладен басейн и веднага почувствува студени тръпки по гърба си. Беше болен, изглежда — за пръв път му мина тая мисъл. Не го ли тресеше? Чувствувахе зрението си разстроено, чувствувахе и някакво особено опияняване. Само едно спасение му оставаше — да стигне до вилата на Тони, да стигне колкото е възможно по-скоро. Той почти подтичваше по нагорещената пътека. Вече изнемогваше, когато влезе в познатото дворче. Никакъв човек не се виждаше наоколо и все пак хора навярно имаше, защото вратата на вилата бе полуотворена. Той се вмъкна с облекчение под сянката на верандата. Трябваше да намери веднага някаква кърпа, с която да избърше лицето си от потта. Когато влезе в малкия хол, чу странен звук, сякаш някой бе скочил от високо на пода. На една от вратите се показва мадам Клайн възбудена и смъртно уплашена, със сапун за бръснене в ръцете си.

— Какво ви е? — попита той с отслабнал глас.

Но виенчанката, изглежда, също така бе забелязала нещо необикновено в изгледа на младежа.

— Ами на вас какво ви е?

— Слънчасях, струва ми се!

Той се досети за кърпата и тръгна към вратата, заета от мадам Клайн. Младата жена го спря с вик, устните ѝ конвулсивно трепереха.

— Не влизайте! — изпищя тя истерично.

— Носът ѝ лъщи! — помисли той глупаво и я отстрани нетърпеливо от пътя си. Нейният вик го бе странно възбудил, знаеше,

че ще влезе в стаята въпреки всички пречки. Бездруго очакваше да намери вътре нещо интересно, но това, което видя, го накара да се върне крачка назад: на куката за полилея, който още не беше сложен, висеше въже с готов клуп. Бесилка! Хм! Той забеляза лакираната масичка под клупа със следи от стъпки върху нея. И тъпакът би разбрал какво се е готвила да прави.

— Май че ви попречих! — каза младежът глухо и я погледна. Лицето на младата жена беше злобно, така както никога не бе очаквал, че може да бъде.

— Попречихте ми! — каза тя със сухо гърло. — Идете си!

— Защо пък? Предпочитам да съм тук и да ви помогна... Без моя помощ, мадам Клайн, надали ще се решите някога да ритнете масичката.

— Не се подигравайте!

— Ни най-малко! И защо впрочем? Случило ви се е нещо непоправимо?

— Нищо не ми се е случило! — отговори младата жена злобно. — Просто видях, че няма вече къде да се отиде...

— Така, така! Е, добре — готов съм да ви помогна. Всъщност това е единствената естествена смърт. Не съм ли прав? Ако всички хора свършваха със самоубийство, животът би имал повече смисъл...

— Подигравате се! — реши още веднъж пребледнялата жена.

— Та говоря ви съвсем сериозно, мадам Клайн! Помислете си само колко е безсмислено да живее човек, когато ще трябва да умре в разгара на интереса си към живота. Нали разбирате какво значи човек да умре? То е да се обърне в най-нисшия вид материя — обикновена пръст. Да изгуби своето съзнание, нали така? С други думи, да свърши, без дори да знае, че е дошъл краят му. Ето това е най-мръсното! Поне ако краят можеше да се осъзнае, животът би имал един формален смисъл — тоест завършен цикъл от случки и... край! Както е в романите например. Там винаги има край. Така са наредени събитията, че човек, като ги изчете, няма интерес за тези, които ще следват. Разбирате ли? Уф! А пък както сега ние живеем, работата е съвсем печална. Отишъл си все едно на кино, лентата се върти, върти и изведнъж се скъсва. Точно така, скъсва се на най-интересното място — сред любовната прегръдка или малко преди края. Та бихте ли влезли вие, мадам Клайн, да гледате такъв филм, за който предварително

знаете, че няма да видите края му? Никога, мадам Клайн, никога! Човек не е свикнал да вижда неща, които нямат естествен завършек. Такива неща за него са безсмислени. Човекът е калпаво същество. Не му се чете книга, на която липсват последните страници...

— Не изглеждате добре! — прекъсна го мадам Клайн.

— Нищо, ще ми мине... Та представете си, мадам Клайн, някъде по света дават безкраен филм. Просто влезнеш и гледаш, а край няма! Хиляди години да го гледаш, и билион години да го гледаш, все едно — филмът, дето ще рече, не свършва. Това е то безсмъртието! И не само безсмъртието, но и безсмислието! Такъв филм аз не бих могъл да догледам. Просто ще стана и ще си отида. Ето такава неща е, госпожо, самоубийството. Излизаш си, не ти се гледа повече, защото филмът ти е доскучал. Вярно е, не си дочакал никакъв край, но това, което е по-нататък, вече не те интересува. Виждате ли разликата? Казваш си, че е безсмислено повече да го гледаш — ще рече, че смисленото е да не го гледаш. Ето ви значи, мадам Клайн, смислена смърт, каквато рядко на човек може да се случи. Друго е да излезеш сам, друго е да ти се скъса лентата. Когато се скъса лентата, е много зле, безсмислено ти се вижда, че изобщо си влязъл в киното, което иначе се нарича живот. Разбрахте ли сега моите възгледи за самоубийството? Ясно е, че не противоречат на това, което мислите да правите. Ще ви услужа, честна дума! Ще ритна с голямо достойнство масичката и после ще ви дръпна за краката, за да не се мъчите...

Той обърса с ръка потта от челото си и потрепери. Погледът му тъмнееше.

— Не сте добре! — заяви отново мадам Клайн, която не беше никак разнообразна в наблюденията си.

Този път Богомил се съгласи.

— Вярно е, че не ми е добре! — каза той задавено. — Но не вярвам все пак лентата ми да е на късане... Е, как, мадам Клайн, ще се бесите ли?

Мадам Клайн най-последно избухна с истерични нотки в гласа си:

— Защо сте такъв дурак! Защо не се обесите вие!

— Защо ли? Защото, да ви кажа откровено, филмът все още ми харесва...

Мадам Клайн се насили да го погледне подигравателно.

— Какво ли пък има за гледане!

Някакво разведряване в погледа накара младежа да поеме дълбоко въздух — като плувец, който се е отскубнал от бездните на морето.

— Има, има! Като идвах насам, две момичета ми дадоха грозде. Знаете ли, мадам Клайн, тези две момичета спят самички в една колиба с покрив от сухи вършини, на които висят сладки гроздове. Нощем небето над колибата е черно и по него светят звезди, едри като праскови. Тогава двете момичета спят там на одъра, съвсем голи и мургави, сладки като гроздето. Искан ми се да спя между тях седем нощи...

— Мръсник сте! — отбеляза мадам Клайн.

— Мадам Клайн, не разбирате ли, че не съм никакъв мръсник, а само страшно изморен. Моята кръв вече не е кръв. Трябва ми силна кръв от тези момичета... Ще спя между тях седем нощи и тази тяхна сила — как се казваше — виталната ли? — тази тяхна сила ще премине и у мене. Като стана на седмата сутрин, ще копаем и тримата лозето. Това мръсник ли е? Не е, мадам Клайн, не е. А може би съм мръсник. Представете си, като идвах насам, ударих с камък един старец по гърба. А старецът беше малоумен, едва се влачеше...

Тези думи накараха виенчанката да забрави съвсем въжето, което я чакаше. Тя дори поседна предпазливо върху облегалото на едно кресло и възкликна:

— Нима?

— Да, да! Старецът освен това беше бивш министър, но когато го цапнах с камъка, още не знаех. После разбрах, че това е било съдбата. Извършил съм нещо, което поколенията са забравили да извършат. Камък в гърба! Ритник по задника! Та аз и ритнах едного отзад — честна дума. Младеж някакъв — с две момичета...

— А защо? — подпита мадам Клайн смаяно.

— Защо ли? Хм! Защото сбърка класовата си сила със своята лична. Помисли, че двете сили балансират... Така! И аз го наказах! Не заслужава ли, мадам Клайн — не е ли омразно? Омразно ми е и другото — когато някой мисли, че неговата лична слабост и класова слабост... И освен това срещнах едно момиче, красиво като Венера и с детска главичка на Венериното тяло. Детска и глупава! Противна! Но иначе — тело, о, тело, изваяно сякаш от Микеланджело, както се е

изразил един поет. И знаете ли какво ми се искаше да направя с това момиче? Досещате ли се?

Младежът питаше така настойчиво, че мадам Клайн, която беше почнала да слуша с нескрит интерес, се принуди да измърмори:

— Та изкажете се, моля ви се...

— На ваша отговорност се изказвам. Вижте — искаше ми се да го похитя и след това да го хвърля в морето. А брегът е висок — ще се плъосне долу и няма да се чуе нито гък!

Мадам Клайн се постресна — хвърли уплашен поглед на младежа.

— Но вие сте луд!

— Не съм луд! Побеснял съм нещо, не знам какво ми се е случило... Особен нашенски амок! Все пак, мадам Клайн, няма ли да бъде справедливо? Древните са мислили, че принципът на равновесието или на непрекаляването с доброто и злото, или на възмездието — както искате го вземете, е принцип в живота. Дори са си измислили специална богиня — Немезида май че се казваше! Знаете я! В тая Немезида има нещо вярно — в символа ѝ! — само че, разбирате, възмездието не идва от никаква съдба, а го раздават хората и самата природа понякога. Защо и аз да не го раздам! Вие не знаете колко свои работнички е похитил моят чичо през живота си, не можете дори да си представите! Те на едната везна! А на другата? На другата трябва да се сложат дъщерите на похитителя или на похитителите — тези с тяло, о, тяло! Там е работата обаче, че никой не посмява да работи с везните. Къде остана тогава равновесието? И правдата? Мит! Ето виждате, мадам Клайн, че ако бях го направил, щеше да бъде именно в интереса на тези везни и тяхното равновесие. Така е! Законът за скачените съдове не е толкова механичен закон, колкото някои си представят. Но да оставим глупавите приказки. Понеже времето напредва, ще трябва да ми дадете най-после един определен отговор: ще се бесите, или няма да се бесите?

Мадам Клайн все още не можеше да разбере дали младежът говори сериозно, или се шегува с нея.

— Не! — каза тя ядосано. — Та това няма да бъде самоубийство, а убийство... После ще ви съдят...

— Няма да ме съдят! — захили се внезапно младежът. — И за какво ще ме съдят? Вие, разбира се, ще оставите предсмъртно писмо.

Нали така? Аз ще ви го забода с карфичка на ревера. Чиста работа!

Мадам Клайн го погледна със свити устни и внезапно каза с чист български акцент:

— Вървете по дяволите!

— О, не — вие сте тръгнали натам.

— Казах — вървете по дяволите!

Богомил облиза сухите си устни.

— Но защо — ако смея да попитам? Всичко това, което ви наговорих, не е ли съвсем логично? Не сте ли съгласна с него?

— Може би...

— Охо! Може би! Би трябвало да кажете — да! И да увиснете!

— Не разбирам такава логика...

— Сериозно ли, мадам Клайн? Да ви кажа правото — и аз не я разбирам. Макар да е логика, всъщност не е никаква логика. Това е, както казва Джек Лондон, бяла логика, напълно идиотична. Тя няма нищо общо с логиката.

— Тогава защо ми я наливате в главата?

— Вие сама не разбирате какво ви наливам, бедна жено!

— Не ме наричайте така!

— Тъй, тъй — оскърбено достойнство! А всъщност съвсем не знаете на коя улица и на кой номер живее това нещице.

Младата жена закри уморено очите си. Богомил въздъхна и също потърка мокрото си студено чело. Мъчеше го ужасно главоболие, но странното чувство, че може всеки миг да припадне, го бе напуснало. Аха, бесилката! Трябваше да я снее, преди да се отпусне като труп на някое от леглата. Той се покатери с мъка на лакираната масичка и почна да разглежда любопитно клупа.

— Сапун, а? Ами че да — бръснарският. Оригинално, мадам Клайн, крайно оригинално! С бръснарски сапун значи! Добре! — Той затягаше и разтягаше клупа, после го надяна ухилен на врата си. — Хубава вратовръзка, икономична. Но ми се вижда малко неподходяща за дами. Не намирате ли?

Младата жена го погледна разтревожено.

— Я не си играйте!

— Мадам Клайн, заклевам ви се, че досега не съм мислил за самоубийство... Ако обаче някой ден стигна дотам, непременно ще си избира възето. Има голям шанс човек да се изба...

Изведнъж се случи нещо, което мадам Клайн някак със свито сърце очакваше. Масичката под краката му се размърда и падна с шум на пода. Младежът почувствува ужасния миг, който предхождаше смъртта — увисна над бездната и веднага след това силният удар по гърлото му показва, че въжето се е затегнало. Той се люлееше на клупа, с който до преди няколко мига си играеше като дете, и чувствуваше ужасен и потресен, че губи съзнание. Безумна жажда за живот го давеше, искаше му се да изпищи със страшен глас, но никакъв звук не излизаше от пристиснатото му гърло. „Скъса се!“ — помисли той със сетни сили и изведнъж погледна със стъклена и неестествена яснота. През прозореца се виждаше пожълтялата горичка и над нея огромното милостиво небе. Още една мисъл проникна в остатъците на съзнанието — невъзвратимо е! — и изведнъж пред очите му почна да се мярка същата оная бяла и мътна лента, нашарена с бягащи линии като при скъсаните филми. Живееше му се, безумно му се живееше... и чувствуваше някаква милост и някаква мъка за себе си. После загуби съзнание.

Потъваше все по-дълбоко и по-дълбоко в бездънни преизподни; вече искаше да спре и потъваше още и още — чувствуваше, че никога няма да се изкачи отново през безкрайните пластове мрак, които оставаха над него. Падаше и падаше — после някакъв внезапен удар и нещо, което чудно много приличаше на болка, но болка далечна и тъпа, като бодване с игла на гнило място. Бездната от мрак го затискаше отвсякъде, ходеше по някакво дъно и около него беше гъсто и лепкаво като в кално блато.

Ходеше векове. Появиха се бели сенки, прилични на хора. Искеше му се да заговори с някого, но сенките изчезваха, щом ги приближеше. Той ходеше и ходеше — ставаше по-светло, доколкото можеше да бъде светла чернотата, мяркаха му се безброй близки и познати лица и той ги гонеше така, както се гонят нощните пеперуди — безнадеждно и упорито. Когато дойде на себе си, видя най-напред ослепителни светлини и в тях уплашеното лице на мадам Клайн. Жив беше! Жив! За свое учудване не се зарадва толкова, колкото му се искаше. Стори му се, че е съвсем естествено да бъде жив. Той въздъхна и затвори очи, изпълнен с топла благодарност към младата жена, която стоеше над главата му.

— Как сте? — попита тя загрижено.

— Добре, но... бихте ли ми донесли леген?

Докато мадам Клайн се бавеше вън, той забеляза, че злокобната бесилка е свалена и махната от стаята. Нямаше никаква следа от нещастиято, което едва не го погуби. Той се мръщеше от страшното главоболие и от гаденето и почувствува облекчение, когато виенчанката се върна с кофичката за изстудяване на вино.

— Кажете-речи, взаимно си спасихме живота! — каза той с бледа усмивка. — Как ме откачихте?

— Отрязах въжетото... Да знаете само как си ударихте главата в пода!

Той си припомняше как беше стигнал до някакво дъно, спомни си и болката.

— Дълго ли бях в... несвяст?

— Десетина минути...

Изведнъж той усети някаква миризма и извика:

— Излезте, мадам Клайн, излезте!

Но мадам Клайн не излезе. Докато той повръщаше мъчително, тя придържаше челото му и го успокояваше. Усети се след това облекчен, макар главоболието му да не беше намалало никак. Той легна на кушетката, пропъди най-после младата жена и се унесе в мъчителни бълнувания. Събуди се едва привечер. Над главата му висеше като розова месечина лицето на доктор Давидов.

— Мина ли ви малко?

— По-добре съм! — каза глухо младежът...

— Не ми е ясно какво ви е... Но не е слънчасване, както сте се оплакали на мадам Клайн...

— Може и да съм отровен! — избъбри Бо с безжизнените си устни.

— Отровен? Виж ти! Какво сте яли?

— Не, не — кръвта ми е отровена...

— Охо!

— Та не знаете ли за отровената тиховска кръв?

— Я гледай! Но има нещо вярно! И вашето е на нервна почва! А сега ще ви дам да изпиете разни глупости. Ще видим после какво ще стане!

Богомил намери любопитството му за пресилено, но все пак изпи праховете. Разбира се, стана му по-зле, но не за дълго. Скоро заспа. Събуди се посред нощ, оздравял и облекчен; беше плувнал в пот, която застиваше по тялото му. Той светна лампата и видя до себе си нов чаршаф и мъхната зимна пижама. Изтърка добре тялото си с някаква кърпа, смени бельото и заспа укрепителен и непробуден сън.

Събуди се отново сутринта, съвсем здрав и съвсем бодър, с добро настроение, каквото отдавна не бе имал при събуждане. Като в старите добри времена му се поиска веднага да стане. Огледа се дори за дрехите си и в същия миг зърна силуета на момиче, което четеше внимателно вестник близо до прозореца. В първия миг той не повярва на очите си.

— Дани!

Дани остави вестника и го погледна така, сякаш преди няколко минути се бяха разделили — със същите добри и нежни очи. Но това трая само миг. После видът ѝ стана някак строг и сдържан.

— Оздравя ли? — попита тя доста хладно.

Така трябваше и да се очаква, но младежът не се смути.

— Аз не съм болен — каза той тихо.

— Не, ти си болен...

— Аз бях болен, щом толкова настояваш...

Момичето стана от стола си и седна на леглото му — на самия крайчец.

— И сега вече никак?

— Никак!

— Бедно момче, ако можеш да се погледнеш! Ти ми изглеждаш съвсем съсипан...

— То е, понеже съм небръснат... Един бръснач само, и всичко ще бъде наред...

— Щастливи! — каза тя с въздишка. — Щастливи хора! Един бръснач, и миналото все едно, че не е съществувало.

Бръснач! Мадам Клайн бе отрязала въжето на бесилката с бръснач. Един бръснач — и една епоха назад, в мрак и забрава. Никога вече да не си я спомня! Никога! И той пое с наслада утринния въздух. В стаята грееше приятно есенно слънце, ароматната топлина на горичката нахлуваше през отворения прозорец.

— Не си съвсем права — каза той. — Виждаш ли онези долни дрехи в ъгъла? Непраните? Напоени с пот. Ти, малка медичке, трябва

да знаеш какво означава това. Отрова, която тялото е изхвърлило от себе си. Питай баща си за кризата. И мадам Клайн, ако е жива...

— Какво бърбиш?

— Нищо! Сънувах някакви неща. Сега съм здрав — и в кята непрани дрехи.

Очите на Дани се бяха смекчили неуловимо, но изгледът ѝ беше все така строг.

— Не пера мръсни дрехи — каза тя. — Нямам никакво желание...

— Нито пък си получила за това покана — възкликна той почти сърдито.

Настана неловко мълчание.

— Не трябва да се караме — каза той най-после. — Не бива да бъдеш враждебна с мен...

— И аз не искам!

Тези думи сякаш бяха излетели от гърлото ѝ.

— Тогава нещата може би полекичка ще се оправят. Не мислиш ли?

— Не съм мислила още...

— А тоя глетчер?

Тя махна с ръка, сякаш пъдеше муха.

— Не говори! Лесно ли е? Ти си такъв съсипан...

— Казах ти, че не!

Тя прехапа нервно устните си и цялата поруменя. Виждаше се как очите ѝ бляскат гневно.

— Нима не разбираш, че ако това е истина, толкова по-лошо! Съсипаното, най-после, може да се изгради. Или дори да не може. Но има поне някакви основи, една малка птичка може да свие там гнездице. А иначе — нищо! Празнота! Такъв човек ли искаш да бъдеш?

Той я гледаше почти с радост.

— Обичам това: как се изразяваш — каза той тихо. — Мъничка птичка! Гнездице! Мъничка птичке, не мисли само за гнездицето си. Представи си, че съм болно братче, което става от леглото си.

— Глупак!

Но той разбираше, че тази дума е казана без лошо чувство. Мъничък напредък — да си говорят думи, които само между близки не

са обидни. Мъчно би се обидил в тая тиха есенна утрин — с приятно слънце, с прекрасното чувство на лекота.

— Добре. Глупак съм — каза той примирително. — Разбира се — глупак! Чакал съм я като глупак. Чакал съм мъничката добра птичка да ми донесе нещо в човчицата си. Какво? И аз не знам какво. А тя ми кълве окото.

— Да го изкълве!

— Разбирам. Ревнивата жена е нещо жестоко. Тя дори може да те залее със сярна киселина.

Дани почервения от възмущение и той чувствуваше как посяга мислено с плесник към лицето му. Добре! Заслужава си го. Ако бе отворила проклетите си ченета навремето, ако го беше предупредила!

— Не съм виждала по-нахален човек от тебе! — каза тя със сдържано раздражение. — Не съм виждала по-страшен егоист. Да извършиш за няколко дена такъв куп от гадости и какво? Да бъда към тебе мила и любезна. Та аз имам гръбнак! Какво си въобразяваш! Аз имам добър гръбнак.

— Моля да напуснеш стаята — каза той сериозно.

Тя го погледна смаяна.

— Защо?

— Защото искам да се облека. И съм гладен при това! Нито съм обядвал, нито вечерял. Не ти ли е ясно?

— Ясно ми е. За ядене вие можете да продадете баща си и майка си.

— Кои ние?

— Проклетото празно тиховско племе.

— Не бързай! — каза той. — Не бързай с разни заключения. Не ти ли е ясно, че никога не съм я обичал?

— Не те разбирам! — въздъхна Дани. — Нищо не разбирам!

Тя излезе с наведена глава. Той въздъхна радостно и си представи за миг закуската — пържено телешко месо със златист сос от запръжката, бял хляб. И чаша тъмно, силно вино, разбира се. Хубаво! Хубаво е да се живее! Навън грее слънце, чурулика птичка. Мъничка, съвсем мъничка птичка без гнездице.

До обяда те прекараха съвсем сами на плажа, защото мадам Клайн и Филип бяха изчезнали по тайнствен начин. Той гледаше малко тъжно пустия бряг със следи от бурите, които го бяха заливали през краткото им отсъствие. Раковинки и мидени черупки блестяха на слънцето, колеблив пръстен от морска пяна и умрели водорасли бележеше по пясъка най-далечния пристъп на вълните. И Дани не бързаше да влезе във водата — заровиха се в пясъка, топъл като през лятото. Някъде настрана в скалите бурите бяха разровили гробището на водорасли и тяхното разтление пълнеше въздуха с йодова миризма. В тихите утринни часове тя му разказа всичко, което ѝ се бе случило в далечния град. Среща с баща му! Университетът! После обратният път, свитото сърце, защото бе научила за смъртта на Дияна. Мъчителните угризения на съвестта, задето не му бе разказала всичко, задето не ги бе предвардила със своята намеса от нещастиято. После срещата със следователя и същият укор: защо?

— Защо? — попита на свой ред младият човек.

Тя го погледна отчаяна.

— Нима не разбираш?

— Не разбирам...

— А длъжен си да разбереш и да не питаш...

— Питам — каза той тъжно. — Искам да зная...

— Бях ѝ обещала... бях ѝ дала думата си...

Той кимна.

— Не е това... Какво е думата, когато се касае за човешки живот...

— Мълчи! — каза тя. — За това не искам да говоря...

— А аз бих ти казал всичко, за което питаш... Всичко и искрено...

— Може би... и тя ме бе запитала нещо... искрено...

— Нещо?

— Да. И аз ѝ отговорих искрено. След това да се намесвам — тя как би го тълкувала? Разбира се, че плета моя кошница, а не нейна...

— Да — каза той с въздишка. — Твоят гръбнак...

— Всеки трябва да държи на честта си. И после — как можех да допусна, че това ще стане наистина? Че ще отиде на смърт? Това не го разбирам...

— Това и аз не разбирам...

— Не! — възкликна тя сърдито. — Ти мислиш, че го разбираш...

— Не е вярно.

— Лъжеш ме! — каза тя. — Не си искрен... Сигурен си, че го разбираш... Мислиш си, че нейната любов към тебе с била по-силна от смъртта, по-силна от всичко!

Той я погледна със сериозни, замислени очи.

— А ти как мислиш?

— Не искам да мисля за това. Но аз разбирам как бих постъпила на нейно място. И ми е ясно, че никога не бих постъпила като нея...

— Ти се афектираш — въздъхна той тихо. — Мислиш, че е постъпила лошо...

— А не е ли така?

— Аз питам тебе...

— Не трябва да ме питаш повече — каза момичето с овлажнели очи. — Ти си жесток.

— Не съм жесток... Но с това трябва да се свърши веднъж завинаги.

— Да би могло да се свърши веднъж завинаги!

— Мисля, че може. Но трябва да говориш.

Тя се обърна по гръб на пясъка. Над тях се простираше голямото, топло, нежно небе с пъстри есенни облачета, лекичко накъдрени от ветровете. Бели чайки прелитаха над плажа — въртяха се странно из въздуха като бели хартии, носени от вихрушка. И морето бе синьо и спокойно, а там далече на сребърната лента на хоризонта едва видим пушек на параход. Скоро ще се покажат комините, после тъмната му снага. Когато наближи пристанището — ще се чуе рев на сирена. Капитанът ще стои на мостика с фуражка и бинокъл. Хубаво е човек да бъде капитан.

— Слушай! — каза тя. — Какво значи да обичаш някого? Аз така разбирам: ако го боли зъб, да искаш тебе да боли зъб, не него. Ако е болен — да искаш ти да бъдеш болна, не той. Ако идва смъртта — да искаш ти да умреш, а той да остане жив. Наивно ли е? Аз мисля, че

така се обича. Само така се обича. Не може да се обича по друг начин. Ако е друго, според мене — не е любов. На любимия не би могло да се причини и най-малката мъка. Не можеш да вземеш възглавницата на любимия — нека той да спи без възглавница. Или друго такова! А тя? Допускала е, разбира се, че ще умре. Не е ли помисляла какво означава това? Любимият да остане пред трупа ѝ. Неговият ужас! Такова нещо нито разбирам, нито мога да го направя. Никой, който обича, не може да го направи. На всеки жив човек понякога е идвала мисълта да свърши със себе си. И на всеки жив човек е идвала мисълта: не, не мога да го сторя! Нямам право! Моята майка, бедната, би останала така покрусена. Ако помислиш за смърт, не можеш да не помислиш как ще я възприемат. Ти например как ще я възприемеш като неин убиец! Разбираш ли сега? А аз разбирам само едно: на нейно място така не бих могла да постъпя. Така не може да се постъпва, когато се обича.

— А ако тя просто не е съобразила?

— Не, не! — възкликна момичето. — Не може да не съобрази. Който обича, не мисли никога за себе си, а само за другия. Ден и нощ той мисли само за него. А ето има хора, които се движат и ядат — а къде им е сърцето? Насекомото също се движи и яде по инстинкт. Богомолката, когато се събира — откъсва главата на партньора си. Твоята глава да откъснат в името на инстинкта — тая възможност повече ли ти се харесва? Не си ли мислил за това?

— Мислил съм...

— Не! — каза тя. — Не си мислил! Ти пак ме лъжеш...

— Не искам да се препирам с тебе. Казах ти, че съм мислил.

— Богомолке, бедна богомолке! Как се живее без глава?

— Моята глава е на мястото си.

— Не е...

— Исках да кажа — вече е на мястото си.

Тя се натъжи. Пред нея морето се браздеше лекичко от вятъра — мънички ситни вълнички, като бръчки на уморено лице. И как шуми! Как дъха на солено и мокро! Да плува из него, да я гали прохладната гъста вода — да не говори. Те мълчаха и всеки мислеше за другия. Бедният! Бедната! Но сърцата вече не бяха празни. Какво ново имаше? Нищо! Нищо ново! Нищо, освен че бяха заедно. А това не можеше да се помисли — това само се чувствуваше.

Обядваха пак само двамата във вилата на Давидови. Тя си сложи една мъничка светлосиня престилка и се залови да пържи яйца — малко несръчна, но с несръчност, от която идваше сърдечна топлина. Тя му приготвя обяд. Тя нарязва в тигана тънки филии шунка, хапе върха на езичето си. Косата пада върху очите и тя тръска глава, за да я отмахне, и снове наоколо, разтревожена като мравка. И ето най-после обядът е готов. Намирисва леко на газ, но нищо. Винаги е така — винаги отначало намирисва на газ. Никога не се забравят хубавите дни, когато отначало понамирисва на газ. След като изяде последната трошичка, той се облегна назад на стола и погледът му сякаш се изгуби — отлетя някъде надалече заедно с мислите.

— Какво ти е? — попита тя.

— Нищо. Мисля си.

— Какво мислиш?

— Все същото... необяснимо. Как загина тя? Кой я уби?

Момичето се наведе малко напред и каза почти глухо:

— Аз зная...

— Какво? — възкликна той смаян. — Какво знаеш?

— Аз зная кой я уби. Бях там наблизо!

— Ти се шегуваш! — каза младежът въвн от себе си.

— Не! Аз зная всичко.

— Ти си била там?

— Съвсем наблизо... под навеса на лозата. Исках, преди да замина, да ѝ говоря. Исках да я предупредя. Аз го видях. Разбираш ли? Видях как прескочи през прозореца. А той не ме видя.

Богомил я гледаше с широко разтворени, невярващи очи.

— Но кой е той?

— Кой — мислиш?

Пълнолунието заливаше двора на бялата къща и самата тя почти сияеше с матова белина; отникъде не излизаше никаква светлинка — само прозорците светеха на лунния блясък. По ъглите ниските дървета приличаха на хора, които се притулват и подслушват. Беседката беше пълна с мрак, но оловният ѝ покрив хвърляше странна сянка, прилична на глава с римски шлем. Каменният плочник бе илюминиран като сцена — същата синкава светлина и същите самотни пейки, по които бяха нападали вече листа и бе забравен един копrienен шарф.

Внезапно сцената оживя. От мрака излязоха две фигури, почти театрално прегърнати и безмълвни. Така както се движеха почти по средата на плочника, можеше да се допусне, че не се страхуваха от чужди погледи. Пък и кой ли би ги гледал посред нощ от тъмните прозорци към двора? Младите хора навярно разчитаха на това или пък бяха загубили всяка предпазливост. Той привлече момичето в прегръдките си, макар да се противеше. Целувката му попадна в брадичката ѝ. За миг и двамата бяха неподвижни и притихнали, после той почувствува как тя леко потреперва в прегръдките му. Течаха мигове на неподвижност, странни мигове под синята светлина на луната. Отново всичко заприлича на гланцираните картички в старинните албуми и после отново всичко оживя; тя се откъсна от него с лек вик и каза тихо и глухо:

— Прекаляваш!

— Да седнем на пейката?

— Не! Не!

— Тогава да вървим!

Ръката му не я изпуцаше, но и тя не се опитваше да се изтръгне отново. Те се изкачиха бавно по стъпалата на парадната стълба и когато минаха край отворения прозорец, и двамата погледнаха навътре — за един кратък миг и със свити сърца. Вратата се затвори след тях.

Малката старинна сцена опустя — само сенките се разклатиха едва-едва от вятъра, който мина през клоните на дърветата. Отново настана тишина, дълбока и сънна, после вратата на приземния етаж

скръцна и някаква неясна фигура се плъзна в сянката на зданието. По ръста и по походката можеше да се познае, че е мъж, макар да бе облечен в нещо, което приличаше на халат или рокля; движеше се съвсем безшумно и леко, сякаш стъпваше по плъстени пантофи. Щом стигна до стълбата, той спря за миг, после с безшумни стъпки изкачи стъпалата; под отворения прозорец той отново спря и почна да се ослушва напрегнато. Стаята на Дияна беше тъмна, но през цепките на вратата съвсем ясно се виждаха светлините на лампата от другата стая. Фигурата се изправи с целия си ръст. Човекът навярно размисляше нещо.

В този миг зад входа се чуха стъпки и в ключалката заскриптя ръждясалият ключ. Човекът на стълбите трепна силно, после се улови за рамката на прозореца и като стъпи на една издатина, с леко пъшкане се прехвърли в стаята. На входа се показа Богомил с напрегнато лице, зачака — тишина, след това силен вик:

— Стойте!

Чуха се стъпки и едно тихо пляс-пляс! — като шум от пантофи, ругатня! Светна силно електрическо фенерче и снобът изскочи вън от стаята, прибра се — някакъв сподавен мъжки глас нещо разпореждаше: дрън! Какво падна? Не трябваше да се бави повече, върна се обратно в гостната. На пътя му се изправи Дани, готова да бяга, и го погледна умолително.

— Отивам си, Бо!

— Сега, Дани? Невъзможно!

— Моля ти се! — каза тя със задавен глас. — Та той е вътре!

Богомил се усмихна. Действително беше вътре! Плъхът беше влязъл в капана, който така старателно му бяха приготвили. Тези целувки на плочника под ялната светлина на луната бяха съчинени и приготвени като примамка в капана. И той се беше намъкнал в него, без да се усети. Как ли би могъл сега да се оправдае?

— Не си ли любопитна?

— Не, Бо, не! Отивам си!

Момичето уплашено се спусна към изхода, но успя да направи само няколко крачки. Вратата на спалнята се отвори и на прага застана старият Тихов. Лицето му изглеждаше изкривено от ярост и злоба.

— Дани! — извика той страшно.

Дани спря на мястото си като простреляна, после леко залитна. Младежът я подкрепи, като не изпушаше из очи стареца. Зад гърба му се показва следователят, тъмен и развълнуван, с тържествуващ блясък в очите си — сложи ръка на рамото на побеснелия Тихов и каза строго:

— Не вдигайте шум! Ще свършим помежду си.

Лицето на стареца никога не се бе отличавало със стройност на линиите, но сега чертите му бяха разкривени и разбъркани по невъобразим начин. Конвулсии бягаха по него, подбрадникът трепереше в остри спазми.

— Дани! Мизернице! — изкрещя той отново.

Богомил изнемогваше от могъщото желание да се нахвърли с юмруци срещу чичо си, после погледна към нея — стоеше сред стаята, изправена с целия си ръст, бледна, но с някакво особено достойнство в стойката. Паниката и ужасът бяха преминали, някаква отчаяна решителност се четеше по лицето ѝ.

— Засрамете се! — каза тя глухо.

— Ти се засрами, кучке проклета!

Преди някой да успее да се намеси, той свали със силен удар стареца на пода, после го вдигна за реверите на халата и го хвърли върху едно кресло. Никога след това не можа да си обясни откъде бе намерил сила да извърши с такава лекота работи, на които не бе привикнал.

— Ще те убия! — изръмжа Богомил. — Ще те смажа като червей!

Чичо му беше рухнал в креслото и го гледаше оттам с ужасени очи. Конвулсиите бяха замръзнали на лицето му.

— Успокойте се! — каза следователят. — Та вие ще го убиете...

Дани се приближи до младежа, поглади леко косите му, затвори устните, които се опитваха да кажат нещо: беше все още бледа и безмълвна, но очите ѝ странно блестяха.

— Успокой се — каза тя. — Не бива!

— Зная! — въздъхна младежът. — Не бива!

— Успокой се!

— Спокоен съм вече! Съдът трябва да бъде спокоен и безпристрастен.

— Ти ли ще ме съдиш, куче такова! — избухна яростно старецът.

— Аха, куче!

— Ти ли и тая ли мръсница!

— Бъди благоразумен! — предупреди го младежът. — Но какво приказвам! Ако беше благоразумен, щеше ли да влезеш така лесно в клопката?...

— Клопката! — изхриптя чичо му. — Ти сам си в клопката, убиец мръсен!

— Сега пък убиец!

— Не си ли? И мене едва-що не уби! Развратно куче! Да влизаш в чужди домове, да грабиш жените... Мръсен, развратен убиец...

Бо погледна озадачен чичо си. Казваше го с такъв тон, сякаш самият той беше невинен като ангел.

— Не! — каза той. — Убиецът сте вие...

— Ще видим! Още утре ще се разбере — не, още сега! Умряла я намерих в стаята й, издъхнала! — Той се задавяше от ярост. — Още утре ще поискам да ви арестуват...

— Май че закъсняхте с арестуването и сега никой няма да ви повярва! Пък и какво можете да кажете, като нищо не сте видели!

— Не съм бил видял! А уши нямам ли? Защо се бавихте тука в стаята?

— Как защо? Ами че поприказвахме си като стари приятели, като братовчеди! — каза младежът с безочливост, която беше умишлена.

Старикът сякаш подивя.

— Мръсотата и нахалство!... Ти... ти! Кого лъжеш? Мене ли? Или лъжеш този наивник тука, тоя простак следовател! О, аз и с него ще се разправа — има къде да ми мине думата! Не знаете вие кой е Тихов, не го познавате! Как смеете да влизате в чужди дом — капани да ми правите, та в затвора, а? Ти ще влезеш в затвора, ти уби любовницата си — на площада ще го извикам.

— Говорите безобразия! Сто души ще потвърдят, че ни свързваше само най-чисто приятелство...

Старикът стана от креслото с разтреперани колене. Изглеждаше, че се задушава.

— Това нахалство не мога да търпя, не мога! Да не беше поне нахален, та да те пожаля, както досега те пожалвах! Мръсотата! Лъжи простака следовател, ама мене що лъжеш, като чух и видях! Та не я ли

внесе на ръце? Приятелка на ръце ли се носи? Приятелка целува ли се по устата? Приятелка казва ли „милички“?...

Следователят чоплеше, разсеяно върха на носа си.

— Добре! — каза той. — Отлично!

— Значи умрялата внезапно проговори — добави иронично младежът.

— Как така умряла? — попита с недоумение старецът и веднага се досети, че е развалил играта си. Изгледът му стана съвсем жалък.

— Видели сте я значи жива в стаята! — каза строго следователят. — Защо преди това искахте да ме заблудите?

— Никого не заблуждавам!

— Положението ви е доста сериозно! — забеляза малко раздражен следователят. — Как ще обясните на съдиите защо сте влезли посред нощ в стаята на снаха си? Те, като знаят прекрасното ви минало, много лесно ще си обяснят. Искали сте да я излъстите! Това е всичко! Да я излъстите! Отвратително!

— Какво приказвате! — слиса се старецът. — Вземете си думите назад!

— С удоволствие бих ги взел, ако можех да си обясня какво сте търсили посред нощ в стаята й.

Тихов го погледна уплашен.

— Защо се правите на дурак! Та нали точно затова изиграхте тая сцена — да си обясните защо съм влязъл в стаята й. Вратата почна да се отключва и понеже не можех да допусна това теле да ме завари на стълбата, прехвърлих се вътре...

— А какво сте търсили на стълбите посред нощ?

— Какво ли? Пазех честта — семейната чест пазех! Стоях си на прозореца и видях как тя стана посред нощ и как влезе в стаята на този подлец! Влезе и не излиза! Мърсуват, рекох си! Трябва да видя, трябва да ги изритам. Тони ли ще бъде глупецът?...

— Признахте значи, че сте влизали в стаята й...

Някакъв ужас се мярна в очите на стария човек.

— Признал ли? Нищо не съм признал — да си го знаете! Никога нищо няма да призная! Не съм глупец — ехей! Да имате да вземате! Кой ме е видял да влизам? Никой!

— Е, тука вече грешите... Видяла ви е госпожица Давидова...

— Видяла ме е? Тя? — Той изглеждаше потресен. — И ще свидетелствува против мене? — Старецът се закиска отвратително. — Против мене?

— Та защо не! Да не сте й нещо... баща?

Старият Тихов все още се кискаше с отвратителния си смях. Някакво лукаво тържество тлееше в очите му.

— Баща съм й! — каза той тържествуващ. — Баща! Разберете го всички — ба-ща!

Той изгледа победоносно слияното лице на племенника си, обърна се към следователя, за да се наслади и от неговото смайване, но остана излъган. Човекът с чадъра го гледеше спокойно и подигравателно, не личеше да е ни най-малко изненадан. Богомил в първия миг не повярва на ушите си, после на думите на старика. Той чакаше негодуващото възклицание на Дани, но момичето зад гърба му тайнствено мълчеше — само ръката й трескаво притискаше рамото му.

— Дали сте баща на госпожица Давидова, или не сте — това за мене няма никакво значение! — каза спокойно следователят. — Вашите семейни истории не ме интересуват! Интересува ме фактът, че сте умъртвили нещастната жена, за което съм длъжен да ви арестувам...

— Мене? Вие не сте с ума си...

— А как? Или искате да оставя престъплението ненаказано?

— Какво престъпление, моля ви се! — възрази разпалено старецът и отново в очите му почна да се мярка ужасът. — Не е никакво престъпление! Престъпление ли ще бъде, ако поканя някого на обяд, а той се задави с рибата и умре?

— Не ви разбирам!

— Какво има тук за разбиране? Нима съм мислил, че като влизам в стаята, това ще й донесе смърт!

— Как не! Нали ви беше известна сърдечната й болест?

Тихов изгледа с негодувание следователя и нещо като достойнство се появи в осанката му.

— Никой вкъщи не знаеше! Жена ми не знаеше, та аз ли?

— И все пак посегнахте върху нея?

— Какво посягане! — избухна той. — Шарлатанин сте, мръсен човек сте! Какво ще посягаш на умряло! Като влязох в стаята, тя

извика тихо и млъкна. Приблжих се и видях, че е мъртва, по лицето я познах!

— В тъмното?

— Не беше толкова тъмно, виждаше се! А лицето й — сами видяхте, как да не позная, че е умряла!

— Това е лъжа! — извика следователят като бесен и удари с юмрук по масата така силно, че една ваза подскочи във въздуха и се разби с трясък на пода. — Лъжа е! — Той повтори удара и се надвеси почти над лицето на стреснатия нещастник. — След като сте влезли, вие сте разговаряли с нея!

Ударите с юмрук по масата и крясъкът сякаш съсипаха изведнъж слабите нерви на стареца. Той се разтрепера, сви се някак странно, стана мъничък и жалък със смъртно изплашеното си лице.

— Разговаряли сме? — бърбеше той. — Та как може? Как така с умрял човек ще разговарям!

— Значи е била жива!

— Мъртва беше! — изпищя тънко и истерично Тихов. — Беше умряла, просто беше труп! Щом ме е видяла, и издъхнала! Как така ще разговарям с издъхнала?

— Но госпожица Давидова е чула!

Старият Тихов изглеждаше покрусен. Някакви жалки мътни сълзи се появиха на очите му, подбрадникът му трепереше.

— Лъже! Мрази ме и лъже! Отдавна знам, че ме мрази! Отвращава се от мене! Затова е излъгала — за да ми напакости!

Следователят изпусна от устата си много въздух — като машина, която намалява налягането, и избърса челото си с някаква тъмна кърпа.

— Доста! — каза той. — Подобно нещо госпожица Давидова не ми е съобщавала. Искях само да проверя доколко говорите истината.

— Зна... значи?

— Значи, че смятам аферата приключена, освен ако... хм!... вие нямате никакви претенции...

— Какви претенции, Боже мой! — възкликна старецът. — Никакви, абсолютно никакви...

— Нещо против племенника — забеляза иронично следователят. — Нали сам искахте...

Тихов беше повъзвърнал куража си, поизправи се.

— Исках ли? — възкликна той. — И още искам, разберете го! И то е веднага да ми напусне къщата, веднага!

Богомил се усмихна сардонично.

— Чу ли? — кипна старецът. — В същия миг — хайде! И ти, никаквице! — обърна се той към Дани. — И ако ми се мернете още веднъж пред очите, ще ви гоня с храчки, да си го знаете!

— Никога не съм имала нужда от вас! — каза сухо момичето.

Тихов извади някаква кърпа от халата и избърса с нея цялото си лице; когато я свали, някакъв зъл блясък имаше в очите му, зъл и отмъстителен едновременно. Бо го гледаше с отвращение, но в същото време чувствуваше, че все пак малко го съжалява и че му е обидно за него — така нищожен изглеждаше в този миг с изнуреното си от вълненията лице. Косата му беше сплъстена, изпод халата се подаваха някакви бели връзки, по реверите се забелязваха остатъци от храна. Мръсен и жалък беше, почти пред прага на пълната си разруха.

— Може би ще има за какво да съжаляваш! — каза той най-после. — Сигурно ще има!

— Вярвате ли?

— Вярвам! — кипна той. — Преди много време вложих в една банка, по настояване на майка ти, голяма сума, която сега е още повече пораснала от нейните влогове. Тая сума щеше да ти се предаде за зестра, разбра ли! Сега няма да получиш нито аспра! Лишавам те от наследство! — възкликна той тържествено и сам се упои от фразата си. — Не мога да дам пари на дъщеря, която крои конспирации против баща си! Това е то!

— И без това никога не бих приела от вас нищо!

— Дори от майка си?

Богомил видя как следователят трепна и обърна поглед към вратата. Зад гърба му Дани каза раздразнено:

— Оставете на мира майка ми!

Следователят изглеждаше странно неспокоен, хапеше устните си.

— Да приключим! — възрази той нетърпеливо. — Доколкото разбирам, всички, които са в тая стая, имат интерес да мълчат и ще мълчат.

Старецът поклати уморено глава и се загледа в пода.

— Все пак има още един човек, който знае! — каза бързо следователят.

Докато всички в стаята го поглеждаха учудени, той се отправи с необикновена бързина към вратата, която съединяваше гостната със салона — отвори я със силен замах и малък безразборен шум от възклицания посрещна странната гледка: пред прага на отворената врата стоеше като истукана старата слугиня. Беше по нощница, върху която бе навлякла набързо някаква зацапана домашна престилка. Сухото и мрачно лице на жената беше неподвижно — само толкова: не уплашено или сконфузено, както би могло да се очаква за една слугиня. Само очите показваха живот — нещастни и измъчени очи, и горделиви очи в същото време, както беше горделива и осанката ѝ. Достойнството не подхождаше на постъпката ѝ — подслушване пред вратите на господарите. Нейната поза раздражни още повече следователя.

— Как смееете! — кресна той. — Я влизайте вътре!

Слугинята го погледна с нямо презрение, но все пак прекрачи в стаята. Очите ѝ сновяха между Тихов и Дани и леко трепкаха. Тя мълчеше, и всички в стаята мълчаха с изпънати лица освен следователя, който затваряше вратата и мърмореше сърдито под носа си:

— Винаги ли подслушвате така? И какво чухте? Казвайте бързо!

Слугинята и сега не го удостои с отговор, нито с поглед дори — гледаше няма и отчаяна към господаря си. Следователят подскочи от ярост.

— Говорете, животно такова!

Дани извика уплашено.

— Господин Нанев! Моля ви да бъдете по-внимателен с нея!

Човекът с чадъра я погледна учуден.

— Защо? Нима тя е внимателна към мене... и към вас! Та тя е чула всичко и всичко ще издаде, ако иска. Ние сме в ръцете ѝ, тя може да ни скандализира!

— Няма да го направи! — каза с разтреперан глас момичето.

— Откъде тая сигурност? Защо?

— Защото е моя майка!

Дани каза това с твърд глас, с леки нотки на екзалтация, и млъкна. Следователят отстъпи две крачки назад и се облегна на масата.

Един миг всички изглеждаха мъртвешки неподвижни и вцепенени — мълчанието ги потискаше като тежка ледена стена. После стенният часовник громко отмери два удара и медните звуци се понесоха успокояващо из стаята.

СИНИЯТ ЗАЛЕЗ

1

Богомил се събуди и в първия миг не можа да повярва на очите си: намираше се в някаква тясна стая с опушен таван и с резедави голи стени, по които тук-там се виждаха следи от дървеници, загинали в безплодно бягство. Достатъчно му беше да види още олющения умивалник и високата емайлирана кана, за да разбере веднага, че е в хотел. Припомни си какво се бе случило. Стаичката изглеждаше бедна и злощастна, но поне завивките бяха чисти — дори ги помириса и усети веднага прясната миризма на сапуна, смесена с неизбежния дъх, който се получава при гладене с много гореща ютия. През нощта той бе намерил с мъка тоя малък хотел и бе спал непробудно в странното легло, което приличаше повече на люлка с разхлабената си пружина. Сега се чувствуваше по-бодър, отколкото през прежните утрини, чувствуваше се отспал и с избистрена глава. Още при събуждането бе усетил, че през тоя ден има да му се случи нещо приятно. Какво? Той се мъчеше да си припомни всичко, което го очакваше през деня, и се учудваше, че приятното му се изплъзва. Нямахше го, не можеше да го открие. Или пък то се беше вече случило — това последно откопчване от нещастията, които едва не го бяха изпратили в затвора? Той си припомни после съвсем отчетливо лицето на Дани, посребрено от луната и притихнало, с очи, които приличаха на мъртви зад полупритворените клепки.

Той въздъхна и въздишката, колкото и мъничка да беше, премина през тясната хотелска стаичка като появяване на огромни крила. През прозореца се виждаше къс от небето, странно благосклонно тая сутрин; една чайка прелитна като стрела, малко бяло облаче се разтапяше в синевината. Покой и слънце — колко обикновено! Малкото бяло облаче се разтапяше и чезнеше — струваше му се, че това е човешкият живот, който изчезва леко като бялата парица, която изпускаме от устата си в студеното зимно утро. Трябва да се диша дълбоко и често и все пак това е нищо, ако не гледаме и в себе си.

По коридора минаваше някакъв човек и кашляше със суха, бедняшка кашлица — кашляше и навярно не съзнаваше, че кашля,

унесен в невеселите си мисли. Той се мъчеше да си го представи: старец с костелива адамова ябълка и корав нагръдник — тап-тап! — тътреше краката си по коридора, загубен като прашинка в милиардите прашинки — тап-тап! Човек носи част от своя живот като неосъзната кашлица — на всяка крачка по пътя си, — като кашлицата, която ни погребва. Странни дни бяха миналите, колко малко ги е разбирал! Той дълбаеше сърцето си и разгръщаше спомените като страници, които е чел небрежно през ред и през пет реда. Сега ги четеше знак по знак и се учудваше на малкото и подличко човешко сърце. Нима не беше търсил да се допре до ръката ѝ, да поглади меките ѝ коси? Това, което бе имал в сърцето си, за коя от двете е било? Дали би могло да се поправи? Нямаше ли вече нещо прекършено и нещо повехнало в чувствата, които се бяха спасили от изпитанията?

Каната на умивалника блестеше леко и хвърляше синкави отражения върху стената. На дъното на легена навярно имаше малко вода, защото върху опушения таван се виждаха други отражения, сребристи и концентрични, които от време на време потреперваха. Тогавя между кръговете се появяваше светла мрежица и някакви светлинни точки, като слънчеви бръмбарчета, сновяха напред и назад. Навярно долу в партера някой ходеше, някой невидим и далечен, от когото не пристигаше дори звук, и все пак малката светлинна мембрана го усещаше. Нима тези малки спомени, които сега го давеха, не бяха като светлинните бръмбарчета, които усещаха стъпките на невидимия, но съществуващия? Тази малката, със силната брадичка и с коравите устни?

По коридора отново минаваше човекът със сухата бедняшка кашлица.

Мъничката визита у следователя не завърши без новости. Човекът в черно — тоя път съвсем домашен в плетената си жилетка — го въведе в малката си стаичка. Очите му бяха оживени и любезни.

— Знаете ли, че мадам Клайн заминава? — запита той, като бършеше дискретно гозбата по ъгълчетата на устните си.

— Тоя път — да. Но къде?

— Египет — казва... Намерили ѝ там работа австрийските емигранти...

— Работа?... Не мога да си представя...

— Навярно на английска служба — забеляза с удоволствие черният човек. — Нещо разпитва за вас. Иска да ви види.

— Аз, да си призная — не особено.

— И каква услуга сте й направили? Голяма? Неописуема?

Богомил погледна любопитните му очи и изведнъж загуби всякаква охота да скрие истината.

— Попречих й да се обеси — измърмори той навъсен.

— Вие на нея? — повдигна вежди следователят.

— Какво чудно?

— Нищо. Но мислех си — тя на вас.

Младият човек се изчерви.

— Има нещо вярно. Но от какво съдите?

— Както винаги — от малко. На врата ви има особени следи, които днес още по-добре личат.

Така притиснат — трябваше вече да му разкаже цялата история. Следователят я изслуша замислен и неочаквано присъди:

— Неприятна история! С въже шега не бива...

Неприятна! Сам той веднъж се бе сблъскал с въже и с бесене и имаше от това най-тежки спомени. Богомил видя как лицето му посърна и странно умаля — после следователят махна с ръка, за да ги пропъди.

— Имате ли новини за чичо си? — попита той почти разстроен.

— Не.

— Давидов казва, че се е затворил отново в дупката си като язовец. А нервите му, както трябва да се очаква — в отвратително състояние.

— Това почти ме радва! — забеляза младежът.

— Мразите го...

— Защо да го мразя? Мисля, че ми е отвратителен...

— Отвратителен тъст? А?

— Не се подигравайте! — каза младежът намръщен. — Защо тъст?

— По задължение... Вие съсипахте зестрата на бедната девойка...

— Тя и без това не би взела нищо нито от него, нито от доктора...

Следователят се ухили.

— Все пак кого от двамата предпочитате?

— Да вървят по дяволите!

— Вие сте много опako момче.

— Добре — каза младежът. — Опako! Вие също сте опак човек, макар и способен. Но сте страшно опак.

Очите на следователя заблестяха от удоволствие.

— Харесва ми да бъда опак — каза той. — И вие ми харесвате. Изобщо цялата история страшно много ми харесва.

— Питайте мене! — забеляза младежът горчиво. — Нищо! Но кажете ми честно — ако не се бе появила Дани, бихте ли спрели вниманието си на стария Тихов?

— Знаех, че е той! — каза следователят почти обиден. — Бях сигурен!

— Охо!

— Не трябва да се учудвате. Щом приех, че не сте вие — работата много се улесни. Тогава кой? Филип не — защото от справка на часовете установихме неговото алиби. Не и Тони...

— Защо, моля ви се?

— Защото в деня на убийството той е минал границата при Свиленград.

Младежът се дръпна назад поразен.

— Тони минал границата! — възкликна той. — Сериозно ли говорите?

— Аз винаги говоря сериозно. Но Тони е минал границата съвсем без нужда. Имам сведения, че опиумната афера е ликвидирана само с един обвиняем. Този на снимката. Но и той, мисля аз, няма да стои дълго в затвора.

— Защо?

— Защото, млади човече, в аферата са замесени много видни хора. Дори мисля — от правителството. Ако се дръпне една нишка — би могъл да се разплете целият чорап. Смятате ли, че това е възможно? Разбира се — никога. Така че — в края на краищата — Тони е в безопасност. Предполагам, че сам той скоро ще научи това...

Младият човек се замисли. След първата хубава новина — Тони зад границата — сега отново го поливаха със студена вода. През последните дни след голямата опасност повече от всичко го плашеше мисълта за бъдещата среща с Тони. Какви обяснения би могъл да му

даде? Разбира се — нищо извинително, освен ако скрие от него истината. Той въздъхна и каза, без да помисли:

— Възможно е значи скоро да се върне...

— Да — каза следователят. — Много е възможно.

За един кратък миг очите им се срещнаха. Богомил наведе своите.

— Навярно ще ви посети — каза той. — И ще ви разпита.

— Това е съвсем вероятно.

— И вие ще му кажете ли истината?

— Длъжен съм...

Младежът се усмихна печално.

— Към кого? Към Тони?

— Не. Към истината.

— Оставете! — каза младежът. — Бедната нещастна истина! Вие съвсем зле ѝ служите.

— Защо? — попита следователят учуден.

— Защото не я познавате. Вие никога не знаете какво е истина. Вие сте сляп за истините.

Следователят се облегна на стола си с озадачено лице.

— Защо говорите така? — запитва той искрено. — Вие имате най-малко право да говорите така. Ако сте свободен — то е, защото разбрах истината. Разбрах всички истини. Разбрах, че Тихов е причинил смъртта на снаха си. Разбрах, че той е баща на госпожица Давидова.

Богомил го погледна иронично.

— Дали! — измърмори той. — Не преувеличавате ли мъничко?

— Не обичам да се хваля.

— Добре. Кой съчини плана за залавянето на стария Тихов?

— Естествено — госпожица Давидова.

— Е, видите ли?

— Аз виждам, мой бедни приятелю, но вас ви е обхванала внезапна слепота. Помислете логично: госпожица Давидова ми предлага капан за стареца. Така ли? Но нима е възможно капан без стръв? Тя предлага себе си за стръв. Бедни приятелю, аз не я запитах като някой глупак — защо себе си предлага? Сам разбрах. Ако старецът бе ви видял на двора с някое кое да е момиче — това какво би го засегнало? Защо да излиза от дупката си заради това, че вие благоволявате да водите в стаята си жени? Както в първия случай с

Дияна, той би се засегнал и би реагирал само ако жената, която водите, му е близка и — значи — нейната съдба лично го засяга. Та нали целият смисъл на спектакъла, който му устройохме, беше именно такъв: да възбудим с него у стареца чувства, аналогични на онези през нощта на нещастията и като последствие аналогични действия. Освен това аз знаех, че госпожица Давидова е осиновена.

— Знаели сте?

— Знаех. Зная всичко за хората. Зная дори какво мислят. Зная например вие какво мислите.

— Какво мисля?

— Мислите за Тони. Мислите дали не бихте могли да избегнете обяснението с него.

Следователят барабанеше гордо по масата и гледаше младежа с тържествуващи очи. Отново и за сетен път го бе поставил натясно. Богомил наведе глава и каза примирено:

— Добре. Да помислим за това.

— Да помислим.

— Преди всичко — какви обяснения да дадем на Филип и леля Емилия?

— Мисля — непълни!

— Непълни?

— Да, непълни.

— А истината, на която служехте?

Следователят махна сърдито.

— Дявол ви взел, opak младеж! Аз не съм задължен с истини пред декласирани хора.

— Харесва ми изразът. Но Тони на каква висота класирате? Любопитен съм.

Следователят се усмихна кисело.

— Така чувствавам — каза той внезапно. — Смятам, че трябва да кажете истината на Тони. Дявол знае защо, но трябва да му кажете.

Богомил го погледна подозрително.

— Вашата дъщеря ли ви внуши тая идея?

Следователят се изчерви като момиче.

— Да, моята дъщеря...

— Така. И не каза защо?

— Не, не ми каза...

— Тогава аз ще ви кажа. Тя смята, че в тази история аз все пак имам тежка вина. Аз трябва да я изкупя. Обяснението ми с Тони ще бъде част от това изкупление. Нещо като мъничко очищение от греховете. Разбирате ли?

— Разбирам — каза тихо следователят.

— Не, не разбирате! Сигурен съм! Вие разбирате само истината на логиката. Голямата истина на живота обаче не разбирате. За голямата истина на живота вие сте наивен като дете.

— Какво приказвате?

— Приказвам истината.

— Ах, моля ви се — каламбури.

— Не каламбури. Не казах случайно дете. Понякога детето си играе с пълния пистолет, така както вие си играете с човешките страсти. И когато пистолетът гръмне и убие някого край него, то дори не поглежда убития, нито съзнава, че има убит. То чисто и просто почва да разглежда опасната играчка, за да разбере откъде е излязъл гърмежът. Но да оставим този разговор. Да видим какви обяснения да дадем на Филип и любезната ми леля.

Следователят дълго мълча, после каза някак посърнало:

— Ще помисля за вашето дете и за пълния пистолет. Виолета също ми е казвала. Ти — казвала е тя — не знаеш на кого служиш. Ти служиш като слепец.

— Не искам повече да коментирам. Кажете за другото.

— Ще кажа и за другото! — възкликна сърдито следователят. — Ето! Няма да скрия вината на стария Тихов. Ще я обясня с някаква неумишлена случайност. Примерно — сторило му се е, че в стаята й има крадец. Изправил се е на прозореца й. Извиква я. Тя се събужда и понеже е сънна — изплашва се смъртно. Слабото й сърце не издържа и тя умира. Мисля, че трябва да бъдете доволен. Освен това — такова обяснение ще ги принуди да мълчат. И те ще мълчат.

— Виолета какво мисли?

— Тя мисли, че това е най-доброто.

Богомил се усмихна бледо.

— А сега, когато всичко е минало, нужно ли е да ви казвам колко много се чувствавам задължен към вас и към дъщеря ви?

— Нужно е! — въздъхна следователят, но очите му бяха усмихнати. — Нужно е с нещо да ми се отблагодарите.

Младежът се отдръпна смаян.

— Да се отблагодаря? Как бих могъл?

Следователят вече се смееше.

— Много просто. У вас все още е куфарчето на Тони.

За един миг в погледа на младежа имаше недоумение — лошо, свиващо сърцето недоумение. После сам се засрами от мислите си.

— Добре! — каза той. — Ще го поделим братски. Тони дори няма да гъкне.

Сега пък в очите на следователя се появи за кратък миг същото недоумение — все така отвратително и свиващо сърцето. После погледна веселото лице на младежа и измънка позасрамен:

— Да оставим лошите шегички. Все пак интересно е да надзърнем в него. Според мене много интересно е.

— Аз почти го бях решил! — каза младежът.

— Сериозно?

— Бях ви казал, че в него има ръкопис. Спомняте ли си?

— Нито за миг не съм забравил.

— Обърнете внимание — ръкопис. Нещо, което сам е писал. Имам чувството, че от тоя ръкопис ще научим нещо от печалната тайна на Тони. Защо се е оженил за жена, която в края на краищата не може да бъде жена? Как мислите? Това не е ли загадка?

— За мене — не! — каза с удоволствие следователят.

— Вие се шегувате.

— Не, не се шегувам. За това има само едно-единствено реално обяснение.

— Та кажете го! — възкликна младежът.

— Няма да ви го кажа. Или по-право ще ви го кажа, ако няма за него указание в ръкописа. Само така мога да ви принудя да отворите куфарчето.

Богомил се замисли.

— Но тука има едно малко затруднение. Аз имам право да взема ръкописа само в случай, че трябва да предам куфарчето на Дияна. Нали разбирате? Значи нямам всъщност право нито да го отварям, нито да чета ръкописа.

— Право?...

— Не ставайте глупав. Куфарчето е пломбирано.

Лицето на следователя се проясни.

— Така ли? — каза той. — Та аз мога да го отворя и затворя, без никой да разбере, че то е претърпявало някаква невинна операция.

Богомил се замисли за миг, после каза:

— Щом е така — да не губим напразно времето си.

Отнесоха куфарчето в малката химическа лаборатория на следователя и там между колбите, стъклените вани и епруветките то бе отворено за по-малко от десет минути. Когато отвориха капака, пред очите им изведнъж като че ли бликна богатство от пари, свити на грижливи пачки, скъпоценности и златни украшения.

— Това май че са акции — измърмори следователят.

Бяха действително акции — и при това чуждестранни. Разгледаха ги внимателно и откриха, че са издадени от три различни предприятия в три различни държави. Тяхната номинална стойност възлизаше на около два милиона лева.

— Та тоя човек е бил страшно богат! — възкликна забъркано следователят. — Невероятно богат!

— Не очаквахте ли? — попита с удоволствие Богомил.

— Честна дума — не!

— А ето — факт!

— И защо ли са от различни страни?

Младежът се усмихна.

— Не знаете ли какво значи международен капитализъм?

— Господи, имам някаква представа.

— Предполагам, че е излязъл от предположението за война. Какво гарантира, че ние няма да бъдем победените? Тогава — инфлация и парите все едно, че стават безобидни хартишки. Но той е групирал акциите си в едно американско, едно английско и едно германско предприятие. Досещате ли се? Едните от акциите, така или иначе, след бъдещата война ще се обезценят. Акциите на победените, разбира се. Но акциите на победителите ще се покачат и тогава, както казва леля Емилия, той ще избие чивията. Ако богатството му беше само в български пари — шансът да ги загуби всъщност не е малък.

— Направил си е добре сметката — измънка следователят.

— Мислите ли? — попита иронично младежът.

— Ами да! Като сложиш и на бяло, и на черно — ще спечелиш или от бялото, или от черното.

— Примерът не е съвсем точен — каза младежът. — Не е сложил на всичките вероятности. Има една страна, където не съществуват нито акции, нито международен капитал. Ако спечели тя?

— Да спечели тя? — попита със съмнение следователят. — Смятате ли го за възможно?

— Смятам го за сигурно.

Следователят премигна.

— Добре, но къде е ръкописът?

Ръкописът бе най-отдолу, под пачките с банкноти. И всъщност не беше съвсем ръкопис, а снопче листове, написани на пишеща машина. Той ги взе с интерес и прочете заглавието, написано с главните букви на машината:

ЛЕГЕНДА ЗА СИННИЯ ЗАЛЕЗ

Лъхна го някакъв далечен спомен за синкава вечер на верандата, там под китайския покрив, край дългата маса, лъхаша на безир, край вехнещия японски трендафил. И Тони! — тътреше се като ранен слон с бутилка вермут в ръцете си. Изведнъж го обхвана страстно нетърпение — по-скоро, в същия миг още да зачете ръкописа. Той измънка някакво извинение на следователя, който с молив в ръка пресмяташе богатствата, и наведе над страниците тънкия си нос.

„Тези страници съм ги написал сам аз на моя стар благороден «Ремингтон», който ужасно скърца и ми подава ту синя лента, ту червена, според своето настроение. Все пак се поколебах доста дали да напиша легендата с машината на канцеларски листи, или да си избира синя луксозна хартия и зеленикаво мастило. Стори ми се, че би било много претенциозно, като зная колко несръчен съм в писането. Моят син залез, който е така богат и така безумно красив във въображението ми, ще излезе навярно глупав и безсмислен, като го напиша, ще излезе наивен и постен. И все пак това няма да ме спре, защото идеите все пак трябва да поживеят, преди да изчезнат завинаги — глупавите, пакостни и безсмислени идеи, които са носели само беди и злощастия. Мъдростта не е идея, мъдростта е

познание, и то дълбоко и вечно като света на звездите и планетите. Идеите търсят пътищата към мъдрото и вечното и това е толкова смислено, колкото да натовариш някое домашно кученце с бактериологически изследвания. Все пак за тъмните и безпросветни умове на хората това е единственият път да се тръгне нанякъде и да се потърси великото и вечно нещо.

ЛЕГЕНДАТА

Слънцето е над всичко, огромното бяло слънце, от което идва всеки живот. То сияе голямо, страшно и недосегаемо, по-високо от хората, по-високо от планините, по-високо от белите облаци, и над него са само звездите на вечния нетленен живот. То е красиво и красотата му е безумна, но слепите човешки очи, които са толкова слаби и немощни, нямат силата да зърнат непосилната му хубост. Когато си отправят към него очите за дълго, те ослепяват. Тогава за тях настава царството на вечния мрак.

Животът е от слънцето. То го е създало от земната кал и от лъчите си, оставило го е тука на земята в образи и форми на животинската плът. От калта и лъчите са произлезли и мъжът, и жената. Винаги и винаги, докато слънцето е минавало бляскаво по синьото небе, калта и слънцето са били в тях. Любовта ги е слепвала да не се разпаднат. Мъжът и жената са се хвърляли един срещу друг със своята сляпа любов и от нея се е раждал новият живот.

Мъжът е носил слънцето.

Жената е носила калта.

Любовта ги е слепвала.

Мъж или жена са се раждали, но са протягали ръце към слънцето, за да ги дари с живот. Ставали са на прах, но от прахта отново се е раждал живот под лъчите на вечното слънце. Поколенията са измиралли, цивилизациите са угасвали в кърви, когато слънцето е залязвало. Много, много кърви са изтичали, когато слънцето е залязвало. Реките са потичали червеникави, кървави са ставали

езерата, моретата и просторните океани са плискали зловеща съсирена кръв.

Идвала е нощта на риданията и скърбите — черна и безпросветна. Безбройни лесове от човешки ръце са се простирали към небето, към невидимия път на слънцето. Плачовете и риданията са преминавали над земята като мрачна буря.

Тогава слънцето отново се е показвало — огромно и кърваво. Наставал е големият кървав изгрев: кървави дъждове са плющели по стрехите на къщите, по горите и по плодните полета. Хората са гинели като мухите през късната есен.

Тогава първожрецът бавно се е изкачил по стълбите на стокатната кула и горчиви сълзи са капели по сребрилата му брада. Там на върха е била площадката на молитвите. Той паднал на колене и издигнал към небето сухите си ръце. Тъжни, глухи думи се отправяли към изток.

«Слънце, слънце, слънце! Твоят жрец търси милост от тебе! По земята е само кръв и страдание! Отмини! Отмини!»

През своя блясък слънцето се усмихнало тъжно и бавно поемало пътя към зенита. На пладне, при най-големия блясък на лъчите му по нагорещените стълби, първожрецът се изкачвал на върха на кулата. Той простирал сухите си ръце към небето.

«Слънце, слънце, слънце! Само скръб и нещастия има в сърцата на хората! Скръб и проклятие е земният живот! Никога няма да бъдат щастливи смъртните, докато лъчите се стремят към тебе, а калта към земята! Твоите горещи лъчи разлагат слабите им тела на двете съставни части! Те се разкъсват! Боли ги! Боли ги! Едното се стреми да отлети, другото да потъне. Голяма е тяхната болка! Отмини! Отмини!»

Слънцето тъжно поемало своя път към залеза и облекчените хора се впускали в пир и славословия! Но ето идвал залезът и отново потичали кървавите реки, отново моретата и океаните преливали от зловеща съсирена кръв.

Изнемощял, първожрецът изкачвал безбройните стълби и простираше костеливите си ръце към червения залез.

«Слънце, слънце, слънце! Не се ли насити на кръвите и мъките? Не оглуша ли от човешките ридания? Отмени! Отмени!»

В черната нощ около кулата на първожреца се вълнувало човешкото море и воплите били по-силни от всеки друг път през деня на вечното слънце. Като море заливали воплите стокатната кула и първожрецът треперел, обзет от конвулсии. Изведнъж чудна мисъл докоснала ума на вечния старец. Той прострял ръка към тълпата и за миг воплите затихнали, риданията се смирили. Той казал:

«Пратете ми най-хубавата девойка тук на земята и аз ще измоля отново слънцето. Отново то ще блесне над тъжната земя!»

Дълго търсили хората помежду си най-хубавата девойка, докато я намерят. Старецът я приел в своята малка килия и отворил очи изумен. Сякаш някакво друго слънце, лъжливо, но неописуемо красиво влязло при него и го погледнало с ясните си очи. Старецът се разтреперал от вълнение.

«Дъще, ти ще спасиш човешкия род! Ти ще преживееш най-висшето щастие! Ще ти дам очи да видиш вечното слънце!»

Отново се изкачил първожрецът на високата кула и помолил с глух глас невидимото слънце:

«Слънце, слънце, слънце! Извор на живот, извор на радост, извор на скърби! Без тебе животът угасва, скоро ще дойде смъртта! Скоро земята ще бъде гробница и само мразовитите зимни вихри ще минават над гробовете. Върни се, слънце, върни се да спасиш живота на хората!»

На пладне старецът извел девойката на върха на стокатната кула. Щом тя погледнала слънцето с новите си очи, и паднала на колене пред неговата нетленна хубост. Щом слънцето съзряло девойката, и любовта изгряла в сърцето му, неземната слънчева любов. То се обърнало към девойката и казало тихо: «Ще те чакам вечерта на

планината, където залязвам! Ела! Ела! Ти ще бъдеш щастлива!»

Девојката паднала по очи на високата площадка. Тогава първожрецът издигнал ръце към небето и тихо продумал:

«Слънце, слънце, слънце, твоята любима ще изгори в огнените ти прегръдки. Твоята любов не е за земните жени. Ако искаш да не я убиеш, остави своите горещи лъчи! Не бъди вече горещо и жарко! Покажи лицето си на хората — и те ще бъдат навеки щастливи!»

«Какво говориш, човече! — възнегодувало слънцето. — Нали моите горещи лъчи раждат любовта, от която идва животът? Ако изгубя своите жарки лъчи, нали ще погубя човешката любов? Никой мъж няма да отива към жената и никоя жена към мъжа!»

«Убий тогава своята любима!»

Слънцето се отправило нещастно към далечната планина, зад която залязвало. Там на големия планински връх го чакала любимата му, красива като най-светлите слънчеви приказки. Нещастно и скръбно се приближавало към нея и за пръв път разбрало тежката мъка на хората, страшната мъка на калта и на лъчите. Тогава блясъкът му бавно угаснал. Студено и синьо се приближило то към далечния планински връх. Любимата му протегнала към него сините си ръце.

Това е бил денят на Синия залез, денят на Вечността.

Голямата спокойна синевина преляла в душите на хората. Сини били и реките, и езерата, и далечните планини, и небето, сини били очите на хората, синя била и тяхната кръв, сини били и чувствата им. Без горещите слънчеви лъчи калта бавно отпадала, ронела се, изпръхвала, разтлявала се, губела се. В човека останали само слънчевите лъчи — сини и спокойни. Голямото щастие, голямото вечно спокойствие, без любов и без омраза, без кръв и без страдания, без горещина и без мраз — голямо синьо щастие в големия син залез, и вечен, и вечен! — това било новата съдба на хората. Те я

прегърнали с радост! Любовта останала, но любов безплътна, любов като обичта, любов синя на сините чувства, любов като сияние, любов вечна — без мъките и без горещата червена кръв, без страстта, която убива и изпепелява, която е сляпа и нечовешка, която е създадена, за да роди от калта живот.

Тогава първожрецът се изкачил за последен път на високата кула, прострял ръка към синия залез и казал глухо:

«Слънце, слънце, слънце! Синьо слънце! За последен път ти говори твой жрец, името на когото е Мъдрост. За последен път простирам към теб ръце! За последен път, преди да отида долу при хората, които досега бяха смъртни! Днес аз ще им раздам себе си, защото виждам, че те са щастливи, днес ще слезна между тях, за да вляза в сърцата им, да им дам последната утеха! От днес те ще бъдат безсмъртни! Това е моята орис! Отдавна бих се раздал, но защо би трябвало безсмъртие на страдащия, на нещастния, на тормозения от земните страсти, на разкъсания между калта и лъчите! Това безсмъртие би било наказание, по-тежко от всички други, жестоко наказание на Скитника евреин! Сега безсмъртието за тях ще бъде блаженство! Да бъде волята на Бога!»

Така казал първожрецът, старецът, името на когото било Мъдрост, така казал и слязъл между сините хора в прекрасната страна на Синия залез. Рояци сини птички летели около стареца, сини облачета окръжавали като сияние главата му, пътят му бил постлан със сини цветя.

ЗАЛЕЗЪТ

Когато разказвах на Дияна моята легенда, беше привечер, чудно синкава и нежна, като синия залез от легендата. Бяхме на верандата на моята вила край морето, за пръв път сами и така уединени от хората. Беше ми чудно какво намира в дружбата с един доста по-възрастен от нея мъж и когато я поканих да ме посети, съвсем не разчитах на нейното съгласие. Друга жена дори и не бих поканил, но

Дияна се различаваше от своите връстници, както се различават слънцето и луната. Тя беше като луната със своята тъжна хубост, със своя кротък нрав, със своята миловидна усмивка. Струваше ми се бледа и безплътна, струваше ми се лишена от жизненост и от буйната кръв, която тика жените към компаниите на мъже, към танци и весели забави. Трябваше да мине много време, за да разбере колко съм се заблуждавал и каква страстна и буйна жена се крие под деликатната ѝ външност. Но в оня миг тя беше само това — деликатна и нежна, с големи тъжни очи. Тя странеше от хората, а от мъжете сякаш бягаше. Бях разпитал за нея и бях разбрал, че не е имала никаква връзка с мъже, никаква даже невинна ученическа авантюра. Току-що беше свършила гимназията и все още приличаше на дете. Това ми даде кураж да я поканя, но я поканих, защото я обичах. Аз, тридесет и три годишният мъж, бях влюбен в това дете, което сякаш не искаше да стане жена — защото, както мислех, му бяха отворителни всички грубости на кръвта и на сляпата страст. Беше толкова деликатна! Беше толкова невинна!

Помня като сега нейната бяла рокля, поръбена на полите и около деколтето и ръкавите с някакъв бледозелен копринен ширит. Нямаше по себе си никакво украшение освен красивата ониксова брошка на гърдите. Тежката черна коса падаше на раменете ѝ, разстилаше се там свободно, без никакви панделки и без никакви фиби, без намесата на грубата фризьорска ръка. Седеше на креслото непринудено и се държеше непринудено, но в рамката на своята детинска свенливост. Никога, никога през живота си не бях виждал толкова красиво и невинно женско същество. Гледах я с омаяни очи и проклинах своята възраст, своя тромав и грозен изглед, своята непривлекателност и бях нещастен до смърт, че никога тая красота няма да се падне на мен. Би ли могла сърната да обича слона? Беше дори глупаво да се помисли. Все пак в здрачината очите ѝ светеха така доверчиво, че аз се реших да ѝ разкажа моята легенда.

Когато свърших, отправих към нея очите си. До тоя момент не смеех да я погледна, за да не се смутя, и се взирах втренчено към чезнещото в мрака море — погледнах я и ми се стори, че е малко пребледняла. Това откритие почти ме стресна. И тя ме погледна, и очите ѝ сякаш пламтяха и сякаш бяха малко навлажнели. Гласът ѝ беше смутен. Каза ми, че легендата е чудно хубава и че била страшно изненадана от моето умение да съчиня такава хубава приказка, тъй я нарече, точно приказка, после млъкна, но не отстрани очите си. Смутен до крайност, виждах, че тези очи са развълнувани, не само развълнувани, но и любопитни, с мъчително и смаяно любопитство. Струваше ми се, че тези очи чакаха още нещо от мене, някакво откровение може би или някакво безумно признание. Някакъв трепет се повдигаше в сърцето ми и ме задавяше, не можах да кажа повече нищо — та и какво ли имаше още за казване?

Тогава тя ми призна, че не всички алегии са съвсем ясни за малкото ѝ мозъче. Усмихна се, като каза това, но усмивката ѝ беше сякаш малко тъжна. Поясних ѝ, че залезите са залезите на някои цивилизации или пък класи, загиващи в кървави войни. Изгревите са нахлуванията на варварите или пък революциите, тези най-големи от всички злини, които слагат край на това, което се нарича стара култура. Тая стара култура, която наричат декаданс или пък израждане, е едничката предпоставка за освобождението на човека. Обясних ѝ, че точно в това израждане се крие всичкият шанс, защото то носи увяхване на животинските чувства, изхабяване на страстите и на нагоните, притъпяване на инстинктите и на половата чувственост. Кръвта почва да губи своята ярка и топла червенина и като при старите аристократични родове става вече синя кръв, така макар и образно казано. Освен това и човешкият ум претърпява същата метаморфоза, в него угасва интересът към всичко, което е свързано с грубите изисквания на тялото, умът се освобождава от плътта и като не намира утеха в нейното загниване, литва към по-висши сфери,

които носят щастието на мъдростта. В такива именно щастливи моменти нахлуват варварите или избухват революциите, които помитат слабите си обезкървени противници. Получава се нов приток на жизненост и силна кръв, страстите отново се разпалват и отново минават дълги и мъчителни години, в които човечеството се грижи за своето жадно за първобитни изживявания тяло, за своите инстинкти, за своите нагони. Любовта се връща към простия животински акт, към голия нагон и ще трябва да се чакат отново десетилетия или векове, докато добият онази деликатност, душевност и финес, онова отърсване от животинското, което е било преди кървавия изгрев...

Отначало тя слушаше внимателно, но спокойно, със сведени към земята клепачи и с ръце върху масата, ръце като малки бели лилии, живи, но неувяхващи. Към края, когато ѝ обясних подробно промените, които претърпява любовното чувство, тя вдигна към мене същите любопитни очи, същите чакащи очи, и сякаш някаква руменина мина по страните ѝ — така ми се стори в мрака. Гласът ѝ отново беше развълнуван.

— Щом е така... нали в страната на синия залез любовта ще бъде съвсем... как да кажа... платонична любов?

Така момичешки и така наивно зададен, нейният въпрос ме трогна.

— Точно така! Любов на чувствата, а не любов на телата...

Отново се впуснах в моите любими обяснения, че не само любовта ще претърпи тая промяна, но и всички други чувства ще се отделят от така наречената животинска природа. Човекът ще се отдели съвсем от животното, между животното и човека няма да остане дори най-нищожната връзка. Човекът вече няма да бъде роб на природата, защото ще скъса всичките си връзки с нея. Той ще стане неин господар, безусловен господар. Като извиквах на помощ цялото си красноречие, мъчех се да ѝ внуша, че човешкото нещастие идва точно от тези вечни

противоречия между изискванията на духа и изискванията на тялото и на невъзможността духът в своя полет към съвършенство да се откъсне от могъщите природни закони. Тя, изглежда, разбра доста точно моите думи, защото изведнъж запита:

— Ами тогава човечеството няма ли да изчезне? Нали, както изглежда, ще бъде сложен край и на майчинството, и на раждането от женска плът! Ако жените раждат деца, те винаги ще бъдат подобни на животните!

— Те няма да раждат! — казах аз тъжно. — Как ще се родят деца, щом чувствата ще бъдат платонични!

— Но нали така човешкият род ще изчезне?

Знаех, че на това място никога не можех да дам задоволително обяснение на по-простите умове, затова я погледнах с тревога.

— Не трябва да се страхуваме... Щом човек е господар на природата, то значи ще бъде господар и на живота и смъртта... Той ще може да създава живот не от плътта си и да заповядва на смъртта... Да бъде безсмъртен... ако пожелае... и докато желае.

След тези думи тя ме погледна със странен поглед, който вече никога не можах да забравя, поглед, който ме направи щастлив, както никога преди това не съм бил, поглед, който освети живота ми със синята прекрасна светлина от моята легенда. Мълчах развълнуван и уплашен, а тя стоеше пред мене все така прекрасна и нежна с тъмните си развълнувани очи и черните си коси, които в мрака изглеждаха още по-черни. Синият залез около нас потъмняваше и вече не можеше да се вижда нито морето, нито далечното небе. Мълчах, и тя мълчеше заедно с мене, и сякаш някаква щастлива магия беше спряла времето. Тогава тя каза:

— Да би могло да стане така! Колко щастлива бих се чувствувала!

Аз въздъхнах в мрака и казах горестно:

— Да бихме могли да спрем събитията, които така неумолимо идват, този ден може и да не бъде толкова

далечен... Но идват войни, а там на север живее революция, която мечтае да залее света. От нея ако се спасим, нея ако погубим, днешната цивилизация ще отиде много напред... Днешната цивилизация прилича вече малко на римската по своето разтление. Ние се израждаме... физически. Още малко трябва, за да се откъснем от властта на тялото, което при нас вече не е така яко и така жизнено. И умът ни не е вече така фанатичен и тесногърд. Злото е обаче в това, че някои от нашата раса искат нейното възраждане, нейното връщане към първичната жизненост. Те смятат, че само така можем да се спасим от изгряващата революция. Може би са и прави, но аз лично вече не мога да се върна назад... Достатъчно съм културен вече, за да не мога да си служа с оръжието на варварите даже за да се браня от тях...

Стори ми се, че тя не ме слуша, и млъкнах. И наистина тя не ме покани да продължа. За пръв път през тая вечер тя сякаш ми се изплъзна, бродеше сякаш някъде далече и премисляше нещо с натъжени очи. Най-последно я чух да казва:

— Щом мислите така... вие по този начин ли обичате... искам да кажа... любите? Както в страната на синия залез?

Струваше ми се, че друг отговори, и аз слушах глухия му глас — аз, тридесет и три годишният мъж, който забавляваше една девойка с ученически приказки за идеалната любов.

— Само по такъв начин мога да... любя...

И аз проклех себе си, трижди се проклех за тия думи, макар да забелязах странен блясък в погледа ѝ, който беше щастлив, който оглеждаше лицето и фигурата ми с надежда да намери в нея нещо привлекателно, нещо, което да може да обича. Намирах себе си мошеник, защото вярата, която изповядах, беше вяра на възрастен вече мъж — и при това не само възрастен, а исках да я внуша и на едно момиче, което не познава нито себе си, нито своите страсти и дори не подозира силата им. Нещо повече — исках като че ли да

й внуша и едно поведение, и да ѝ възхваля едно чувство, което тя сега прегръщаше с възторг — виждах това, — с възторг и надежда, но преди още да е имала възможност да прецени себе си и да прецени разликата в две чувства, които толкова много се различаваха. Кое честно и екзалтирано дете не е мечтало за чиста детинска любов и кое чисто момиче не се е плашело от любовната чувственост? Измамник бях, но измамник, който и себе си мамеше. Съзнавах отлично, че не можех за дълго да поддържам тази илюзия и че детето най-после щеше да излезе от черупката си, още утре може би, ако някой хубав младеж я притиснеше до гърдите си. Така мислех и още веднъж проклех думите си, които можеше да бъдат запомнени, за да ми се присмива някой ден като на смешен наивник или на недозряло старо момче.

Скоро тя си тръгна. Гледах унесен нейните леки пъргави движения, следях с какво красиво движение наложи голямата си широкопола шапка и как ми се усмихна под нейната сянка, с усмивка, която не бях виждал у нея. Тя слезе по стълбите като малко бяло привидение и дори се обърна да види защо се бавя. Слязох и аз, вървах подир нея по пътеката, която извеждаше на дворната врата, вървах подир нея като голямо тежко и трмаво куче — и все пак предано куче, все пак влюбено куче, послушно на най-малкия призив. Знаех колко съм непривлекателен за едно толкова деликатно и романтично същество и все пак имах някаква надежда, потайната и мръсна надежда на измамника. Тя прелитна в стария и грозен форд с лекотата на пеперуда, твърде бяла и твърде чиста пеперуда за тъмната нощ, която толкова приличаше на южните нощи по своята топла влага и по гъстите миризми, които идваха от морето и от градините. Тръгнахме, и аз нарочно давах газ, та старият форд кихаше и се задавяше с моторите си, нарочно, за да не чуе прелъстителните смехове на момичетата, които се разхождаха в мрака, и топлия гръден призивен говор на младежите. Тя беше чиста като цветята,

които растат в блатните води, и аз исках да си остане чиста завинаги.

Пристигнахме до нейния бащин дом, глух и тъмен, в който живееше като насекомо само една стара сродница. Тя слезе от колата и ми подаде ръка, подаде я права и твърда, като шпага, насочена към сърцето. Погледнах в очите ѝ и ми се стори, че губя дъха си: бяха очи на младо влюбено момиче! Тя отлетя като пеперудка и аз останах прикован до кормилото, гледах унесен как чезне в мрака и как скоро се загуби зад тежката врата.

Често се виждахме след това, през вечер и дори всяка вечер там в моята вила край морето, където не допусках никой друг. Тя вече не ме попита нито за синия залез, нито за неговите алегии, сякаш никога не бях продумвал за тях, но знаех, че те живеят в сърцето ѝ с могъща сила, защото от този ден почна нашата любов. Нямам никаква грешка в израза: нашата любов! Сърничката залюби тежкия грозен слон и двойката живееше щастливо в приморската вила. Измислях всичко, що може един мъж да измисли, за да забавлява едно младо момиче, и наблюдавах колко щастлива беше. Сякаш някакъв нов смисъл имаше в живота ѝ, нов и дълбок, който я разхубавяваше и правеше да блестят тъмните ѝ очи.

Все пак на тяхното дъно често съзирах някаква тъга, безизходна и глуха, като тъгата на прокажения, тъга, която я нападаше за мигове, но мигове жестоки и потайни. Тогава тя сякаш искаше да избяга от мене, очите ѝ изстиваха и аз изплашен бързах да измисля нещо, което да я развлече и утеши. Все пак една вечер, когато слизаше от форда пред тъмната фасада на своята къща, тя се изчерви толкова дълбоко, че пролича даже в тъмното, и каза развълнувано:

— Тони, трябва да ти призная нещо много тежко и лошо за тебе.

И понеже забеляза уплашения ми и сериозен изглед, побърза да добави:

— Аз съм болна, Тони, от лоша сърдечна болест, така че ми е забранено да бъда жена... и да бъда любовница!

Инвалид съм, Тони, любовен инвалид...

Стори ми се, че ме пронизаха с остра нажежена кама; миг след това чух гласа си:

— Каквато и да си, ще те обичам винаги... И до края на живота си ще те чакам в своя дом!

Подлост, истинска подлост бяха тези мои думи! Щом ги чу, тя избяга като подплашена и ме остави изпълнен с горчивина и горест. Старият форд залиташе като пиян по улиците и налиташе върху хора и дървета. Някакво отчаяние и заедно с това и най-светли надежди ме бяха опили по-силно от най-силния алкохол.

Тежко ми е да описвам сватбата на слона и сърничката. За щастие мама Ем успя да запази една относителна тайна, така че църквата не беше препълнена с хора. Дияна изглеждаше доста бледа и като че ли за пръв път сериозно изплашена. Само веднъж преди това ме беше попитала дали ще ми бъде възможно да си удържа обещанието и да не посегна на нея през целия ѝ живот, попитала ме беше свенливо и едва ли след това не беше избягала. Моят категоричен отговор я задоволи, но все пак успях да разбера, че изглежда почти смаяна. Тя безспорно си даваше кураж преди сватбата и се мъчеше да разчита на моята дума и на благородството ми. Все пак колко тъжна и колко безпомощна беше, когато отивахме дома след венчавката. Скоро така нареченият сватбен пир угасна и настана фаталният час на трагикомедията: легнахме и двамата на брачното легло — всеки в своя ъгъл, двамата девственици с нещастни и тъжни сърца. Угасих светлината и замълчах забъркан. Беше късна есенна нощ и навън небето, скрито зад тежки студени облаци, не пропускаше никаква светлина. И в стаята беше студено и неприветливо, а моето мълчание правеше нощната сцена съвсем конфузна. За пръв път моята легенда за синия залез ми се видя смешна. Скоро тя стана и жалка. Почнах да бърборя нещо, обзет от панически страх, шегувах се с нашите гости, които си отидоха с многозначителни подмигвания, подигравах стария си баща за неговия сериозен и малко

загрижен изглед, когато поехме пътя за брачната стая. Обзет от някаква странна истерия, дори й разказах някакъв много мръсен виц за брачната нощ на един наивен младоженец. Дори се закисках глупаво под новия юрган, така че широкото брачно легло се разклати. В отговор вместо смях дочух слаб плач, като плач на оскърбено дете, като плач на момиченце, на което на Нова година са забравили да купят кукла. Смахът замря на устните ми, жалкият клоунски смях, и вместо него заизлизаха несвързани думи и глухи възклицания, които трябваше да я утешат. Всичко, разбира се, беше напразно: вместо да се утеша, тя почна да плаче още по-силно, така че се уплаших да не ни чуе някой отвън. Забъркан и отчаян като никога в живота си, станах малко от леглото, открих юргана и я прегърнах. Тя трепереше в прегръдките ми и се задушаваше от плач — плач горчив, почти сърцераздирателен. Нейното младо тяло беше в ръцете ми, усецах пресния му дъх, който ме замайваше като най-силна упойка. Какво не бих дал в тоя миг да беше здрава и да можех да я взема в прегръдките си не като невинен приятел, а като мъж, като мъжете от далечната пещерна ера, които са отмъквали в своята дупка писукащата от страх и все пак щастлива самка. Това ми се струваше като блаженство на безсмъртни. При целия ужас на положението отново си спомних синия залез. Студеното импотентно синьо слънце слизаше над синия планински връх, където една девойка ридаше, че няма да стане жена. Друго слънце е обичала тя — онова горещо и палецо слънце от зенита, могъщото слънце, от което кръвта става жарка и щастлива. Вместо него друго слънце е слязло на планината — синьо, печално и студено. Дълго плакала тя в синия здрач и винаги когато поглеждала към своя любим, избухвала в още по-силни ридания.

«Стани отново бляскав, красив и палец, думала тя, стани истинско слънце и ме прегърни!»

«Безумке, та ти в същия миг ще станеш на въглен!»

«О, нека стана на въглен, нека стана на прах, но само за миг бих искала да бъда така щастлива, както бях, когато зърнах горещата ти красота там на върха на кулата.»

Тогава слънцето блеснало и тя загинала в него с щастлив вик.

Тогава беше печалният край на моята легенда, която все пак обичам и ще обичам винаги. В оня миг обаче тя ми се стори жалка и наивна като домашно упражнение по литература на някой пъпчив гимназист.

Дияна плачеше неутешима и разтреперана, плачех и аз заедно с нея заради своята мъка и позора си. Такъв ще спомня себе си в часа, когато душата почне да напуска моето омразно тяло: като застарял и пълен мъж със заплешивяла коса, който държи в прегръдките си млада, красива жена и оставя да се стичат по тлъстите му бузи големи, мътни сълзи. Все пак в оня миг я обичах и исках да я утеша, исках да ѝ покажа, че не е сама в своето нещастие и че има още един нещастник, който горко оплаква себе си. Като не можех да измисля друго, аз ѝ казах истината:

— Не плачи, Дияна, не плачи, скъпа моя... Разбирам те и съм до тебе. Нали точно това са съпрузите — другари в радости и нещастие! И в твоето нещастие не си самичка. И аз съм като тебе инвалид в любовта, аз дори нещо по-страшно, аз съм...

СЕНКИТЕ

Никога след това не съжалявах, че съм ѝ казал истината за себе си. От тая нощ нейната любов изчезна бързо и безвъзвратно, така както изчезва случайният пролетен сняг, който е покрил с меки влажни снежинки цъфналите дървета. Слънцето грейва и от снега не остава дори споменът. Другарската ѝ обич, разбира се, остана, но и тя беше някак снизходителна и милостива. Не можех да претендирам за нейното уважение, защото я бях измамил и защото се бях подиграл с най-светите ѝ чувства. Чувствувах, че ме презира, но нейното презрение беше някак кротко, липсваше му каквато и да било войнственост.

Ако бях доволен, че съм ѝ признал истината, то беше заради спокойствието, което ѝ дарих. Нямах да излъжа себе си, ако си признаех, че моето обяснение я покрусил, но и същевременно облекчи. Едно непосилно бреме падна от съвестта ѝ: да вижда как всяка вечер край нея ляга един мъж, който ще трябва да води тежка борба със своята чувственост, дори със своята любов и съвест. Тя навярно вечно би се тормозила, че обрича на аскетизъм един здрав мъж, който може би вече съжалява и вече мечтае за здрава и нормална жена, която да го дари с истинска любов. До тия чувства би стигнала тя, ако не ѝ бях признал истината, защото, сигурен съм, не би вярвала дълго на моята синя легенда, плод на цялата ми житейска мъдрост. Впрочем след оная паметна нощ тая легенда нито веднъж не бе спомената между нас. Мълчеше тактично от страх да не ме обиди. Разбрах, че не приема вече легендата като плод на мъдрост, а на безсилие, и разбира се, не можах да предприема нищо, за да се защитя, защото сам вече не вярвах на своята безкористност.

Тя заживя в моя дом спокойна и весела, окръжена от обичта на всички, които живееха в голямата къща. Само аз единствен знаех, че понякога плаче с горчивите си момичешки сълзи. Заплакваше винаги изведнъж и неочаквано веднага след като се е усмихвала и беше цяло щастие, че това не можеше да се познае по хубавите здрави очи. Все пак след всеки плач тя не излизаше от стаята си най-малко няколко часа и през цялото време налагаше очите си с някакви специални компреси. Заради своята гордост и заради моята тя не искаше никой да узнае нашите скръбни тайни.

За мене сякаш беше по-мъчно да се помиря, защото не престанах да я обичам. Това, което даваше съдържание и смисъл на живота ми, вече нямаше за мене прежната сила и прежния смисъл. Чувствавах как бавно се руша след всеки изминат ден, как зашивам все повече и повече. Волята ми бавно отпаднаше и всяка мисъл за съпротива предизвикваше в мен отвращение. Почнах да заприличвам

странно много на големия ни дом, който винаги е изглеждал на изоставен. Не знам друга къща в града, която да е толкова занемарена. Нито една брава, нито един електрически ключ вече не са здрави. Всички подове и всички врати скърцат нервно и раздразнително. Салоните са пълни с предмети, които моят злощастен баща е грабил през миналата война от богатите влашки вили. Тези предмети приличат на мъртъвци в голям ковчег, защото никой от тях вече няма нито място, нито предназначение. Те се търкалят така от десетилетия, разяждани от праха и ръждата, недокосвани ни от хората, ни от дявола. Знам, че изпочупеният орган никога няма да издаде нито звук и никога няма да лумне огън в красивата стенна печка, която е художествен шедьовър, по-значителен от кой да е от столичните паметници. Знам, че никога в кафезите няма да има птички, нито във вазите цветя и че безбройните лули ще почнат да димят само когато се разнесат от къщата. Сякаш в къщата не живеят хора, а сенки!

Сенки!

Тази дума сега ме кара да изтръпвам! Към сенките отидох бавно, но с неотлъчна стъпка, така както човек отива към своята гибел. Когато човек не може да намери вече нещо за сърцето си в живата действителност, какво ще му остане тогава освен илюзиите? Може би е щастие, че човек понякога трябва да разчита на тая последна утеха. Така той се принуждава — думата «принуда» тук ми се вижда съвсем уместна — да се докосне до един по-висш свят. Сенките на тая действителност, красивите човешки илюзии, като се почне от най-простите между тях и все пак най-скъпите — мечтите, и се стигне до най-тънките видения на човешкия дух, които ни дава изкуството, са нещо по-съвършено, по-красиво и безкрайно по-ценно от самата действителност. Може би и те са действителност, но която предстои след стотици години и там от своята далечина поглежда съжалително своята посестрима на грубите нрави, на грубите чувства и на още по-грубите обноси между хората. А може би, и в това съм повече

сигурен, сенките са един по-висш свят, затворен сам за себе си и отделен от тая действителност, както са отделени земният и задгробният живот. Понякога ми се струва, че илюзиите са единственият мост между земното и божественото. Там, в страната на красивите сенки, могат да влизат само щастливите, а щастливи са само тези, които са мъдри.

Но може би съм малко груб за съвършените видения на изкуството или тоя свят да е твърде далечен за мене. Трябва духът на човека да е по-женствен, за да може да живее в илюзиите на изкуството като в своя собствена съдба. Аз открих нещо друго и му се отдадох така страстно, че бих отишъл скоро към гибел, ако не беше в мен пуснало такива дълбоки корени старото търговско благоразумие на рода ни. Човек трябва да си разрешава щастието като лекарство, което ни лекува от тежките заболявания и прави да можем да живеем безрадостния живот. Лекарството е гибелна отрова, когато се взима в големи дози. Щастието умъртвява само себе си, ако заеме всичкото време от човешкия живот и цялата душа. Щом няма с какво да се сравни, то престава да бъде щастие. Тогава то става ежедневност, а ние винаги ще смятаме, че има нещо по-висше от тая ежедневност и че ще бъдем нещастни, ако не го достигнем.

Това, което открих, е по-силно от всичко друго, защото там сенките имат чудна плътност. Представете си най-хубавия, най-реалния и най-щастливия от сънищата си — и ще имате представа за страните, в които броди моят дух. Наркотиците са спасение за човешката душа и път към съвършенството. Към тях прибягват всички издигнати хора, за които тоя свят е малък и груб, за да могат да проявят в него истинското си «аз». Никога, никога няма да има действителност, толкова щастлива, че да няма смисъл да се прибягва до наркотици. Те ме убедиха, че светът на сенките е по-висш свят, отделен и затворен в себе си, съвършен както може да бъде съвършено само

божественото и неземното. Там към тоя свят пътувах аз във вечерите на сините залези в моята малка вила край морето.

А Дияна?

Аз я победих! Моя е нейната сянка, която броди щастлива там, в страната на безумните и красиви илюзии. Земното ѝ тяло живее в моя дом, неспокойно и нещастно, с ръце, протегнати към палещото слънце. Тя, разбира се, никога няма да има куража да изгори в него, защото обича обикновения семеен живот. Виждал съм я безброй пъти как се смее безгрижно с майка ми, виждал съм я с каква любов пипа красивите материи и безбройните нещица на женската суетност. Нашият апартамент прилича на остров сред големия дом. Там е чисто и спретнато, всяка вещь си има своя смисъл и предназначение. Няма нищо в него, което да говори за похабеност, няма нищо старо, повредено или излишно. Реки от слънце се вливат в стаите през широките прозорци, винаги е проветрено и хигиенично. Не може да изглежда такъв домът на човек, който има в ума си дори най-малка мисъл да го напусне. Не, тя желае да живее в тоя дом до дълбока старост! Старостта не я плаши, забелязах това.

Тя обича буйно живота, толкова го обича, че спазва до пълна педантичност диетата, която е нужна за нейната болест. Не ми се вижда възможно да загуби самообладание и да загине. Досега не е извършила и най-малката крачка към гибел. Имало е моменти на общо възбуждение, на общ делириум, там в моята вила край морето, когато разни млади люде са я молили почти на колене да изпие чаша алкохол или да изпуши една-единствена цигара. Били са моменти, в които един човек с нормално самообладание не би могъл да откаже, заразен от общото настроение, та макар да съкрати с тая чаша месеци от живота си. Тя е знаела без съмнение, че с една чаша няма да съкрати нито минута, и все пак е намирала сили да откаже. Винаги е полагала такива внимателни грижи за зъбите си, че просто съм се смайвал. То е било, за да не стане нужда от зъболекарски упойки. Дори най-тежкото главоболие не е

могло да я принуди да вземе един аспирин. Тя пазеше своя живот до минута и секунда, искаше да го има целия, колкото ѝ се полага с нейното болно сърце.

Тя е дълбоко жизнена. Наблюдал съм я с какво удоволствие взема храна. Дъвчеше бавно и с наслада и в такива мигове изглеждаше някак тъпа, някак сита и посредствена. От очите изчезваше цялата ѝ интелигентност, която при това у нея не е кой знае колко обилна. Тя ядеше и се наслаждаваше. През нашите невинни брачни нощи ми се е отдавало случай да я виждам почти гола. От мене тя не се срамуваше, както се полага пред законен съпруг — и винаги съм потрепервал пред жадния изглед на фигурата ѝ, и особено пред нейната странна окосменост, толкова лека и все пак толкова подлудяваща. Не, не е тя жената, която ще загине в прегръдките на убийственото слънце. Имах ѝ пълно доверие, защото бях сигурен, че няма да допусне при себе си мъж, който дори да я целуне.

И все пак любовта ѝ беше нужна и нейните сълзи понякога ставаха неудържими. Правех всичко възможно, за да я разсея, и когато и това не помагаше, изхитрих се да я вмъквам в компании на млади хора. О, тя беше там като истинска чума. Флиртуваше наляво и надясно, раздаваше щедро с очите си обещания, подмамваше хитро, водеше за носа, тормозеше — и винаги без думи, винаги със своята неуловима прелестна мимика, с очите си, със своята походка, с най-незабележимите помръдвания на ръката си или на раменете. Винаги ми се е виждала като живото превъплъщение на женския чар. Тези неща у жените не са толкова редки, но тя имаше в своя чар още нещо, което ѝ придаваше нечувана сила. И в най-големия аванс, който даваше на своите обожатели, и в най-пламенните погледи, които им хвърляше, се чувствуваше някаква граница и някакъв предел. Погледът ѝ сякаш казваше: «Драги мой, и въпреки всичко ти няма да получиш дори нокътя ми!» Тази преграда правеше мъжете просто да се втурват към нея, водени от инстинкта, който прави жената толкова по-

желана, колкото повече препятствия има до нея. Тая преградка тя поставяше инстинктивно, като имаше предвид своята болест, а не антипатията си към мъже, разбира се, но тя даваше на чара ѝ силата, която са имали най-големите съблазнителки. Не ѝ се сърдех за многобройните флиртове точно защото бяха многобройни. Навярно ѝ се струваше, че колкото повече бъдат, толкова повече количеството ще има шанс да даде стойност колкото качеството, което не можеше да има. Навярно ѝ се струваше, че мъжете са длъжни да я обичат, та по тоя начин да изкупят несправедливостта, която съдбата...“

На това място ръкописът свършваше недописан. Това показваше, че е писан навярно напоследък, преди заминаването му за София.

ТОНИ В СТРАНАТА НА СЕНКИТЕ

1

Градът се очистваше бързо от пришълците летовници. Те го напуснаха заедно с прелетните птици, които отлитаха на юг на големи ята като подвижни чуруликащи килими. Градът и хълмовете наоколо златееха с дълбоките и плътни багри на есента. На малки каручки, теглени от магаренца, към града потече гроздето — най-напред златистата по-избистрена перла, после чаушът, светъл и пъстър, и накрая тъмните запрашени мискети и едрият афуз; миризмата им заля града и се настани здраво в него — лепкава и сладка. Небето загуби своя вечен син цвят и ставаше ту златисто, ту розово, ту гълъбово или пък смесваше всички цветове в богат спектър, който го заливаше на неравномерни вълни. И морето приемаше цветовете му и ги отразяваше по трепкащата си повърхност. Безбройни неподозирани багри се раждаха отвсякъде, смесваха се и грееха на сънливото есенно слънце, така че между тях човек се чувствуваше като опиянен и замаян. Тъкмо в най-големия разгар на красотата и плодородието, когато слънцето не палеше вече така яростно и нощите бяха прохладни и свежи, хората, кой знае защо, решаваха, че сезонът е свършил, и напуснаха града на големи стада. Напуснаха го всички — и децата от колониите, и младите момичета, натоварени със запаси от любовни спомени, и мошениците в изрядни костюми, и проститутките, и корместите провинциалисти, и тъполиките чужденци, и съпругите с гузна съвест, които съчиняваха вече лъжи за мъжете си, и авантюристите и богатите — всички бързаха да избягат, сякаш градът бе нападнат от някаква епидемия. Само това можеше да си помисли човек, ако ги видеше как налитат като бесни към влака със своите тежки куфари, с бохчите си и с плетените кошници, дори с щайгите грозде, което в блъсканицата ставаше на каша и скоро трябваше да го хвърлят през прозорците.

Градът опустяваше. По плажовете оставаха най-упоритите, с тела като стара канела и с избелели бански костюми — плуваха лениво в пурпурната вода или скитаха замислени по плажовете, върху които отливът на хората бе оставил вместо седефените раковинки късчета

станиолова хартия, празни цигарени кутии, клечки и угарки. По терасите хората седяха вече облечени, смучеха през сламките своите сиропи и гледаха нежния хоризонт със зарзалев цвят, където се появяваше едва видим пушек. Големите кафенета край градината пустееха, билиардите си подремваха на спокойствие, все още нащрек върху масивните си крака, а по ресторантите келнерите с бели престилки правеха генералната сметка — какво курортистите бяха изпотрошили и какво самите те им бяха отмъкнали. Музикантите бяха заминали с всички други и сега върху неподвижните пюпитри спокойно капеха жълтите листа.

Една привечер Богомил срещна леля си на улицата. От нощта на драматичното сблъскване със стария Тихов не я беше виждал и предпочиташе да не я види до заминаването си. Да избяга или да се върне обратно? В този миг леля Емилия го съзря и тутакси доби някакво смесено изражение — и сърдито, и радостно едновременно. Богомил понесе към нея неловката си усмивка.

— Подлец! — развика се леля Емилия. — Ела бързо тук! Ела да ти опъна ухото! Как не те е срам да не ми се обадиш досега...

Той гледеше малко сърдит лекомисленото ѝ лице, но гласът му звучеше любезно, макар и сдържано:

— Любима лельо...

— Хайде, хайде — пак почна да ме лельосваш! Силен си по роднинството само когато ти изнася. Я ми кажи — Дияна беше ли ти любовница?

Тя запита така високо, че един проходящ се обърна и я погледна любопитно.

— Тихичко, лельо...

— Тихичко, михичко — отговаряй каквото те питам...

Едва сега той забеляза, че е сръбнала, и не малко — очите ѝ изразително блещукаха.

— Знаеш, че тя не е могла да бъде любовница никому...

Леля Емилия замълча и той хитро пропусна помежду им една вестникарска будка, после две момиченца, които се държаха за ръка. За толкова кратко време пийналата дама бе успяла да премисли едно-друго.

— Какъв нещастник е този... Тони! — каза тя внезапно и съвсем повехна.

Мълчаха и крачеха по тротоара с носове към земята — краката им ги носеха в неопределена посока. Той забеляза, че походката на леля му отпаднаше, ставаше някак си немощна и обезсърчена — шляп! шляп! — за пръв път чуваше такъв звук изпод стъпките ѝ. Светлата барета беше навела уши — хармонираше с настроението на своята господарка. Тя подритна като хлапе една цигарена кутия и каза:

— Мръсно!

Богомил веднага прие върху себе си тая дума и забави ход — да я прати ли по дяволите? Леля Емилия обаче веднага се дообясни:

— Мръсно е да се живее! Тони се запиля нанякъде, тебе те няма, Филип почти не се вижда. Мислиш ли, че е лесно да стоя сама в тая къща? Нощем, като лежа, си спомням за Дияна и ми става страшно... Все ми се струва, че някой ще се вмъкне в стаята...

Нещо съвсем посърнало и почти мрачно се появи на лицето ѝ. Тя продължи:

— Та толкова ли е чудно? Мислех си снощи — шанс е, че досега не са ме отровили... И още повече ме достраша — като дете се уплаших. Почнах да се ослушвам дали не ходи някой по коридора, не се ли гласят да ме удушат! Струваше ми се, че са се скрили долу в трапезарията и заговарят — кроят нещо. От първия ден още ми се струваше, че съм натрапена и излишна. Та коя жена не би се чувствувала така на мое място? Докато не беше продал имотите ми, мислех си... какво ли? Мислех си — на пансион съм, плащам си! Ха! Като продаде и тях, съвсем заприличах на гостенка...

— Не трябваше да му позволяваш...

Леля Емилия го погледна раздразнено и се препъна — той едва ѝ попречи да не се просне сред улицата. Това сякаш я доведе до бяс и тя се развика високо, достатъчно високо, за да я чуят още двама-трима души:

— Така ли мислиш? Ами като си насочи пищова към челото? А? Ти какво би направил в тоя момент? Подпиши или отивам! Това е то!

Младежът се огледа неспокойно.

— По-тихо, лельо...

— Стига де! Ако те е срам да вървиш с мене — иди си! — Пияните ѝ очи сякаш пускаха мълнии. — Не те задържам! Пък и него тогава не бих задържала, но да ти кажа правичката, уплаших се от

гърмежа! Лесно ли е да гръмне с пищов в стаята? Ами скандалът? Как ще се появя после на улицата? Нали хората ще ме сочат с пръст?

— Та ти сериозно ли вярваш, че е щял да се застреля?

Леля Емилия отново почна да показва склонност към препъвване.

— После разбрах комедията! — подзе тя. — Никога няма да си простя оная глупост! Такава съм — плаша се от скандали и разправии, обичам всичко да върви гладко. Не обичам профанации, простолюдски кавги не обичам. Когато се настани Пенка, мислиш ли, че не разбрах какво значи? Макарева веднага ми обясни работата! Добре! Ами какво — скандал ли да направя? Такова нещо в никакъв роман из висшите общества не съм срещала, пък и не съм и чувала. Замълчах си и къщата тръгна наопаки. Аз я зарязах, че не е моя, Пенка я заряза, че не е нейна. Тони и Филип растяха, без да ги погледнем. История! Докато не научих тоя бридж, животът ми беше съвсем празен. Сега е друго — играя и се залисвам, забравям лошите мисли...

— Не допусках, че можеш да имаш лоши мисли...

Леля Емилия направи странен жест.

— От лошите мисли, то се знае, се плаша като дявола от тамяна. Не обичам да имам лоши мисли, затова почти не ми се мяркат. Нека ми е грях — за Дияна си спомням само вечер, когато ме дострашее: не обичам да мисля за умрели, за нещастни и бедни. Та къде е сега Тони? Не мисля! И за Дияна, горката, не мисля. Умряла — свършило се! А докато беше тя жива, къщата беше друга. Не си живял преди това у дома, та не знаеш на каква гробница приличаше. Искрено се бях привързала към бедничката, тя внесе и живот, и радост — самата миризма на въздуха се промени. За две години като че ли и аз самата се подмладих. Сега — свършено! Докато е сезон, съм добре. Има къде да се ходи, пък и гости каним — къщата постоянно е пълна. Добре — ами зимата?

— Зимният бридж е най-приятен! — опита се да я утеши младежът.

Леля Емилия размаха ръце.

— А с кого ще го играя? Сега мъчно се съставя каре, та през зимата ли? Най-важните дами заминават в София за сезона на концертите и оперите. Ако успея да се намъкна в някое мъжко каре, добре ще е. Само графинята остава тук през зимата, но ветровете

никак не ѝ понасят! Какво така се изразявам — през зимата тя буквално е луда.

— Я гледай!

По мрачното лице на леля Емилия се появи първата веселост.

— Ако си любопитен, остани до зимата и ще видиш. Почва да се кичи с разни летни шапки, маха някому към морето, праща му целувки. Интересна е! Изобразява на лицето си такива печали и такива нежности, че конкурира дори Сара Бернар. А най-интересно е, че добива нечувана страст към шарфовете. Висят от нея десетки шарфове, влачат се по земята с метри. Дори по краката си връзва шарфове, казвам ти! И какви ли глупости не прави! Веднъж я заварих да се целува в огледалото и да мълви страстно — Роберт, Роберт!

— Какъв Роберт?

— То се знае, никакъв Роберт не е познавала — чела е някакъв роман, изглежда. Преди си купуваше чат-пат Роберти, но напоследък не ѝ се харчат пари. Целувките в огледалото са по-евтини.

Леля Емилия заля улицата с цвилец смях. Младежът отново се огледа стеснително.

— Шегуваш се...

— Какво ти шегуване — питай Филип... Големи мръсници сте вие мъжете, готови сте да спите с крокодил, стига да спечелите от това няколко хилядарки. Питай го, питай го! Горката мадам Клайн навярно здраво си е изпатил от него. Научих, че дори не си приказвали. Животинка. Знаеш ли, че заминава? Търси те... В Александрия, мисля аз, няма да я настанят в пансион за девизи... Сигурно ще пее в някой бар меланхолични песни...

Леля Емилия отново прихна, макар да не беше казала нищо смешно. Той изгледа с досада лекоумната си леля, която менеше своите настроения на всяка пресечна улица. Когато се разделяха, тя се ръкува с племенника си някак по мъжки и не забрави да му поръча:

— Пък мини към нас... Ще те чакам...

— Какво приказваш! Нали чичо ще ме изхвърли през прозореца!

— Гледай ти, забравих... Добре де, аз ще те посетя! В кой хотел си?

— „Карлтон“! — произнесе младежът не без достойнство.

— Боже мили, не знаех, че в града има такъв виден хотел... Е, довиждане!... Не е чудно да се намерим и в София.

Богомил остана на тротоара, за да погледа как голямата бяла ладия се носеше като с попътен вятър през малкия площад; другите лодчици при среща навеждаха леко платна, поздравяваха почтително и отминаваха, замаяни от пияния ѝ поглед. Стъпваше тежко и несигурно — шляп! шляп! Все пак нещо енергично имаше в походката ѝ, енергично и забързано, сякаш отиваше някъде по важна работа. Една от малките измами на външността! Можеше ли да допусне човек при нейния енергичен изглед, че е страхлива и опортюнистична лодка, която никога няма да се блъсне в подводна скала и никога няма да се осмели да излезе на открито море? Не бяха за нея опасните и рисковани плавания! Много по-добре се чувствуваше в малките тихи заливчета, гдето са ѝ известни всички подводни скали и всички течения. Все пак за чудо беше как се избавя от тях при нейното неумение да маневрира; виждаше се и сега как върви направо и как всички ѝ правеха път — та не беше ли всъщност като плитките рибарски лодки с плоско дъно, които можеха да плуват над всякакви подводни камъни?

На малкия каменен кей можеше да се види групичка хора, твърде заета със себе си и отделена от света с малка бариера от жълти куфари. На фона на големия тъмен корпус на парахода белите им фигури личаха отчетливо. Високият млад мъж, с цигара съвсем на края на устните и с дълги ръце, целите лакти, гледаше благосклонно една от младите жени. Другата беше девойка, стоеше някак в сянката му, със стойка полунебрежна, полуотдадена, твърде интимна за негова сметка. Девойката се беше усмихнала ласкаво — и по-настрана един хамалин, седнал върху куп чували, се забавляваше греховно, като гледаше как при последните лъчи на слънцето през тънката рокля прозираха нейните стройни крака. Някакъв сигнал се чу от парахода, някакви хамали отмъкнаха куфарите. Младата жена беше повдигнала доверчиво брадичката си, за да може да вижда младия човек. Нейното лице беше единствено в сянка и поради това лесно за разглеждане. На него личаха преди всичко щастливите ѝ възбудени очи.

— Мадам Клайн, ще ни кажете ли на сбогуване какво ще правите в Ориента? — попита младежът. — Леля Емилия е на мнение, че ще пеете в някой бар...

— Бих могла и това! — усмихна се мадам Клайн. — Ако имах китара, бих ви изпяла една тъжна песен за сбогуване...

— Не бихме слушали такава лицемерна песен! — обади се девойката. — По очите ви се познава колко сте радостна...

Лицето на мадам Клайн стана още по-радостно.

— Нима е малко да си намери човек работа, Дани? Представи си, ще бъда най-последно независима и свободна...

— Хм! — обади се младежът.

— Съмнявате ли се?

— Не, мила госпожо, ноо... пазете се от увлечения... Все ми се струва, че заминавате с някакви надежди, които имат малко общо с работата ви. Екзотика ли мислите? Или сърдечни приключения? Ако се заинтересувате повече от работата си, нещата могат наистина да се наредят... Та каква е тази работа най-последно?

Мадам Клайн бързо премигна.

— Говорителка в Александрийското радио...

Това му направи впечатление, той се замисли.

— Навярно имат предвид, че знаете български?

— Да! — каза тя малко учудено.

— Твоят баща е прав, Дани! — въздъхна младежът. — Войната идва...

Върху групичката падна сянка. Само параходът все още се червенееше под полегатите лъчи на слънцето. Един миг всички мълчаха разтревожени, после мадам Клайн каза:

— Щом пристигна, ще ви пратя адреса си... Пък и вие ще можете поне гласа ми да чувате по радиото, той ще ви напомня, че сте обещали да ми пишете...

Защо виенчанката говореше в множествено число, като че ли младежите щяха да бъдат винаги заедно? Тя отпусна клепачите си и погледна към белия град. Неговата красота за последен път я порази. Нещо тъжно се появи по лицето ѝ, когато обърна очите си към парахода, който щеше да я отнесе завинаги от тези бели улици и от хората, с които бе свикнала повече, отколкото с виенските си приятели. И другите погледнаха нататък. На железния парапет се опираха няколко матроси, равнодушни както винаги при заминаване и при пристигане. Техният изглед правеше някак безсмислено и празно това най-хубаво от всички човешки приключения — пътуването към нови земи, пътуването към неизвестност. Мъдростта ли говореше в техните отегчени и равнодушни физиономии или пък навикът? Бо разбра, че техният изглед тровеше и мадам Клайн; тя побърза да почерпи кураж от пътниците, които се разхождаха по палубата, но и техните лица не бяха развълнувани, а леко загрижени или съвсем мъничко възбудени. Никаква тържественост! Дали не трябва вече да се качва? Мадам Клайн изпадна в странно възбуждение, правеше нещо с пръстите си.

— Тръгвам вече! — каза тя с почти разтреперан глас. — Бо, само ти знаеш, че на тебе дължа всичко... на тебе и на твоята теория за филмите. Ще ми позволиш ли от признателност да ти оставя един малък спомен?

Преди да дочака отговор, мадам Клайн постави в ръката на младежа пръстен с красив тъмен камък.

— Мадам Клайн, надявам се, че не струва нещо, което да ви оцети! — измънка младежът.

— Нищо не струва! — възкликна младата жена с бързина, която го увери точно в противното.

Тя вече се качваше по параходната стълба, когато Богомил извика за последен път подир нея:

— Прощавайте, мадам Клайн, как ви е малкото име?

— Марлена — усмихна се младата жена.

Те не дочакаха тръгването на парахода, защото мадам Клайн изчезна някъде из кабините му и не се появи вече. Последните пътници се качваха, изпращачите махаха с кърпи, крещяха от кея последните си поръчки. Изведнъж с трясък и подскачане един файтон се изтърколи на пристанището, някакъв пътник с много бледо маларично лице се заклати към парахода, подкрепян от файтонджията; беше пиян очевидно, пиян и болен.

Пред казиното срещнаха Филип, който минаваше с ръце в джобовете, избръснат и бодър, с цвете в бутониерката си, упътен навярно към рулетката. Щом ги забеляза, той се отби при тях и запита иронично:

— Мадам Клайн ли изпращахте?

— Нея! — отвърна Дани недоволно. — Като се качи на палубата, обърна се и плю по посока на града... Мисля, че се отнасяше за тебе...

Филип се изкикоти с удоволствие.

— Чудна животинка излезе тая мадам Клайн! — каза той. — Не допусках, че град като Виена може да направи от една еврейка толкова ординерна женица.

— Хайде, ординерна! — обади се Дани, някак необикновено намръщена. — Коя жена би допуснала да сбъркат...

Бо я погледна учуден. Безспорно знаеше повече от него за тайните отношения между Филип и мадам Клайн.

— Ти пък, хлапе, какво ли разбираш? — каза саркастично Филип. — Басирам се, че още отсега мечтаеш за бебета...

— Изгуби баса! — каза Дани, все още в лошо настроение. — Пък и да имам, бих ги крила от тебе...

Вместо отговор Филип се изкикоти и никой не забеляза враждебния поглед, който Дани му хвърли. Около тях сновяха хора,

минаваха помежду им; така както говореха отдалече, разговорът трябваше отдавна да е свършил.

— Кога заминавате? — попита Филип.

Пак това множествено число! Той почти отхапа върха на цигарата си, смръкна ядосано.

— След ден-два...

— Аа! Не е зле да поговориш с Тони.

И стана нещо отвратително — Филип му смигна! Богомил почувствува гърба си поради тръпките, които пъплека по него, и в устата вкус като от олово, налазено от дървеница; ако можеше, Дани би убила с поглед някого. Бо го погледна враждебно.

— Кога се върна?

— Тази сутрин...

Така! Нещо се завъртя около очите му, собствените му крака го намираха за много тежък.

— Добре!

Но звучеше като — „отвратително“! Иронията у Филип прие видима форма чрез няколко дребни гънчици около очите.

— Защо се безпокоиш? — каза той. — Любезната ни майка му е казала едно-друго, нищо не те задължава да се разпростираш повече...

Богомил го изруга на ума си, но със спокоен глас.

— Няма тайна, която да се крие...

— Може би, но ще ми кажеш ли адреса на Гюла?

Това беше вече живо изнудване.

— Не ти е нужен — отговори Бо сухо. — А Тони сега къде е?

— Във вилата...

— Е, добре — нали ще поздравяваш леля Емилия?

Ясен намек, че разговорът е свършен. Филип се поклони отново с усмихната сдържаност — тъничка кора, под която прозираше, че е ядосан. Дали не от обидата на Дани? Те го пропуснаха помежду си, но Богомил все още го следеше — какъв младежки гръб! — ето го, потъна в тълпата, изплува — все тъй изправен, гръбът му го подмладяваше с няколко години. С талия не като у Тиховците! Походката му беше стегната, сякаш чувствуваше, че го наблюдават, или поради оная стремителност, която се вижда у хора, обзети от емоции. Бездруго Дани беше причината, Дани — тигрица! Като майка си, мина през ума му. О, тая майка! Той отново се изчерви и видя за последен път Филип

— полуизвърнат. Едва сега забеляза, че изглежда изморен и остарял, с устни, които вече не можеше да контролира съвсем, с гаснещи очи и с лице, което почва да губи пъргавината си. Лицето му вече определяше маската си — стори му се, че вижда чичо си в нещо като видение: окръжен с вонливи серни пушеци, халюциниращ, като делфийския оракул. Изчезна. Бо забърза, и Дани след него, оскърбена, че не е предмет на достатъчно внимание, но все пак предана, ако се съди по очите, изпълнени със загриженост към него. Но Бо не забеляза нищо — иначе би помислил пак — като майка си! Крачеше мълчаливо към дъното на градината и по притвореното лице можеше да се познае, че го измъчва някаква тежка и неприятна мисъл.

— Ще отида при него още сега! — реши той гласно. — Утре може сам да ме потърси, а това не е хубаво. Предпочитам да отида пръв, за да имам предимство.

— Иди! — каза тя. — Знаеш ли, мисля да спя в „Тополите“.

По същата нишка на преданост. Припомни си, че така наричаха вилата на Давидов. Защо ли, като наоколо нямаше нищо такова? И той запита.

— Спомен от другаде — отговори Дани.

— Разбирам. Твой?

— О! — каза тя и това означаваше „не“.

— Благодаря ти, мъничка...

Дани се мъчеше да разтълкува това „благодаря“ и да не изостане от бързата му стъпка. Свечеряваше се. Из градината, така оживена някога, сега рядко се мяркаха двойки полуцивилни ученички и ученици, някой старец с изтънял нос и със съвсем празна глава — поради това каква почетност и достойнство в изгледа му — разхождаше из алеите суката си. Леко охкане, шум от съчки. Някъде далече високоговорител правеше гаргара и по-близо — шумът на морето, много странен тази вечер, като ааа! — изпуснато тихо от устата на хиляди хора. Все още беше топло и задушно и есенната влажна мараня обвиваше къщите и дърветата, правеше ги сини и прозрачни, сякаш бяха обвити с лек дим. Когато се стъмни съвсем, из мрака се понесоха светулките — безброй — и техните студени светлинки валяха като приказен дъжд върху клонките на храстите. Още една светлинка се прибави към тях, все така мигаща, но

червеникава — върхът на цигара, която той държеше между пръстите си. Дани го погледна малко накриво и се помоли:

— Дай ми поне да си шмръкна...

— Ще почна да мисля вече, че Фатме ти е майка — пошегува се младежът и след малко добави: — Говорят, че мъжът на Фатме убил първия мъж на майка ти, като го взел за моя чичо, тоест за баща ти...

Дани замълча стресната. За пръв път след нощта у Тихови той заговаряше за истинските ѝ родители. Тя се мъчеше да види лицето му в мрака и не успяваше съвсем — припомняше си гласа му: беше ласкав и топъл, както винаги напоследък. Тоя глас я беше обезсилил и я караше да потрепера като малко слабо животинче, той я владееше цялата, до самото дъно на сърцето ѝ, той я правеше слаба и предана, той я караше да чувствава, че никога, никога няма да се избави от неговата власт. Мисълта, че може да го загуби, вече я довеждаше до ужас и в такива мигове някаква непонятна паника почти я хвърляше в ръцете му, принуждаваше я да чувствава дълбокия трепет на сърцето си. Нещо жестоко имаше в това чувство, нещо глухо и бездънно, което се беше вляло и в кръвта, нещо неизбежно и безмилостно; тя се бореше против него със зъби и нокти, понякога сполучливо, понякога безнадеждно, и когато отпаднаше съвсем, чувствуваше, че има само едно спасение — да е добър към нея и да я обича. Беше наистина добър към нея, но можеше ли да я обича? Страхуваше се да мисли за сърцето му, но чувствуваше сигурното му другарство. Не, не беше достатъчно! И чая проклета история с нейните родители! Тя потрепера в тъмното и после — съвсем внезапно:

— Бо, презираш ли ме, че съм незаконородена?

Той се засмя в мрака, тихо и меко; когато дръпна от цигарата, светлото ѝ връхче освети лицето му и тя можа да го види — в насмешливата му доброта.

— За какъв ме смяташ, мъничка?

Гласът му звучеше искрено и тя въздъхна с облекчение.

— Но не може да не ти е неприятно...

— Неприятно? Да. Но от съвсем друга гледна точка...

— Разбирам... Роднинството...

Той се засмя отново.

— Та ти не си ми сестра, а само мъничка братовчедка... И не това е причината, а нещо във връзка с това...

— Бо! — възкликна тя умопително. — Та нима толкова мразиш Тиховците?

Отговорът се забави, но цигарата светеше ожесточено. Сърцето ѝ почна да примира.

— Както съм направил в тая омраза изключение за себе си, толкова по-лесно е да включа и тебе... Неприятността се отнася евентуално до едно същество, което ще се роди със страшно обременена наследственост...

Страшен шемет я обзе и болка в сърцето.

— Не говори!

В тоя сложен, задушен вик той различи само гняв.

— Какво, Дани, не ме ли искаш вече?

— Мразя, задето така спокойно говориш...

— Не се лъжи по гласа ми, мила... И ние мъжете си имаме стратегия...

Дани чувствуваше, че очите ѝ се пълнят със сълзи, чудна слабост подкосяваше краката ѝ; в един миг тя не можеше вече да се противи и се залови жадно за ръкава му. Топла ноц беше наоколо, топла и синкава, и светулките все още валяха като дъжд над храстите.

— Трябва да ме обичаш! — каза тя. — Трябва да ме обичаш...

Тя не искаше, а се молеше да я обичат — почти отчаяна и сломена; той спря сред пътеката и взе главата ѝ между ръцете си — усети на устните горчивите сълзи. И това беше всичко — освен гласа му, нескрито развълнуван.

— Мила моя, не трябва да мислиш за мене, че съм лекомислен... Може би съм само съвсем мъничко изхабен.

Дани се успокояваше бавно с лице на ревера му.

— Луда съм! — каза тя. — Не съм на себе си...

И тръгна изведнъж поривисто, така че го остави забъркан на средата на пътеката. По-късно той измърмори:

— Прощавай, Дани, но разкажи ми нещо за твоето раждане...

Момичето сякаш го освети с очите си. Ааа! — обаждаше се тихо морето и имаше нещо в тези звуци, което приличаше на сепване и на малко завист. Но тя му се усмихна — кому не се е усмихвала така жена, а колко малко са забелязали. Ааа! — мълвеше морето в знак на дълбоко разбиране. „Ти, старо, старо море — мислеше той, — колко струва твоята вечност, като нямаш нужда от любов!“ Дани каза:

— Слушай, за да не ме питаш друг път! Родила съм се в Шумен, отдето е и майка ми. Сегашните ми родители тъкмо се били отчаяли вече, че няма да имат деца, и се готвели да вземат едно от яслите. Взели мене. Тогава татко бил лекар в Айтос и чичо ти му помогнал да се премести тука и да се обзаведе. Била съм бебе — хората не го познавали и не подозирали, че съм осиновена. Сама открих печалната истина на една ученическа екскурзия в Айтос. Попът, който ме е кръщавал, е страшен пияница — такъв тука в града няма. Манастирски поп — дявол го знае какъв. Напи се ужасно и — понеже вече ми знаеше името и коя съм — каза половината от истината: че съм осиновена. Останалото изтръгнах от баща си, но много трудно. Тая тайна споделих с Дияна срещу нейната тайна. И никой друг не знае — освен родителите, онзи поп и сега вие двамата с Нанев.

— Приличаш на майка си — каза той необмислено.

Някакви бръчици се появиха по челото ѝ — не харесваше своята майка. Защото бе слугиня? Не, не, Дани си беше достойно момиче. И той провери за причината.

— Но тя някога е била хубава жена...

Дани се разсмя.

— Това ли е утешението? Сега според тебе е грозна, така ли? А и аз ли ще стана като нея?...

— Твоят живот е съвсем друг...

— О, миличък! Ти се отказваш от биологията...

Те мълчаха, но и двамата мислеха за едно и също нещо — Тони! Тая последна стъпка съвсем не беше лесна, но после — какво облекчение! Щастие е, че са толкова млади и че толкова много има пред тях. Той обмисляше своето поведение, тя — своята помощ. Някаква чудно хубава перспектива обзе за няколко минути ума ѝ. Тя започна предпазливо:

— Ще ти бъде тежко да се прибереш после в града...

— Няма да ми бъде тежко, Дани... Тежко ще бъде, ако Тони ме покани да остана във вилата... Няма да има предлог да откажа.

Тя се усмихна — готово!

— Предлог? Много лесно. Преди да обещаеш това на него, ти си го обещал на мене! Нали разбираш?

— О! Чудесно... Ами татко ти?

— Татко е в града...

Ако хората можеха да чуят биенето на чуждите сърца, много често биха се чувствували неудобно. Той пое ръката ѝ при раздялата — трескава! — но не знаеше, че и тя отнесе същото впечатление. „Каква хубава фигура!“ — мислеше той, докато я изпращаше с поглед. Небето над него не беше много тъмно и на фона му доста отчетливо се изрязваше китайският покрив на вилата. Вратата леко скръцна и той пое пътеката, настлана с морски пясък, обзет от мрачни предчувствия. Скръц-скръц! Стъпките му — листата, — тихият прилив на вълните, които заливаха брега с тъмен воден килим. Много шумове, но колко първобитни — бръмчене на нощен бръмбар, шум от крила в храстите, крясък на птица. И никакъв белег на човешко съществуване! Вилата изглеждаше на запусната; прозорците тъмнееха, коминът никога не бе димял. Крясък на птица! Мина край парапета и сложи крак на първото стъпало — искаше му се да обхване с един поглед цялата веранда. Той направи още една стъпка напред и почувствува желание да направи три назад. Късно!

Тони седеше край масата и пред него както винаги имаше бутилка вермут и полупразна чаша; в мрака изглеждаше по-едър от всеки друг път, по-тежък и някак злокобен. Главата му не беше потънала между раменете както обикновено, а висеше на гърдите като подсечена — приличаше на заспал или мъртъв. Някакъв ужас го обляхна — последните стъпки и гласът му:

— Здравей, Тони!

Изглеждаше, че не е разчитал на отговор, защото трепна силно, като чу глухия глас на братовчеда си:

— Здравей, Бо! Седни!

Нещо като заповед звучеше в последната дума. Той се подчини и облиза сухите си устни. Ужасен, ужасен! В този миг като мълния, която осветява мисълта — ще ме убие! Все пак наместваше се спокойно на стола си с онзи инстинкт, който кара осъдения да дири последно удобство и върху електрическия стол. О, този крясък на проклетата птица! Тони помести главата си с opakото на ръката и сега тя изглеждаше някак възник, някак като на бръснарски стол; беше изумително, че смъртта на жена му е могла да го съкруши дотолкова. Богомил се поведе бързо по тая мисъл.

— Малко ще е, Тони, ако ти поднесе съболезнованията си...

— Пий! — каза Тони вместо отговор и бутна една чаша пред него. — Ами на тебе някой поднесе ли ти съболезнования, бедни братовчеде?...

Той потрепера от гласа му — безжизнен и далечен и с нотки на интимност, които сякаш говореха за обща тайна. Сам ли се беше досетил, или Филип му бе казал нещо повече? Той настръхваше неуловимо при неговия мрачен и по-мътен поглед. Беше трудно да си представи човек, че такъв едър мъж, и при това така спокоен, така зазидан в себе си и толкова далече от тая действителност с нейните смърти и със скърбите ѝ, може да бъде поразен така дълбоко от някаква загуба. Богомил чуваше отвратен тежкото му дишане. Половината от масата отразяваше слабата светлина на небето, така че другата половина изглеждаше още по-тъмна. Очите, устните и бръчките на Тони бяха пълни с мрачина, която се мъчеше да залее цялото лице.

— Леля Емилия ти е разказала как се случи нещастиято...

— Да! — каза Тони кратко. — Но това не е всичко...

Той млъкна. Нещо злоецо имаше в мълчанието му и нещо стаено. Бо го наблюдаваше и му се струваше, че тая неподвижност е лъжлива, че всеки момент може да избухне като вулкан, който ще помете всичко с горещата си лава. Той втвърди развълнуваното си сърце и каза почти сухо:

— Вярно, това не е всичко... Преди да отиде в стаята си, тя — такава — стана жена... от мене...

Лицето на Тони не се промени към по-лошо, но в гласа му звучеше учудване, което се стори на младежа неподходящо.

— И въпреки това остана жива?

— Да... После се е случило другото, на което не съм бил свидетел...

— Така!

Само тая безжизнена думичка той не беше готов да чуе — прозвуча му студено като присъда. Не беше ли дошъл последният миг, мигът на разплатата? Не го изпускаше, но Тони все още му се струваше непроницаем, с очи, обърнати към себе си, сякаш се вглеждаше в своето собствено сърце, за да подири там решението.

— Моят баща е убиец! — каза той с безизразния си глас. — Но и ти, Бо, и ти също си убиец...

Младежът знаеше, че ако Тони измъкне някакво оръжие, то няма да свърши тая работа много сръчно. А не би ли могъл тогава да го обезвреди, като го хласне силно с масата? Когато Тони посегна към джоба си, той се беше вече приготвил: бяла носна кърпа се появи и той се отпусна на мястото си с облекчение...

— Не бягам от своята вина...

Тони избърса с кърпичката сухите си очи.

— Нито пък аз бягам от своята... Има още един убиец — истинският! — Той повиши патетично гласа си. — Това съм аз!

Богомил трепна и го погледна — в избърсаните очи се беше появило нещо като влага.

— Не ме смятай за луд! — избъбри Тони с глас, в който се чувствуваше горчивината. — Спомняш ли си своето пристигане? Там на площада? Е да, но ти не знаеш защо така настоявах да дойдеш у дома! И сега все още не знаеш! Направих го, за да я видиш и да се влюбиш в нея... И тя също в тебе...

Последните думи едва се изтръгнаха от устата му.

— Това е истината, колкото и мръсна да е тя... Но понеже знаеш много — нека ти кажа и това, което не знаеш. Заради нея го направих... донякъде... Тя имаше нужда да обича и да бъде обичана. Плачеше нощем и плачеше — не можех вече да понасям! Та сърцето ми не е от камък! Съжалих я — винаги съм желал тя да е щастлива! Вярваш ли ми? — Някакво настояване се появи в гласа му. — Вярваш ли ми?

— Нямам причини да не вярвам — каза той уклончиво.

— Виждаш ли? Още щом пристигна, и плаحوвете изведнъж спряха! Аз си въздъхнах успокоен, забележи как съм въздъхнал — успокоен! Защото разбрах по-късно, че съм го направил заради себе си... от егоизъм... да не чувствавам ужасното угризение на съвестта си поради това, че е нещастна... да избягам от вечния тормоз на сълзите и на очите ѝ, които ме обвиняваха... Да не чувам този плач, пред който бях виновен... За своето спокойствие направих всичко!... Но аз ти се кълна, Бо, пред всичко, което имам свято, че не очаквах лошия край... Мислех, че я познавам, уви!... Мислех, че играта помежду ви ще я залъже и ще запълни донякъде съществуването ѝ... Това е голямата ми грешка, но аз винаги съм бил сляп за природата и нейните инстинкти... Ще ми повярваш ли, че е било така? Не бих могъл да я

тикна умишлено към гибел — та нали я обичах, та нали я обичах? Вярваш ли ми?

Тони млъкна, пълен с очакване и със смазан изглед. От нестройната му реч Богомил разбра преди всичко, че не го грози опасност. И изведнъж верандата сякаш се завъртя пред очите му — ужасна мисъл! Не беше ли действително изпратил Дияна в прегръдките му на смърт? Да се отърве от нея, ако животът му сред сълзи и угризения е бил станал вече непоносим? Той скри лицето си зад своите тънки, дълги длани — страниците на миналото летяха пред очите му, обхванати от вихрушка, и той виждаше ту едно, ту друго: шеметни сцени от влака, белите пари, пиянската нощ на верандата, куфарчето! Завиваше му се свят като през онези страшни нощи на канапенцето в гостната. Стига! Той свали ръцете си — чувствуваше истината. Тони е вярвал, че Дияна няма да стигне докрай — наистина! Все пак допуснал е и страшната развързка, но в дълбините на сърцето си като че ли не се е възпротивил на това. Почти не се е възпротивил! Измъчваше ли го сега тая вина? И какво да му отговори? Преди още да обмисли — той чу гласа си:

— Напразно се обвиняваш, Тони! Разбира се, нямаш никаква вина. Никой няма вина! Единствена може би... съдбата!

— Съдбата — отвърна Тони като ехо. — А какво е съдбата? Предопределение?

И странно — тая последна дума в тоя миг не му прозвуча така далечно и фалшиво, както винаги досега. Защо пък не — предопределение! Не бе ли то същото — необходимост? То трябваше да се случи и то щеше да се случи при всички обстоятелства в кръга на тая къща и на тия хора. На всички тия хора! На всички! Но сам той какво бе търсил между тях? Сам той — тяхна издънка? При всичко ново — старото не бе ли изцяло в него? За да бъде в безопасност, трябваше никога да не се допира до тях. Никога и за нищо.

И той чу отново въздишката на Тони. Чашата в тежката му ръка потреперваше. Тони я поднесе до устните си и младежът дочу ясно звук от стъкло и зъби. Зъзнеше! И все пак някаква живинка се бе появила в погледа му, едрата глава отново бе придобила своята вечна поза. Бе съвсем очевидно, че се успокояваше, чувствуваше се навярно пооблекчен, с неизбежното облекчение, което е смисълът на всяка изповед. За него — добре, но младежът чувствуваше как сякаш някаква

груба ръка мачкаше нервите му. И мълчанието ставаше вече съвсем непоносимо.

— Към тебе, изглежда, вече няма никаква опасност — каза той глухо.

Тони поклати неохотно глава.

— Това е добре... Утре ще ти донеса куфарчето.

Тони махна небрежно ръка и запита с някаква спотаена тревога в гласа си:

— Тука ще спиш, нали?

— Съжалявам, Тони... Не бях сигурен, че ще те намеря, и уговорих да ноцувам у Давидови... Те вече ме чакат...

Живинката в очите на Тони угасна.

— Да допием поне вермута — избъбри той. — Дай по-насам чашата...

Богомил изпи своя дял малко прибързано, за да прекъсне и последните нишки, които все още му препречваха свободния път. Срещу него Тони дишаше тежко и шумно — както винаги когато препиеше. Нервите на младежа бяха изпънати до крайност — нямаше ли най-после да свърши тежкия кошмар?

— Ще запалиш ли? — попита Тони.

Нещо в гласа му го стресна — нещо познато, но далечно, нещо прелъстяващо и молещо — като заглъхваща песен на сирена.

— Каква цигара? — трепна той и се взря в мрака. Лицето на братовчедата му бе странно напрегнато — почти нетърпеливо.

— Каквато трябва да бъде! Разбираш ли? Каквато ни трябва!

Нещо молещо и съзаклятническо имаше в гласа му, сякаш бе коленичил невидим в краката му. Младежът поклати глава нетърпеливо.

— Съжалявам, Тони! Чакат ме...

Тони сякаш потъна в креслото си.

— Добре! — каза той глухо. — Мога и сам. И по-добре! Хиляди пъти по-добре...

— Да! — съгласи се младежът. — Така е по-добре...

Той стана. Още миг, и ще бъде свободен — какъв миг!

Получи в ръката си нещо, което лепнеше от потта му — неговата ръка, и едва ли не извика с последното си търпение — „довиждане“!

— Довиждане — каза Тони. — Бог да е с тебе!

Бог? Това вече звучеше съвсем ново за Тони. Мина между столовете и хвърли последен поглед на самотната веранда — там в креслото Тони изглеждаше по-печален и по-изоставен от всякога. Мракът в трапчинките и по гънките се беше разлял по цялото му лице, сякаш то бе покрито с някаква тъмна кърпа. Самотен и изоставен — такъв беше Тони в тоя миг, и освен това — неизразимо жалък. Дали заради това не можеше да намери в сърцето си нито капка съчувствие към него и съдбата му? Той премина последното стъпало и пясъкът изскърца под обувките му — далече, далече! Още при първите свободни стъпки му се стори, че отвсякъде нахлуват миризмите на земята и растенията, чувствуваше странно и топлината на земята, и прохладата на далечното небе — дори полъхът на невидимото море достигаше до него и милваше неуловимо лицето му. Горичката! Навлезе в нея и усети, че наоколо е по-топло, може би поради слънцето, което жълтеникавата шума бе задържала в себе си. Изведнъж някъде между стволите се мярна бяла женска фигура.

— Какво правиш тука, Дани?

— Чакам те! — каза тя развълнувано. — Откога те чакам!

Той ѝ отговори с усмивката си — мрак и топлина, и море, което почна да се провижда между клоните. Под краката им сухите съчки пращяха, някоя заспала птица изпърхваше в клоните. Стигнаха до отвесния бряг — зад тях дърветата, които отново задремваха, пред тях морето — безкрайно, сънливо и вечно. Увиснали над бездната — между морето и небето, — те вече не се чувствуваха самички и застрашени. Обгърнати от миризмите и шумовете на топлата земя, те чуваха само спокойното и равно ааа! — което долиташе отдолу, спокойно и все пак съвсем мъничко изненадано, сякаш му е била разкрита малка, хубава тайна. Две падащи звезди прорязаха небето като бели ракети, а на далечния бряг маякът светваше и угасваше, светваше и угасваше. Докато я вземаше в ръцете си, стори му се, че е част от тая земя и това море, които ги обгръщаха отвсякъде.

Юли 1942 — март 1944
София

Издание:

Павел Вежинов

Синият залез

Роман

Българска

Второ издание

Редактор: Петър Величков

Редактор на издателството: Елена Константинова

Художник: Кънчо Кънев

Художествен редактор: Веселин Цаков

Технически редактор: Веселин Сеизов

Коректор: Людмила Стефанова

Формат 32/84/108. Печатни коли 22,5

ISBN 954-428-004-9

Издателство „Хемус“, София, 1995

Електронна обработка И&ПП

Печат ДФ „Балкан прес“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.